

Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9

Gun Oker-Blom

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9

Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder

Gun Oker-Blom

Undervisnings- och kulturministeriet Helsingfors 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Undervisnings- och kulturministeriet

© 2021 författaren och undervisnings- och kulturministeriet

ISBN pdf: 978-952-263-904-2

ISSN pdf: 1799-0351

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten
Helsingfors 2021 Finland

Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:9	Tema	Utbildning
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Författare	Gun Oker-Blom	
Språk	svenska	Sidantal 214

Referat

I enlighet med regeringsprogrammet för Sanna Marins regering tillsatte undervisnings- och kulturministeriet i december 2019 en enmansutredning för att utarbeta en rapport om den svenskspråkiga utbildningen i Finland. För att kunna garantera en jämlik utbildningssituation för svenskspråkiga elever och studerande, bedömde regeringen att det fanns behov av en helhetsbild av den svenskspråkiga utbildningen. Uppdraget var att utarbeta en rapport om särdragen, utmaningarna och utvecklingsbehoven inom den svenskspråkiga utbildningen och ge förslag till åtgärder. Utredningen har samlat synpunkter och lägesbeskrivningar genom data och utredningar, intervjuer, ett hörande, webbenkäter och webinarier. Genom att granska åtta olika fokusområden ur flera olika perspektiv och på samtliga utbildningsstadier, från småbarnspedagogik till högre utbildning och vuxenutbildning, skapades ett underlag för åtgärdsförslagen.

Trots att fokus i denna utredning ligger på utmaningarna är det skäl att här framhålla att den svenskspråkiga utbildningen i det stora hela fungerar väl. Det finns dock vissa luckor i systemet, som bör åtgärdas för att jämlikheten i förhållande till den nationella utbildningen ska uppnås. Tre perspektiv är speciellt viktiga att betona. Dessa är: 1. Kvalitetsaspekterna 2. Bristen på tillgång till utredningar och data och 3. Den svenska utbildningsvägen som bildar en egen helhet, där alla delar påverkar varandra. Den administrativa och kulturella basen utgör den svenska utbildningens fundament och det är viktigt att denna bas stöds när olika reformer genomförs i landet. Undervisningsspråket, svenskan, är verktyget för allt lärande och en central sammanhållande faktor som kräver kontinuerligt stöd på grund av det omgivande samhället till största del är finskspråkigt.

Bland de övergripande åtgärder som föreslås finns ett förslag om att effektivera insamlingen och analysen av data specifikt gällande den svenskspråkiga utbildningen, att stödja forskning om och för den svenskspråkiga utbildningsvägen samt att stödja undervisningsspråket på alla stadier och nivåer. Den ledande principen är att den svenskspråkiga utbildningen kontinuerligt ska ha goda förutsättningar att utvecklas enligt tidens och framtidens krav, parallellt med den finskspråkiga i vårt land.

Publikation uppdaterades den 5.5.2021, s. 174

Nyckelord utbildning, svenskspråkiga, utbildning på grundstadiet, utbildning på andra stadiet, högskolor, småbarnspedagogik

ISBN PDF	978-952-263-904-2	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-904-2		

Ruotsinkielinen koulutus Suomessa: erityispiirteet, haasteet, kehittämistarpeet ja toimenpide-ehdotukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:9		Teema	Koulutus
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Tekijä/t	Gun Oker-Blom		
Kieli	ruotsi	Sivumäärä	214

Tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti joulukuussa 2019 Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti selvityksen ruotsinkielisen koulutuksen tilanteesta ja kehittämistarpeista Suomessa. Hallitus halusi selvittää ruotsinkielisen koulutuksen kokonaiskuvan, jotta ruotsinkielisillä oppilailta ja opiskelijoilla olisi tasavertaiset mahdollisuudet laadukkaaseen koulutukseen.

Tehtävänä oli laatia raportti ruotsinkielisen koulutuksen erityispiirteistä, haasteista ja kehittämistarpeista sekä tehdä toimenpide-ehdotuksia. Selvityksen aikana koottiin aineistoa ja tilannekuvauksia haastattelujen, kuulemisen, kansallisten verkkokyselyjen ja verkkoseminaarien avulla. Toimenpide-ehdotuksille luotiin pohjaa tarkastelemalla kahdeksaa eri teema-aluetta varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen ja aikuiskoulutukseen. Vaikka selvitys keskittyikin pääosin haasteisiin, ruotsinkielinen koulutus toimii yleisesti ottaen hyvin. Koulutuksessa on kuitenkin useita ongelmakohtia, jotka tulisi yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi korjata suhteessa muuhun koulutusjärjestelmään.

Seuraavat näkökulmat on erityisesti huomioitava: 1. ruotsinkielisen koulutuksen laatuun liittyvät kysymykset, 2. tutkimusaineistojen ja tiedon puute ruotsinkielisestä koulutuksesta. Lisäksi 3. ruotsinkielistä koulutusväylää tulee tarkastella omana kokonaisuutenaan, jolla on omat erityispiirteensä ja jossa kaikki osat vaikuttavat toisiinsa. Vahva hallinnollinen ja kulttuurinen perusta on ruotsinkielisen koulutuksen kivijalka. Tämä perusta on tärkeää turvata, kun Suomessa tehdään erilaisia uudistuksia. Opetuskieli ruotsi on kaiken oppimisen lähtökohta. Opetuskieltä ja sen käyttöä tulee tukea jatkuvasti, koska toimintaympäristö on pääosin suomenkielinen.

Toimenpide-ehdotuksissa esitetään, että ruotsinkieliseen koulutukseen liittyvää tiedonkeruuta ja analysointia tehostetaan ja koordinoidaan kansallisesti. Lisäksi ruotsinkielistä koulutusta koskevaa ja sen kehittämiseksi tehtävää tutkimusta tulee tukea ja vahvistaa kaikilla koulutusasteilla. Keskeinen periaate on, että ruotsinkielistä koulututusta kehitetään maassamme nykypäivän ja tulevaisuuden vaatimusten mukaisesti yhtä aikaa suomenkielisen koulutuksen kanssa.

Julkaisu on päivitetty 5.5.2021, s. 174

Asiasanat koulutus, ruotsinkieliset, perusasteen koulutus, toisen asteen koulutus, korkeakoulut, varhaiskasvatus

ISBN PDF 978-952-263-904-2 **ISSN PDF** 1799-0351

Julkaisun osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-904-2>

Swedish-language education in Finland: special features, challenges, development needs and proposed measures

---

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2021:9	Subject	Education
Publisher	Ministry of Education and Culture	
Authors	Gun Oker-Blom	
Language	Swedish	Pages 214

Abstract

In accordance with the Programme of Prime Minister Sanna Marin's Government, the Ministry of Education and Culture appointed a rapporteur in December 2019 to prepare a report on the state of Swedish-language education in Finland. In order to guarantee equal education to Swedish-speaking pupils and students, the Government found there was a need for an overall picture of the state of Swedish-language education. The rapporteur was tasked with preparing a report on the special features, challenges and development needs related to Swedish-language education as well as with proposing measures. During the assignment, various viewpoints and situational descriptions were collected from data and surveys, interviews, a hearing, web surveys and webinars. The proposed measures were arrived at by surveying eight different focal areas from different perspectives and at all levels of education, ranging from early childhood care and education to higher education and adult education.

Despite this survey focusing on challenges, it is important to note that Swedish-language education works well overall. However, there are gaps in the system, which need to be addressed to ensure nationwide equality in education. Three aspects call for special emphasis. These are: 1. quality aspects, 2. the lack of available surveys and data, and 3. the Swedish-language education path forming a system of interrelated elements. The administrative and cultural base is fundamental to Swedish-language education and must be supported when carrying out reforms throughout the country. As a language of instruction, Swedish is a tool for all learning and a key unifying factor that requires continuous support, since the surrounding society is mostly Finnish-speaking.

Examples of the comprehensive measures proposed include enhancing the collection and analysis of data specifically related to Swedish-language education, supporting research that focuses on and serves the Swedish-language education path, as well as supporting Swedish as a language of instruction at all levels. The guiding principle is that, in Finland, Swedish-language education must always have good opportunities to develop in parallel with Finnish-language education to ensure that it can meet both present and future needs.

Publication was updated on 5th May 2021, p. 174

Keywords education, Swedish-language, basic education, upper secondary education, higher education, early childhood care and education

---

ISBN PDF	978-952-263-904-2	ISSN PDF	1799-0351
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

---

URN address <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-904-2>

Innehåll

Inledning	9
1 Elev- och studerandeunderlaget inom svenskspråkig utbildning	15
1.1 Demografi och framtidsprognoser.....	15
1.2 Svenskspråkiga barns och ungas studievägar.....	18
1.2.1 Från småbarnspedagogik till andra stadiet.....	19
1.2.2 Övergången från andra till tredje stadiet.....	23
1.3 Tvåspråkiga och flerspråkiga barn, elever och studerande inom den svenskspråkiga utbildningen.....	27
1.3.1 Statistiska uppgifter om språkbakgrunder inom den svenskspråkiga utbildningen.....	27
1.3.2 Flerspråkighetsprofiler inom svenskspråkig utbildning.....	31
2 Översikt över läge och utvecklingsbehov inom olika utbildningsformer	34
2.1 Småbarnspedagogiken.....	34
2.2 Den grundläggande utbildningen.....	39
2.3 Andra stadiet: Gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen.....	42
2.3.1 Gymnasieutbildningen.....	44
2.3.2 Yrkesutbildningen.....	46
2.4 Fri bildning.....	49
2.5 Grundläggande konstundervisning.....	50
2.6 Svenskspråkig undervisningspersonal – behov och utmaningar.....	52
2.6.1 Personal inom småbarnspedagogiken.....	53
2.6.2 Klass- och ämneslärare inom grundläggande utbildning och gymnasieutbildning.....	54
2.6.3 Lärare inom yrkesutbildningen.....	56
Utmaningar och åtgärdsförslag.....	57
3 Utbildningen på universitet och högskolor	60
3.1 Allmänt.....	60
3.2 Universitetsutbildning.....	63
3.2.1 Åbo Akademi.....	63
3.2.2 Helsingfors universitet.....	64
3.2.3 Hanken – Svenska handelshögskolan.....	65
3.2.4 Aalto-universitetet.....	66
3.2.5 Konstuniversitetet.....	66
3.3 Yrkehögskolor.....	67
3.3.1 Yrkehögskolan Arcada.....	67
3.3.2 Yrkehögskolan Novia.....	67
3.3.3 Polisyrkehögskolan.....	68

3.4	Läro­ut­bil­d­ning­ar in­om små­barns­peda­gogik, grund­läg­gan­de ut­bil­d­ning, gym­na­sium och yr­kes­ut­bil­d­ning.....	69
3.4.1	Läro­ut­bil­d­ning in­om små­barns­peda­gogik	69
3.4.2	Ut­bil­d­ning­en av svenskspråkiga klass- och äm­nes­lä­ra­re, in­om den grund­läg­gan­de ut­bil­d­ning­en och gym­na­siet.....	70
3.4.3	Spe­cial­lä­ra­ru­tbil­d­ning och elev- och stu­die­hand­leda­ru­tbil­d­ning	71
3.4.4	Lä­ra­re in­om yr­kes­ut­bil­d­ning.....	73
3.5	Centra­la ut­man­in­gar och ut­veck­lings­be­hov för tredje sta­diet	74
	Ut­man­in­gar och åtgärds­för­slag.....	80
4	Kom­pe­ten­sut­veck­ling och kon­ti­nu­er­ligt läran­de som ga­ran­ti för kvali­te­ten	83
4.1	Fram­ti­dens kom­pe­ten­sut­veck­ling?	83
4.2	Tren­der­na och be­ho­ven in­om kom­pe­ten­sut­veck­ling­en bland undervisningspersonal in­om svenskspråkig ut­bil­d­ning	85
4.3	Oro gäl­lan­de svenskspråkig kom­pe­ten­sut­veck­ling	88
	Ut­man­in­gar och åtgärds­för­slag.....	91
5	Till­gång till mång­si­diga lärmiljöer och ma­te­ri­al för läran­de och undervisning	93
5.1	Aktuell läro­me­dels­ut­veck­ling	93
5.2	Hur pro­du­ce­ras de fin­ländska läro­me­d­len?.....	95
5.3	Vilka be­hov kom fram i denna ut­red­ning?	97
5.4	Ut­red­ning­ar om läro­me­dels­situa­tionen.....	99
5.5	Sam­man­fat­tning.....	101
	Ut­man­in­gar och åtgärds­för­slag.....	101
6	Elevers och stu­de­ran­des re­sultat­nivå gäl­lan­de centra­la kun­skaper och kom­pe­ten­ser	104
6.1	Allmän överblick.....	104
6.2	Digital kom­pe­ten­s	109
6.3	Ma­te­ma­tisk kom­pe­ten­s	111
6.4	Elevernas kun­skaper i undervisningsspråket svenska.....	113
6.5	Kun­skaper i det andra in­hem­ska språket finska	120
6.6	Sam­man­fat­tning.....	122
	Ut­man­in­gar och åtgärds­för­slag.....	123
7	Väl­be­fin­nan­de, elev- och stu­de­ran­devård samt stöd för läran­det	125
7.1	Hälsa och skol­trivsel.....	125
7.2	Be­hov av fler spe­cial­lä­ra­re och mer vård­per­so­nal	128
7.3	Be­hov på tredje sta­diet.....	132
7.4	Barn och unga i be­hov av krävande sär­skilt stöd	133
	Ut­man­in­gar och åtgärds­för­slag.....	134

8 Elev- och studiehandledning samt karriärvägledning	135
Utmaningar och åtgärdsförslag.....	138
9 Svenska studievägar för barn, elever och studerande med varierande kulturell och språklig bakgrund	140
9.1 Integration och utbildning på svenska i Finland.....	140
9.2 Vad visar de utredningar som gäller integration på svenska?.....	143
9.3 Språklig integration i andra länder med flera officiella språk	144
9.4 Sammanfattning.....	146
Utmaningar och åtgärdsförslag.....	148
10 Förvaltning, språk och kultur	151
10.1 Allmänt	151
10.2 Systemet, språket, utbildningskulturen	151
10.3 Undervisningsspråket – det kunskapsrelaterade språket	154
10.4 Studentexamen och modersmålet	156
10.5 Övrig språkundervisning i svenskspråkiga skolor.....	157
Utmaningar och åtgärdsförslag.....	158
11 Överblick och sammanfattning	162
Utmaningar och åtgärdsförslag.....	165
Referenser	168
Personer som bidragit till utredningen	173
Medlemmar i referensgruppen för utredningen.....	173
Utredare	173
Sekretariatet.....	173
Förteckning över intervjuade personer	173
Övriga sakkunniga som bidragit med fakta och material.....	175
Bilagor	176
Centrala resultat från webbenkäten 2020	197
Kommunenkäten 2020.....	210

INLEDNING

Finland har två nationalspråk, finska och svenska. Finland har även två utbildningsvägar, en finskspråkig och en svenskspråkig. Dessutom har samer, romer och teckenspråkiga enligt lag rätt till undervisning på sina modersmål. Den svenskspråkiga utbildningen bildar en egen helhet, det vill säga ett eget system som fungerar innanför det finländska utbildningssystemet.

I denna granskning av särdrag, utmaningar och utvecklingsbehov inom den svenska utbildningsvägen i Finland är det tre perspektiv som framstår som speciellt viktiga att betona. Dessa är: 1. Kvalitetsaspekterna 2. Bristen på tillgång till utredningar och data och 3. Den svenska utbildningsvägen som formar ett eget system och bör ses i ett helhetsperspektiv, där alla delar påverkar varandra. Den administrativa och kulturella basen utgör den svenska utbildningens fundament och det är viktigt att den stöds när olika reformer genomförs i landet.

För att den svenskspråkiga utbildningen ska hålla hög kvalitet behövs det tillräckligt med resurser. Det behövs både tillräckligt med välutbildade individer och tillräckligt med ekonomiska resurser, för att upprätthålla den bredd och det djup som krävs för att garantera att det finns svenskspråkiga experter inom alla centrala områden i samhället. För att kunna utveckla den svenskspråkiga utbildningen på alla nivåer bör det finnas data och kunskap om vad som behöver stärkas och utvecklas. Och för att den svenskspråkiga utbildningsvägen som helhet ska vara attraktiv, och löpa smidigt från småbarnspedagogik till högre högskoleexamen och kontinuerligt lärande, ska den erbjuda alla de förutsättningar för lärande som även finns på finska i vårt land.

Även om alla utbildningsformer betraktas som lika viktiga i denna utredning är det ändå skäl att påpeka att basen, det vill säga småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen, är extra viktiga, eftersom de formar de grundstenar som de övriga utbildningsnivåerna vilar på. Undervisningsspråket, verktyget för allt lärande, är här en central sammanhållande faktor som kräver kontinuerliga resurser och stöd, för att garantera kvalitet. Den ledande principen bör vara att den svenskspråkiga utbildningen kontinuerligt utvecklas enligt tidens och framtidens krav parallellt med den finskspråkiga i vårt land.

Det finns en historisk förklaring till att vi har två utbildningssystem som verkar på respektive nationalspråk. Orsaken ligger i det faktum att skola och utbildning i Finland har en längre historia på svenska än på finska och att ett skolsystem från de första klasserna till och med akademisk utbildning sedan länge fanns utvecklat på svenska innan man genom lagstiftning i början av 1900-talet slog fast att "Det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällsliga behov enligt lika grunder", 17 § i Finlands grundlag (731/1999). Den svenskspråkiga utbildningsvägen i Finland har med andra ord både en historisk och en kulturell bakgrund; den svenska skolan är inte en språkskola eller en "finsk skola på svenska", utan en kulturell och språklig utbildningshelhet, med fasta traditioner, från början av småbarnspedagogiken till tredje stadiet slut. Den svenskspråkiga skolan har ett centralt och mångsidigt samhällsligt, kulturellt och språkligt uppdrag i det tvåspråkiga Finland. Den svenskspråkiga utbildningsvägen ger varje individ en möjlighet att välja att gå sin utbildning på svenska från småbarnsstadiet till vuxen ålder.

Inom regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering konstaterar man att det inte finns någon aktuell helhetsbild av den svenskspråkiga utbildningen. Orsaken har visat sig vara bland annat den att man inom nationella utredningar numera sällan samlar in data om den svenskspråkiga utbildningen eller att de svenskspråkiga data som eventuellt insamlas inte analyseras eller rapporteras för sig. För att kunna utveckla den svenskspråkiga utbildningen i Finland behöver vi få svar på frågor som: Hur ska den svenska utbildningen i Finland fungera för att kunna stödja alla barn, elever och studerande, oberoende av språklig och annan bakgrund, att lösa problem, analysera, fokusera också på svåra uppgifter, tänka kreativt, kommunicera och samarbeta – så att alla kan nå sin fulla potential? Vilka åtgärder behövs för att bemöta de utmaningar som finns för den svenskspråkiga utbildningshelheten och för att den ska nå de finländska målen för utbildning?

För att få svar på dessa frågor igångsatte Undervisnings- och kulturministeriet i början av 2020, i enlighet med Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering (10.12.2019), en enmansutredning, för att få fram en lägesbeskrivning gällande den svenskspråkiga utbildningen och småbarnspedagogiken. Undervisningsministern tillsatte Gun Oker-Blom som utredare. Uppdraget var att genomföra en utredning och skriva en rapport som överlämnas till undervisningsministern i början av år 2021. Som stöd för utredningen tillsattes en referensgrupp på 16 personer, som representerar en bred expertis. Mona Forsskåhl har fungerat som referensgruppens ordförande.

I uppdragsbeskrivningen står det att det ska utarbetas en rapport om särdragen, utmaningarna och utvecklingsbehoven inom den svenskspråkiga utbildningen och att utredaren även ska ge åtgärdsförslag utifrån de utvecklingsbehov som framkommer i utredningen. Eftersom fokus i denna utredning ligger på utmaningar och utvecklingsbehov är det skäl att här framhålla att det de facto finns många positiva utvecklingstrender inom

den svenskspråkiga utbildningen. Den svenska utbildningen, liksom landets officiella tvåspråkighet, är djupt invävda den finländska kulturen. Den svenska utbildningsvägen och de impulser den medför, bland annat via nordiska nätverk, är på många sätt en speciell styrka inom den finländska helheten. Det har i många sammanhang poängterats, bland annat av Olli-Pekka Heinonen under en intervju inom detta projekt, att det är en viktig tillgång för Finland att vi har två officiella språk och två utbildningssystem som kan stödja varandra och ge varandra impulser.

Det är även relevant att granska utbildningen i Finland i ett historiskt och i ett större internationellt perspektiv. Flera grundelement som än i dag utgör en del av det finländska utbildningssystemet bottnar i den folkets skola som skapades framför allt av Uno Cygnaeus. Han hade naturligt nog hämtat impulser från Sverige, eftersom Finland och Sverige i praktiken fungerade som en kulturell helhet ännu under hela 1800-talet, men även fått starka intryck av till exempel Pestalozzi-pedagogiken som han studerat under resor i Europa. (Cavonius, 1966). På ett motsvarande sätt hämtar svenskspråkiga finländare, ofta via nordiska kontakter, fortsättningsvis många nya impulser till den finländska utbildningen. I den här rapporten kommer jag att i flera sammanhang beakta tre olika nivåer: den finlands-svenska, den nationella finländska och den globala nivån. Oberoende av vilken aspekt inom utbildningen man granskar, inser man nämligen att de frågor som dyker upp oftast har att göra med fenomen som existerar på alla dessa nivåer.

Denna utredning omfattar hela utbildningsområdet från småbarnspedagogiken till högskoleutbildningen och har även kopplats till det pågående arbetet kring den utbildningspolitiska redogörelse som kommer att överlämnas till riksdagen i februari 2021. Utredningen har stötts av referensgruppen och av referensgruppens sekretariat bestående av följande tjänstemän vid undervisnings- och kulturministeriet: Ulla-Jill Karlsson, Anna Mikander och Sanna Vahtivuori-Hänninen. I utredningen har även utredningsassistenten Minka Lindroos deltagit.

Utredningen har haft som mål att samla synpunkter och perspektiv så brett som möjligt. Eftersom höranden i form av regionala dialogseminarier inte kunde hållas våren 2020 enligt planerna, på grund av den pågående pandemin, utformade man inom utredningen en mångsidig webbenkät. I webbenkäten, som var öppen för alla intresserade, deltog 1013 personer, bestående av aktörer från hela utbildningssektorn och från alla regioner i Svenskfinland. Inom denna utredning genomfördes även en extra enkät hösten 2020, riktad direkt till utbildningsanordnarna, gällande personalsituationen inom utbildningssektorn. Härutöver, speciellt med tanke på att vi inte har kunnat anordna höranden i form av fysiska seminarier, har utredaren Gun Oker-Blom tillsammans med Minka Lindroos intervjuat ett stort antal personer från alla sektorer inom utbildningen, sammanlagt 57 personer (se Förteckning över intervjuade personer).

De två grundfrågor som genomsyrat utredningen som helhet är:

- a. Vilka speciella utmaningar, eller "hinder" för en smidig lärtig eller studieväg möter man på vägen då man utbildar sig på svenska i Finland?
- b. Vilka är de utvecklingsbehov som behöver åtgärdas för att den svenska utbildningens kvalitet ska uppnå minst samma nivå som den finskspråkiga utbildningen?

Den övergripande frågeställningen för hela utredningen är dessutom: Vilka åtgärder är nödvändiga och hur ska de som ansvarar för den svenskspråkiga utbildningen på alla olika nivåer (stat, kommun, ledare, lärare, forskare, vårdnadshavare med flera) agera för att alla som går den svenska utbildningsvägen ska nå sin fulla potential och i framtiden kunna lösa problem, fokusera, analysera, tänka kreativt, kommunicera och samarbeta?

Med utgångspunkt i ovan nämnda frågeställningar har utredningen strävat efter att få fram en så tydlig bild som möjligt av hela utbildningsvägen på svenska i Finland, en kurva som ju är starkt kopplad till individens livsbåge. Uppdragets enorma räckvidd gör att det mest meningsfulla är att i alla hänseenden försöka se den svenskspråkiga utbildningsvägen i ett så brett perspektiv som möjligt, och kontinuerligt iaktta de olika sektorerna ur ett helhetsperspektiv. Inom de givna ramarna har det inte ens varit möjligt att eftersträva någon heltäckande och detaljerad bild av alla utbildningsformer och -stadier. En sådan hade krävt flera specialutredningar vid sidan av huvudarbetet. Frågor som: Hur påverkas den svenskspråkiga kvaliteten och utbildningsvägen av just denna fråga? Eller: Vad innebär det för kvaliteten på den svenskspråkiga utbildningen ifall de här hindren blir för stora? är sådana som vi som arbetar med utredningen kontinuerligt har fått ställa.

Rapporten är indelad i kapitel enligt de centrala teman som redan då utredningsarbetet inleddes kunde definieras som viktiga fokusområden för utredningen. Dessa teman är i stort desamma som man i dag lyfter fram på internationella arenor, som relevanta frågor inom utbildningen globalt sett. Kapitel ett handlar om befolkningsutvecklingen i Finland och elevunderlaget. Utgångspunkten är att elevunderlaget i de svenska skolorna i Finland bör reflektera de aktuella mobilitetstrenderna och bredden gällande språklig bakgrund bland eleverna, på motsvarande sätt som de finskspråkiga skolorna. De åtgärdsförslag som är kopplade till det första kapitlet är inskrivna under kapitlen sex, nio och tio. Kapitel två och tre bildar en genomgång av läget inom olika utbildningsformer. I kapitel fyra behandlas det kontinuerliga lärandet och kapitel fem tar upp frågor som gäller svenskspråkigt material för lärande och undervisning. I kapitel sex behandlas kompetensnivån hos elever och studerande inom svenskspråkig utbildning, det vill säga de områden där det behövs stöd och extra resurser.

Kapitel sju tar upp aktuella frågor kring elevers och studerandes välbefinnande och behov och brister gällande elev- och studerandevård på svenska. I kapitel åtta ligger fokus på den aktuella och centrala frågan om studiehandledning samt karriärvägledning, med förslag om att bredda och effektivisera den svenskspråkiga handledarutbildningen. Kapitel nio är delvis kopplat till kapitel ett, och behandlar integrationsutbildning och annan svenskspråkig utbildning för immigranter. Tyngdpunkten ligger på behovet av att utveckla och säkra de svenskspråkiga utbildningsstigarna för invandrare, så att allt fler nyfinländare integreras även i det svenskspråkiga utbildningssystemet. Detta är en mycket central fråga, både med tanke på jämlikhet för individen och med tanke på akuta och kommande behov av svenskspråkig arbetskraft inom alla områden. I kapitel 10 granskas fundamenten för den svenskspråkiga utbildningen i Finland, det vill säga den kultur och den tydliga förvaltningsstruktur hela det svenska utbildningssystemet vilar på. Kapitel 11 är slutligen en kort sammanfattning av de centrala frågorna inför framtiden, och utmynnar i några övergripande åtgärdsförslag.

De utmaningar som beskrivs här baserar sig dels på resultat från andra utredningar och forskningsrapporter i den mån sådana funnits att tillgå, dels på fakta som kommit fram genom intervjuer och enkätundersökningar som hör ihop med utredningen. I webbenkäten deltog även landskapet Åland, men eftersom Åland har en egen separat undervisningsförvaltning täcker denna utredning inte Åland. Vissa data som gäller Åland finns dock med i en del av tabellerna.

Redan här i inledningen är det skäl att notera att utbildningsterminologin är ett område som ständigt utvecklas och det förekommer därför flera varianter av samma begrepp. I den här rapporten har jag valt att använda fyra olika ord för den "väg" som utbildningen kan beskrivas som. Orden är relativt synonyma, men får lite olika innebörd i olika kontexter. "Utbildningsväg" står i denna rapport för det övergripande begreppet, medan "utbildningsstig" syftar på den speciella profil som en enskild individs utbildningsväg bildar. Ordet "lärstig" används i styrdokumentet speciellt gällande barn och grundskolelever, och används här främst i sammanhang där perspektivet ligger på själva lärandet. Ordet "studieväg" förekommer även, i kontexter som gäller andra eller tredje stadiet. Ett annat begrepp där terminologin varierar mycket, gäller personer som flyttar till landet av olika orsaker. I denna rapport används "immigrant" som övergripande begrepp, men även termen "invandrare" (på finska "maahanmuuttaja") används, eftersom den termen tillsvidare förekommer i officiella dokument i Finland. Ordet "nyfinländare" vinner allt mer mark i språkbruket och därför finns det också med i de kontexter där ordet är naturligt att använda. De statliga utbildningsmyndigheterna förekommer så ofta i texten att jag har tagit mig friheten att använda förkortningar, enligt följande: UKM står för undervisnings- och kulturministeriet, UBS för Utbildningsstyrelsen, RFV för Regionförvaltningsverket och NCU för Nationella centret för utbildningsutvärdering.

De utvecklingsbehov och åtgärdsförslag som framläggs här baserar sig på referensgruppens och utredningsgruppens erfarenheter och synpunkter, behov som kom fram via webbenkäten (se Resultat från webbenkät våren 2020), hörandet i Helsingfors i februari 2020, fakta som framkommit i en mindre kommunenkät hösten 2020, samt på de många intervjuade experternas synpunkter och konkreta bidrag.

Ambitionen i detta utredningsprojekt har med andra ord varit att, i mån av möjlighet inom de ramar som gällt och med hjälp av fakta, konkreta erfarenheter, intervjuer och enkäter samt tidigare utredningar, beskriva hur det faktiskt ser ut på de svenskspråkiga utbildningsstigarerna i Finland. Rapporten vill också visa hur de olika stadierna är starkt beroende av varandra. Den helhetsbild av den svenskspråkiga utbildningsvägen som vuxit fram här visar tydligt att det är aktuellt att definiera vad kvalitetssäkring innebär för den svenskspråkiga utbildningen. En sådan diskussion ingår även mellan raderna i alla kapitlen. Det är utredarens förhoppning att denna rapport ska kunna följas av ett sammanfattande dokument med mål och framtidsvisioner, som alla centrala aktörer inom svenskspråkig utbildning kan enas kring.

Ett stort tack till er alla som med sakkunskap och engagemang har gett värdefulla bidrag till denna utredning!

2 februari 2021

Gun Oker-Blom
utredare

1 Elev- och studerandeunderlaget inom svenskspråkig utbildning

I inledningen till denna rapport betonar jag betydelsen av att granska och stärka den svenskspråkiga utbildningen som ett system inom den finländska utbildningen. I detta kapitel behandlas förutsättningen för utbildningssystemets existens, nämligen elev- och studerandeunderlaget. I detta kapitel ingår demografiska aspekter, framtidsprognoser och mobilitet, en översikt av studievägarna för de svensk- eller flerspråkiga individer som går sin utbildning på svenska, samt en översikt över hur dessa barns och ungas språkbakgrunder ser ut. De utmaningar och åtgärdsförslag om tangeras i detta kapitel finns införda i de kommande kapitlen.

1.1 Demografi och framtidsprognoser

Inom arbetet med den aktuella utbildningspolitiska redogörelsen (Koulutuspoliittinen selonteko) har man sammanfattat de samhällsliga förändringar som påverkar utbildningen och forskningen, och samtidigt konstaterar man i den inledande texten att man genom utbildning och forskning också kan påverka dessa trender och bidra till förändring. (Utbildningspolitisk redogörelse, 2020). De krafter och företeelser som framför allt styr utvecklingen är: vetenskapens och teknologins snabba utveckling, artificiell intelligens, digitaliseringen, stora förändringar inom arbetslivet, den ekonomiska resiliensen, arbetets förändrade karaktär, ojämlikhet och polarisering, förändringar i befolkningsstrukturen, förändringar i klimat och miljö, demokrati, mänskliga rättigheter, delaktighet, globalisering, pandemin och dess inverkan på Finland och globalt.

I det här kapitlet kastar vi en blick framför allt på de demografiska förändringar som förutspås och vad de innebär – och borde innebära – för den svenskspråkiga utbildningen i Finland. I nationellt perspektiv talar man om en kraftig minskning av antalet barn i Finland inom de närmaste 20 åren, och man har redan konstaterat att man på landsorten i flera kommuner blir tvungen att slå samman eller lägga ner skolor (Utbildningsstyrelsen, meddelande 4.8.2020). Framtidsvisionerna gällande befolkningsutvecklingen ser däremot något annorlunda ut på svenskt håll än i landet som helhet. Detta anses bero på att den interna rörligheten och urbaniseringen inte är lika markant för den svenskspråkiga befolkningen som för den finskspråkiga och på att de svenskspråkiga har ett annat flyttbeteende; de flyttar nästan helt och hållet enbart inom Svenskfinland. Enligt de senaste prognoserna verkar det som om den svenskspråkiga utbildningen under de närmaste 20 åren kommer att ha ett relativt stabilt elev- och studerandeunderlag, men det finns stora

regionala variationer. Enligt en befolkningsprognos publicerad av tankesmedjan Magma och Folktinget kommer nämligen den svenskspråkiga befolkningen i Finland att öka med ett par tusen personer fram till år 2040 (Saarela, Magma & Folktinget 2020, s. 5).

Prognoserna visar alltså att antalet svenskspråkiga kommer att öka i Finland fram till 2040 men skillnaderna mellan regionerna är dock tydliga (Saarela, Magma & Folktinget 2020, s. 11). När vi i denna rapport talar om regioner där det finns svenskspråkig utbildning har vi använt oss av indelningen: Österbotten, Huvudstadsregionen, Övriga Nyland, Egentliga Finland, Språköarna samt Åland i den mån vi har data som gäller Åland (se inledningen). De kommuner som, enligt Saarelas rapport 2020, förväntas få en ökad befolkning är de som har en ung befolkning och förmodat stor inflyttning. Inflyttningen kommer över lag att koncentreras till de urbana områdena och kommuner som förväntas få ett ökande antal svenskspråkiga är Helsingfors, Sibbo och Grankulla, samt Åbo, och i någon mån också Vasa, samt vissa åländska kommuner.

Befolkningsökningen beräknas bli störst i Jomala (36 %), Mariehamn (17 %), Sibbo (28 %), Grankulla (18 %), Larsmo (16 %) och Åbo (14 %). I vissa tvåspråkiga kommuner, bland annat i Hangö, Pyttis och Kristinestad, kommer det däremot att ske en klar minskning av befolkningen. Detta innebär givetvis svårigheter för den svenskspråkiga utbildningen, och troligen nedlagda skolor. De svenskspråkiga kommer i något högre grad än tidigare att vara bosatta i städer eller regioncentra. Det är också där de nyanlända migranterna finns.

Den mest centrala frågan i sammanhanget är dock att den stora omvälvningen i befolkningsstrukturen i Svenskfinland kommer att utgöras av det ökande *antalet* och den ökande *andelen* personer med annat modersmål än finska eller svenska. En viktig faktor som påverkar den finlandssvenska befolkningsstrukturen på ett negativt sätt är den ökande emigrationen till Sverige bland unga svenskspråkiga finländare. I Magmas rapport Hjärflykt eller inte II? konstaterar författarna att totalt 19 700 svenskspråkiga finländare flyttade till Sverige under perioden 2000–2017 (Kepsu och Henriksson, Magma 1/2019, s. 11). Orsakerna till emigrationen anses vara ungdomars globala medvetenhet: unga söker sig till större sammanhang och till nya omgivningar, men det är också frågan om en språklig dimension. I våra intervjuer har det även framkommit att många ungdomar med svenska som modersmål upplever att de inte kan konkurrera på samma villkor som finsktalande på den finska arbetsmarknaden eller att tröskeln att studera på finska känns alltför hög. Detta något som studiehandledningen och tjänsterekryteringen ibland annat kommunerna borde ta fasta på.

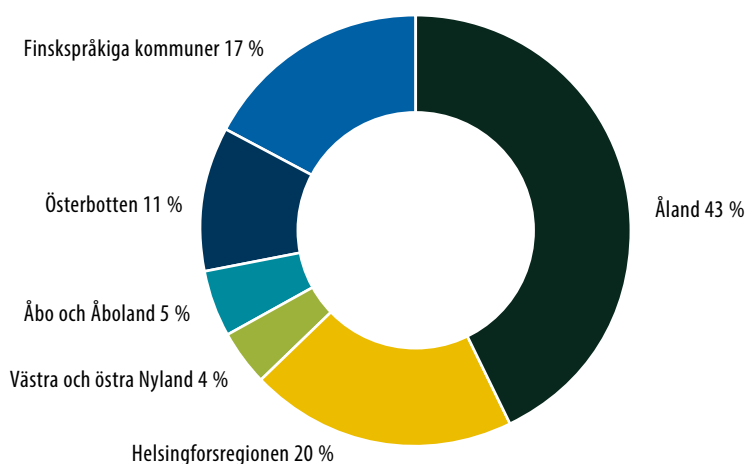
Alla stannar dock inte utomlands, men slutresultatet blir trots allt en nettoförlust för den svenskspråkiga befolkningen. Nettoförlusten av emigrationen till Sverige under åren 2000–2017 är nästan 10 000 svenskspråkiga finländare, vilket utgör hela tre procent av den svenskspråkiga befolkningen. (Ibid, s. 56). I samband med intervjuerna inom denna utredning kom det också fram att man till exempel på Hanken ser utflyttningen till Sverige

bland utexaminerade ekonomie magstrar som den största utmaningen för den svenskspråkiga utbildningen (Sören Kock, intervju 18.9.2020). Denna emigration innebär dels att man går miste om både potentiella forskare och lärare inom högre utbildning, dels att man mister också blivande företagare som i sin tur hade kunnat skapa arbetsplatser och bidra till att språkkunskaperna i svenska bibehålls inom näringslivet. Inom andra områden är dock hjärnflykten inte lika aktuell. Kepsu konstaterar bland annat att personer med lärar- och pedagogisk utbildning är underrepresenterade bland dem som flyttar till Sverige (Kepsu, Magma 2/2016, s. 25).

En annan intressant aspekt, som också undersökts av Magma, är immigrationen till Finland från Norden, och speciellt Sverige. Enligt rapporten från 2019 handlar det om ca 500 Sverigefödda inflyttare per år (Kepsu, Magma 3/2020, s. 19). Mellan åren 2016–2019 flyttade i medeltal 2774 personer årligen från Sverige till Finland, av dem var i medeltal 770 personer per år födda i Sverige (Se bilaga 1). Detta innebär att majoriteten av dem som flyttar från Sverige till Finland är så kallade återflyttare.

Rent numerärt växer den svenskspråkiga befolkningen i befolkningsregistret och på så sätt kan den svenska inflyttningen till en del uppväga migrationsförlusten. Samtidigt är det långtifrån klart att inflyttarna från Norden integreras i det finlandssvenska, konstaterar Kepsu. Magmas utredningar visar att över hälften av dem som flyttar från Sverige till Finland är återinflyttade finländare och ungefär hälften av dessa registrerar sig som svensktalande, de övriga som finsktalande. De som flyttar till Finland från Norden bosätter sig i hög grad i huvudstadsregionen, som har arbetsmöjligheter, stadskultur och stor mångfald.

Figur 1. Fördelningen av svenskspråkiga flyttare från Sverige till Finland enligt inflyttningsregion 2016–2018. Personer födda i Sverige. (Källa: Statistikcentralen)

Helsingforsregionen drar till sig näst flest svenskspråkiga sverigesvenskar. En femtedel av alla flyttare (286 personer) sökte sig dit under åren 2016–2018 (Bild ur rapporten Inflyttning till Finland från Sverige och Norden)

Kepsu tar också fram frågan om utlandsstudier och konstaterar att det är oklart varför den högre utbildningen i Finland inte i högre grad attraherar studenter från Sverige och det övriga Norden, i synnerhet då Finland i OECD:s rapport Migration Policy Debates (2019) rankas bland topp fem för internationella högskolestuderande. I OECD:s rapport som handlar om att attrahera och behålla kompetensinflyttare får Finland alltså höga poäng på nivå med Schweiz, Norge, USA och Tyskland (Kepsu, Magma 3/2020, s. 24).

Hur läget gällande immigration, emigration och arbetspendling inom Norden kommer att se ut efter den rådande pandemin är däremot oklart. Coronakrisens effekter för den svenskspråkiga befolkningens del är det svårt att säga något om tills vidare. På kort sikt påverkas rörligheten både inom landet och mellan länder, men det är inte säkert att krisen har effekt på lång sikt.

Huruvida en del av de immigranter som från olika delar av världen flyttar till Finland kommer att integreras på svenska, eller om integrationen sker enbart på finska, vilket nu nästan uteslutande är fallet, är en central fråga för den svenskspråkiga utbildningen. På lång sikt kan detta till och med vara en nyckelfråga för det svenska språket i Finland. Jan Saarela påpekar att det är ofrånkomligt att den språkliga verkligheten förändras på många plan i Svenskfinland (Saarela, Magma & Folktinget 2020, s. 15). Den stora omvälvningen i befolkningsstrukturen i Svenskfinland kommer, enligt de prognoser som gjorts, att utgöras av det ökande antalet och den ökande andelen personer med annat modersmål än finska eller svenska. Med stor sannolikhet kommer dessa att i minst lika hög grad som idag bosätta sig i de större städerna, i synnerhet i huvudstadsregionen.

Att en rimlig andel av de nya immigranterna från länder utanför Norden integreras på svenska, och att de ges reella möjligheter att på ett smidigt sätt gå en svenskspråkig integrations- och utbildningsstig, är alltså en utmaning som kräver åtgärder. Skolnätet kommer troligtvis att förändras av dessa demografiska orsaker. Integrationsfrågan och de svenska utbildningsstigarna för invandrare behandlas närmare i kapitel nio.

1.2 Svenskspråkiga barns och ungas studievägar

I början av 2000-talet forskade sociologen Catharina Lojander-Visapää i de svensk- och tvåspråkiga elevernas studievägar och då genomförde man särskilda kartläggningar för att få en uppfattning om dessa. Enligt dessa kartläggningar fortsatte upp till 99 procent av barnen inom den svenskspråkiga dagvården (numera småbarnspedagogiken) till en svenskspråkig skola (Utbildningsstyrelsens lägesöversikt). Idag vet vi att 6–7 % av de elever som avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen fortsätter till en finskspråkig utbildning på andra stadiet. Det gällde totalt 201 elever år 2019 och 228 elever år 2020.

1.2.1 Från småbarnspedagogik till andra stadiet

Trots moderna uppdaterade databaser och statistisk uppföljning, är det tyvärr omöjligt att via nationell statistik få fram en uppföljning av hela utbildningsvägen för de individer som påbörjar sin utbildning inom svenskspråkig småbarnspedagogik och fortsätter till svensk grundskola. I de fall det finns data om svenskspråkig utbildning utgår statistiken i de allra flesta fall endast från individens registrerade modersmål, inte från undervisningsspråket. För att få information på korrekt sätt, måste man alltså genomföra särskilda kartläggningsprojekt gällande de individer som går den svenskspråkiga utbildningen i Finland. De enda säkra fakta som finns tillgängliga om elevers utbildningsstigar enligt undervisningsspråk – oberoende av språklig bakgrund – gäller övergången från grundläggande utbildning till andra stadiet.

Erfarenheten har visat att valet av skolspråk oftast sker redan innan barnet börjar inom den småbarnspedagogiska verksamheten. På grund av uppbyggnaden av den nya informationsresursen inom småbarnspedagogiken VARDA kan man tyvärr inte få fram hur många barn som går i svenskspråkig småbarnspedagogik, oberoende av registrerat modersmål, och följaktligen inte heller hur stor andel av dessa barn som fortsätter i svenskspråkig grundskola. Man kan dock anta att andelen är över nittio procent. Från och med det att barnen börjar i förskolan kan man dock följa med utbildningsvägen vidare, till en viss punkt, enligt det undervisningsspråk vårdnadshavarna har valt för sitt barn. Sydkustens landskapsförbund har tillsammans med UBS 2019 utfört en utredning om språkbakgrunden bland barn i svenskspråkig småbarnspedagogik. Den utredningen används här som utgångspunkt för beskrivning av den fortsatta utbildningsvägen på svenska.

Antalet svenskspråkiga 7-åringar ökade mellan 2011 och 2016 varefter antalet har minskat en aning fram till år 2018. Antalet elever i årskurs ett inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen har däremot ökat mellan 2011 och 2017 varefter antalet minskade en aning, största minskningen skedde mellan år 2017 och 2018 (-241 elever). Antalet elever i årskurs ett i de svenskspråkiga skolorna har överstigit antalet svenskregistrerade 7-åringar under hela 2000-talet. Detta beror som känt på den så kallade överinskrivningen, det vill säga att en viss andel av de svensk-finskt tvåspråkiga barn som inleder sin skolgång på svenska till en viss andel har finska som registrerat modersmål. Denna överinskrivning har under de senaste 10 åren varierat mellan 9 och 11 procent, och i antal elever är det frågan om 325–415 elever (UBS, Lägesöversikten).

Tabell 1. Antalet svenskregistrerade 7-åringar och antalet elever i årskurs 1 i de svenskspråkiga skolorna 2011–2019 (Källa: Statistikcentralen, statistiktjänsten Vipunen)

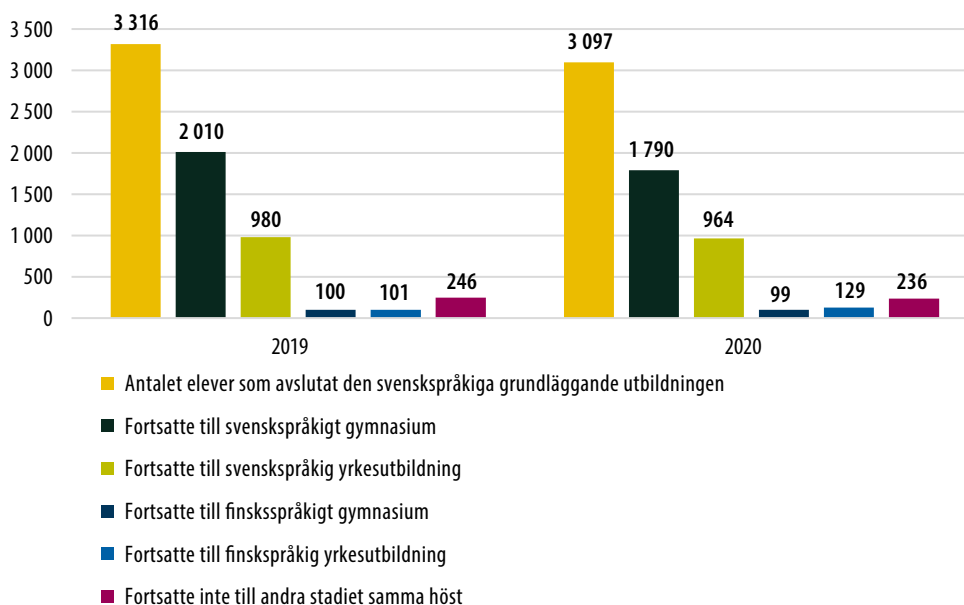
År	Antal sv 7-åringar	Antal elever i årskurs 1
2019	3528	3913
2018	3495	3803
2017	3648	4044
2016	3666	3992
2015	3600	3918
2014	3516	3829
2013	3438	3790
2012	3360	3642
2011	3378	3662

När den grundläggande utbildningen avslutas finns det uppföljning på hur de elever, oberoende av registrerat modersmål, som avklarat svenskspråkig grundskola söker sig vidare därifrån. Dessa siffror visar att 61–64 procent av eleverna efter årskurs nio fortsätter till gymnasieutbildning (ca 3 % till finskspråkigt gymnasium) att 32–35 procent söker till yrkesutbildning (3–4 % till finskspråkig utbildning), och att ca 7% av eleverna inte söker sig vidare direkt efter årskurs nio, men under 2 % av dessa är utan studieplats ett år senare.

I hela landet försummade 91 elever sin läroplikt under läsåret 2018/2019 och 352 elever avbröt studierna utan avgångsbetyg från grundskolan (totalt 443). Det har inte varit möjligt att få fram hur stor andel av dessa elever, som alltså inte avklarat den grundläggande utbildningen, som har gått i svenskspråkig skola. År 2019 stannade totalt 57 elever inom den svenskspråkiga grundskolan på klassen, av dessa var 15 förstaklassister och 12 niondeklassister och det största antalet fanns i Österbotten. Inom påbyggnadsundervisningen i den svenskspråkiga grundläggande utbildningen fanns 84 elever år 2019, medan antalet var 66 år 2018. I hela landet fanns 966 elever inom påbyggnadsundervisningen år 2019 (statistiktjänsten Vipunen).

Antalet svenskspråkiga som inte överhuvudtaget fortsätter till andra stadiets utbildning är få. (Se figur 2 nedan). I Figur 2 nedan ingår endast de elever som fortsätter till andra stadiet samma år som de avslutat den grundläggande utbildningen. Figuren innehåller alltså siffror över det totala antalet elever, oberoende av modersmål, som avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen och som samma höst fortsatte respektive inte fortsatte till andra stadiets utbildning.

Figur 2. Antalet elever som avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen som fortsätter till andra stadiet (Källa: Koski)

Figur 2 visar att den andel av eleverna som avslutat den grundläggande utbildningen och som inte fortsatte till andra stadiet samma år var 7,4%. År 2020 var motsvarande siffra 7,6%. Av de 246 elever som år 2019 inte fortsatte till andra stadiet samma höst som de avslutat den grundläggande utbildningen, saknade dock endast 1,9% (65 elever) en studieplats på andra stadiet år 2020.

Av alla de elever som avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen sökte tre procent till en finskspråkig utbildning på andra stadiet år 2020 och år 2019. Elever som väljer yrkesutbildningen efter den grundläggande utbildningen har en större tendens än de som fortsätter till gymnasiet, att fortsätta sina studier på finska. Här spelar troligen yrkesutbildningsutbudet enligt den region man bor i en stor roll. Skillnaden är dock inte stor för närvarande. Cirka tre procent av de elever som avslutade den svenskspråkiga grundläggande utbildningen år 2020 fortsatte i ett finskspråkigt gymnasium, medan 4,2% av denna årskull fortsatte i finskspråkig yrkesutbildning. Motsvarande siffror för elever som avslutat den finskspråkiga grundläggande utbildningen, är väldigt låg. Det är ovanligt att byta utbildningsspråk i Finland, och ifall man inlett utbildningsstigen på finska är det endast några få elever per år som fortsätter till svenskspråkig utbildning på andra stadiet.

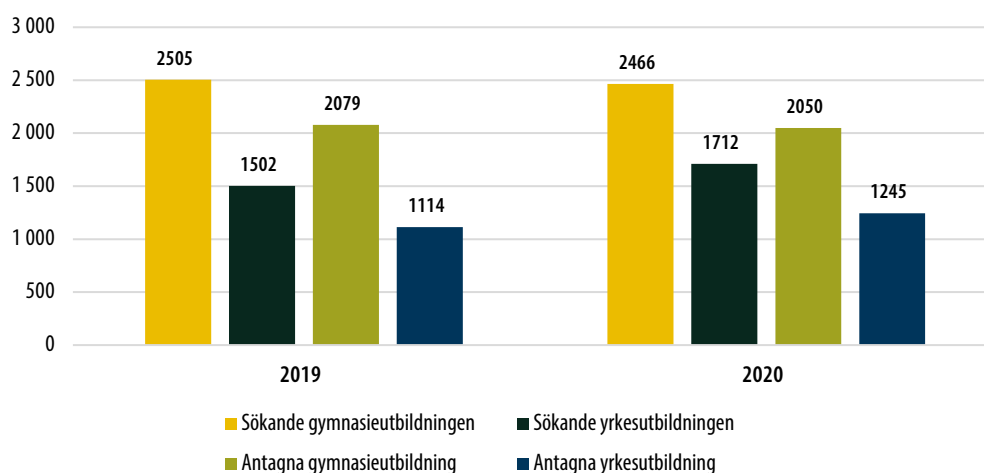
År 2020 valde endast 29 finskspråkiga elever av 55 285 (0,05 %) att studera på svenska på andra stadiet, 17 elever fortsatte i ett svenskspråkigt gymnasium, medan 12 valde en svenskspråkig yrkesutbildning (Se bilaga 2).

Av alla elever som avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen och som söker till en andra stadiets utbildning, antas ungefär 99%. Tabellen nedan innehåller siffror över antalet elever som gått den svenskspråkiga grundläggande utbildningen och som sökte samt antogs till andra stadiets utbildning, oberoende av andra stadiets utbildningspråk, år 2019 och 2020. Det totala antalet sökande till gymnasie- och yrkesutbildningen överstiger antalet elever som avslutat den grundläggande utbildningen i och med att en person kan söka till både yrkes- och gymnasieutbildningen och ingår därmed i båda grupperna av sökande.

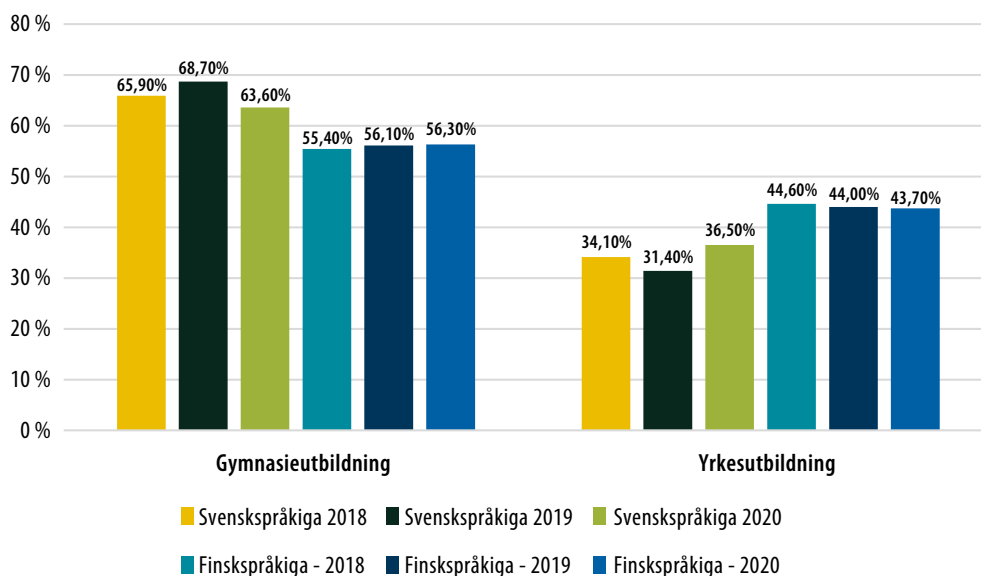
Av de elever som år 2020 avslutat den finskspråkiga grundläggande utbildningen fortsatte 11,8 % inte till andra stadiet samma år. Motsvarande siffra för år 2019 var 7,9 % (Se bilaga 2). Som det framgår ur figur 4 är gymnasiebenägenheten något högre bland de svenskspråkiga eleverna, se närmare kapitel 2.

Av alla elever som mellan åren 2009 och 2018 avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen fortsatte 95–97 % till en utbildning som leder till examen inom ett år efter att ha avslutat den grundläggande utbildningen. Motsvarande siffra för elever som under samma tidsperiod avslutat den finskspråkiga grundläggande utbildningen är 92–85 % (Källa: UKM). Av de svenskspråkiga 21–30-åringarna har 91,3 % en examen efter den grundläggande utbildningen, motsvarande siffra för de finskspråkiga är 89,3 % (statistik-tjänsten Vipunen).

Figur 3. Antalet sökande och antagna till andra stadiets utbildning. Elever som år 2020 avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen (Källa: Koski)

Figur 4. Elever som avslutat den svensk- respektive finskspråkiga grundläggande utbildningen 2018–2020 och som samma år fortsatte till andra stadiet (Källa: statistiktjänsten Vipunen)

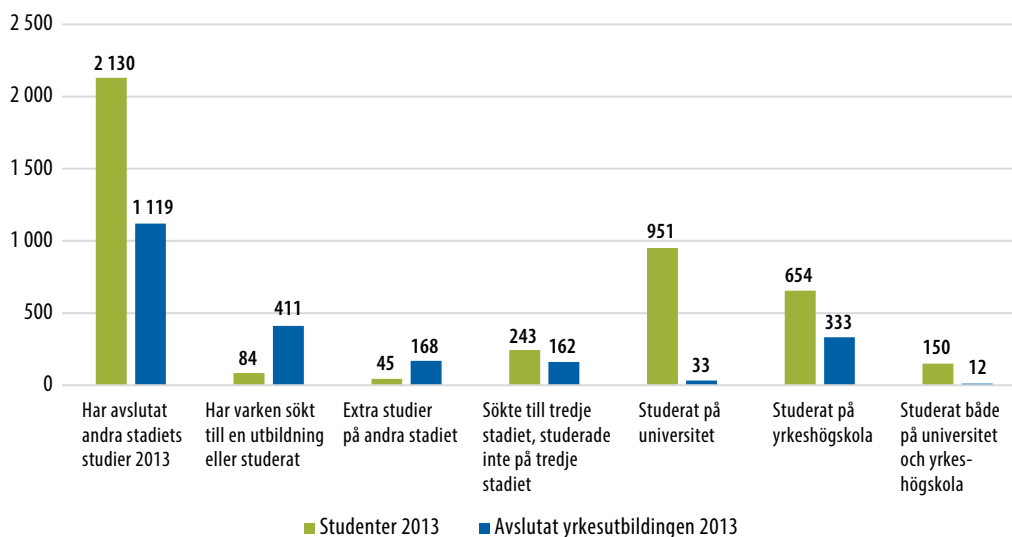
1.2.2 Övergången från andra till tredje stadiet

Av studenterna från svenskspråkiga gymnasier fortsätter den största delen sina studier vid ett universitet, medan majoriteten av de finskspråkiga studenterna fortsätter till en yrkeshögskola. Figur 5 innehåller siffror över vad studenterna från år 2013 har studerat fem år efter att ha avslutat gymnasiet. Av studenterna från de svenskspråkiga gymnasierna fortsatte 44,6% till universitet och 30,7 % till en yrkeshögskola, medan 3,9 % varken hade studerat eller sökt till någon utbildning efter gymnasiet. I denna 3,9 % ingår dock de studenter som har valt att åka utomlands för att studera, t.ex. Sverige. Motsvarande siffra för studenterna från finskspråkiga gymnasier var 49,5 % som studerat på en yrkeshögskola och 36,2 % som studerat på universitet. Endast 0,6 % av studenterna från de finskspråkiga gymnasierna hade inte studerat eller sökt till någon utbildning efter gymnasiet.

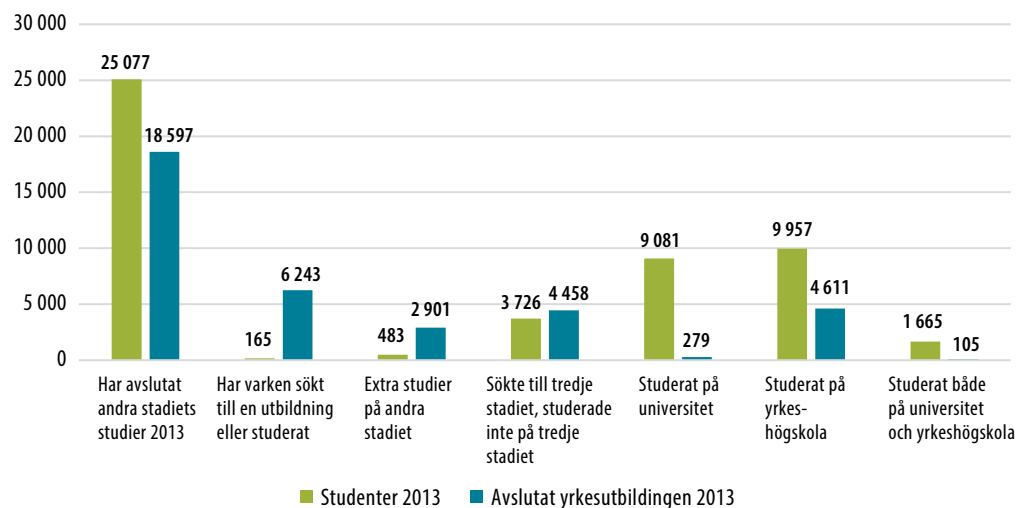
Att fortsätta till en tredje stadiets utbildning efter yrkesutbildningen är aningen vanligare bland studerande som avslutat den svenskspråkiga yrkesutbildningen, men en större andel av dessa har varken sökt till en utbildning eller studerat efter yrkesutbildningen. Av alla studerande som år 2013 avslutat den svenskspråkiga yrkesutbildningen hade 36,7 % varken studerat eller sökt till en utbildning inom fem år efter yrkesutbildningen, motsvarande siffra för de finskspråkiga var 33,5 %. Av alla studerande inom finskspråkig yrkesutbildning hade 15,6 % studerat på andra stadiet efter yrkesutbildningen, medan 26,8 % hade fortsatt till en tredje stadiets utbildning. Av de svenskspråkiga hade 33,8 % studerat på tredje stadiet och 14,9 % hade studerat inom en andra stadiets utbildning efter avslutad yrkesutbildning. Man bör dock notera att personer som emigrerat eller studerar utomlands inte syns i denna nationella statistik.

Figur 5. Studerande som avslutat en svenskspråkig utbildning på andra stadiet 2013 och deras fortsatta studier (Källa: UKM)

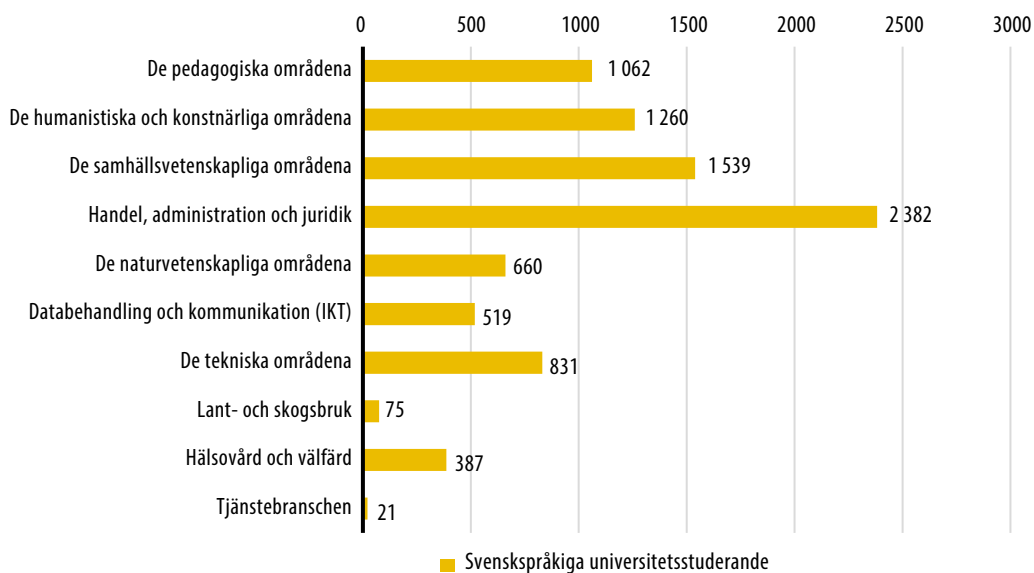

Figur 6. Studerande som avslutat en finskspråkig utbildning på andra stadiet 2013 och deras fortsatta studier (Källa: UKM)

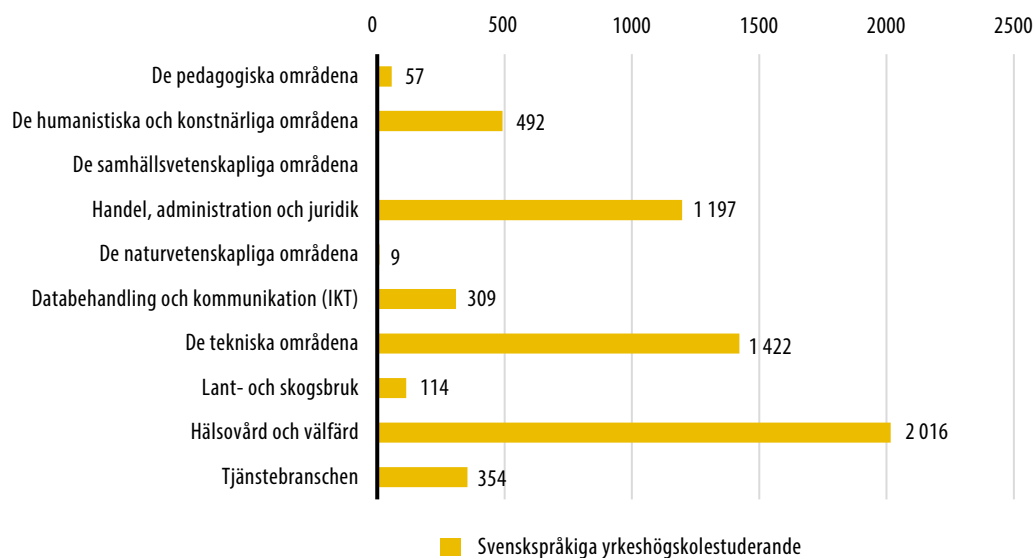

Isak Vento kom (uppgifter från 2012–2014) fram till att de mest attraktiva områdena för de svenskspråkiga högskolestuderandena var handel, administration och juridik, de samhällsvetenskapliga områdena samt de humanistiska och konstnärliga områdena. Av figurerna 7 och 8 nedan framgår att trenden verkar fortsätta.

Figur 7. Svenskspråkiga universitetsstuderande enligt utbildningsområde 2019 (Källa: UKM)

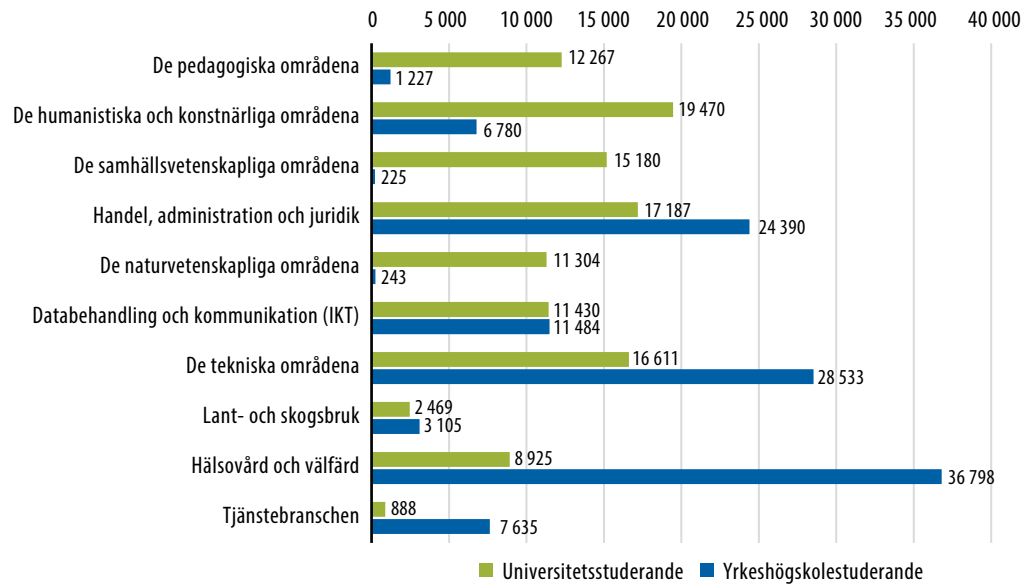

Figur 8. Svenskspråkiga yrkeshögskolestuderande enligt utbildningsområde 2019 (Källa: UKM)

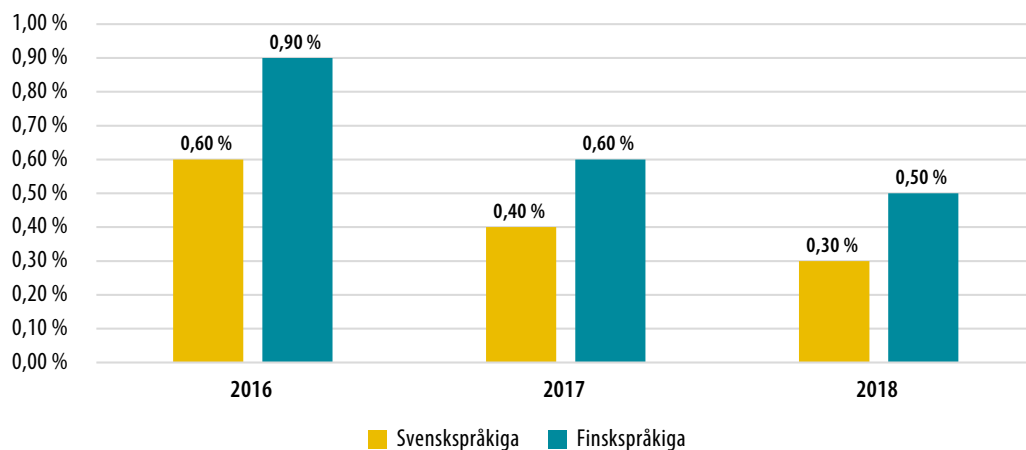
Följande figur (Figur 9) visar de finskspråkiga studenternas val av utbildningsområden efter andra stadiet:

Figur 9. Finskspråkiga universitetsstuderande och yrkeshögskolestuderande enligt utbildningsområde 2019
(Källa: UKM)

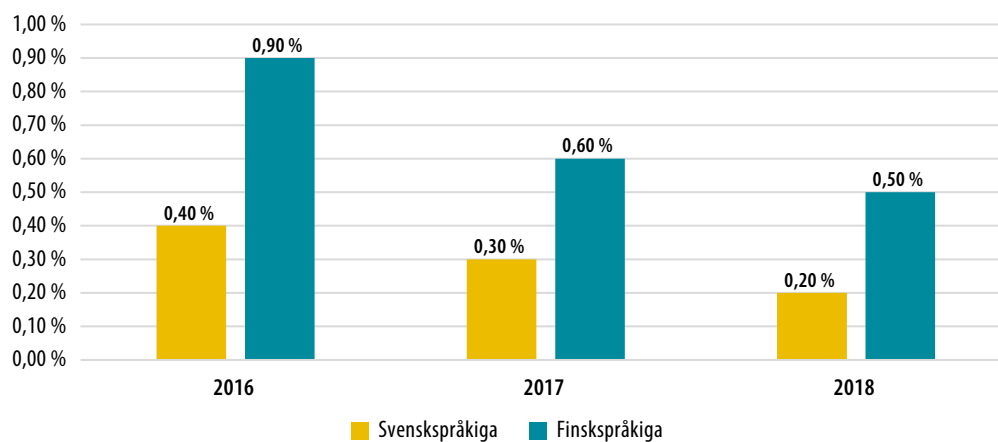

Gällande anställbarhet för svenskspråkiga som utbildat sig inom högre utbildning har vi fått fram följande fakta (personer som arbetar utomlands syns inte i statistiken):

Figur 10. Anställbarhet bland utexaminerade från universitet – arbetslöshet ett år efter utexaminering
(Källa: Statistiktjänsten Vipunen)

Figur 11. Anställbarhet bland utexaminerade från yrkeshögskola - arbetslöshet ett år efter utexaminering
(Källa: Statistiktjänsten Vipunen)

1.3 Tvåspråkiga och flerspråkiga barn, elever och studerande inom den svenskspråkiga utbildningen

1.3.1 Statistiska uppgifter om språkbakgrunder inom den svenskspråkiga utbildningen

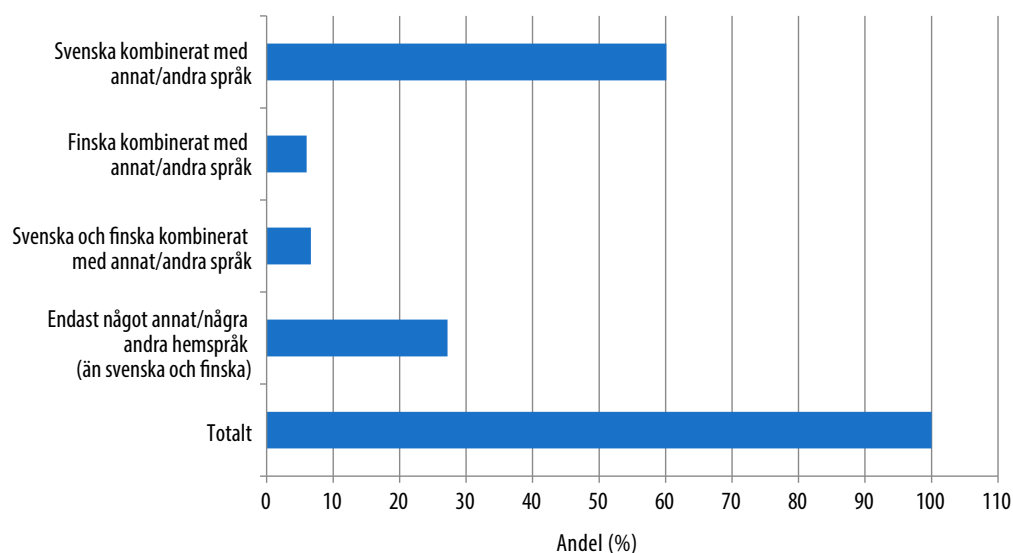
Fram till 1980-talet var svenskan det svagare språket i de tvåspråkiga familjerna i Finland, det vill säga: en klar majoritet av barnen registrerades som finskspråkiga. I början av 1970-talet blev omkring 60 % av barnen finskspråkiga. Beteendet förändrades emellertid under 1970-talet. De potentiellt tvåspråkiga familjerna blev i högre grad än tidigare tvåspråkiga i praktiken och intresset för svenska ökade (Finnäs, 2013).

Jämfört med till exempel skolor som verkar på finska i vårt land är skillnaden stor, eftersom andelen elever med modersmåls- eller modersmålsliknande färdigheter i båda nationalspråken är mycket högre i de svenskspråkiga skolorna.

Tabell 2. Andelen svenskregistrerade barn som har tvåspråkig familjebakgrund regionvis enligt födelseår (%) (Källa: Finnäs, 2013)

	1988–93	1994–99	2000–05	2006–11
Huvudstadsregionen	63,0	66,3	66,6	66,3
Västra Nyland	35,6	39,4	40,4	39,6
Östra Nyland	39,0	46,2	46,6	48,6
Åboland	39,9	40,7	44,9	44,3
Södra Öb	12,7	15,6	12,4	13,3
Vasaregionen	22,0	23,1	23,5	23,5
Norra Öb	21,1	22,9	21,2	18,7
Åland	8,6	8,5	12,2	9,6
Finska orter	86,4	90,8	93,1	93,3
Totalt	35,0	39,3	40,9	40,7

Figur 12. Elever som talar annat språk hemma: fördelning på olika grupper (%) i åk 1–6 i svenska skolor 2013. (Källa: Utbildningsstyrelsen)

I de svenska skolorna finns nu också i allt högre grad andra hemspråkskombinationer än svenska och finska. Kombinationer som till exempel svenska-ryska, svenska-engelska eller svenska-spanska. Den svenskspråkiga skolan har sedan 70-talets slut inkluderat allt fler barn från svensk-finskt tvåspråkiga hem. Numera är denna andel i medeltal ca 43% av alla elever i den grundläggande utbildningen (Sydkustens landskapsförbund). Den regionala variationen är dock märkbar. Dessutom finns det en viss andel, kring 4–5 % barn från enspråkigt finska hem som inleder sin skolgång på svenska, och sedan fortsätter på den svenskspråkiga utbildningsstigen ända till tredje stadiet. I fortsättningen används här begreppet "tvåspråkig" uttryckligen om de barn och unga som har både svenska och finska som hemspråk. Det absoluta flertalet av dessa barn är dessutom simultant tvåspråkiga, det vill säga de har levt i en helt tvåspråkig miljö ända sedan födseln.

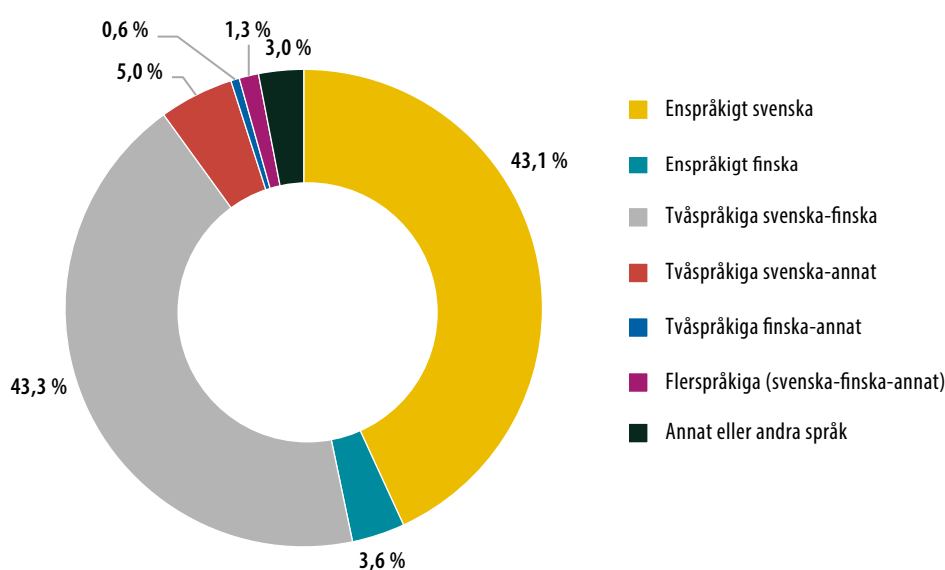
Utbildningsstyrelsen har genomfört två kartläggningar av språkbakgrunden hos eleverna i svenskspråkiga skolor, år 1998–99 och 2013. Kartläggningarna bekräftar tydligt att andelen elever från svensk-finskt tvåspråkiga hem stadigt ökar. Andelen elever från tvåspråkiga hem har i medeltal ökat från 30 procent år 1998 till 40 procent år 2013. I Nyland har andelen elever från tvåspråkiga hem ökat med till och med ca 20 procentenheter under 15 år. Samtidigt har andelen elever från enspråkigt svenska hem minskat från drygt 60 procent år 1998 till drygt 50 procent år 2013.

I nuläget kommer alltså närmare hälften av de barn, elever och studerande som deltar i svenskspråkig utbildning i Finland från svensk-finskt tvåspråkiga hem. Den regionala variationen är dock märkbar: I Nyland är andelen tvåspråkiga ca 51%, i huvudstadsregionen ca 61% och i landsbygdskommunerna i Österbotten ca 23 %. (Utbildningsstyrelsen, 2013) Inom ramen för denna utredning har vi försökt ta reda på andelen finsk-svenskt tvåspråkiga barn i de finskspråkiga skolorna. Det har visat sig vara omöjligt att få exakta uppgifter om detta, eftersom man aldrig har undersökt hur många av barnen i de finskspråkiga skolorna som har en finsk-svenskt tvåspråkig bakgrund. Men genom en enkätfråga i samband med NCU:s undersökning av ett stort sampel finländska barn (totalt 7770 deltagare) i årskurs 1 år 2018 (Silverström, Åkerlund et al, NCU 12/2020) vet vi att ungefär en halv procent av de elever som representerade de finskspråkiga skolorna uppgav att de talade både finska och svenska hemma. Troligen är läget i de finskspråkiga skolorna det att högst någon enda procent av eleverna kommer från svensk-finskt tvåspråkiga hem.

Det är uppenbart att de familjer som velat upprätthålla två språk i hemmet och stödja sina barns båda hemspråk har, sedan 70-talet, allt oftare valt svensk skola för sina barn. Detta har i sin tur inneburit att de svenska skolorna och utbildningssystemet på svenska redan i åtminstone fyra decennier har utvecklat en speciell kompetens i att bemöta barn och unga med två hemspråk.

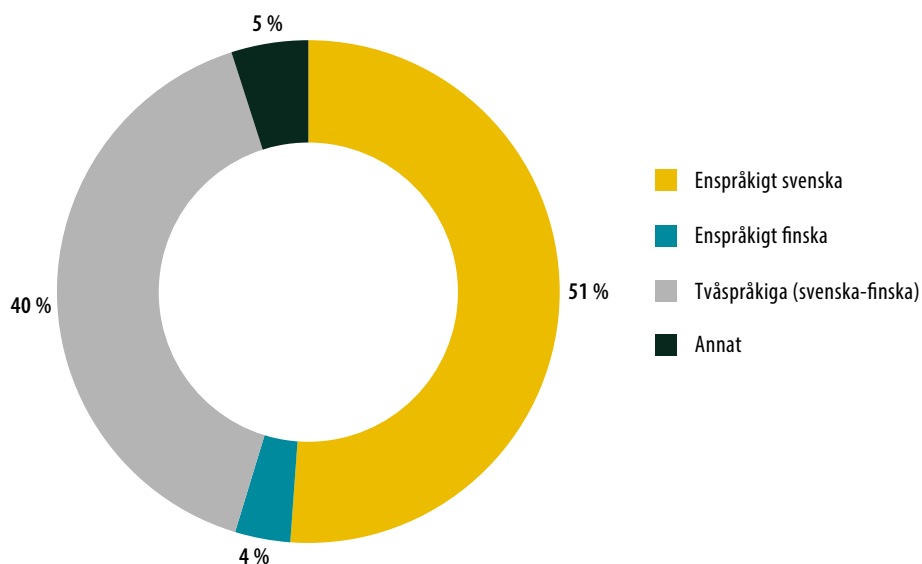
Såsom tidigare framgått räknar man med att långt över nittio procent av de barn som börjar i svensk småbarnspedagogik fortsätter i den svenska skolan (Kairos Future, 2021). Gällande det aktuella läget vid övergången från småbarnspedagogik till förskola och skola på svenska går det inte att få ut uppgifter ur databasen Varda (se ovan).

Figur 13. Översikt över språkbakgrunden hos de barn som går i svenskspråkiga småbarnspedagogik 2019 (%) (Källa: Sydkustens landskapsförbund)

Även andelen flerspråkiga barn, med andra hemspråk än svenska eller finska, och barn med flera olika hemspråk, däribland svenska och finska har ökat kontinuerligt, om än rätt långsamt i de svenska skolorna. Enligt Utbildningsstyrelsen (UBS Lägesöversikt, Elevernas språkliga bakgrund) är andelen flerspråkiga barn med varierande kulturell och språklig bakgrund ca 4 % av eleverna i landets svenskspråkiga grundskolor (1998 var andelen ca 2%), medan andelen elever i hela landets grundskolor, med andra hemspråk än svenska och finska var 7,8 procent år 2019. Med tanke på de nyligen genomförda prognoserna som visar att det är immigranter som i hög grad kommer att stå för befolkningsökningen fram till 2040 och att det redan nu finns ett underskott av svenskkunniga personer inom centrala branscher, behövs det tydliga satsningar på att integrera fler nyanlända invånare på svenska, speciellt i huvudstadsområdet, dit de flesta immigranter söker sig, enligt demografiexperterna.

Figur 14. Andel svensk-, finsk- eller tvåspråkiga elever i årskurs 1–6 i de svenskspråkiga skolorna år 2013 (Källa: Utbildningsstyrelsen)

1.3.2 Flerspråkighetsprofiler inom svenskspråkig utbildning

Inom den svenskspråkiga utbildningen, där en så hög andel av eleverna har minst två modersmål, är det alltså oerhört viktigt att man genom hela utbildningsstigen inom rimliga ramar och med beaktande av svenska språkets situation som minoritetsspråk i behov av starkt stöd med tanke på elevernas kognitiva utveckling, förstår och bemöter behoven för både de enspråkigt svenska och de tvåspråkiga barnen, eleverna och studerandena. Målet bör vara att det svenska skolspråket, det kunskapsrelaterade språket, utvecklas till ett starkt kognitivt verktyg för lärande för alla, och att man även välkomnar och bekräftar elevernas hemspråk. Undervisningen i modersmålet svenska och i finska bör vara meningsfull och effektiv, oberoende av elevernas språkbakgrund, och för alla elever, både en- och tvåspråkiga, är det av största vikt att de får möjlighet att utveckla sin kompetens i skolspråket som ett kunskapsrelaterat språk. Så kallad "vardagskompetens" är inte tillräckligt i det språk man lär sig på (jfr Cummins, 2017, s. 52–64). Dessutom visar forskningen sedan 1970-talet tydligt att flerspråkiga barns språkutveckling stöds då man också stödjer det andra hemspråket, det som inte är skolans språk (Cummins, 2000, Bialystok, 2001 med flera).

I detta syfte har man inom ramen för den svenska skolan i Finland sedan 1988, då lärokurserna infördes, infört möjlighet till att läsa så kallad modersmålsinriktad finska, inom ramen för A-nivån i det andra inhemska språket (Nummela, Westerholm, UBS 2020:5, s. 7). Läroplanen i modersmålsinriktad finska, vilken formellt är en A-lärokurs i finska, implementeras

i dagens läge i svenska grundskolor och gymnasier i 80% av landets alla tvåspråkiga kommuner (Kommunenkäten 2020). De nationella läroplansgrunderna innehåller även en motsvarande lärokurs i modersmålsinriktad svenska för finskspråkiga skolor, som alla skolor kan erbjuda, men hittills har den lärokursen erbjudits bara i ett par skolor, och för tillfället erbjuds den endast i en enda finskspråkig skola i Helsingfors och i ett par årskurser i en finskspråkig skola i Jakobstad. (Information från Utbildningsstyrelsen).

För de svensk-finskt flerspråkiga eleverna är situationen såtillvida annorlunda än för alla dem vars hemspråk inte är svenska eller finska, att samtliga elever i de svenskspråkiga skolorna studerar finska redan från tidig ålder och att lärarna i detta fall, åtminstone i någon mån, behärskar de tvåspråkiga elevernas andra hemspråk och har förutsättningar att stödja dem på ett unikt sätt inom alla ämnen. Den svenskspråkiga skolan och utbildningen i Finland har med andra ord, under flera decennier, på orter med tvåspråkiga elever, arbetat på att utveckla en speciell kompetens i att i samtliga skolämnen beakta och handleda både enspråkiga och tvåspråkiga elever. Det visar sig i dag, på basis av utvärderingar och forskning, att denna kompetens kräver systematisk fortbildning, ett starkt stöd av ledningen, och kontinuerlig kompetensutveckling. I detta sammanhang vill jag gärna lyfta fram en idé som är värd att utveckla inom den svenskspråkiga lärarutbildningen och kompetensutvecklingen, nämligen att man inom den svenskspråkiga utbildningen med fördel kunde utveckla ett certifikat i kompetensen att lära tvåspråkiga barn, som även skulle visa på kompetens i att undervisa i svenska som andraspråk för nyanlända elever med andra modersmål än svenska och finska. Till exempel "The Cambridge International Certificate and Diploma in Teaching Bilingual Learners" kunde användas som modell då man utarbetar ett sådant diplom, och det borde alltså utgå bland annat från all den kunskap och erfarenhet som många lärare i svenskspråkiga skolor i Finland redan har. Detta förslag är inskrivet som en åtgärd i kapitel fyra, som handlar om kompetensutveckling. De två- och flerspråkiga elevernas situation behandlas närmare i kapitlen sex och tio.

Sedan 2000-talets början har det genomförts ett stort antal svenskspråkiga, både statliga och lokala, projekt för att stödja och stärka både skolspråket svenska och de två- och flerspråkiga elevernas hemspråk, samt lärarnas kompetensutveckling gällande språkpedagogik. Tyvärr når dessa insatser dock inte alla skolor och lärare, och det krävs i dag allt mer systematiska insatser på alla nivåer för att stärka det språkpedagogiska kunnandet inom alla ämnesområden och på alla stadier, ända från barnens första år inom småbarnspedagogiken till tredje stadiet. Dessutom krävs det uppenbarligen större tydlighet i styrdokumentet, mer stödmaterial samt kontinuerlig kompetensutveckling. Mobiliteten ökar och de flerspråkiga klassrummen är här för att stanna. Inom internationell forskning visar man tydligt att målet måste vara att alla elever och studerande ska kunna nå sin fulla potential då de går i skola (se till exempel Cummins 2000). Det betyder till exempel att de svensk-finskt tvåspråkiga barnens kunskaper i finska ska utvecklas på ett sätt som stödjer deras kognitiva utveckling över lag. Detsamma ska, enligt läroplansgrunderna i Finland, även

gälla för de svenskt- finskt tvåspråkiga eleverna inom den finskspråkiga utbildningen, trots att det verkar vara en utopi, då man ännu inte börjat implementera den modersmålsinriktade svenskundervisningen i finskspråkiga skolor. Det är uppenbart att man inom utbildningen i Finland bör fortsätta att utveckla tydliga och systematiska modeller för att stödja utbildarna i att, inom alla utbildningsnivåer, stärka och stimulera både en- och flerspråkiga elevers och studerandes språkliga och därmed kognitiva utveckling.

Utvecklingsbehov och åtgärdsförslag i anslutning till detta kapitel ingår i kapitlen fyra, sex, nio och tio.

2 Översikt över läge och utvecklingsbehov inom olika utbildningsformer

I denna utredning ställer vi oss frågan: Vilka speciella snubbelstenar, eller hinder för en smidig utbildningsväg eller -stig möter man på vägen då man utbildar sig på svenska i Finland? Detta kapitel försöker även belysa läget på olika utbildningsstadier och vid olika övergångar från en utbildningsform till en annan och de möjligheter till val av utbildningsstigar som finns på svenska i Finland, från småbarnspedagogik fram till universitet och vuxenutbildning. En del av kapitlet belyser speciellt läget gällande lärare inom olika utbildningsstadier. Utbildningen på tredje stadiet behandlas som en egen helhet i kapitel 3.

Ifall en viss utbildning inte alls erbjuds på svenska, eller ifall avståndet till den svenskspråkiga skolan eller småbarnspedagogiken är orimligt långt, utgör detta ett uppenbart hinder för en smidig eller fungerande utbildningsstig på svenska. Vår genomgång av tillgängligheten visar att tillgången till utbildning på svenska inte till alla delar fyller behoven. Andra faktorer som utgör hinder för en smidig utbildningsväg inom eller mellan utbildningsstadierna är till exempel bristen på lärare och personal, brist på resurser då finansieringen missgynnar småskalighet, eller bristen på material för både elever, studerande och undervisningspersonal.

Nedan följer en komprimerad genomgång av olika utbildningsformer och -stadier och läget inom dem. Lägesanalysen är baserad på den statistik som finns tillgänglig på Utbildningsstyrelsens lägesöversikt och på det stora antalet intervjuer som gjorts under utredningens gång, med experter inom respektive utbildningsområde.

2.1 Småbarnspedagogiken

Det har hänt mycket inom småbarnspedagogiken (tidigare kallad småbarnsfostran och barndagvård) speciellt under de senaste åren, efter att denna verksamhet 2013 överfördes till undervisningsförvaltningen i Finland, som en naturlig del av hela utbildningsstigen. (Lagen om småbarnspedagogik (580/2015).

Dagens finländska småbarnspedagogik har sitt ursprung i den tyska kindergartnrörelsen som introducerades i Finland av Hanna Rothman (1856–1920), som hade utbildat sig i Tyskland, vid Pestalozzi-Fröbel -seminariet i Berlin. Nordens första folkbarträdgård grundades på svenska i Helsingfors. Fram till 1905, då man började utbilda blivande

barntädgårdslärarinnor på både svenska och finska, skedde all barntädgårdsverksamhet på svenska, liksom verksamheten vid småbarnsskolorna, som uppkom tidigare på 1800-talet och delvis också var Pestalozzi-inspirerade. Från och med 1958 har utbildningen för svenskspråkiga barntädgårdslärare – numera lärare inom småbarnspedagogik – utbildats i Jakobstad, och sedan 2011 kan man utbilda sig på svenska till lärare inom småbarnspedagogik i både Vasa och i Helsingfors (Se Björkman 2012).

Den pedagogik som ursprungligen var den Pestalozzi-Fröbelianska kan fortfarande ses om en viktig utgångspunkt för den småbarnspedagogiska verksamheten i Finland. Enligt Grunderna för planen för småbarnspedagogik definieras småbarnspedagogiken som en "systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård av barn och i vilken i synnerhet pedagogiken betonas. Målet med småbarnspedagogiken är att stöda barnets uppväxt, utveckling och lärande samt att främja barnets välbefinnande" (Utbildningsstyrelsen 2016).

Enligt uppgifter från Sydkustens landskapsförbund (Se www.svenskskola.fi) finns det ca 380 institutioner för småbarnspedagogik (daghem) med svenska som verksamhetsspråk, eller undervisningsspråk (language-of-instruction). Enligt lagen om småbarnspedagogik (580/2015) ska uppgifter om tillgången till småbarnspedagogik i olika kommuner, även privata verksamheter, numera finnas i den 2019 lanserade informationsresursen inom småbarnspedagogiken (Varda). Utbildningsstyrelsen ansvarar för att upprätthålla Varda och för att lämna ut uppgifter bland annat till myndigheter. I anslutning till uppdraget utfärdar Utbildningsstyrelsen bland annat föreskrifter och anvisningar riktade till anordnare av småbarnspedagogik. Varda innehåller uppgifter om småbarnspedagogiken i hela landet och aktörerna inom småbarnspedagogiken, det vill säga kommuner, samkommuner och privata serviceproducenter, ska spara följande helheter i Varda:

- uppgifter om aktörerna inom småbarnspedagogiken och om verksamhetsställena,
- uppgifter om barnen som deltar i småbarnspedagogik och deras vårdnadshavare samt
- uppgifter om personalen inom småbarnspedagogiken.

Inom ramen för detta utredningsarbete har det visat sig att informationsresursen Varda är ofullständig gällande de svenskspråkiga barnen och daghemmen och att den helt enkelt inte i nuläget betjänar den svenskspråkiga sektorn. Enligt uppgifterna i Varda är antalet svenskspråkiga daghem 313 och det finns 60 daghem där svenska är "det språk som betonas", det vill säga olika former av språkbad som kallas "språkbad", "språkberikad småbarnspedagogik" eller "annan omfattande småbarnspedagogik på två språk" (Varda). Detta antal inbegriper både de kommunala daghemmen och de som anordnas i privat regi. Som vi

sett ovan torde det verkliga antalet svenskspråkiga verksamheter vara kring 380. Svenskspråkig småbarnspedagogik ordnas i alla tvåspråkiga kommuner, förutom i Mörskom. De finskspråkiga kommuner som ordnar svenskspråkig småbarnspedagogik är Nurmijärvi, Lahtis, Uleåborg, Björneborg, Tavastehus, Tammerfors, Kotka, Kouvola och Jyväskylä.

Årskullen svenskregistrerade barn i Finland har varierat mellan antalet 3100 barn (år 2015) och 2880 barn (år 2019) under de senaste 5 åren (statistiktjänsten Vipunen). Antalet svenskregistrerade barn per årskull som deltar i småbarnspedagogisk verksamhet varierar mellan 2229 av barnen födda år 2015 och 1507 av barnen födda 2017 (informationsresursen Varda, Utbildningsstyrelsen). Tack vare uppgifter från RFV vet vi att 69,9% av de svenskspråkiga barnen i åldern 1–6 år deltog i småbarnspedagogik år 2017, motsvarande siffra för barnen i hela fasta Finland var 76,4 % (Regionförvaltningsverket, Patio).

Tyvärr innehåller informationsresursen Varda alltså allvarliga brister gällande hur uppgifter om bland annat verksamhetens språk införs i databasen. Det har visat sig att Varda i sin nuvarande form inte kan ge denna utredning några uppgifter enligt det egentliga undervisnings- eller verksamhetsspråket, och därför kan man inte få data om antalet barn i svenskspråkiga småbarnspedagogiska verksamheter. Dessutom har det i samband med utredningen framkommit att de svenskspråkiga verksamheterna delvis har missförstått de besvärliga instruktionerna och i många fall betecknat sin verksamhet som språkbud (på finska kielipainotus). Gällande uppgifter om personalen inom småbarnspedagogiken utlovas det att man genom Varda under 2021 kommer att kunna få uppgifter om personalens behörighet.

De behörighetsuppgifter vi har tillgång till för denna utredning har vi fått via Sydkustens kartläggning 2020 (Se kapitel 2.6.1.) och direkt av vissa kommuner hösten 2020. Angående tillgången till småbarnspedagogik på svenska finns det stora utmaningar i synnerhet i Södra Finland, framför allt beroende på en skriande brist på personal gällande alla personalkategorier inom småbarnspedagogiken. Detta läge leder i värsta fall till brist på svenska daghemsplatser, framför allt i huvudstadsområdet (Lina Laurent, Magma 5/2020).

De regionala skillnaderna är som synes märkbara då det gäller tillgången till svenskspråkig personal för småbarnspedagogiken och behörighet bland personalen. Behörighetsprocenten inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är 2020 i genomsnitt 70 % i huvudstadsregionen och 95 % i Österbotten (Sydkustens landskapsförbund). De allra största utmaningarna finns i huvudstadsregionen och i Östra Nyland. Det är inte enbart en fråga om brist på behörig personal inom alla personalkategorier, utan flera tjänster förblir helt obesatta. Till exempel i Helsingfors finns det 120 antal obesatta tjänster (i siffran ingår obesatta tjänster och tjänster som är besatta med obehöriga).

Personalbristen kan leda till att barnens rätt till småbarnspedagogik på sitt eget modersmål inte uppfylls, vilket även strider mot barnets rättigheter enligt grundlagen (se Justitieombudsmannens avgörande, EOAK/7233/2019). För en närmare diskussion kring de problem personalbristen leder till, se Lina Laurents rapport (Magma 5/2020).

Tillgången till behörig utbildad personal är en central kvalitetsfaktor. Det finns tydliga belägg inom forskningen som visar att den pedagogiska kvaliteten är starkt beroende av personalens behörighetsgrad (Stakes, 2005, s. 11). Den stora bristen på personal speciellt i huvudstadsregionen där antalet barn kontinuerligt ökar har lett till ett större behov av utbildade barnträdgårdslärare, barnskötare och barnledare. Söktrycket till utbildningarna är tyvärr inte så stort som man skulle önska för att kunna fylla behovet av utbildad personal. Kommunerna i huvudstadsregionen har hösten 2020 lämnat in en skrivelse till UKM om behovet inom småbarnspedagogiken. Helsingfors universitet har för sin del lämnat in en öppen ansökan till UKM för att få rätten att ordna flerformsutbildning till lärare inom småbarnspedagogik. Kommunerna anser att detta är nödvändigt med tanke på det låga antalet nybörjarplatser som idag finns inom lärarutbildningen på HU. Flerformsutbildningen möjliggör kommunernas personal att vidareutbilda sig och få en behörighet som lärare. Det sammanlagda behovet av lärare- och socionomer inom småbarnspedagogik är nästan 5000 fram till år 2030. Den svenska småbarnspedagogikens behov av lärare inom småbarnspedagogik i huvudstadsregionen är 360 fram till år 2030. Ifall UKM inte godkänner Helsingfors universitets ansökan om att få tilläggsplatser till flerformsutbildningen, blir personalbristen ännu svårare under de kommande åren. Möjligheten för att kunna kombinera arbetet med studier kunde ju också locka ny personal att arbeta inom småbarnspedagogiken.

På nationell nivå har Utvecklingsforumet för utbildningar inom småbarnspedagogiken (Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisfoorumi) detta år (2020) utarbetat en utvecklingsplan för kompetensutveckling för personalen inom småbarnspedagogiken, möjliga studievägar samt grundutbildning och fortbildning inom småbarnspedagogik. Det nationella forumet har även i uppdrag att stödja verkställigheten av lagen om småbarnspedagogik i ärenden som anknyter till utbildning samt främja förverkligandet av den personaldimensionering som fastställts i lagen om småbarnspedagogik.

Det nationella programmet för utveckling av kvalitet och jämlikhet inom småbarnspedagogiken har som mål att allt fler barn ska delta i småbarnspedagogiken. Programmet förbättrar inläringen av och stödet för de tidiga grundläggande färdigheterna genom att utveckla förskoleundervisningen och den inledande undervisningen. Målen är bland annat att skapa jämlika förutsättningar inom lärtigen för alla barn och unga, att främja stöd för lärandet och förbättra kvaliteten på småbarnspedagogiken.

Med hänvisning till dessa nationella mål kan vi i denna utredning peka på centrala frågor gällande den svenskspråkiga småbarnspedagogiken:

- Småbarnspedagogiken har en mycket central roll för varje individs utbildningsstig och i lagar och andra styrdokument bör det tydligt framgå att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken innebär början på och grunden för hela den svenskspråkiga utbildningsvägen.
- Det är avgörande för en individs lärande att språket inom utbildningsvägen som helhet är tydligt definierat, trots att man även använder flera andra språk inom den pedagogiska vardagen och att det i lagar och andra officiella dokument alltid framgår att undervisningsspråket inom småbarnspedagogiken i Finland är antingen finska, svenska eller samiska.
- Det finns ett stort och kontinuerligt behov av kompetensutveckling inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, speciellt gällande personalens kompetens att stödja och stimulera barnens språkutveckling då dessa socialiseras i det svenska språket, och att genom mångsidig stimulerande verksamhet lägga grunden för läsintresse och motivation.
- Det finns ett uppenbart behov av att stärka de kreativa kompetenserna bland personalen inom svenskspråkig småbarnspedagogik, genom berättelser, musik, drama med mera, och för närvarande saknas det svenskspråkig utbildning för till exempel musikpedagoger med inriktning på småbarn.
- Det finns ett tydligt behov av att tillhandahålla pedagogiskt material på svenska, samt stödmaterial i kombination med fortbildning för att implementera planen för småbarnspedagogik.
- Det finns en stor brist på utbildade svenskspråkiga speciallärare inom småbarnspedagogiken.
- Det finns ett tydligt behov av att öka attraktionskraften bland svenskspråkiga unga att studera till barnträdgårdslärare, och till socionom eller barnskötare inom småbarnspedagogisk verksamhet.
- Det finns ett behov av att fördela studieplatserna inom Svenskfinland för barnträdgårdslärare, barnskötare och barnledare på ett realistiskt och flexibelt sätt mellan lärosätena, med tanke på de regionala behoven av personal.

2.2 Den grundläggande utbildningen

Lagstiftningen är en viktig grund för den svenskspråkiga utbildningsvägen i Finland. I lagen om grundläggande utbildning (628/1998) 10 § står det: "Skolans undervisningsspråk och det språk som används i undervisning som ordnas på annan plats än i skolan är antingen finska eller svenska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, rommani eller teckenspråk." I samma paragraf 10 klargörs det även att vårdnadshavarna har en subjektiv rätt till att välja skolspråk för sina barn:

"Om utbildningsanordnaren meddelar undervisning på fler än ett av de undervisningsspråk som avses i 1 och 2 mom. och eleven har förmåga att studera på detta språk, får vårdnadshavaren välja undervisningsspråket."

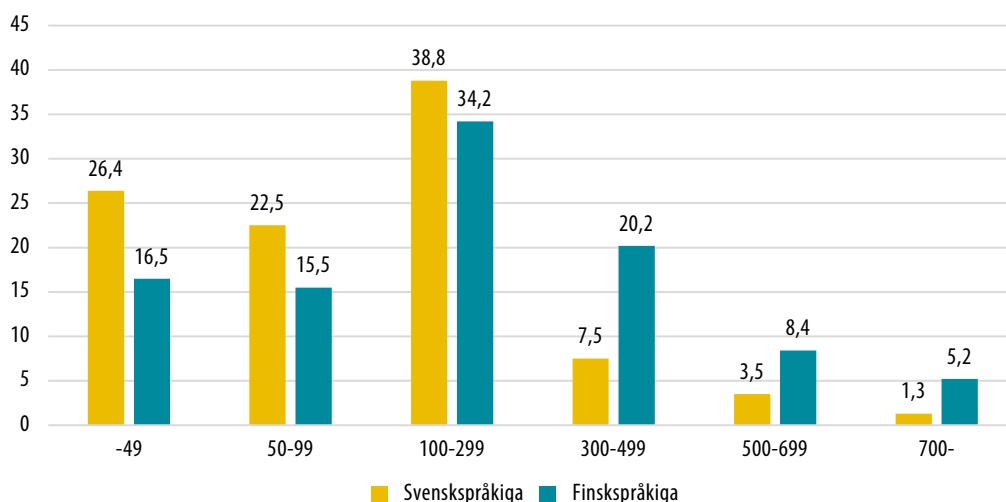
Denna lagstiftade utgångspunkt är en grundpelare för hela det system som den svenskspråkiga utbildningen utgör, med staten, kommunerna eller andra utbildningsanordnare. I Finland finns för närvarande (2019) 227 läroanstalter som ger grundläggande utbildning på svenska, med Åland, specialskolorna och skolor som erbjuder både grundläggande och gymnasieutbildning medräknat. För närvarande erbjuds svenskspråkig grundläggande utbildning i 11 av 19 landskap. Det totala antalet elever inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen var 34 740 år 2019. Om alla skolor räknas med, dvs även folkhögskolor, yrkesläroanstalter och medborgarinstitut med undervisning inom den grundläggande utbildningen, var antalet skolor 231 och elevantalet 34 812 inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen år 2019. Specialskolorna var två till antalet 2019: Lagmansgårdens skola och Sirkkalabackens skola (totalt elevantal: 45). Antalet skolor som erbjuder grundläggande utbildning på Åland var 21 med 2994 elever. Antalet skolor som 2019 erbjöd finskspråkig grundläggande utbildning var 2043 med 516 006 elever, med alla skolor medräknade, dvs. även folkhögskolor, yrkesläroanstalter och medborgarinstitut med undervisning inom den grundläggande utbildningen var antalet 2101 skolor och 520 932 elever (se bilaga 3). Av alla elever inom den grundläggande utbildningen i fastlands Finland utgör eleverna inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen 6,7 %. De allra flesta av de svenskspråkiga grundskolorna verkar i kommunal regi, men det finns även skolor på finska orter, s.k. språköskolor på 16 orter, som upprätthålls av privata stiftelser eller föreningar, och i Finland verkar även 2 svenskspråkiga waldorfskolor, den ena under samma tak som en finskspråkig skola. Den enda svenskspråkiga övningsskolan, Vasa övningsskola, upprätthålls av Åbo Akademi. Den enda svenskspråkiga statliga skolan inom undervisningsförvaltningen är specialskolan Valteri Skilla som är inordnad under de statliga Valteriskolorna.

Ett karakteristiskt särdrag för de svenskspråkiga skolorna är att de är relativt små, dock går enbart 15 % av eleverna i skolor som hör till kategorin skolor som har färre än 100 elever. Knappt hälften av de svenskspråkiga skolorna har mellan 100 och 300 elever, i dessa skolor

går 65 % av eleverna (Se bilaga 4). De övriga svenskspråkiga skolorna har 300 elever eller fler. I jämförelse med de finskspråkiga skolorna ser siffran ut på följande sätt: 68 % av eleverna går i skolor med över 300 elever, medan 33 % av skolorna, 690 av 2043 skolor, är skolor med fler än 300 elever. Den största skillnaden finns i antalet riktigt små skolor, dvs skolor med färre än 300 elever. Av alla svenskspråkiga skolor som erbjuder grundläggande utbildning är 26 % skolor med färre än 50 elever, medan skolorna med färre än 50 elever utgör 16 % av alla finskspråkiga skolor (statistiktjänsten Vipunen).

Figur 15. Andelen skolor som erbjuder grundläggande utbildning enligt storlek och språk 2019. (Källa: Statistiktjänsten Vipunen)

Inom varje årskull är antalet elever numera inom den svenskspråkiga utbildningen fler än de svenskregistrerade barnens antal, beroende på att ett stort antal svensk-finskt tvåspråkiga familjer väljer svenskspråkig utbildningsväg för sina barn. Denna fråga behandlas mer utförligt i kapitel 1 och i kapitel 6.

Antalet svenskspråkiga skolor inom den grundläggande utbildningen (inte skolor med grundläggande och gymnasieutbildning medräknat) har sedan 2014 minskat med ca 13 procent. Sedan 2004 har antalet skolor minskat med ca 30%, antalet skolor 2004 var 318. Den största minskningen ägde rum år 2010, då hela 17 skolor lades ned eller sammanslogs med andra skolor. Antalet skolor som erbjuder finskspråkig grundläggande utbildning (inte skolor med grundläggande och gymnasieutbildning medräknat) har däremot minskat med ca 40 %, eller 1333 skolor, sedan 2004 (statistiktjänsten Vipunen).

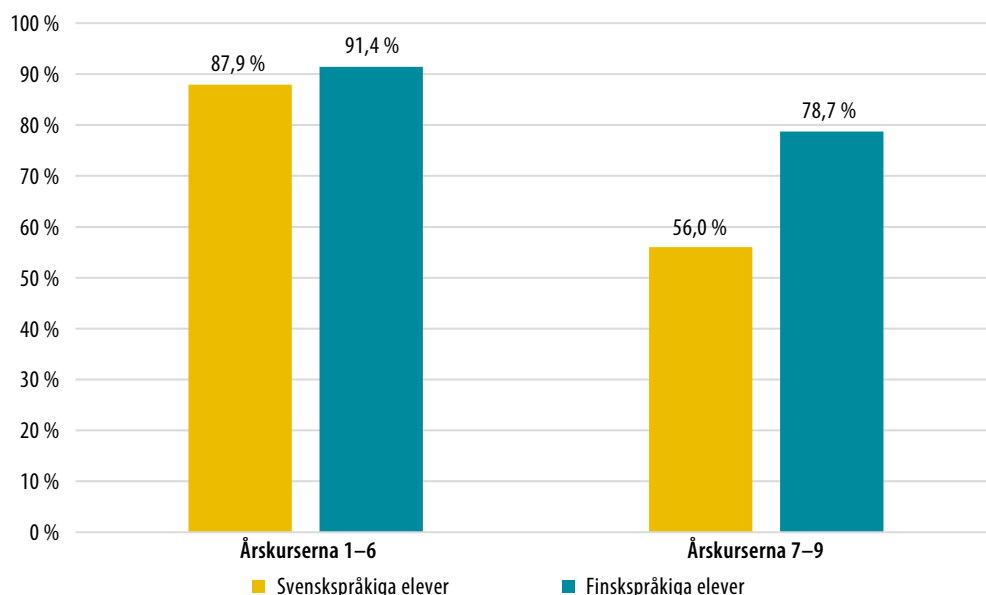
Tillgången till svenskspråkig grundläggande utbildning (skolnätet) i tvåspråkiga kommuner fyller de behov som finns, i stort sett, förutsatt att läget bibehålls på den nivå det är

nu. Utgående från de nyligen publicerade prognoserna om antalet barn som kommer att anmälas till svenskspråkig skola under de närmaste 20 åren borde det inte finnas någon orsak att dra ner antalet svenskspråkiga skolor, förutom på vissa orter. (Saarela, Magma & Folktinget 2020, s. 11). På andra orter kommer elevantalet till och med att öka och i framtiden behövs det större skolbyggnader och fler lärare på dessa orter. De kommunala skolorna på språköarna, det vill säga svenskspråkiga skolor i enspråkigt finska kommuner, har dock stora utmaningar, speciellt gällande administrativt stöd och resurser från kommunen vad gäller styrdokument på svenska, information med mera.

Avståndet till närmaste svenska skola inom den grundläggande utbildningen åk 1–6 är i det stora hela rimligt, även enligt svaren i webbenkäten våren 2020. Däremot ser man tydligt i den senast gjorda analysen av tillgängligheten gällande finskspråkiga och svenskspråkiga skolor (RFV 2015) att avståndet till svenskspråkiga 7–9-skolor i medeltal är längre på svenskt håll. Den senaste utredningen över tillgången till svenskspråkig grundläggande utbildning är dock redan fem år gammal, alltså från 2015. Tillgången till finskspråkig grundläggande utbildning har utretts också åren 2017 och 2019 för den s.k. Kuthanek-rapporten. (Kuthanek står för Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunta, på svenska Delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning, upprättad genom förordning 596/2015). Till den rapporten är det Regionförvaltningsverket i Norra Finland som levererar uträkningarna över tillgången till utbildning, på uppdrag av finansministeriet, men eftersom det inte har ingått i uppdraget att utreda situationen för den svenskspråkiga utbildningens del, finns det inga uppgifter om läget för de svenskspråkiga skolorna åren 2017 och 2019. En viktig källa för en aktuell lägesbild för den svenskspråkiga utbildningen på första och andra stadiet har alltså i praktiken försvunnit. Detta är ett tydligt missförhållande som kräver åtgärder.

Den statligt stödda eftermiddagsverksamheten för elever i årskurs ett och två är ur många perspektiv viktig för de svenskspråkiga eleverna. För att stödja hemmets och skolans fostrande arbete kan kommunerna själva anordna eller skaffa eftermiddagsverksamhet (eftis) för elever i årskurserna ett och två samt elever i övriga årskurser som tagits in eller förts över till specialundervisning (Utbildningsstyrelsen, lagen om grundläggande utbildning (1998/628). I december 2020 publicerade Sydkustens landskapsförbund en kartläggning över morgon- och eftermiddagsverksamheten (Martens-Seppelin, Österberg, Sydkusten 2020). Enligt kartläggningen ökar antalet barn som deltar i eftermiddagsverksamheten varje år och idag deltar i medeltal 69% av alla svenskspråkiga barn i årskurserna 1 och 2 i eftis, medan den nationella siffran är 60%. (Sydkusten 3.12.2020).

Figur 16. Andelen elever som har mindre än 5 kilometer till skolan enligt modersmål och årskurs år 2015. Åland ingår inte. (Källa: Regionförvaltningsverket, Patio)

2.3 Andra stadiet: Gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen

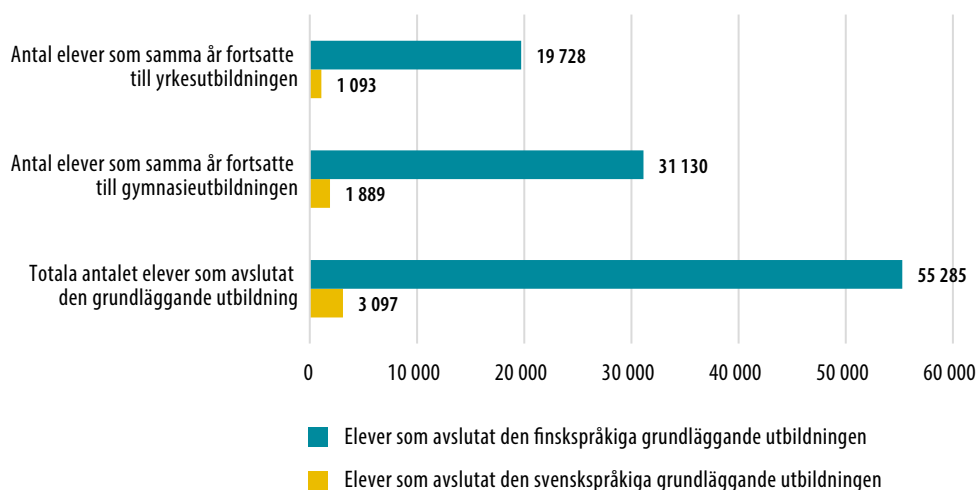
Gällande tillgängligheten till svenskspråkig utbildning på andra stadiet finns det ingen information efter 2015, liksom för den grundläggande utbildningen. Orsakerna är desamma som ovan beskrivits, nämligen att Kuthanek-rapporten från 2017 och 2019 inte innehåller någon kartläggning och analys av läget för den svenskspråkiga utbildningens del. Förhoppningsvis kan detta missförhållande korrigeras gällande läget 2021.

Enligt resultaten från år 2015 var tillgängligheten till svenskspråkig utbildning för gymnasiernas del stabil, medan läget hade försämrats för yrkesutbildningens del sedan 2013. Utbildningens tillgänglighet har en direkt inverkan på val av studier. Ifall det inte finns svenskspråkig utbildning tillgänglig inom ett rimligt avstånd väljer man finskspråkig utbildning. Till exempel språköarna saknar yrkesutbildning på svenska och där är gymnasiebenägenheten mycket hög. Även i Mellersta Österbotten är tillgången till grundläggande yrkesutbildning på svenska begränsad. Siffrorna från 2015 visar att 73,5 % av de svenskspråkiga ungdomarna hade ett gymnasium på ett avstånd inom 10 km från sitt hem, medan endast 48,4 % hade tillgång till svenskspråkig yrkesutbildning på motsvarande avstånd. Siffrorna för landet som helhet är 84,7 procent inom 10 kilometer från närmast belägna gymnasium och 77,6 procent inom 10 kilometer från närmast belägna grundläggande yrkesutbildning (Se bilaga 5).

År 2020 sökte 79,6% av eleverna som hade avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen till gymnasieutbildningen, medan 48,5 % av dem sökte till yrkesutbildningen. Orsaken till att den totala procenten överstiger 100 är att samma elev kan söka både till yrkes- och gymnasieutbildningen. Av det totala antalet elever som avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen 2020, var det däremot 35,3 % som de facto fortsatte till yrkesutbildningen hösten 2020, medan 61 % av dem fortsatte till gymnasieutbildningen. Av eleverna som våren 2020 avslutat den finskspråkiga grundläggande utbildningen fortsatte 35,7 % till yrkesutbildningen och 56,3 % till gymnasieutbildningen under hösten 2020. Detta innebär att 3,7% av alla elever från svenskspråkiga skolor inom grundläggande utbildning och 8 % av alla elever i motsvarande finskspråkiga skolor inte fortsatte till andra stadiet samma år, år 2020.

Mer än hälften av alla gymnasister inom den svenskspråkiga utbildningen finns i Nyland, 3426 av 6696 gymnasister år 2018, medan knappt 30 procent, 2004 gymnasister, finns i Österbotten. Gymnasiebenägenheten är speciellt hög i huvudstadsområdet. År 2019 sökte 73 % av eleverna som avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen i huvudstadsregionen till gymnasieutbildningen, i Österbotten var motsvarande siffra 52%.

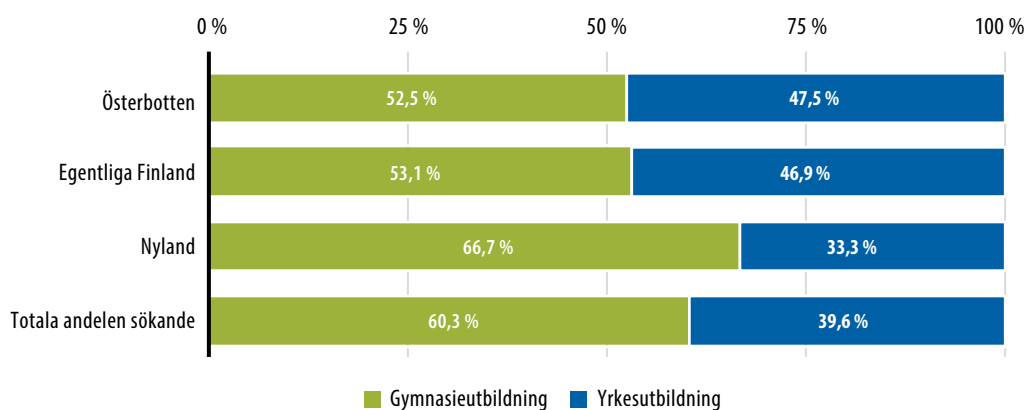
Figur 17. Antalet elever som år 2020 avslutat den grundläggande utbildningen och som samma år fortsatte till andra stadiet (Källa: Koski)

Figur 18 innehåller siffror över gymnasie- respektive yrkesutbildningsbenägenheten regionvis samt för hela landet för elever som år 2020 avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen och som samma år sökte till en andra stadiets utbildning i den gemensamma ansökan, oberoende av utbildningsspråket på andra stadiet. Dessa siffror kan jämföras med motsvarande siffror i kapitel 1 där utgångspunkten varit

informationsresursen Koski där siffror både från den kontinuerliga och gemensamma ansökan ingår. Beaktas bör att statistiken i figuren nedan baserar sig på antalet ansökningar, dvs. en del elever kan söka både till yrkes- och gymnasieutbildningen, varmed gymnasie- och yrkesutbildningsbenägenheten baserar sig på det totala antalet ansökningar och inte antalet elever som avslutat den grundläggande utbildningen.

Figur 18. Sökande till gymnasie- och yrkesutbildning - andel (%) sökande i gemensam ansökan våren 2020. Elever som avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen. (Källa: statistiktjänsten Vipunen)

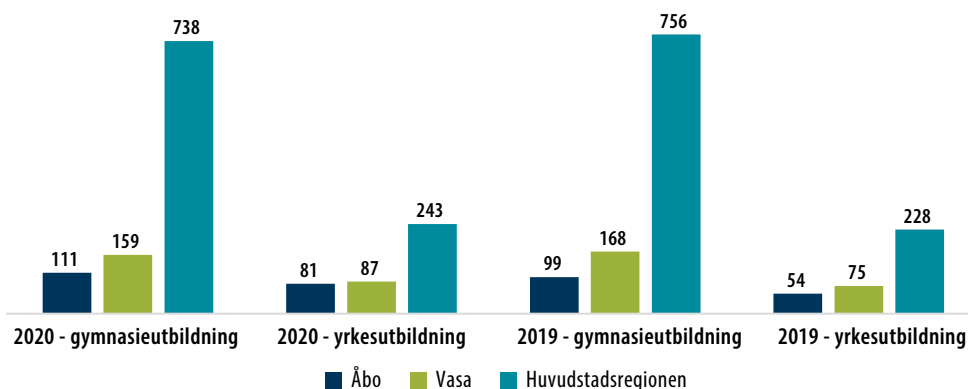

2.3.1 Gymnasieutbildningen

Såsom ovan konstaterats är gymnasiebenägenheten något högre bland de svenskspråkiga eleverna än i hela landet, men det finns tydliga regionala skillnader. En orsak till detta är att gymnasienätverket i Svenskfinland är mer tillgängligt än yrkesutbildningen, men det finns också andra orsaker. I huvudstadsregionen och i städerna Åbo och Vasa tenderar ungdomar att prioritera gymnasiet framom yrkesutbildningen.

Det svenskspråkiga gymnasienätet kan anses fylla behoven ganska väl, enligt svar i webbenkäten och bland de personer som intervjuats. De största utmaningarna gällande gymnasieutbildningen på svenska ligger i att de flesta svenska gymnasier är små och att kursutbudet därför inte är så mångsidigt och flexibelt som i stora finskspråkiga gymnasier med upp till 1000 studerande. En annan kontinuerlig utmaning är det snäva utbudet av läromedel som fyller kriterierna i läroplanen. En gymnasieform som i nuläget inte alls anordnas på svenska är den Förberedande gymnasieutbildningen. Denna utbildningsform genomgår dock en reform för närvarande, inom vilken de olika förberedande utbildningarna får en ny struktur, och blir förhoppningsvis mer tillgänglig på svenska inom kort.

Figur 19. Gymnasie- och yrkesutbildningsbenägenhet bland elever som avslutat den svenskspråkiga grundskolan i Vasa, Åbo och huvudstadsregionen (Källa: statistiktjänsten Vipunen)

Det finns för närvarande 35 gymnasier i Finland som erbjuder svenskspråkig gymnasieutbildning. På Åland finns dessutom ett gymnasium, Ålands lyceum, med 432 studerande (2018). I hela landet fanns det år 2018 totalt 383 läroanstalter med gymnasieutbildning. De svenska gymnasierna utgör alltså ca 9% av alla gymnasier i Finland. (Se bilaga 6). Antalet studerande i de svenska gymnasierna varierar mellan under 50 (3 gymnasier) och 561 studerande. Det totala antalet gymnasiestuderande vid svenska läroanstalter var 6750 studerande år 2018, medan antalet var 103 389 i hela landet. Studerandena vid svenskspråkiga gymnasier utgör ca 6,5 % av alla landets gymnasier. Av de svenskspråkiga gymnasisterna studerade bara en procent, 75 personer, enligt läroplanen för vuxna och de flesta av dem studerar vid Vasa aftonläroverk. Elever med finska som modersmål utgjorde 12,4 % av alla gymnasier i de svenskspråkiga gymnasierna år 2018, motsvarande siffra för elever med annat modersmål än svenska eller finska var 3,3 %. De flesta elever med annat modersmål fanns i Österbotten. I de finskspråkiga gymnasierna studerade 6,6 %, 6318 personer, enligt läroplanen för vuxna år 2018. Av dessa hade 0,8 % svenska som modersmål och 13,4 % hade ett annat modersmål än svenska eller finska. Av alla gymnasier i de finskspråkiga gymnasierna har endast 0,4 % svenska som modersmål.

Det finns säkert många olika orsaker till att andelen studerande enligt läroplanen för vuxna är så liten inom den svenskspråkiga utbildningen. Orsakerna kan till exempel vara geografiska, att det finns få ungdomar inom det svenskspråkiga skolsystemet med andra modersmål än finska eller svenska och att svenskspråkiga vuxna väljer att studera på finska. De flesta av vuxenstuderandena studerar vid Vasa svenska aftonläroverk, som hade 75 studerande år 2018.

År 2019 avlade 2 097 gymnasiestuderande (97 %) studentexamen inom den svenskspråkiga utbildningen, medan 66 studerande avlade IB-examina (3 %). Antalet avlagda examina var 29 604 i hela landet. IB-examen (International Baccalaureate) kan inom den

svenskspråkiga utbildningen avläggas i Esbo (Mattlidens gymnasium) och Vasa (Vasa övningsskola). De orter där man avlade flest examina var Helsingfors (17,8 % av alla examina) och Vasa (9,6 %) (Se bilaga 7).

2.3.2 Yrkesutbildningen

För tillfället finns det 9 utbildningsanordnare i Finland, med Åland medräknat, som har tillstånd att ordna svenskspråkig grundläggande yrkesutbildning inom ett eller flera utbildningsområden. År 2018 uppgick antalet studerande inom läroanstaltsbaserad svenskspråkig yrkesutbildning till ca 9000 studerande (Se bilaga 8). Av de elever som fortsätter inom yrkesutbildningen samma år som de avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen, söker 6–8 procent till den finskspråkiga yrkesutbildningen (2020: 8,5 %, 2019: 6,7 %). Då man tittar på det totala antalet sökande till den finskspråkiga yrkesutbildningen, oberoende av när personen avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen, söker ca 15 procent per år till en finskspråkig yrkesutbildning (statistiktjänsten Vipunen).

Inom den finskspråkiga utbildningen är det ovanligare än inom den svenskspråkiga, att man byter utbildningsspråk efter den grundläggande utbildningen. Av alla elever som år 2020 avslutat den finskspråkiga grundläggande utbildningen valde endast 12 elever att fortsätta till den svenskspråkiga yrkesutbildningen under hösten 2020. Då man tittar på det totala antalet sökande till den svenskspråkiga yrkesutbildningen, oberoende när personen avslutat den finskspråkiga grundläggande utbildningen, är antalet fortfarande nästan obefintligt, av 33 726 sökande till yrkesutbildningen år 2020, sökte endast 42 till den svenskspråkiga yrkesutbildningen (statistiktjänsten Vipunen).

Tillgängligheten till yrkesutbildning på svenska är varierande, beroende på vilken region man bor i. I rapporten om yrkesutbildningen på svenska konstaterar utredningsmannen Ole Norrback att tillgängligheten till och valmöjligheterna inom yrkesutbildningen är betydligt bättre nationellt sett, än för de svenskspråkiga, speciellt när 10 kilometer till närmaste yrkesutbildning är det avstånd som beaktas (Ole Norrback, 2015, s. 23). År 2015 hade 70,1 procent av alla 16-åringar i hela landet minst tre utbildningsområden högst 10 kilometer från hemmet, motsvarande siffra för de svenskspråkiga var 41,8 procent (RFV Patio). Detta är en ojämlig situation till de svenskspråkiga studerandes nackdel, med tanke på att de som söker sig till yrkesutbildning väljer den utbildning som finns i närheten. Till exempel Optimas studerande kommer (år 2019) i huvudsak, det vill säga till 88%, från närområdet. (Uppgifter av Optima 2020).

Sedan Norrbacks rapport kom ut har det gjorts en stor yrkesutbildningsreform i Finland och inriktningarna inom yrkesutbildningen har minskat mycket under senare år. I

samband med yrkesutbildningsreformen minskades antalet examina i Finland från 351 till 164. I svaren i vårens webbenkät, samt i intervjuer med ungdomar inom denna utredning uttrycks en besvikelse över att yrkesutbildningsutbudet är varierande i olika regioner i Svenskfinland. De flesta inriktningar erbjuds visserligen på svenska, men i många fall enbart i en region. Ett exempel är barnledarutbildning, som saknas i huvudstadsregionen, trots att denna region har stor brist på utbildade barnledare. Vi ser att luckor i tillgängligheten verkar vara en orsak till att den finskspråkiga yrkesutbildningen är attraktiv för vissa svenskspråkiga studerande. I medeltal fortsätter 100 elever varje år sina studier inom den finskspråkiga yrkesutbildningen samma år som de avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen.

I och med reformen av yrkesutbildningen (2018) ändrades examensstrukturen inom yrkesutbildningen. Den kanske tydligaste förändringen som reformen innebar är att man inte längre gör någon skillnad på utbildning för unga och vuxna. (Lag om yrkesutbildning 531/2017). Det är ett faktum att all utbildning inte kan ordnas i alla regioner i Finland eftersom det inte är ekonomiskt hållbart. Detta gäller även den finskspråkiga yrkesutbildningen. Den småskaliga volymen utgör redan nu en utmaning för alla svenskspråkiga anordnare. Det finns ett ständigt behov av samordning och ekonomiskt stöd för att garantera viktiga små utbildningar på svenska. Ur den svenskspråkiga utbildningens synvinkel är tillgänglighetsfrågan samtidigt en fråga om konkurrenskraft och kvalitet, men också söktryck. Vid intervjuerna framkom det hur svårt det är att förutspå de ungas preferenser när de väljer studiebransch inom yrkesutbildningen. Det är svårt att rekrytera studerande från Norden trots att den finländska utbildningen har så hög standard och gott rykte; detta är i synnerhet en fråga för tredje stadiet. Man frågar sig också ifall utbildningen förnyas i rätt takt, eftersom samhället förändras snabbt. Digitala kompetenser och språkkunskaper behövs allt mer, också i framtiden. En del av de intervjuade sakkunniga poängterade att tidigare prognoser inte längre fungerar och att det i dagens läge är svårt att bestämma vad som behövs och var i så fall.

”Händer det så mycket idag, att vi inte hinner tänka på vad som händer i framtiden?” är en fråga som en av de intervjuade ställde. Man bör alltså ta reda på hur de unga tänker idag för att veta vad som borde erbjudas i framtiden. Här ger Magmas senaste ungdomsbarometer från 2020 vissa antydningar. I den får yrken inom social- och hälsovården överlägset flest omnämningar (till exempel läkare, psykolog, socionom och närvårdare). Många ungdomar ser också yrken inom pedagogik, ekonomi, teknik och kultur som reella alternativ, medan ”trendyrken”, såsom till exempel influencer och youtuber inte får ett enda omnämning, spelutvecklare bara ett fåtal. Många var även osäkra och lämnade frågan tom eller valde svaret ”vet ej” (Kepsu & Markelin, 2020, den svenskspråkiga ungdomsbarometern, Magma). I bilaga 9 finns en överblick över de mest populära yrkesvalen bland ungdomarna åren 2018–2020.

Det finns alltså inget entydigt svar på vilka utbildningar som egentligen saknas, av de orsaker som ovan nämnts. Framför allt är ungdomars val av bransch beroende av flera faktorer som är föränderliga och vanskliga att förutspå. Slutsatsen blir att den svenskspråkiga utbildningen bör, på alla centrala områden, vara attraktiv och tidsenlig ur den studerandes synvinkel. Lärarbehörigheten och pedagogiska studier inom yrkesutbildningen behandlas nedan under 2.6.

De utmaningar inom yrkesutbildningen som kommit fram i tidigare rapporter (Norrback, UBS lägesöversikt) och i de intervjuer som genomförts inom ramen för denna utredning gäller framför allt kraven på den enskilde utbildningsanordnaren som ska tillgodose yrkesutbildningsbehoven på svenska, trots att detta innebär små volymer, samtidigt som finansieringsmodellen inte gynnar anordnare som utbildar små grupper. De svenska utbildningsanordnarna är ofta ensamma om att erbjuda svenskspråkig utbildning inom vissa områden och de har ofta ett verksamhetsområde som är större än det egna landskapet eller regionen. Samtidigt innebär strukturreformer av andra stadiets utbildning med mer detaljstyrning samt minskad finansiering stora förändringar inom anordnarnätverket inom utbildningen på andra stadiet. Som exempel kan nämnas att Optimas statsfinansiering har minskat med 27% mellan åren 2012 och 2017.

Andra utmaningar är att tillgången till lärare med pedagogisk utbildning är knapp inom den svenska yrkesutbildningen, likaså motsvarar inte tillgången till utbildade studiehandledare det ökade behovet av handledning och tjänster. Ett exempel är att verktyget Navigatorn (Ohjaamo) borde utvecklas så att det fungerar också på svenska, vilket inte är fallet för närvarande. Navigatorn är en av många nationella statliga stödfunktioner och informationsresurser som borde fungera väl på båda nationalspråken.

En stor och allvarlig brist inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen som lyftes fram av många som besvarade webbenkäten är att det knappast alls finns lärmaterial för den svenskspråkiga yrkesutbildningen, anpassat till de finländska examensgrunderna. För närvarande pågår inom UBS tilläggsutredning av situationen gällande lärmaterial på svenska. Frågan behandlas närmare i kapitel 4.

En växande grupp studerande inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen är de som har en annan språkbakgrund än finsk eller svensk. Denna grupp av studerande ökade från 276 studerande år 2010 till 783 år 2018. År 2018 utgjorde denna grupp ca 8 % av alla studerande inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen. (Statistiktjänsten Vipunen). Dessa elever behöver både material i svenska som andraspråk och speciell handledning. Enligt en utvärdering som genomfördes 2012–2013 erbjöd 40 procent av utbildningsanordnarna av svenskspråkig grundläggande yrkesutbildning svenska som andraspråk. Samtidigt framgår det av utvärderingen att utbildningsanordnarna ser att det finns stora behov av att öka undervisningen i svenska som andraspråk. (Pirinen, NCU 17: 2015).

För att den svenskspråkiga utbildningsvägen ska förlöpa smidigt på andra stadiet borde den regionala tillgängligheten tryggas såvitt möjligt, och det behövs åtgärder för att se till att den svenskspråkiga yrkesutbildningen inte helt försvinner inom vissa utbildningsområden. Det är också viktigt att utbildningsanordnarna samarbetar med varandra och med yrkeshögskolorna. För närvarande finns det flera nya goda exempel på sådant samarbete, som underlättar de studerandes planering av studieväg och examina.

2.4 Fri bildning

Syftet med det fria bildningsarbetet är att utgående från principen om livslångt lärande främja människans mångsidiga utveckling och ordna utbildning som stödjer samhällets stabilitet, jämställdheten och ett aktivt medborgarskap. Det väsentliga i det fria bildningsarbetet är att det är öppet för alla att söka till utbildningen. Utbildningen är inte examensinriktad och dess innehåll regleras inte av lagstiftningen. Utbildningen erbjuds av folkhögskolor, medborgarinstitut, studiecentraler, idrottsutbildningscenter (idrottsinstitut) och sommaruniversitet. (UKM, Fritt bildningsarbete).

I den svenskspråkiga fria bildningen deltar ca 90 000 personer och det finns 39 svenskspråkiga eller tvåspråkiga läroinrättningar, Åland medräknat. Ca 2 000 av de studerande är migranter (2017) och ca 92% av de finlandssvenska läroinrättningarna har migranter och nyanlända som kursdeltagare och studeranden. Det finns även 2 svenskspråkiga bildningsförbund, ett på Åland och ett i Åboland. Personalstyrkan inom fri bildning är ca 3 000 lärare (andelen timlärare är hög, speciellt inom medborgarinstituten) och 150 personer inom administration och stödtjänster. Behörighetsgraden är, enligt information från undervisnings- och kulturministeriet, hög bland heltidsanställda lärare (ca 90%) och samtliga rektorer är behöriga (2020).

Den fria bildningen har en viktig roll inom det kontinuerliga lärandet och erbjuder ett viktigt alternativ inom den svenskspråkiga utbildningen, både för unga och vuxna. Den kan erbjuda flexibla studiearrangemang och flera olika alternativ och öppningar på utbildningsvägen. Fria bildningen kan även vara en väg in till fortsatta studier eller sysselsättning för någon som befinner sig utanför arbetslivet. Det här gäller bland annat utsatta ungdomar, invandrargrupper och personer med bristfälliga grundläggande färdigheter.

Den fria bildningens upprätthållare anordnar även annan utbildning än fri bildning; bland annat påbyggnadsundervisning, grundläggande utbildning för vuxna, yrkesutbildning, öppna universitetsutbildningar, integrationsutbildningar, läs- och skrivfärdighetsträning för invandrare och grundläggande konstundervisning. Den finns också en läroplansrekommendation för grundläggande litteracitet som används inom den fria bildningens invandrarundervisning. Representanter för den fria bildningen har i intervjuer betonat att den

fria bildningen bör ses som en viktig del av bildningskommunen, och att den kan bidra till de svenskspråkiga rummen inom bildningssektorn. Det finns möjligheter till tätare samarbete mellan fria bildningen och andra läroinrättningsformer både ifråga om verksamhet, personresurser och utrymmen. Dessutom har den fria bildningen länge samarbetat med olika universitet, främst inom det öppna universitetet. Den här kopplingen kunde utvecklas ännu mer så att den ännu bättre kunde motsvara behov som finns inom det lokala näringslivet eller samhället.

När man nu utvecklar det kontinuerliga lärandet vore det viktigt att lyfta fram den fria bildningen som en väg in till fortsatta studier eller sysselsättning. Det här gäller bland annat utsatta ungdomar, invandrargrupper och personer med bristfälliga grundläggande färdigheter. Inom den fria bildningen finns det ofta mångkulturella inlärningsmiljöer med en god sakkunskap inom området.

2.5 Grundläggande konstundervisning

Finlands grundläggande konstundervisning är unik i världen, bland annat därför att den är en egen utbildningsform kopplad till egna statsandelar. Enligt grunderna för läroplanen för grundläggande konstundervisning 2017 kan undervisningen ordnas inom nio konstområden, nämligen arkitektur, bildkonst, slöjd, mediekonst, musik, ordkonst, cirkuskonst, dans och teaterkonst. (Lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998) och förordningen om grundläggande konstundervisning (813/1998)). Det har dock visat sig att det är en nationell utmaning att nå en situation där denna utbildning erbjuds på likvärdiga villkor i alla delar av landet. Inom den svenskspråkiga utbildningen är det ojämlikt fördelade utbudet speciellt tydligt. Inom en konstform som är speciellt viktig ur svensk synvinkel, ordkonsten, finns det endast en konstskola, och den får inte statsbidrag, främst av den orsaken att volymerna anses vara för små. Ordkonsten inspirerar till att berätta och läsa och uppleva berättelser och borde rimligtvis stödjas extra mycket nu då vi ser att läskunnigheten försvagas. Eftersom volymerna alltid är mindre då det gäller en språklig minoritet är det statsstödssystem som nu används ojämlikt ur svensk synvinkel. En nyligen utkommen rapport om grundläggande utbildning på svenska visar att det finns ett mycket smalare utbud på svenska än på finska och att variationen mellan kommuner och regioner är stor (Se Garoff, Svenska kulturfonden 2019).

Det finns även flera färska nationella utredningar gällande den grundläggande konstundervisningen (i det följande används här förkortningen GRK). Anniina Suominen utredde 2019 finansieringssystemet för GRK, på uppdrag av Undervisnings- och kulturministeriet (Suominen, UKM 2019:27), Lasse Garoff utredde 2019 den svenskspråkiga grundläggande konstundervisningen på uppdrag av Svenska kulturfonden (Garoff, Svenska Kulturfonden 2019) och Utbildningsstyrelsen har nyligen kartlagt läget inom GRK läsåret 2019–2020 (UBS, Sammandrag av publikationen Grundläggande konstundervisning 2020).

UBS utredning genomfördes av PK, Musikpedagog (YH) Tiia Luoma. I Finland fanns det under läsåret 2019–2020 sammanlagt 424 läroanstalter som ordnade grundläggande konstundervisning och 128 av dessa hade anordnartillstånd som innebär statsandelar per undervisningstimme. Till helhetsbilden hör att över 90% av de skolor som får statsandelar är musikskolor. Från år 1993 till år 2019 har antalet elever nästan fördubblats, och den största ökningen skedde fram till 2012. De största konstområdena inom grundläggande konstundervisning enligt elevantal är musik, dans och bildkonst. I denna utredning var endast två av respondenterna svenskspråkiga och nio procent tvåspråkiga (svenska och finska).

Anniina Suominen konstaterar i sin nationella utredning att den grundläggande konstundervisningen är en utbildningsform som bör stödjas och utvecklas som en statlig och kulturell resurs och rikedom, men att statsandelssystemet och även finansieringssystemet i övrigt för GRK borde förnyas och utvecklas så att det skulle finnas bättre förutsättningar att nå ut till barn och unga på jämlika villkor. Det nu gällande läget gynnar nästan enbart musikskolor, även om det finns 8 andra konstarter inom GRK. De mest centrala utvecklingsutmaningarna gäller finansiering och förvaltning, undervisningens strukturer och verksamhetskultur samt förändringar som sker i verksamhetskulturen och samhället. Tiia Luomas utredning kom också fram till att det behövs nya åtgärder för att utveckla lösningar till exempel vad gäller finansieringen för att ordna utbildningen, lokalerna, elevantagningen samt rekryteringen av undervisningspersonal.

I rapporten *Mer än en hobby* (Garoff, Svenska kulturfonden 2019) framkommer det tydligt att utbudet av grundläggande konstundervisning på svenska eller på två språk är mycket ojämnt i Svenskfinland. Helhetsbilden visar att utbudet är mycket smalare på svenska än på finska och variationen mellan kommuner och regioner, samt även inom kommunerna är stor. En stor del av konstarterna saknas på svenska i flertalet av de kommuner där man erbjuder GRK på svenska. Vissa konstformer finns enbart inom tvåspråkiga enheter, till exempel arkitektur. För en utförlig överblick över utbudet av grundläggande konstundervisning i alla kommuner med svenskspråkig befolkning (Se Garoff, Svenska kulturfonden 2019, s. 113–120). Enligt Regionförvaltningsverkets kartläggning 2014 fanns det 60 av landets totalt 393 läroanstalter som erbjöd grundläggande konstundervisning på svenska. År 2019 var antalet läroanstalter med svenskspråkig GRK 32. (Se Garoff, Svenska kulturfonden 2019, s. 62).

Lasse Garoff har identifierat 14 tvåspråkiga kommuner där tillgången till grundläggande konstundervisning på svenska är svag eller otillräcklig. Antalet konstämnen är i dessa fall endast ett eller två konstämnen av nio möjliga, ofta erbjuds också enbart den kortare allmänna utbildningen, och inte undervisning enligt den fördjupade lärokursen. Den ojämna tillgången beror i hög grad beror på den rådande ojämna statliga finansieringen av GRK. De största utmaningarna inom den svenskspråkiga GRK är, enligt dem som arbetar med

denna utbildningsform, att man inte kan bygga upp verksamheten då man inte får anordnartillstånd enligt nuvarande kriterier – som bland annat gäller antalet invånare i kommunen – och därmed trygghet genom statsandelar, att det finns brist på utbildad svenskkunnig personal på alla konstområden och att det inte ordnas utbildning för lärare inom GRK, och inte heller tillräcklig konstutbildning för lärare inom småbarnspedagogik, och grundläggande utbildning (Repo et al, NCU 15:2019).

För att barn och unga inom svenskspråkig utbildning ska kunna få tillgång till GRK på jämlika grunder krävs det ett omfattande åtgärdsprogram, anser Garoff. Utmaningarna också inom denna utbildningsform är starkt kopplade till utmaningarna inom andra sektorer och en starkare GRK på svenska skulle kunna bidra till att motarbeta många av de svagheter som framkommit i denna utredning, på olika nivåer inom utbildningen, till exempel brist på tillräckligt kompetenta sökande till Konstuniversitetet.

2.6 Svenskspråkig undervisningspersonal – behov och utmaningar

“Teachers are the single most important factor affecting how much students learn. More than just conduits of information, they equip children with the tools to analyze, problem solve, and effectively use information.” (Worldbank)

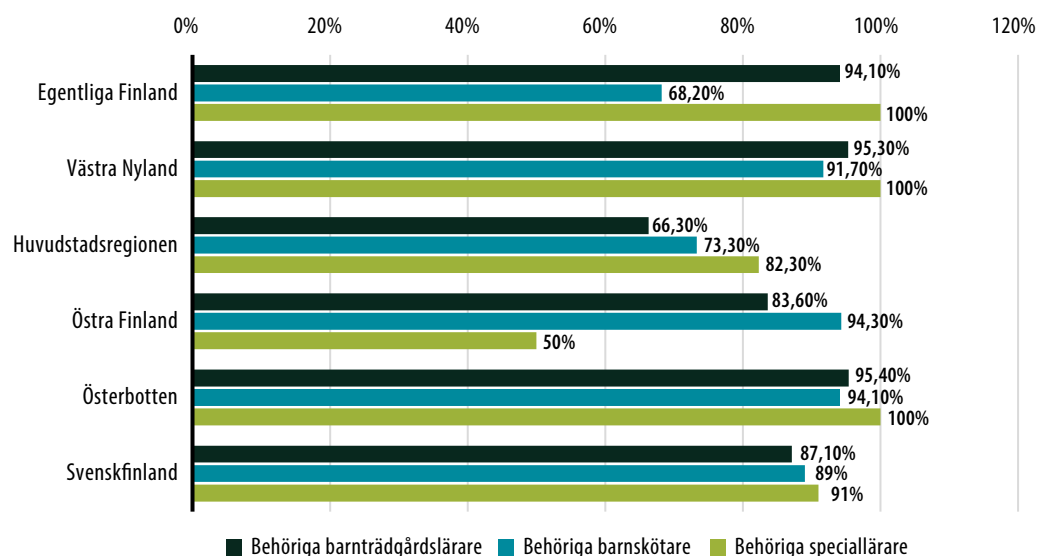
Eftersom den digitala revolutionen avancerar i ett högt tempo inom utbildningssektorn, har flera internationella forskningsprojekt utrett lärarens roll i de nya lärmiljöerna. Man har enhälligt kommit fram till att lärarens roll fortfarande, och delvis i ett nytt perspektiv, är avgörande för utbildningens kvalitet. Finland har nått internationellt erkännande för att vi har kompetenta och professionella lärare, tack vare den gedigna utbildningen och det stora intresset för läraryrket. Det är alltså av största vikt ur kvalitetsens synvinkel att andelen behöriga lärare inom den svenskspråkiga utbildningen är hög. Detta är en utmaning för en språklig minoritet och det krävs kontinuerliga åtgärder för att stärka intresset för studier till lärare, både inom småbarnspedagogik, grundläggande utbildning, andra stadiet och även inom den högre utbildningen. Det är även en särskild utmaning för den svenskspråkiga utbildningen i Finland att det finns stora regionala skillnader gällande andelen behöriga lärare och att problematiken i hög grad drabbar huvudstadsregionen där befolkningen kontinuerligt ökar.

2.6.1 Personal inom småbarnspedagogiken

Sydkustens landskapsförbund samlar regelbundet in uppgifter gällande personalens behörighet inom småbarnspedagogiken, men i de uppgifterna ingår endast de kommunala daghemmen (Sydkusten 2019.) Vid tidpunkten för Sydkustens kartläggning 2019 var lagen om småbarnspedagogik så ny att Sydkusten valde att inte använda de nya yrkesbe- teckningarna, varmed det i figurerna talas om barnträdgårdslärare (inrymmer både per- soner med universitetsutbildning i pedagogik och yrkeshögskoleutbildning i social- och hälsovårdsbranschen).

Sydkustens nyaste uppgifter från december 2020 visar att av barnträdgårdslärarna i kom- munal tjänst i Svenskfinland, var 87,1 % behöriga för sin uppgift. Enligt Sydkustens kart- läggning 2020 fanns det 770 barnträdgårdslärare i kommunal tjänst i Svenskfinland. Av dessa saknade 99 behörighet, men i denna siffra saknas uppgifter från flera större kommu- ner (Se bilaga 10). I figuren nedan framgår de stora regionala skillnaderna i personalens behörighet år 2020 (Jfr Situationen 2019 i bilaga 11).

Figur 20. Behöriga barnträdgårdslärare, barnskötare och speciallärare regionvis 2020. (Källa: Sydkustens landskapsförbund)

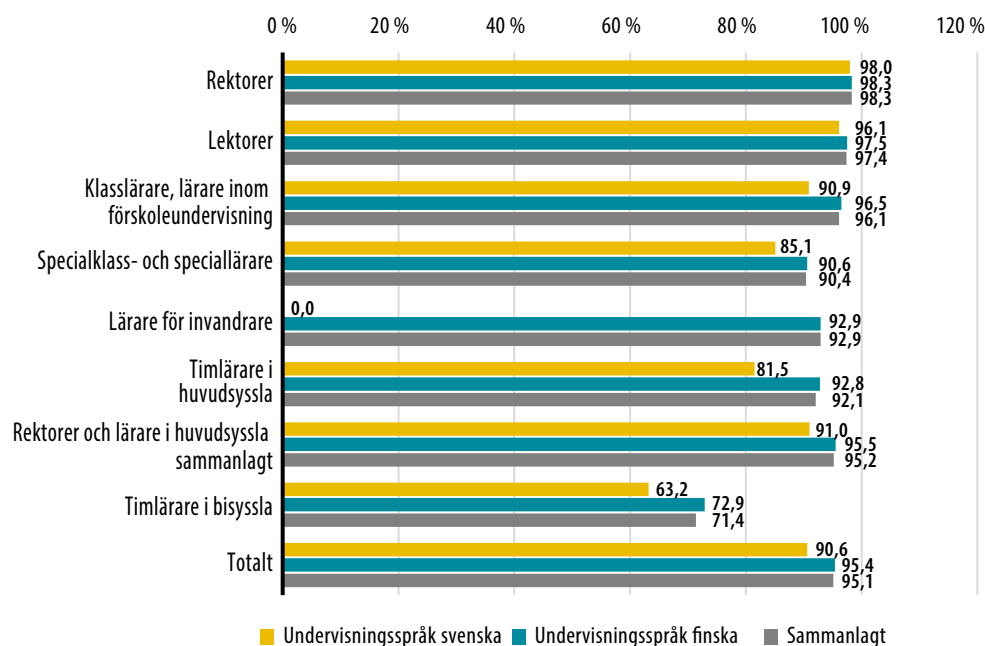
2.6.2 Klass- och ämneslärare inom grundläggande utbildning och gymnasieutbildning

Uppgifter om tillgången på behörig personal inom den grundläggande utbildningen är svåra att få tag på, bland annat på grund av att svarsprocenten i insamlingen av lärarstatistik som Statistikcentralen gör vart tredje år har varit väldigt låg under de senaste insamlingarna. I den senaste insamlingen Lärarna och rektorerna i Finland 2019 såg behörighetssituationen aningen bättre ut än den gjorde tre år tidigare (Utbildningsstyrelsen, lärarna och rektorerna i Finland 2019).

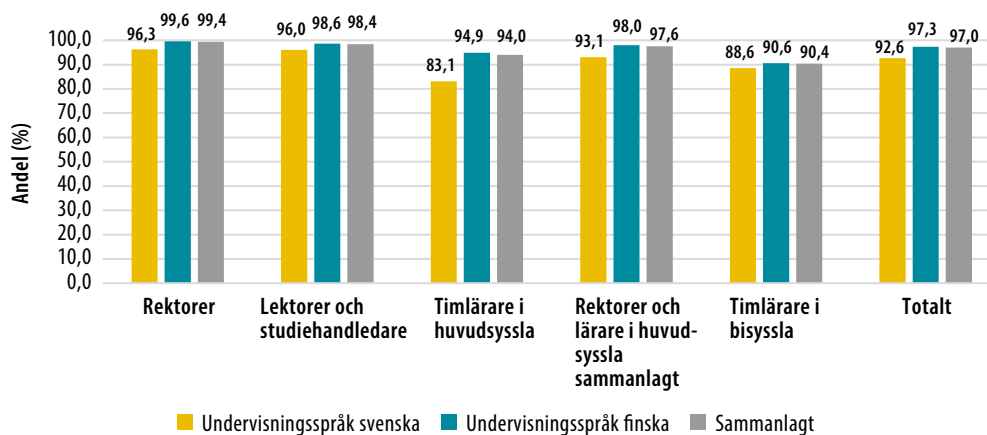
Eftersom svarsprocenten var låg i statistikcentralens ovan nämnda undersökning, genomförde vi inom denna utredning en tilläggsförfrågan i form av en kort enkät, riktad till alla utbildningsanordnare i Finland som erbjuder svenskspråkig utbildning (grundläggande utbildning och gymnasium). Denna undersökning hänvisar vi i fortsättningen till under beteckningen "Kommunenenkäten 2020".

Följande figur visar läget gällande behörighet bland klass- och ämneslärare samt rektorer, både inom svensk- och finskspråkig utbildning.

Figur 21. Den procentuella andelen (%) formellt behöriga rektorer och lärare inom den grundläggande utbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk år 2019. (Källa: Lärarna och rektorerna i Finland 2019)

Figur 22. Den procentuella andelen (%) formellt behöriga rektorer och lärare inom gymnasieutbildningen enligt tjänstetyp och undervisningsspråk våren 2019 (Källa: Lärarna och rektorerna i Finland 2019)

Enligt de uppgifter vi fick via ovan nämnda kommunenkätundersökning hösten 2020 är 87,9 % av klasslärarna i Svenskfinland behöriga. Motsvarande andel inom den finskspråkiga utbildningen är 96,5 %, enligt utredningen Lärarna och rektorerna i Finland 2019. Kommunenkäten skickades till alla bildningsdirektörer i tvåspråkiga kommuner samt till rektorerna i privata skolor och i kommunala språköskolor. Av 32 tvåspråkiga kommuner svarade 29 på webbenkäten, dessutom fick vi svar av åtta övriga skolor. Tabell 3 nedan är en översikt över behörighetssituationen i de svenskspråkiga skolorna regionvis. Såsom tabellen visar är klass- och ämneslärarnas behörighetssituation bäst i Österbotten och Egentliga Finland. I de övriga regionerna ingår språköskolorna.

Av tabellen framgår att klasslärsituationen är relativt god, medan det finns stora luckor gällande behöriga speciallärare och elev- och studiehandledare. Dessa teman behandlas närmare i kapitlen sju och åtta. Det finns även en stor utmaning gällande ämneslärsituationen.

Tabell 3. Behörighet - Kommunenkäten 2020

	Klasslärare	Ämneslärare	Speciallärare	Handledare
Nyland	78,2 %	86,7 %	78 %	70,1 %
Huvudstadsregionen	84,2 %	86,8 %	87,2 %	68,3 %
Österbotten	95,3 %	89,5 %	92,8 %	88,5 %
Egentliga Finland	95 %	91,5 %	73,7%	100 %
Övriga	83 %	89 %	87,5 %	33,3 %
Totalt	87,9 %	88,5 %	89 %	75,9 %

I kommunenkäten 2020 frågade vi även bildningsdirektörerna vilka ämnesområden det är svårast att rekrytera ämneslärare till. Enligt de uppgifter vi fick är det svårast att rekrytera lärare i matematik, fysik, kemi, geografi och biologi. Även problem med att rekrytera elev- och studiehandedare samt lärare i slöjd och musik nämns av flera kommuner. Dessa utmaningar gäller i hela Svenskfinland. Enligt svaren i kommunenkäten har dessutom en relativt stor del av kommunerna som ordnar svenskspråkig utbildning svårt att överhuvudtaget hitta sökande till öppna tjänster. Närmare 40 % av kommunerna har obesatta tjänster på grund av brist på sökande. Flera kommuner och skolor saknade speciallärare. De regionala skillnaderna är i detta fall uppenbara. I Österbotten uppger man att det finns 40–50 sökande till varje lärartjänst, medan huvudstadsregionen har högst 3–4 behöriga sökande per tjänst. Småbarnspedagogiken har som sagt ännu större utmaningar än den grundläggande utbildningen, speciellt i Helsingforsregionen och Östra Nyland. Av Finlands svenska lärarförbund har föreliggande utredning även fått uppgifter om behörighetssituationen bland lärarna i svenskspråkiga skolor, på första och andra stadiet (Se bilaga 12).

Även tredje stadiets representanter som hörts i denna utredning rapporterar att intresset för att studera till ämneslärare inom ovan nämnda områden är svagt. Här ligger med andra ord en stor utmaning inför framtiden. Enligt uppgifter från Helsingfors universitet är alla ämneslärarområden problematiska förutom läroämnet modersmål och litteratur. Hela ämneslärarproblematiken behöver sannolikt inom en nära framtid en närmare utredning med specifika åtgärdsförslag. Närmare uppgifter om den aktuella lärarsituationen inom olika områden finns i Utbildningsstyrelsens kommande rapport om den svenskspråkiga grundläggande utbildningen (2021).

2.6.3 Lärare inom yrkesutbildningen

En central garanti för utbildningens kvalitet och attraktivitet på alla nivåer är, som redan tidigare påpekats, att de som undervisar har en lärarutbildning. I Norrbacks rapport (Norrback, 2015) lyfts den pedagogiska behörigheten bland de svenskspråkiga yrkeslärarna, eftersom den länge har varit låg. I NCU:s syntesutvärdering om kvaliteten inom yrkesutbildningen (Jalolahti, Kilpeläinen, NCU 7:2018) finns centrala siffror gällande läget 2008–2015. Enligt den utredningen var 62% av lärarna inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen behöriga, medan procenten för de finskspråkiga yrkeslärarna var 88.

I den nyaste rapporten om Lärarna och rektorerna i Finland var andelen behöriga yrkeslärare vid finsk- och tvåspråkiga yrkesutbildningar 93,3 % (svarsprocenten endast 45,8%). På grund av den låga svarsprocenten gällande yrkesutbildningen har vi inom denna utredning genom direkt kontakt med utbildningsanordnarna tagit reda på läget. Medeltalet för

behörighetsgraden i dagsläget är ca 78% baserat på läget inom de fyra största anordnarna inom svenskspråkig yrkesutbildning.

De behörighetsgivande pedagogiska studierna för yrkeslärare på svenska erbjuds i Vasa, vid Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier på Åbo Akademi. På finska erbjuds de pedagogiska studierna för yrkeslärare inom ramen för yrkeshögskolor. Genom intervjuer i denna utredning har det framkommit att man inom yrkesutbildningen önskar att det fanns fler flexibla och mångsidiga möjligheter till behörighetsgivande utbildning på svenska. Å andra sidan har det framkommit att de pedagogiska studierna successivt har blivit mer mångsidiga sedan Norrbacks rapport skrevs 2015, och det är positivt att andelen behöriga yrkeslärare har ökat.

Utmaningar och åtgärdsförslag

Utmaningar

- Att det sedan 2015 inte har gjorts någon utredning om läget gällande tillgängligheten till svenskspråkig grundläggande utbildning och utbildning på andra stadiet (Den s k Kuthanekekrapporten)
- Att den nyligen upprättade databasen eller informationsresursen Varda som upprätthålls av Utbildningsstyrelsen har visat sig vara ofullständig gällande de svenskspråkiga uppgifterna och att den i nuläget inte betjänar den svenskspråkiga sektorn
- Att avstånden till den grundläggande utbildningen i årskurs 7–9 är orimligt långa i vissa regioner, sett ur ett nationellt perspektiv
- Att utbudet av svenskspråkig yrkesutbildning inte är lika brett i alla regioner och en del små utbildningar kan endast ordnas i en region i Svenskfinland, vilket gör att tillgången på svenskspråkig yrkesutbildning är begränsad ur ett geografiskt perspektiv
- Att vissa utbildningar på andra och tredje stadiet inte erbjuds på svenska, trots att samhället behöver svenskspråkiga experter på centrala områden som till exempel inom utbildning och vård samt det tekniska området
- Att det råder så stor brist på behörig personal inom småbarnspedagogiken i stora delar av Svenskfinland, att situationen är verkligt kritisk
- Att det råder brist på behörig undervisningspersonal inom grundläggande utbildning och andra stadiet, speciellt i södra Finland (gäller framför allt ett stort antal ämneslärarkategorier, yrkesutbildningen på andra stadiet samt lärare i svenska som andraspråk)

- Att svenskspråkiga barn och unga inte behandlas jämlikt gällande konstfostran, genom att utbudet av grundläggande konstundervisning i många kommuner är otillräckligt och betydligt smalare än inom den finskspråkiga grundläggande konstundervisningen, och att variationen mellan utbudet i de olika tvåspråkiga kommunerna är stor
- Att söktrycket till flera svenskspråkiga utbildningar som är centrala ur den svenskspråkiga befolkningens synvinkel är alltför lågt (gäller olika branscher inom vården, småbarnspedagogik, ämneslärare med flera)
- Att synliggöra de möjligheter den fria bildningen kan erbjuda och att ekonomin blir utmanande då de olika grupperna inom fri bildning på svenska är små
- Att svenska språkskolor i kommunal regi i enspråkigt finska kommuner sällan får det stöd de behöver eller tillräcklig information av kommunen för att kunna fylla de krav som ställs i lag och förordning på en skola med svenska som undervisningsspråk

Åtgärdsförslag

- Att finansministeriet uppmanas att ge Delegationen för kommunal ekonomi och förvaltning (Kuthanek) i uppdrag att genomföra utredningar och rapportera separat om tillgängligheten till svenskspråkig grundläggande utbildning, yrkesutbildning och gymnasieutbildning, lika ofta som man gör motsvarande utredning och rapportering för den finskspråkiga utbildningen
- Att UKM ger NCU i uppdrag att kontinuerligt utvärdera och analysera de svenskspråkiga lärarbehoven på olika stadier
- Att UKM ger UBS i uppdrag att förbättra informationsresursen Varda så att man via denna databas kan få fram vilka och hur många verksamheter som hör till den svenskspråkiga utbildningen och därigenom antalet barn inom svenskspråkig småbarnspedagogik. Det är av stor vikt för alla beslut och allt utvecklingsarbete att kunna få tillförlitliga uppgifter om det korrekta antalet svenskspråkiga daghem och annan småbarnspedagogisk verksamhet på svenska, och om antalet barn per årskull som deltar i svenskspråkig småbarnspedagogik.
- Att man vid resultatförhandlingarna mellan UKM och universitet och yrkes- högskolor kontinuerligt säkrar ett tillräckligt antal studieplatser i både södra Finland och i Österbotten gällande utbildningsområden där det råder brist på svenskspråkig utbildad expertis, till exempel inom vården, småbarnspedagogiken, specialundervisningen

- Att UKM bidrar med finansiering för att skapa och etablera svenskspråkiga flerformsutbildningar för småbarnspedagogiken i hela Svenskfinland, samt finansiering för att säkerställa att alla delar av pågående och kommande nationella utbildningssamarbeten för flerformsutbildningar görs fullt tillgängliga också på svenska för svenskspråkiga studerande och svenskspråkig personal.
- Att UKM kontinuerligt följer upp behovet av antalet studieplatser inom centrala områden inom yrkesutbildningen på andra stadiet, även med hänsyn till regionala behov
- Att UKM tillsätter en nationell styrgrupp för den svenskspråkiga grundläggande utbildningen med uppdraget att skapa stödnätverk för att utveckla och bredda utbudet på svenska och att de tvåspråkiga kommunerna i samarbete med tredje sektorn uppmanas att vidta åtgärder för att stärka den grundläggande konstundervisningen, i enlighet med de åtgärdsförslag som framställts i en den nyligen publicerade rapporten Mer än en hobby! (Svenska kulturfonden 2020)
- Att den svenskspråkiga fria bildningen stärker sin roll inom det kontinuerliga lärandet och framtida kompetensutveckling genom att utforma nya former av verksamhet där man erbjuder till exempel inledande kurser inom nischer och yrkesområden där det finns stor brist på svenskkunnig personal
- Att UKM ger UBS i uppdrag att utarbeta ett PM med enhetliga nationella riktlinjer för hur administrationen gällande de kommunala språkskolorna i enspråkigt finska kommuner ska skötas och stödjas lokalt
- Att UKM ger den fria bildningen resurser för att man ska kunna nå de grupper som är mest i behov av utbildning, till exempel migranter, vuxna med bristfälliga grundläggande färdigheter, grupper utanför arbetslivet eller NEET-unga.
- Åtgärder gällande integrations- och utbildningsstigarna på svenska, se kapitel 9

3 Utbildningen på universitet och högskolor

3.1 Allmänt

Tredje utbildningsstadiet, det vill säga universitets- och högskoleutbildningen, har i denna utredning ett eget kapitel. Kapitlet innehåller en kort lägesöversikt samt de utmaningar och utvecklingsbehov som framkommit genom intervjuer med rektorerna vid de lärosäten som erbjuder högre utbildning på svenska och med studerande.

Inom utredningen har vi intervjuat sammanlagt elva representanter för den högre utbildningen (Se Förteckning över intervjuade personer) samt sju representanter för studentkårerna från Åbo Akademi, Helsingfors universitet, Svenska handelshögskolan Hanken och Aalto-universitetet. Genom webbenkäten fick vi 297 svar av personer som representerade tredje stadiet, både studerande och undervisningspersonal. I enkätsvaren pekar respondenterna på många centrala utmaningar gällande bristen på svenskspråkiga experter inom ett flertal utbildningsområden. Det behövs bland annat fler svenskspråkiga läkare, tandläkare, psykologer, lärare i småbarnspedagogik, ämneslärare, språkexperter med flera. I en del av fallen handlar det om alltför få studieplatser på svenska, i andra om lågt söktryck. Det finns ämnesområden inom vilka man inte alls kan studera på svenska, eller där det enda svenskspråkiga studiealternativet ligger på en avlägsen ort. Ett förslag som nämndes under intervjuerna handlade om att man borde utreda vilka svenskspråkiga magisterutbildningar som finns för att sedan utöka högskolesamarbetet kring dessa.

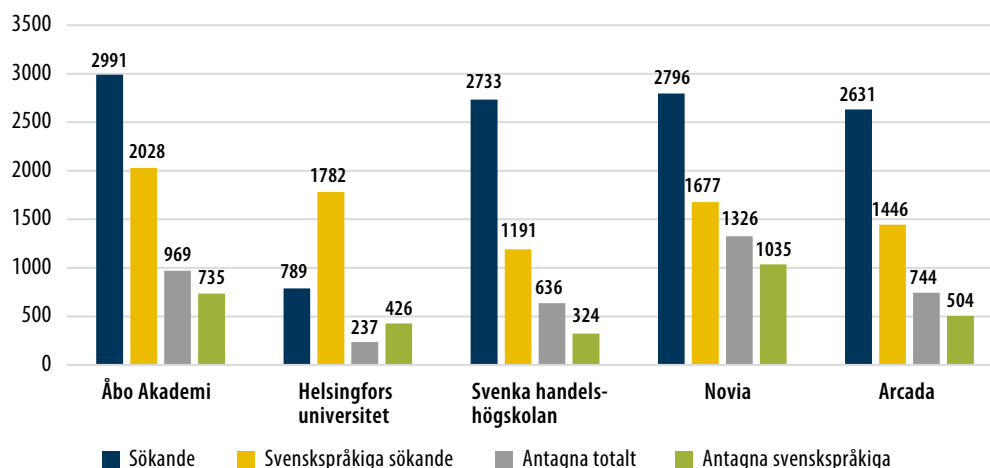
En del av respondenterna lyfte fram det faktum att det inom den offentliga förvaltningen finns alltför få tjänstemän som behärskar svenska, trots avlagda språkprov, och här föreslås nya tvåspråkiga lösningar för att samhällsservicen på svenska ska fungera. Hjärnflykten till Sverige betonades också starkt; den kan i vissa fall ha en avgörande betydelse för hur många svenskkunniga experter Finland de facto behöver utbilda inom centrala områden. I några webbenkät svar betonades en problematik som har uppstått i och med det nya antagningssystemet till högre utbildning. Antagningen baserar sig numera i hög grad på studentbetyget och äldre ungdomar än årets studenter har svårare än förr att få studieplats. I detta läge minskar i vissa fall de svenskspråkiga sökandenas chans till studieplats ytterligare, och det drabbar branscher som redan tidigare har haft lågt söktryck. Flera studerande har i webbenkäten lyft fram att de hoppas på nya samarbetsmodeller för flexibla studievägar på svenska. Man önskar sig till exempel möjlighet att fortsätta till magisterstudier på ett flexibelt sätt oberoende av var man har avlagt kandidatexamen. Bland de frågor

som de intervjuade studenterna tog upp betonades också bristen på flexibilitet inom flera områden då det gäller att komma vidare till svenska eller tvåspråkiga magisterstudier efter kandidatexamen. Det visade sig även att det finns problem gällande de studerandes språkliga lagstadgade rättigheter vid vissa högskolor som ger möjlighet till svenska som examensspråk.

Enligt de statistiska uppgifter som vi fått fram i denna utredning söker ca 50% av de studenter som avslutat en svenskspråkig utbildning på andra stadiet till vidare studier vid ett universitet eller en yrkeshögskola. (Uppgifter av Jukka Haapamäki, UKM, hösten 2020). De svenskspråkiga studerandena är dock inte jämnt fördelade över olika studieområden. Deras prioriteter skiljer sig klart från de finskspråkiga studenternas. De mest populära studieområdena bland svenskspråkiga studenter har länge varit handel, administration och juridik (27% av de svenskspråkiga, endast 15% av de finskspråkiga), de samhällsvetenskapliga och de humanistiska och konstnärliga områdena. Endast 5% av de svenskspråkiga studenterna sökte sig till IT-branschen för fem år sedan, och läget är lika även nu, år 2020. (Jfr Vento 2017, s. 49 och uppgifter från J. Haapamäki, UKM). Intressant är att konstatera att av det totala antalet studerande inom databehandling och kommunikation (IKT) på Aalto-universitetet utgjorde de svenskspråkiga studerandena 4 % år 2019, och de utländska studerandena 20,6 %.

Åbo Akademi är fortfarande den populäraste högskolan bland de svenskspråkiga studerandena (Jfr figuren nedan, figur 23). I antalet sökande ingår det totala antalet sökande till varje högskola, förutom i siffrorna för Helsingfors universitet där utbildningsspråket avgränsats till svenska för det totala antalet sökande. I siffrorna för gruppen sökande till Helsingfors universitet (gruppen på 789 personer) ingår alla sökande till Helsingfors universitets svenskspråkiga utbildningar, oberoende av registrerat modersmål. I gruppen svenskspråkiga sökande, 1782 sökande, ingår alla sökande med svenska som registrerat modersmål som söker till Helsingfors universitet. En stor del av de svenskspråkiga studerandena söker alltså till icke-svenskspråkiga utbildningar vid Helsingfors universitet. Samma avgränsning har gjorts gällande det totala antalet studerande som antogs till Helsingfors universitet, dvs år 2020 antogs 237 personer till Helsingfors universitets svenskspråkiga utbildningar, medan totalt 426 svenskspråkiga personer antogs till universitetet. I bilaga 13 presenteras de svenskspråkiga studerandes fördelning över olika högskolor och universitet.

Figur 23. Antalet sökande till tredje stadiet enligt högskola 2020 (Källa: statistiktjänsten Vipunen)

De största svenskspråkiga högskolemiljöerna utgörs av de svenskspråkiga universiteten Åbo Akademi och Svenska handelshögskolan, samt de svenska yrkeshögskolorna Arcada och Novia. Men också inom Helsingfors universitet finns starka svenska miljöer. Ett särdrag för den svenskspråkiga högskoleutbildningen i Finland är att den delvis är placerad inom tvåspråkiga högskolemiljöer. (Jfr Lojander-Visapää 2008, s. 5)

I Universitetslagens 12 § (645/1997) har man fastslagit de svenskspråkiga universitetsstudierna på följande sätt: Åbo Akademi, Helsingfors universitet, Svenska handelshögskolan, Konstuniversitetet och Aalto-universitetet svarar för att ett tillräckligt antal personer med kunskaper i svenska utbildas för landets behov. Undervisnings- och examensspråket vid Åbo Akademi och Svenska handelshögskolan samt Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet är till alla delar svenska. Vid Helsingfors universitet finns det utöver Social- och kommunalhögskolan undervisning på svenska på 13 studieinriktningar. Helsingfors universitet är som helhet ett tvåspråkigt universitet, vilket innebär att samtliga tentamina och examensprov kan avläggas både på finska och svenska. På Konstuniversitetet, som även har svenskspråkiga linjer, kan examina avläggas på finska och svenska. På undervisnings- och examensspråken vid Aalto-universitetet tillämpas på motsvarande sätt bestämmelserna i 11 § i universitetslagen (558/2009) Undervisnings- och examensspråk. Undervisnings- och examensspråket vid de övriga universiteten är finska.

Samordningsdelegationen för den svenskspråkiga högre utbildningen, tillsatt av UKM, har som uppgift att samordna och utveckla den svenskspråkiga högre utbildningen. Delegationen består av representanter från alla de universitet och högskolor vars undervisnings- och examensspråk är svenska och dess uppdrag är att beakta behov och efterfrågan gällande högre utbildning, arbetsmarknadens krav och de regionala behoven.

(92 § i universitetslagen 558/2009). Delegationen är ett slags fristående organ och har för närvarande ingen direkt koppling till eller kontaktperson på undervisnings- och kulturministeriet.

År 2007 fick samordningsdelegationen i uppdrag att inom ramen för den nationella strukturella utvecklingen av högskoleväsendet göra en utredning av utvecklingsbehoven inom den svenskspråkiga högskoleutbildningen. Utredningen genomfördes av Catharina Lojander-Visapää och publicerades i januari 2008 under rubriken "Utredning rörande utvecklingsbehoven inom den svenskspråkiga högskoleutbildningen". I utredningen konstaterar Lojander-Visapää att "de personer som utexaminerats från en svenskspråkig högskola i Finland har en bred arbetsmarknad. De får i allmänhet jobb som motsvarar deras utbildning, flera sugts in på arbetsmarknaden redan under sin studietid." (Lojander-Visapää 2008, s. 4). I dag vet vi även att de som utexaminerats från en svenskspråkig högskola i Finland sugts in på hela den nordiska, för att inte säga globala, arbetsmarknaden. Finlands goda rykte som utbildningsland, i kombination med goda språkkunskaper och gedigen grundutbildning innebär en mångfald av möjligheter på den globala arbetsmarknaden.

De centrala behov av särlösningar som denna utredning tar upp kom även fram i Lojander-Visapääs utredning, inom ramen för intervjuerna med högskolornas representanter:

"För den svenskspråkiga högskoleutbildningen är det vare sig ändamålsenligt eller möjligt att tillämpa rådande nationella storleksmålsättningar. Den svenskspråkiga högskolesektorn kräver särlösningar. För att undervisningen ska tryggas och ett utgöra kvalitativt högtstående alternativ är det viktigt att de existerande svenskspråkiga miljöerna är tillräckligt starka. Hit hör en stark forskarutbildning." (Lojander-Visapää 2008, s. 5)

Nedan följer en översikt över den tillgängliga svenskspråkiga utbildningen på tredje stadiet och i slutet av kapitlet sammanfattas synpunkter och utmaningar som kommit fram under utredningen.

3.2 Universitetsutbildning

3.2.1 Åbo Akademi

Åbo Akademi som grundades år 1918 är det enda helt svenskspråkiga universitetet i Finland. Åbo Akademi har 2020 omkring 5 500 inskrivna studerande, varav 4900 grundexamensstuderande och 650 forskarstuderande, samt 1 100 anställda. Av Åbo Akademis studenter var ca 20%, 756 studenter, 2019 finskspråkiga. Årligen utexamineras ungefär 500 magistrar och 65 doktorer. Rektor för Åbo Akademi är sedan 2019 Moira von Wright och Carl G. Gahmberg är utsedd till Åbo Akademis kansler under åren 2020–2024.

Åbo Akademis verksamhet utförs i Åbo och Vasa. Åbo Akademi har fyra fakulteter: fakulteten för humaniora, psykologi och teologi, fakulteten för naturvetenskaper och teknik, fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier samt fakulteten för samhällsvetenskaper och ekonomi.

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi erbjuder studier i 23 huvudämnen inom utbildningslinjerna kultur, historia och filosofi, logopedi, psykologi, språk och teologi. Fakulteten för naturvetenskaper och teknik har fem utbildningslinjer och erbjuder studier i allt från kvantfysik och cellens funktioner till högeffektiva datorberäkningar och fabriksplanering. Vid fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier utbildas svenskspråkiga lärare för alla utbildningsstadier, inklusive språkbadsundervisning. Fakulteten erbjuder även utbildningar i socialpolitik, utvecklingspsykologi och hälsovetenskap. Vid fakulteten för samhällsvetenskaper och ekonomi är läroämnena folkrätt, handelsrätt, informationssystem, informationsvetenskap, internationell marknadsföring, nationalekonomi, offentlig förvaltning, offentlig rätt, organisation och ledning, privaträtt, redovisning, rättsnotarie, sociologi, statskunskap, statskunskap med masskommunikation.

3.2.2 Helsingfors universitet

Helsingfors universitet grundades i Åbo 1640, som det tredje universitetet i Svenska riket, och flyttades till Helsingfors 1828. I dag har Helsingfors universitet, som är landets största universitet, ca 34 800 studerande. 2100 studenter, eller 6,6% av dessa är svenskspråkiga. Majoriteten av dem studerar på svenska studielinjer där en stor del av undervisningen ordnas på svenska. På Helsingfors universitet arbetar 7800 personer som forskare, lärare eller övrig personal. Det finns 36 svenskspråkiga professurer och drygt 70 andra befattningar för undervisning på svenska. Dessutom finns det ett tiotal andra anställda som undervisar helt eller delvis på svenska.

Kansler för åren 2017–2022 är Kaarle Hämeri. Universitetet leds av rektor Jari Niemelä, tre prorektorerna och enheternas direktörer. En av prorektorerna ska enligt lagen alltid vara en svenskspråkig professor. Denna prorektor är för närvarande Tom Böhling. Sari Lindblom fungerar 2020 som Helsingfors universitets t.f. rektor. Helsingfors universitet har fyra campus i Helsingfors och enheter på nio andra orter. Fakulteterna är elva: teologiska fakulteten, juridiska fakulteten, medicinska fakulteten, humanistiska fakulteten som filosofiska fakulteten, uppdelad år 1852 i två: historisk-filologiska sektionen och matematiskt-naturvetenskapliga sektionen; humanistiska fakulteten, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten, agrikultur-forstvetenskapliga fakulteten, pedagogiska fakulteten, statsvetenskapliga fakulteten, veterinärmedicinska fakulteten, farmaceutiska fakulteten och bio- och miljövetenskapliga fakulteten.

Helsingfors universitet är enligt universitetslagen ett tvåspråkigt universitet med ett delat ansvar för att ett tillräckligt antal personer med kunskaper i svenska utbildas för landets behov. Helsingfors universitet är alltså det enda multidisciplinära universitetet i Finland som är tvåspråkigt; numera dessutom trespråkigt då en stor del av studierna också sker på engelska eller med engelskspråkig kurslitteratur. Den senaste formen av flerspråkiga studier som erbjuds inom några ämnen är den nyskapade Tvex-examen på kandidatnivå. Dessutom finns de svenskspråkiga utbildningshelheterna också till för finskspråkiga, liksom de finskspråkiga kurserna är öppna för båda språkgrupperna, så tvåspråkigheten fungerar på flera plan.

Bland särbestämmelserna i universitetslagen om Helsingfors universitet föreskrivs i 74 § om den svenska undervisningen och den svenska prorektorn. Vid Helsingfors universitet ska enligt 74 § finnas minst 28 professurer för undervisningen på svenska på sådana områden som bestäms genom universitetets instruktion. För att utveckla och samordna den svenskspråkiga undervisningen och övrig svenskspråkig verksamhet vid universitetet finns Svenska verksamhetsnämnden. Delegationen för den svenska verksamheten vid Helsingfors universitet utgör för sin del en verksamhetslänk mellan universitetet, dess svenska verksamhet och samhället.

Vid den fristående enspråkigt svenska enheten vid Helsingfors universitet, Svenska social- och kommunalhögskolan (Soc&kom) kan man studera journalistik och kommunikation, socialpsykologi, statskunskap med förvaltning, sociologi, rättsvetenskap eller socialt arbete och socialpolitik i kandidatprogrammet i samhällsvetenskaper. Tillsammans med statsvetenskapliga fakulteten har Soc&kom ett riksomfattande ansvar för den svenskspråkiga utbildningen i socialt arbete. Efter kandidatexamen har studerandena automatisk rätt att fortsätta till det svenskspråkiga magisterprogrammet i samhällsvetenskaper.

Dessutom ordnar många av Helsingfors universitets utbildningslinjer en del av sin undervisning på svenska. Helsingfors universitet har riksansvar för att i Finland utbilda svenskspråkiga jurister, läkare, tandläkare, socialarbetare, socialpsykologer, veterinärer, agronomer, forstmästare och geografer. Helsingfors universitet är även den enda aktören som erbjuder svenskspråkig journalistutbildning på universitetsnivå.

3.2.3 Hanken – Svenska handelshögskolan

Svenska handelshögskolan, som har en enhet i Helsingfors och en i Vasa, är en av Nordens äldsta handelshögskolor och landets enda fristående handelshögskola. Högskolan grundades 1909 och fick universitetsstatus 1927. Vasa-enheten grundades 1980.

Svenska handelshögskolan har ca 2500 studenter, 22% av dem studerar i Vasa., och ca 20% är finskspråkiga. Personalen består av 117 forskare och undervisande personal och 109 inom administrationen. Högskolans undervisningsspråk är svenska och engelska och Hanken satsar mycket på forskning och på en internationell inriktning, och på både nationellt och internationellt samarbete och nätverk. Huvudämnesalternativen för en lägre examen vid Hanken är vid Helsingfors enheten entreprenörskap och företagsledning, finansiell ekonomi, företagsledning och organisation, handelsrätt, informationsbehandling, logistik och samhällsansvar, marknadsföring, nationalekonomi, redovisning, statistik. Vid Vasaenheten erbjuds motsvarande huvudämnen, men valmöjligheterna är mer begränsade.

3.2.4 Aalto-universitetet

Vid Aalto-universitetet erbjuds svenskspråkig undervisning främst inom det teknisk-vetenskapliga området och området för konst och då i första hand inom studier på kandidatnivå. Kurserna är främst grundkurser och språkkurser. Dessutom ordnas ett gemensamt svenskspråkigt kandidatseminarium för teknologie kandidatexamen. Aalto-universitetet har 27 tvåspråkiga utbildningsprogram (se bilaga 14) till exempel arkitektur, automations- och informationsteknologi, bildkonstpedagogik, bioinformationsteknologi, datateknik och design men inget helt svenskspråkigt program.

Under åren 2012–2014 hade 3,78 % av de svenskspråkiga som sökte till högre utbildning inlett sina studier vid Aalto-universitetet. De senaste siffrorna visar att 7,2 % av alla svenskspråkiga förstahandssökande till högskoleutbildning 2020 valde Aalto-universitetet. Av alla svenskspråkiga som 2020 tog emot en studieplats, tog 4,6 % emot en plats vid Aalto-universitetet (jfr. Figur 24). För närvarande har Aalto-universitetet ca 14 940 antal studenter som studerar för en lägre och/eller högre högskoleexamen, av vilka 774 är svenskspråkiga (5,1% av alla studerande på lägre och högre högskolenivå) (siffror från 2019, statistiktjänsten Vipunen).

3.2.5 Konstuniversitetet

År 2013 bildades Konstuniversitetet genom en sammanslagning av Bildkonstakademin, Teaterhögskolan och Sibelius-Akademien, och det erbjuder bland annat svenskspråkig skådespelarutbildning med svenska som undervisnings- och examensspråk. Sibelius-Akademien har även en svenskspråkig utbildningslinje för musikpedagogik och kyrkomusik. Enligt siffror från 2019 har Konstuniversitetet ungefär 1740 studerande, av vilka 2,1% studerar på de svenskspråkiga utbildningarna (93 har svenska som modersmål). Ett stort problem är att söktrycket till den svenskspråkiga musikleärlinjen är väldigt lågt. Sibeliusakademien tar in 170–190 studerande per år, och endast några få av dessa är svenskspråkiga.

3.3 Yrkeshögskolor

Det finns i dag två svenskspråkiga yrkeshögskolor samt utbildning på svenska på polishögskolan.

3.3.1 Yrkeshögskolan Arcada

Yrkeshögskolan Arcada erbjuder högskoleutbildning och är belägen vid Arabiastranden i Helsingfors. Arcada har 2811 studerande och av dessa har 540, eller ca 19 %, något annat språk än svenska eller finska som modersmål. Ca 14 % av studerandena har finska som modersmål (statistiktjänsten Vipunen). Utbildning på svenska och engelska på yrkeshögskolenivå och högre yrkeshögskolenivå erbjuds inom fem institutioner: ekonomi och affärsanalys, energi- och materialteknologi, hälsa och välfärd, kultur och kommunikation samt vård. Därtill har högskolan ett kontinuerligt utbud av fortbildning och avtalsutbildning på svenska, finska och engelska. Arcada har ett relativt stort antal utländska studerande; de utgjorde hösten 2020 12,9 % av alla studerande. Arcada erbjuder tre utbildningar på EQF-nivå 6 (motsvarande universitetens kandidatnivå) samt fyra utbildningar på EQF-nivå 7 (motsvarande universitetens magisternivå) på engelska. Tradenom- och ingenjörstuderanden studerar bland annat företagsekonomi och informationsteknik inom institutionen för ekonomi och affärsanalys. Ingenjörstuderanden studerar energi- och miljöteknik och process- och materialteknik vid institutionen för energi- och materialteknologi. Vid institutionen för vård och institutionen för hälsa och välfärd utbildas studerande inom idrott och social- och hälsovård. Institutionen för kultur och kommunikation utbildar svenskspråkiga experter inom producentskap, film- och mediabranschen samt kulturproducenter.

3.3.2 Yrkeshögskolan Novia

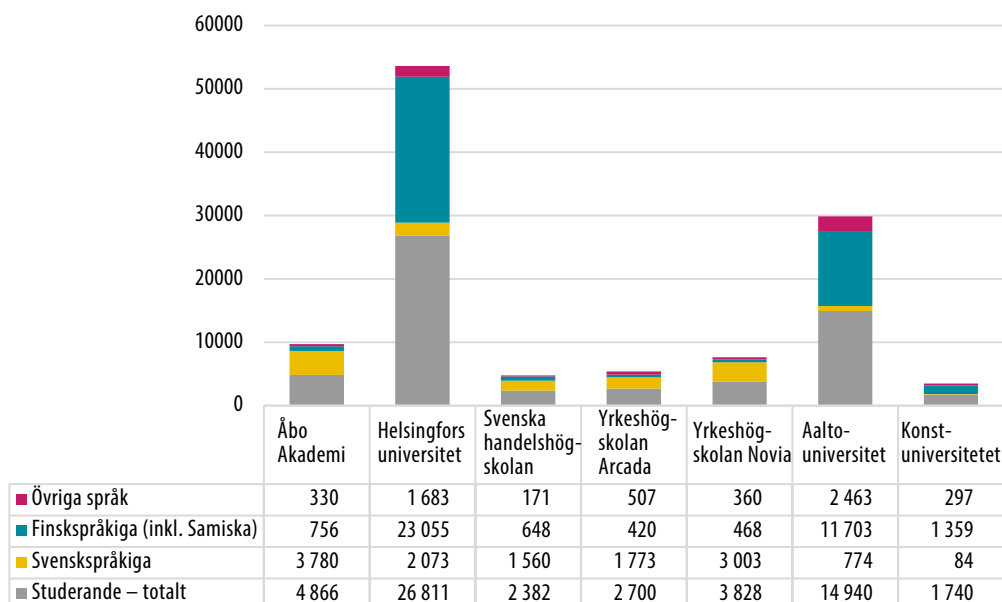
Den största svenskspråkiga yrkeshögskolan i Finland är Novia, som erbjuder utbildning som leder till lägre (EQF-nivå 6) eller högre yrkeshögskoleexamen (EQF-nivå 7) samt fortbildning. Vid Yrkeshögskolan Novia kan man avlägga yrkeshögskoleexamen inom följande branscher: bioekonomi, företagsekonomi, hälsa och välfärd, konst och kultur, teknik och sjöfart. Vid Novia kan man utbilda sig till bland annat sjukskötare, barnmorska, socionom, röntgenskötare, hälsovårdare, bioanalytiker, byggnadsingenjör, el- och automationsingenjör, lantmäteriingenjör, tradenom, sjökaptan, formgivare (grafisk design eller inredningsarkitektur), musiker, musikpedagog och scenkonstpedagog. Campus finns i Vasa, Åbo, Raseborg och Jakobstad. Den mångprofessionella yrkeshögskolan Novia är en högskola med ca 4000 studerande och ca 280 inom personalen. Vid Novia kan man också avlägga studier på engelska inom vissa program. Cirka 12 % av de studerande är finskspråkiga och högskolan har även ca 9 % studerande med annat modersmål än finska eller svenska (statistiktjänsten Vipunen).

3.3.3 Polisyркeshögskolan

Den högskola som erbjuder polisutbildning har en historia som går tillbaka till 1918, men Polisyркeshögskolan bildades i sin nuvarande form 2008 då polisyркeshögskolan i Esbo och polisskolan i Tammerfors fusionerades till en enda läroanstalt. I samband med samgången koncentrerades polisens examensutbildning och forskningsarbete i sin helhet till Tammerfors. Till utbildningen som började 2019 sökte 5074 personer av vilka 376 antogs. Det stora antalet sökande till trots kunde inte alla 400 nybörjarplatser fyllas. Till den finskspråkiga utbildningen ordnas fyra ansökningsperioder under året. Den svenskspråkiga utbildningen inleds med ett och ett halvt års mellanrum; den senaste antagningen var 2019. Då sökte 190 studerande till den svenskspråkiga utbildningen och 25 antogs, år 2017 antogs 25 av 211 sökande. I urvalsproven till Polamk testas man inte kunskaperna i det andra inhemska språket, utan satsar på språkundervisning. Alla studerande genomför ett nivåtest i början av polisutbildningen, och de som inte klarar testet avlägger en förberedande språkkurs innan de egentliga språkstudierna inleds. Syftet är att de som utexamineras från Polamk ska klara sig i polisyrket även på det andra inhemska språket (polamk.fi).

Sammanfattningsvis presenteras i figur 24 nedan en översikt över studerande enligt modersmål på olika högskolor år 2019.

Figur 24. Studerande enligt modersmål högskolevis 2019 (Källa: statistiktjänsten Vipunen)

3.4 Lärarutbildningar inom småbarnspedagogik, grundläggande utbildning, gymnasium och yrkesutbildning

Läget och bristerna gällande svenskspråkig personal inom de olika utbildningsformerna och -stadium har behandlats i kapitel 2. Här följer en kortare sammanfattning av behoven med avseende på att ansvaret för personalutbildningen till största delen ligger på tredje stadiet.

3.4.1 Lärarutbildning inom småbarnspedagogik

I nuläget kan man utbilda sig på svenska till lärare i småbarnspedagogik (pedagogie kandidatexamen, 180 studiepoäng) både vid Åbo Akademi i Vasa (60 studieplatser år 2019 och 2020) och Helsingfors universitet (30–40 studieplatser per år). Vid Åbo Akademi kan man även studera till lärare inom småbarnspedagogik på magisternivå (pedagogie magister). Ungefär 60% av dem som söker till utbildningen för lärare i småbarnspedagogik söker studieplats i Vasa, resten i Helsingfors. Antalet sökande till utbildningarna för lärare inom småbarnspedagogik på svenska har minskat under senare år, och är numera ca 180–200. Av det totala antaget sökande till dessa barnträdgårdslärarutbildningar (208) år 2020 antogs 68 studerande och 60 av dessa tog emot sin studieplats (statistiktjänsten Vipunen, Åbo Akademis och Helsingfors universitets webbsidor).

Inom småbarnspedagogiken arbetar även socionomer inom småbarnspedagogik som bör ha minst yrkeshögskoleexamen inom hälsovård och det sociala området inklusive minst 60 studiepoäng i studier med inriktning på småbarnspedagogik och socialpedagogik, totalt 210 studiepoäng. Barnskötare inom småbarnspedagogik utbildas inom andra stadiets yrkesutbildning.

En av de stora akuta bristerna inom den svenskspråkiga utbildningen, speciellt i huvudstadsregionen (Helsingfors, Vanda, Esbo, Grankulla och Kyrkslätt) där det finns ca 4880 svenskregistrerade barn (0–5-åringar), är att det saknas behörig personal, och personal överhuvudtaget inom småbarnspedagogiken. De regionala skillnaderna är märkbara (Se kap 2) då det gäller tillgången till svenskspråkig personal för småbarnspedagogiken och behörighet bland personalen.

Den stora bristen på personal speciellt i huvudstadsregionen där antalet barn kontinuerligt ökar är numera en akut fråga också inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken, och har på nationell nivå lett till ett större behov av utbildade lärare inom småbarnspedagogik och barnskötare inom småbarnspedagogik. Söktrycket bland svenskspråkiga är inte tillräckligt för att enbart med ett ökat antal studieplatser kunna fylla behovet av utbildad personal. Man önskar därför få finansiering att ordna flerformsutbildningar i huvudstadsregionen,

vid Helsingfors universitet. Det sammanlagda behovet av lärare och socionomer inom småbarnspedagogik i huvudstadsregionen är nästan 5000 fram till år 2030, på svenska enbart i Helsingfors är behovet ca 250 nya i personalen (uppgifter från Helsingfors stad 2020).

Därutöver finns det ett stort och kontinuerligt behov av kompetensutveckling bland personalen inom småbarnspedagogik. Dessutom saknas det svenskspråkig utbildning för musikpedagoger och andra konstpedagoger som är inriktade på att jobba med barn, både inom småbarnspedagogik och grundläggande utbildning. Det finns också, vilket har påtalats av flera av de intervjuade personerna inom denna utredning, ett behov av att stärka de kreativa kompetenserna bland personalen inom småbarnspedagogiken, gällande berättelser, sagor, musik, drama, bildkonst med mera, och man har specifikt påtalat att det inte finns någon svenskspråkig utbildning för till exempel musikpedagoger inom småbarnspedagogisk verksamhet. Detsamma gäller utbildning i ordkonst och andra konstformer. På alla dessa områden kunde man eventuellt genom ett tydligare svenskspråkigt samarbete mellan olika lärosäten i de olika regionerna i Svenskfinland skapa nya former av attraktiva helheter som ökar kompetensen hos personalen och därmed höjer deras kreativitet och motivation att arbeta med barn.

Tillgången till behörig utbildad personal är en viktig kvalitetsfaktor. Det finns tydliga belegg inom forskningen som visar att den pedagogiska kvaliteten är starkt beroende av personalens behörighetsgrad (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Stakes, 2005, s. 11). Det finns ett uppenbart behov av att fördela de svenskspråkiga studieplatserna för lärare inom småbarnspedagogik och barnskötare inom småbarnspedagogik på ett realistiskt och flexibelt sätt mellan lärosätena, med tanke på läget gällande de regionala behoven av personal.

3.4.2 Utbildningen av svenskspråkiga klass- och ämneslärare, inom den grundläggande utbildningen och gymnasiet

Svenskspråkig utbildning för klass- och ämneslärare (pedagogie magister, 300 studiepoäng) finns både vid Åbo Akademi och Helsingfors universitet. Båda klasslärarutbildningarna har lockat många sökande. Under åren 2018–2020 har den svenskspråkiga klasslärarutbildningen vid Helsingfors universitet haft 190–200 sökande till 40 studieplatser, medan Åbo Akademi haft 225–248 sökande till 52 studieplatser. Åbo Akademi ökade antalet studieplatser år 2020 till 70. År 2020 hade Åbo Akademis utbildningslinje för klasslärare 248 sökande till 70 platser av vilka 75 studerande antogs. Helsingfors universitet hade 40 nybörjarplatser och 195 sökande av vilka 44 antogs (tabell 4, HU:s och ÅA:s webbsidor).

Tabell 4. Sökande och antagna till svenskspråkig klasslärarutbildning 2018–2020 (Källa: HU och ÅA)

	Sökande	Antagna	Platser
Helsingfors universitet			
2018	191	43	40
2019	200	41	40
2020	195	44	40
Åbo Akademi			
2018	225	54	52
2019	239	67	52
2020	248	75	70

Tyvärr har det inte gjorts någon specifik studie gällande läraryrkets attraktionskraft bland svenskspråkiga unga. UKM gav under 2020 en grupp forskare vid Jyväskylä universitet i uppdrag att utreda läraryrkets attraktionskraft och läge. I utredningen ingår också enkätsvar av svenskspråkiga lärare, men den ger inte någon klar bild av läraryrkets attraktionskraft specifikt bland svenskspråkiga unga, eftersom intervjuer med svenskspråkiga gymnasister inte genomfördes. En allmän slutsats av utredningen, som alltså även innefattade enkätsvar från svenskspråkiga respondenter, var att lärarutbildningen och läraryrket fortfarande är attraktiva och betydelsefulla, men arbetsförhållandena upplevs som utmanande. (Heikkinen & al, 2020). Inte heller den internationella TALIS-undersökningen som genomförs av OECD, har analyserats ur svenskspråkig synvinkel. Den första internationella undersökningen riktad till lärare och rektorer genomfördes 2008, den så kallade TALIS-undersökningen (Teaching and Learning International Survey). Undersökningen har också genomförts 2013 och 2018 och kommer följande gång att genomföras år 2024. Genom TALIS-undersökningen får man information om utbildningssystemets styrkor och utmaningar. I TALIS 2018 framkom det att de finländska lärarna inte gillar sitt arbete lika mycket som de gjort förr. I undersökningen har man som sagt inte analyserat resultaten för lärarna och rektorerna i de svenskspråkiga skolorna som en grupp för sig, vilket innebär att det inte är möjligt att få information om läget och eventuella särdrag i de svenskspråkiga skolorna.

3.4.3 Speciallärarutbildning och elev- och studiehandedarutbildning

Under de senaste åren har det utbildats alltför få speciallärare på svenska och även alltför få elev- och studiehandedare för den svenskspråkiga utbildningen. Den slutsatsen kan man dra av det faktum att behörighetsprocenten gällande speciallärare i många

tvåspråkiga kommuner är endast 25–85 %, och bland elev- och studiehandledare endast 43–77%. På vissa håll saknas det också uppenbarligen befattningar för elev- och studiehandledare. (Kommunenkäten 2020). I fråga om speciallärarna råder det inte brist på sökande till utbildningen, tvärtom. År 2020 sökte 143 personer till speciallärarutbildningen vid Åbo Akademi men bara 37 antogs, och 36 tog emot sin studieplats. Trenden med många sökande har varit tydlig de senaste fem åren (Åbo Akademi, Antagningsstatistik). Åbo Akademi har nationellt ansvar för att utbilda svenskspråkiga speciallärare, men bristen på behöriga lärare inom dessa kategorier är – och har länge varit – störst i södra Finland. Behovet av någon form av speciallärar- och specialklasslärarutbildning vid Helsingfors universitet, även för speciallärare inom småbarnspedagogik, är därför stort. En viktig aspekt är i detta sammanhang även det faktum att barnrådgivningarna i flera tvåspråkiga kommuner oftast inte kan erbjuda tjänster av svenskkunnig personal. Behovet av specialpedagogiskt kunnande blir därför extra stort inom svenskspråkig småbarnspedagogik, förskola och nybörjarundervisning, för att kunna stödja barn i behov av särskilt stöd så tidigt som möjligt.

Även behovet av fler lösningar och regional spridning gällande utbildning för elev- och studiehandledare är stort. Det har under flera år helt saknats svenskspråkig elev- och studiehandledarutbildning och den utbildning som Åbo Akademi nu erbjuder som biämnesstudier på 60 studiepoäng är avsedd för dem som redan har studierätt vid fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier vid Åbo Akademi i Vasa. Dessutom har behovet av utbildade elev- och studiehandledare ökat i hög grad och fortsätter att öka, till följd av reformerna kring kontinuerligt lärande och inom yrkesutbildningen, gymnasiet, och nu senast inom den grundläggande utbildningen och den förlängda läroplikten.

Dessa speciella lärarkategorier behandlas närmare i kapitlen 7 och 8. Denna utredning föreslår som åtgärd att man inleder behörighetsgivande utbildningar inom dessa viktiga lärarkategorier även vid Helsingfors universitet, samt flexibla lösningar med studiestigar, där Åbo Akademi och Helsingfors universitet kan samarbeta. Det finns redan planer på sådant samarbete inom universiteten i fråga. Tabellen nedan visar intresset för studier i specialpedagogik under de senaste tre åren.

Tabell 5. Sökande, antagna och studieplatser – speciallärare 2020 (Källa: HU och ÅA)

Åbo Akademi	Sökande totalt	Sökande i första preferens	Antagna	Antal platser
2018	119	37	28	25
2019	139	36	28	25
2020	143	41	37	30
Helsingfors universitet (finskspråkig utbildning)	Sökande totalt	Sökande i första preferens	Antagna	Antal platser
2018	718 4% svenskspråkiga	217	20 (0 svenskspråkiga)	20
2019	537 3,7% svenskspråkiga	167	20 (0 svenskspråkiga)	20
2020	646 7% svenskspråkiga	207	25 (troligen 0 svenskspråkiga)	23

3.4.4 Lärare inom yrkesutbildningen

De behörighetsgivande pedagogiska studierna för yrkeslärare på svenska erbjuds som universitetsutbildning i Vasa, vid Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier. På finska erbjuds de pedagogiska studierna för yrkeslärare inom ramen för yrkeshögskolor, ofta i samarbete med andra stadets utbildningsenheter. År 2018 hade Åbo Akademi 38 sökande till 30 studieplatser av vilka 23 antogs. Följande år minskade antalet sökande till 25 sökande till 30 studieplatser av vilka 21 antogs. Antalet sökande steg igen år 2020 till 35 sökande på 20 studieplatser (uppgifter av Åbo Akademi januari 2021). För tillfället har man 43 aktiva studerande, de flesta av dem antogs under de senaste två åren. Genom intervjuerna i denna utredning har det framkommit att många som arbetar som lärare inom svenskspråkig yrkesutbildning önskar mer flexibla och mångsidiga möjligheter till behörighetsgivande utbildning på svenska.

En central garanti för utbildningens kvalitet och attraktivitet på alla nivåer är, som redan tidigare påpekats, att de som undervisar har genomgått en behörighetsgivande lärarutbildning. Även gällande yrkesutbildningen kan det vara befogat att erbjuda allt fler flexibla lösningar, till exempel behörighetsgivande flerformsutbildning (Se även kapitel 2.6.3).

3.5 Centrala utmaningar och utvecklingsbehov för tredje stadiet

De frågor vi under intervjuerna ställde till universitets- och högskolerektorerna var bland annat: 1) Vilka områden anser ni att är allra mest centrala då det gäller utbildning på högskolenivå till yrken där man bör kunna fungera på svenska, i svenskspråkiga situationer och med personer som enbart talar svenska? 2) Vilka utmaningar eller "hinder" för en smidig studieväg möter man då man går den svenskspråkiga utbildningsvägen och 3) vilka är de utvecklingsbehov som behöver åtgärdas för att den svenska utbildningens kvalitet ska vara på minst samma nivå som den finskspråkiga? 4) Anser ni antalet disputerade svenskspråkiga vara tillräckligt för att trygga den akademiska återväxten bland forskare och experter som kan kommunicera om sitt forskningsområde på svenska inom centrala områden? 5) Hur samarbetar ni med andra högskolor för att göra studierna smidigare för studerande och hurdana möjligheter att kombinera studier finns det. Här följer en sammanfattning av intervju svaren och diskussioner i referensgruppen.

De gemensamma målen för den högre utbildningen på svenska är att skapa livskraftiga svenskspråkiga utbildningar och utbildningsmiljöer som är framtidsorienterade och hållbara i ett längre perspektiv och som stödjer nationalspråket svenska som samhällsbärande språk inom alla områden. Därmed stöds också Finland som tvåspråkigt land. Referensgruppens högskolerepresentanter Mona Forsskåhl, Fritjof Sahlström, Gunilla Holm och Mirjam Kalland och flera av de intervjuade högskolerektorerna betonade betydelsen av de svenskspråkiga högskolornas väletablerade samarbete med de övriga nordiska ländernas högskoleutbildning och -forskning. Forskningssamarbetet med det övriga Norden har en särskild betydelse inom den svenskspråkiga högre utbildningen som på detta sätt kan ge hela landet ett mervärde. Gemensam nordisk forskning på flera områden ger mycket bredare och tydligare perspektiv på olika frågor, genom att man kan undersöka betydligt större och mångsidigare sampel. Alla de intervjuade inom högskolesektorn förde fram att de statliga myndigheterna borde beakta det nordiska mervärdet som ett betydelsefullt internationellt samarbete. Den svenskspråkiga utbildningens samarbete med Norden har alltså en potential som borde tas till vara, få ett lyft och särskild uppmärksamhet vid statens resursfördelning, då man ger stöd till högskolorna inom ramen för internationellt högskolesamarbete. Tredje stadiets representanter i referensgruppen påpekar, att det som behövs är ett kontinuerligt stöd för det nordiska forskningssamarbetet, som de ser som livsviktigt för Finland, och som en speciell styrka inom den svenskspråkiga utbildningen på tredje stadiet. I nuläget beaktas inte det nordiska samarbetet i finansieringen av internationell verksamhet vid resursfördelningen, varken nordiskt forskningssamarbete eller nordiskt utbildningssamarbete.

När vi under intervjuerna med rektorerna diskuterade vilka områden som är viktigast för den svenskspråkiga utbildningen var uppfattningen allmänt följande: Det mest centrala är att trygga alla individers grundlagsenliga rättsskydd, och för det behövs de facto

svenskskunniga experter på alla samhällsområden, för att svenskan i Finland ska kunna vara ett samhällsbärande språk. Ur den studerande individens synvinkel är också rättigheten att som svenskspråkig kunna välja sitt utbildningsområde utan att ge avkall på sina språkliga rättigheter en central aspekt. Den mest konkreta och tydligaste utmaningen för den svenskspråkiga högre utbildningen är ekonomisk. De svenska högre utbildningarna, både universiteten och yrkeshögskolorna, måste erbjuda stor bredd, alltså många olika slag av ämnen och utbildningar till oftast relativt små grupper av studerande. Detta innebär, inom ramen för det nuvarande resultatbaserade statsfinansieringssystemet, att anslagen måste spridas för tunt och därmed inte räcker till. Högskolorna har i vissa fall inte resurser att anordna utbildning inom alla de branscher och områden där det behövs svenskkunnig expertis. Då de statliga medlen dessutom, till exempel vad gäller yrkeshögskolorna, utdelas i konkurrens med mycket större yrkeshögskolor med långt flera studerande och examina, blir de svenskspråkiga högskolorna förlorare, trots sitt speciella samhällsansvar. Grupperna inom den svenskspråkiga utbildningen blir aldrig stora, vilket till exempel ledde till att högskolan Novia år 2015 var tvungen att lägga ned utbildningslinjen för lantmätariingenjörer. Branschen är dock i tydligt behov av svenskspråkiga lantmätariingenjörer eftersom en relativt stor andel av markägarna i Finland är enspråkigt svenska. Frågan har för tillfället lösts för en tid, genom ett samarbete med Lantmäteriverket som bidrar med resurser.

En annan allvarlig och ökande utmaning för den svenskspråkiga delen av Finland är emigrationen till Sverige. På Svenska handelshögskolan ser vicerektor Sören Kock hjärnflykten bland utexaminerade ekonomie magistrar som den mest centrala utmaningen för den svenska högskolesektorn. Finland går miste om potentiella forskare och lärare inom högre utbildning. Man mister även företagare och viktig språkkunskap.

Åbo Akademis representanter betonade under intervjuerna den svenskspråkiga högskolans viktiga roll som svenskspråkig bildningsmiljö. Rektor Moira von Wright framhävde betydelsen av svenskkunniga personer inom den humanistiska utbildningen, ekonomi och juridik och konstaterade att även mindre studieämnen behövs på svenska för att svenska språket även i framtiden ska vara samhällsbärande. Gällande de naturvetenskapliga ämnena vill man gärna hitta nya lösningar där man kan kombinera dem med de humanistiska. För närvarande har naturvetenskapliga och tekniska ämnena svag attraktionskraft.

Ett bekymmer som har betonats är den svaga återväxten av doktorer på svenskt håll. En genomgång av antalet disputerade doktorer med svenska som modersmål visar att de svenskspråkiga doktorerna utgör 3–4 % år 2018 och 2019 av det totala antalet doktorer i hela landet (1782 respektive 1719). Gällande disputationer inom olika områden se tabell 6. (Uppgifter av J. Haapamäki, UKM)

Tabell 6. Antalet svenskspråkiga doktorer, samtliga universitet i Finland (Källa: UKM)

	2018	2019
De pedagogiska områdena	1-4	1-4
De humanistiska och konstnärliga områdena	18	12
De samhällsvetenskapliga områdena	9	15
Handel, administration och juridik	1-4	6
De tekniska områdena	12	6
IKT	1-4	1-4
De naturvetenskapliga områdena	9	1-4
Lant- och skogsbruk	1-4	1-4
Hälsovård och välfärd	12	12
Tjänstebranschen	1-4	1-4

Gällande det totala antalet disputerade enligt modersmål vid Helsingfors universitet, Åbo Akademi och Hanken, se bilaga 15.

Gällande återväxten av svenskspråkiga lärare och forskare på tredje stadiet har alla de intervjuade uttryckt oro. Den svaga återväxten märks i det låga söktrycket gällande flera områden. Helsingfors universitet nämner speciellt odontologi och veterinärmedicin som båda är relaterade till antagningsstrukturerna, men även inom filosofi, historia och nordiska språk som har egna svenskspråkiga linjer, har söktrycket minskat. På Konstuniversitetet är man bekymrad över det låga söktrycket bland svenskspråkiga till Sibeliusakademien, och detsamma torde gälla för bildkonstlärarutbildningen på Aalto-universitet, och även för det vetenskapligt- tekniska området (jfr Isak Vento 2016, s. 31). Det låga söktrycket på dessa områden märks även i bristen på ämneslärare inom andra stadiet (jfr. Lärarna och rektorerna i Finland, Utbildningsstyrelsen, s. 28).

För att stärka musikutbildningen inför framtiden har fler aktörer på fältet tagit fram en framtidsbild, Vision 2030, för den nationella musikutbildningen. Arbetet påbörjades våren 2019 som ett nätverkssamarbete som på bred front samlade alla utbildningsstadier och aktörer på fältet på initiativ av Konstuniversitetet. Visionen tar ställning till musikutbildningens värdegrund och tillgänglighet samt till dess praxis inom undervisning och ledning. Vidare drar den upp linjerna för samarbetet mellan aktörerna, strukturutvecklingen och en mer effektiv användning av resurserna. Förändringsbehoven sammanfattas i ett förslag med 25 åtgärder.

Föreliggande utredning har tydligt visat att återväxten bland forskare som är svenskkunniga och som forskar i frågor med anknytning till det svenska i Finland och som kommer den svenskspråkiga befolkningen till godo, är frågor som behöver få synlighet och som bör diskuteras och åtgärdas. Alla de intervjuade har i detta sammanhang framhållit vikten av att få in fler nordiska forskare till de finländska universitet och högskolor som har undervisning på svenska. I nuläget är det fler doktorer som flyttar från Finland till universitet i Norden än i motsatt riktning. I Konstuniversitetets nya vision för konstutbildningen i Finland vill man till exempel speciellt betona Norden som en unik möjlighet för att stärka konstutbildningen på svenska.

En annan fråga som väcker stor oro och som är starkt kopplad till tredje stadiet, är återväxten bland ämneslärare både på gymnasiet, och inom den grundläggande utbildningen. Gällande ämneslärarkyrkets attraktivitet bland svenskspråkiga studerande har Helsingfors universitet kunnat konstatera att läraryrket är mest attraktivt för dem som studerar språkämnen, samhällslära och matematik och minst attraktivt för dem som studerar fysik. Men intresset för läraryrket är i det stora hela svagt inom alla områden utom modersmålsämnet, det vill säga svenska och litteratur. Vid Åbo Akademi konstaterar man för sin del att de ämnen där man har svårast att locka de studerande att välja ämneslärarkyrket är: matematik, fysik, kemi, geografi och de små språkämnen. De ämneslärarstudier som lockar flest studerande är: hälsokunskap, historia, engelska och biologi (uppgifter från Åbo Akademi, januari 2021). Specialpedagogik intresserar även många, och är ett område där behovet ökar kontinuerligt. Med tanke på det stora behovet av behöriga speciallärarstuderande, i synnerhet i södra Finland, finns det alltså ett akut behov av svenskspråkig utbildning i specialpedagogik också i Helsingfors.

Antalet förstahandssökande till Åbo Akademis utbildningslinje för naturvetenskaper har varit betydligt lägre än antalet studieplatser under 2018–2020. Söktrycket till Helsingfors universitets utbildningslinje för ämneslärare i matematik, fysik och kemi har också varit lågt bland svenskspråkiga under samma tidsperiod. Åbo Akademis utbildningslinje för slöjdvetenskap och hushållsvetenskap har också ett lågt söktryck och de tre senaste åren har inte ens hälften av studieplatserna fyllts.

De pedagogiska studierna för ämneslärare på Helsingfors universitet infaller under magisterstadiet, eftersom det har visat sig att de flesta blir intresserade av läraryrket sent i sina studier. Undervisningen sköts numera av pedagogiska fakulteten. Gällande pedagogiska studier för ämneslärare är den svenskspråkiga pedagogiska forskningsmiljön av stor betydelse, både vid Åbo Akademi och vid Helsingfors universitet. På Helsingfors universitet betonar man att den nya svenskspråkiga lärarutbildningen som inleddes 2016 kommer att kunna bidra till ny forskning om frågor som stödjer svenskan i Finland och svenskspråkig utbildning. Lärarutbildningens fokusområden inom forskning är: flerspråkighet, social rättvisa och mångfald.

En central utmaning ur hela det finländska samhällets synvinkel är att vissa viktiga utbildningar inom tredje stadiet för närvarande inte alls anordnas på svenska. I vissa fall erbjuds de svenskspråkiga utbildningarna inte alls eller sällan, i annat fall beror bortfallet på brist på svenskspråkiga studerande. Det som behövs för att locka studerande är bland annat en långsiktighet och en tydlig planering. Under en längre tid har det till exempel inte anordnats någon systematisk utbildning för svenskspråkiga studiehandledare, utan enbart då och då med flera års mellanrum. I sådana fall finns det stor risk att bristen på svenskspråkiga experter blir akut efter en tid. (Se närmare kapitel 8). Vid Helsingfors universitet har man konstaterat att söktrycket bland svenskspråkiga studerande tydligt ökar ifall det finns en tydlig, speciell antagning för svenska studerande, såsom inom juridik och medicin. För närvarande är det brist på svenskspråkiga studerande inom odontologi – som inte längre har en svensk antagningslinje- och inom veterinärmedicin och livsmedelsvetenskap. Redan i utredningen 2008 (Lojander -Visapää 2008, s. 12) nämns bristen på svenskspråkiga studerande inom "språkligt viktiga områden som agroförstvetenskaper, naturvetenskap, teknik, veterinärmedicin och odontologi". Läget har alltså inte förbättrats, utan utmaningarna har tvärtom blivit fler sedan 2008.

Inom yrkeshögskoleområdet saknas det helt svenskspråkig utbildning för munhygienister och näringsterapeuter (Sofia Kajander 2020, s. 82 och 98). För brandmän ordnas utbildningen endast sporadiskt. Utbildning för bioanalytiker och inom radiografi ordnas vartannat år. Det är svårt att få sökande till de tekniska områdena och till den sociala sektorn – och detta leder i sin tur till brist på svenskspråkiga experter inom dessa områden. Det är också en utmaning att vissa utbildningar erbjuds endast i en del av Svenskfinland. Svenskfinland är inte en region, utan flera, även om man ibland felaktigt resonerat så på nationell nivå, gällande den högre utbildningen (Lojander -Visapää 2008, s.4). Det har visat sig att det inom vissa områden inte räcker med att erbjuda en utbildning bara på en studieort. Det finns alltså ett akut behov av svenskspråkig utbildning i flera än en region, speciellt inom områden där många som redan är i arbetslivet behöver en tilläggsutbildning.

Högskolerektorerna har alla framfört önskemål om att UKM skulle genomföra en särskild utredning i syfte att analysera de jämlikhetsproblem som är kopplade till den rådande statliga finansieringsmodellen för tredje stadiet, och utreda vilka typer av utvecklingsprojekt man kunde stödja för att skapa nya former av samarbete och flexibla studier där man utnyttjar distansmöjligheter av olika slag.

Betydelsen av lärarutbildning för alla stadier och inom alla områden på svenska är mångbottnad och vidsträckt, eftersom lärarna på alla nivåer ju utgör själva grunden för att den svenskspråkiga utbildningsvägen som helhet ska fungera. Inom detta område har det visat sig att det behövs flera ingångar till utbildning, på mer än en studieort. Det gäller till exempel utbildning för lärare i specialpedagogik, utbildning – och kompetensutveckling – för studiehandledare, och behörighetsgivande utbildning för yrkeslärare. Nu finns dessa lärarutbildningar enbart i Vasa, vilket har lett till att många som arbetar i södra Finland

väljer finskspråkiga utbildningar, eller låter bli att utbilda sig till behöriga lärare. Yrkeshögskolorna nämner för sin del speciellt behovet av att utveckla den svenskspråkiga yrkeslärarutbildningen så att den kunde ha kopplingar till en yrkeshögskola. Förhoppningsvis kommer de här nämnda utbildningarna att kunna anordnas även i södra Finland inom en nära framtid, i samband med att man expanderar den pedagogiska utbildningen vid Helsingfors universitet. Det behövs även ett flexibelt samarbete mellan olika lärosäten och utbildningsstadiet, och glädjande nog har sådana samarbetsinitiativ nyligen kommit igång, till exempel mellan Arcada och Practicum.

Det kan också uppstå problem inom de svenskspråkiga utbildningarna ifall en alltför stor andel av de studerande på en svenskspråkig studielinje eller -helhet består av icke-svenskspråkiga studerande. Från och med 2020 tar Helsingfors universitet in medicine studerande inom ramen för det nationella antagningssystemet, och språkraven för dem som kommer in på den svenskspråkiga linjen har sänkts från och med 2019. Med tanke på betydelsen av att utbilda en tillräcklig mängd svenskspråkiga läkare för nuets och framtidens behov, och med tanke på svenskspråkiga patienters rättskydd, är det viktigt att den svenskspråkiga linjens utbildningsspråk faktiskt är svenska. De nya språkraven vid antagningen borde över lag granskas närmare. Det finns möjligen en dold språklig ojämlikhet i det nationella antagningssystemet gällande medicinstudier, eftersom studentprovresultat i ämnet svenska för finskspråkiga inte är jämförbara med resultaten i ämnet finska för svenskspråkiga. Det verkar som om det krävs orimligt hög nivå i finska för svenskspråkiga som söker till finskspråkiga linjer, jämfört med den nivå i svenska som krävs för att studera vid de svenskspråkiga linjerna. Poänggränserna för studentprovsvitsorden *eximia* och *laudatur* är nämligen märkbart högre i ämnet finska för svenskspråkiga abiturienter, än motsvarande gränser i ämnet svenska för finskspråkiga. (Se Studentexamens poänggränser på Studentexamensnämndens webbsidor, www.ylioppilastutkinto.fi).

Under intervjun med studentkårsrepresentanterna från Åbo Akademi, Helsingfors universitet, Svenska handelshögskolan och Aalto-universitetet betonades flera viktiga aspekter som gäller studenternas hälsa och välbefinnande, obefintliga studiepsykologtjänster på svenska, svårigheten att få förståelse från undervisningspersonalen och lagenlig möjlighet att använda svenska som examensspråk, behov av mer flexibilitet högskolorna emellan för att t. ex kunna fortsätta på svenska eller tvåspråkigt till magistersstudier, bristen på tydliga strukturer och finansiering för den svenskspråkiga verksamheten i tvåspråkiga högskolemiljöer, med mera.

Sammanfattningsvis kan man säga att det är en stor utmaning för de svenskspråkiga universiteten och högskolorna att förverkliga den nationella högskolevisionen Vision 2030. För den svenskspråkiga högskoleutbildningen är det varken ändamålsenligt eller möjligt att tillämpa de nationella storleksmålsättningarna. Den svenskspråkiga högskolesektorn kräver vissa särlösningar. Det svenskspråkiga högskoleväsendets särart beaktas inte för närvarande, varken i finansieringsmodellen eller i olika utredningar. Den senaste tidens

reformer inom statsfinansieringen gör det omöjligt för minoritetsutbildningarna, som av naturliga skäl har små studerandegrupper och brett utbud, att tävla på samma villkor som majoriteten om de statliga medel som delas ut mellan högskolor och universitet, på basis av antalet examina. Framför allt Åbo Akademi och Helsingfors universitet samt yrkeshögskolorna Novia och Arcada måste kunna erbjuda ett brett utbud i sin utbildning, även om studerandegrupperna är små och därför olönsamma, i förhållande till finansieringssystemet. För att den svenskspråkiga undervisningen ska tryggas och utgöra ett kvalitativt högtstående alternativ är det viktigt att de existerande svenskspråkiga högskolemiljöerna är tillräckligt starka, med en stark forskarutbildning.

Utmaningarna för de svenskspråkiga högskolorna gäller både kraven på nya former av samarbete och behovet av att upprätthålla en konkurrenskraftig kvalitet. I detta sammanhang erbjuder den nya digitala tekniken möjligheter till mer tillgänglig högskoleutbildning för alla, till exempel genom distansmetoder som i ökande grad redan används vid de svensk- och tvåspråkiga högskolorna i landet och också internationellt, exempelvis inom ramen för University of the People, MIT School of distance education och The Commonwealth of Learning. (Se webbsidor i referensförteckningen www.col.org/about/what-commonwealth-learning.) Man har kunnat påvisa att distansstudier på tredje stadiet ökar tillgängligheten, minskar kostnaderna, inkluderar mindre bemedlade studenter och skapar ett koldioxidavtryck som är bara en tredjedel av det campusundervisning genererar. De svenskspråkiga högskolorna har liksom alla högskolor i landet särskilt under år 2020 provat på och utvecklat olika innovativa lösningar, som i längden kan spara resurser och bredda utbudet. Å andra sidan har pandemiperioden visat att enbart distansstudier kan leda till motivationsbrist och ohälsa. Genom digitala lösningar finns det möjlighet att bredda även det nordiska samarbetet. Men det behövs förståelse för de svenskspråkiga särbehoven, samt resurser och stöd av statliga myndigheter även för denna typ av nya utvecklingsprojekt. Med de resultatbaserade ekonomiska ramar, som lägger så stor vikt på kvantitativa resultat, särskilt antalet examina, som staten ger universitet och högskolor i Finland i dag blir både samarbete och allt utvecklingsarbete vid svenskspråkiga universitet och yrkeshögskolor en stor utmaning.

Utmaningar och åtgärdsförslag

Utmaningar

- Att utbudet av och tillgången till universitets- och högskoleutbildning samt kontinuerligt lärande på svenska inte motsvarar de behov av yrkeskunnig expertis som behövs i Finland
- Att det är svårt att få resurserna att räcka till för allt det som förverkligandet av målen i Vision 2030 kräver inom den svenskspråkiga högskolesektorn, eftersom resurserna går till att upprätthålla ett brett utbud trots små grupper av studenter inom många utbildningsområden

- Att kunna trygga den akademiska återväxten bland forskare, högskolelärare och experter med kompetens att kommunicera om sitt forskningsområde på svenska inom alla centrala områden
- Att kunna upprätthålla en tillräcklig bredd samtidigt med konkurrenskraftig kvalitet för att kunna utgöra ett lockande alternativ för studenter
- Att kunna tillgodose de specifikt svenska behoven och stärka det betydelsefulla nordiska samarbetet när man genom olika nätverksprojekt utvecklar gemensamma nationella lösningar och modeller
- Att de svenskspråkiga utbildningsanordnarna på tredje stadiet inte har någon svenskspråkig kontaktenhet att vända sig till inom undervisnings- och kulturministeriet och att förståelsen för deras speciella utmaningar och behov därför är bristfällig
- Att svenskspråkiga studenter vid tvåspråkiga högskolor är i en ojämlig situation då deras rätt att avlägga tentamina och examensprov på svenska ofta i praktiken inte tillgodoses
- Att det finns brister gällande integrationstjänster för studerande med invandrarbakgrund som vill studera på svenska

Åtgärdsförslag

- Att det görs en närmare utredning av hur den rådande statliga finansieringsmodellen för tredje stadiet inverkar på den svenskspråkiga utbildningens möjligheter att erbjuda all den utbildning på svenska som krävs för att tillgodose kraven på svenskkunnig expertis inom alla centrala yrkesområden och därmed upprätthålla bärande svenskspråkiga funktioner i samhället
- Att universiteten och högskolorna som har svenskspråkig eller tvåspråkig utbildning tilldelas resurser för att gemensamt utreda möjligheterna till mer flexibla svenska studievägar, inklusive möjligheter till kompletterande studier inom olika områden. Utredningen bör utmynna i förslag till nya samarbetsformer högskolorna emellan, till exempel vad gäller smidiga studiestigar med hinderlösa övergångar mellan utbildningar vid olika högskolor, överflyttning av studieplatser från ett lärosäte till ett annat och flexibla möjligheter för studerande att kunna kombinera studier från olika utbildningsorter och lärosäten
- Att öronmärkta resurser tilldelas de svenskspråkiga högskolorna för att de ska kunna utveckla och etablera samarbete mellan forskning och grundläggande utbildning samt med utbildningen på andra stadiet, och med fria bildningen, för att bättre kunna tillgodose behoven av smidigare övergångar till tredje stadiet och, som en följd av det, behoven av yrkeskunnig expertis på svenska

- Att de svensk- och tvåspråkiga högskolorna på lång sikt tilldelas statliga resurser inom ramen för internationellt forskningssamarbete för att kontinuerligt kunna upprätthålla ett livskraftigt nordiskt samarbete inom forskning och högre utbildning
- Att UKM ger Samordningsdelegationen i uppdrag att följa med och regelbundet rapportera till UKM om läget och utmaningarna inom tredje stadiet på svenska, samt att till exempel NCU ges i uppdrag att utreda mer i detalj hur ansvaret för svenskspråkig högre utbildning förvaltas i praktiken
- Att de tvåspråkiga högskolorna får i uppdrag att granska bristerna i sina tjänster för svenskspråkiga studenter, och föreslå åtgärder för att garantera en jämlik behandling av de svenskspråkiga studenterna vid tvåspråkiga högskolor
- Att den svenska högskola som har beviljats SIMHE-status och ska ansvara för att underlätta identifieringen och erkännande av invandrares tidigare kompetens samt vägleda dem, även tilldelas resurser för att på kontinuerlig basis utveckla och etablera modeller för att stödja diversiteten och skapa hållbara integrationstjänster vid svenskspråkiga universitet och högskolor i hela landet (till exempel i syfte att utbilda vårdpersonal, småbarnspedagoger m.fl. som kan arbeta på svenska)

4 Kompetensutveckling och kontinuerligt lärande som garanti för kvalitet

4.1 Framtidens kompetensutveckling?

Hög kvalitet och kompetens är, enligt respondenterna i webbenkäten, den viktigaste framtida utmaningen för den svenskspråkiga utbildningen i Finland. (Se resultat från webbenkäten). Följdfrågan till detta webbenkätresultat blir: På vilka sätt kan vi öka kunskapsnivån inom den svenskspråkiga utbildningen? Och vilka kunskaper är det som ger utbildningen kvalitet? Kunskapsutveckling kan beskrivas på tre olika nivåer i en stegrad kunskapsprocess, där den första nivån är en faktanivå, som avancerar till en tolkningsnivå, där man skapar mening av fakta. Den tredje nivån är medvetandenivån, som bland annat innebär att kunskapen knyts till individens och samhällets ökande behov och intressen. (Karlsson & Zander 2014, s.83–85). Kvalitet inom utbildningen – och det kontinuerliga lärandet – bör då rimligtvis innebära att kunskapsutvecklingen hos individen inom olika ämnen och områden kontinuerligt når den tredje nivån, medvetandenivån, även idag då samhället och arbetslivet genomgår omvälvande förändringar som ställer krav på ny kunskap. Förändringarna inom arbetslivet, teknologins snabba utveckling och mobiliteten som förändrar demografin ställer alla specifika krav på all utbildning, men särskilt på förmågan till att vara tillräckligt motiverad och flexibel för att lära sig nytt som vuxen. De nya arbetsuppgifter som uppstår i takt med den teknologiska utvecklingen kräver dessutom mer avancerade tekniska kunskaper än de som krävts i många av de jobb som försvinner och ersätts av artificiell intelligens.

För att garantera en framtid för den finländska välfärdsstaten och den ekonomiska tillväxten, behövs det nya former för påbyggnadsutbildning och kompetensutveckling, det vill säga ett nytt utvecklingspolitiskt program, anser man i Finland i dag, och där är även individens hela livslånga utbildningsstig i centrum. För att stärka sysselsättningen behövs det även en stark satsning på utbildning och kompetens. Vi talar alltså om kontinuerligt lärande både på samhällsnivå och på individnivå (se bland annat Lehtikoinen et al, UKM 2020).

Det anses även att vi i Finland behöver stärka vår förmåga att skapa nytt på flera områden, för att hänga med i den globala utvecklingen. En allt viktigare faktor blir då att individerna kontinuerligt får möjlighet att utveckla sådana kompetenser som behövs i allt högre grad då många yrken helt försvinner och ersätts av andra som vi ännu inte kan definiera. Det handlar om att utveckla kreativitet och fantasi, problemlösningsförmåga, kommunikativ

kompetens och samarbetsförmåga, för att nämna några av dessa kompetenser för det tjugoförsta århundradet, som i sin tur är kopplade till det livslånga, kontinuerliga lärandet. Men dessa kompetenser utvecklas inte i ett vakuum, utan i takt med att man lär sig ny kunskap om världen, tillsammans med andra. Enligt psykologen Jerome Bruner har människan en medfödd inre vilja att lära som innefattar nyfikenhet, vilja att visa vad man kan, och lust att lära tillsammans med andra. I denna grova sammanfattning av lärandemekanismer finns redan tydliga signaler till vad man borde ta fasta på i varje lärandesituation (se Gärdenfors 2017, s. 86–87).

Enligt aktuell forskning om bland annat attityder och förändringskultur upplever den enskilda individen det arbete meningsfullt där hen kontinuerligt får nya insikter och inspiration. Å andra sidan upplever många att ständiga förändringar leder till utmattning, vilket i sin tur beror på att man inte förstår eller kan orientera sig i det nya man utsätts för, och därför blir missbelåten. Man inser med andra ord att de som leder förändringsprocesserna bör ta ansvar för att det finns tid och möjlighet för alla att sätta sig in i ny kunskap och nya arbetssätt, så att kunskapsprocessen kan ske på alla tre nivåer. Här kan man som exempel nämna en kommentar av rektorer i Finland om hur man borde leda digitaliseringen i skolorna. Rektorerna anser att det är bra att verksamhetskulturen förändras i långsam takt, att lärarna behöver tid för att ta till sig nya arbetssätt. (Grundskolan i den digitala tiden, UKM 2020). Det handlar också om att digital kunskap på en tolknings- och medvetandenivå behöver inkluderas i en bildningsprocess. Ledarskapets roll är extra viktig i en förändringskultur, som även medför en transformation av utbildningen (se bland annat Fadel 2015, Dweck 2017 och Eoyang & Holladay 2013).

Allt lärande, även det som sker inom arbetslivet, fortgår hela livet. De som har ansvar för att utbilda och handleda andra, från småbarn till åldringar, är naturligt nog i en nyckelposition och även deras kompetenser måste kontinuerligt uppdateras. Här ligger en stor utmaning för den svenskspråkiga kontinuerliga utbildningen, kopplad till det faktum att det gäller en språklig minoritet vars behov ofta glöms bort. Det är viktigt att de specifika behoven för kompetensutveckling på svenska definieras tydligt och att dessa behov blir bemötta i det utbildningspolitiska program som görs upp under 2021. Omvälvningarna i arbetslivet ställer krav, som ökar behovet för var och en att uppdatera sin kompetens och kontinuerligt lära sig nytt.

I Finland satsar staten nu, i enlighet med regeringsprogrammet, resurser på att varje individ ska kunna utveckla och förnya det egna kunnandet kontinuerligt under hela livet. En stor satsning, under namnet "Reform av det kontinuerliga lärandet" (på finska "Jatkuvan oppimisen uudistus") påbörjades 2019 och pågår under ledning av undervisnings- och kulturministeriet till 2023. Inom detta omfattande projekt är målet att bereda en reform och ny lagstiftning, för att höja utbildnings- och kunskapsnivån på alla utbildningsstadium, och skapa större jämlikhet inom utbildningen. Det handlar om att se över helheten

och längs hela utbildningsstigen beakta att utbudet på och finansieringen av utbildning, den sociala tryggheten, omställningsskyddet, utkomstskyddet för arbetslösa, frivillig utbildning och arbetskraftspolitisk utbildning ska anpassas till ett nytt system. Dessutom ska kunnandet och kompetenserna identifieras på ett nytt sätt. I projektbeskrivningen betonas man att det krävs en stark satsning på utbildning och kompetens för att gynna sysselsättningen. Detta bör självklart gälla även svenskspråkig arbetskraft inom alla områden, och speciellt inom vissa, såsom det framgår av kapitel tre. UKM nämner även att det är en särskild utmaning att de som är i störst behov av utbildning ofta är de som deltar minst i den. Ett förslag till arbetslivsorienterad modell för kontinuerligt lärande kommer att tas fram och man planerar att inrätta ett servicecenter för kontinuerligt lärande. Många av dem som intervjuats för denna utredning har uttryckt en oro för att de svenskspråkiga utmaningarna kanske inte blir synliga om man inte vidtar extra åtgärder för att inom de statliga utvecklingsprojekten identifiera och synliggöra framtida behov gällande svenskspråkig arbetskraft och kontinuerligt lärande.

4.2 Trenderna och behoven inom kompetensutvecklingen bland undervisningspersonal inom svenskspråkig utbildning

Det finns en utmärkt möjlighet att på nya sätt beakta de svenskspråkiga behoven nu då man i Finland reformerar hela kompetensutvecklingssystemet. En grupp bestående av riksdagsledamöter har godkänt riktlinjer för det kontinuerliga lärandet, genom vilka man vill främja möjligheterna för personer i arbetsför ålder att utveckla sin kompetens och säkerställa tillgången på kompetent arbetskraft. Utbildnings- och sysselsättningstjänsterna ska utvecklas som en helhet, eftersom man genom reformen vill svara särskilt på de kompetensbehov som förändringarna i arbetslivet medför.

I riktlinjerna för reformen anges metoder och stödåtgärder som syftar till att säkerställa att alla personer i arbetsför ålder kan utveckla sin kompetens. Detta bör alltså gälla alla svenskspråkiga personer i lika hög grad som de finskspråkiga. Exakt hur man bör gå till väga då man utreder de svenskspråkiga behoven och hur man bäst kan anordna kontinuerligt lärande på svenska inom alla samhällsområden är en fråga som bör utredas så snart som möjligt. I denna utredning ligger fokus framför allt på utbildningssektorn och kompetensutveckling inom den.

Resultaten från webbenkäten våren 2020 visar en relativt hög tillfredsställelse gällande den svenskspråkiga undervisningspersonalens kompetens, men samtidigt visar enkätresultaten även att ett flertal av respondenterna är mycket angelägna om att denna kompetens bör säkerställas kontinuerligt. Den viktigaste nyckeln till att säkerställa kvalitet inom

alla utbildningsformer anses allmänt vara att man satsar på högklassig utbildning och kontinuerlig kompetensutveckling för dem som undervisar och leder dessa utbildningar. Även behovet av återkommande satsningar på att stärka undervisningspersonalens språkliga kompetens i svenska får mycket medhåll bland annat i webbenkäten, från alla sektorer. Referensgruppen för den utredning som denna rapport handlar om har betonat att det är centralt att de åtgärdsförslag som presenteras här beaktas och förverkligas inom den statliga planeringen av kontinuerligt lärande.

Då det gäller kompetensutveckling ligger fokus i denna utredning som sagt, av naturliga skäl, på det kontinuerliga lärandet inom utbildningssektorn. Det är dock självklart att det kontinuerliga lärandet för svenskspråkiga bör tillgodoses i lika hög grad inom alla andra yrkesområden. Den senaste utredningen gällande framtida svenskspråkiga behov av utbildning och kompetensutveckling inom olika yrken i samhället är Utbildningsstyrelsens prognos Yrke 2025 som utkom 2012 (Heidi Backman och Kristel Englund: Yrke 2025 En prognos över behovet av svenskspråkig arbetskraft och yrkes- och högskoleutbildning för svenskspråkiga, Utbildningsstyrelsen 2012:1). Det är intressant att jämföra dessa prognoser med det läge vi ser i dag, till exempel gällande det stora behovet av svenskspråkig personal inom vård- och bildningssektorn (jfr kapitel 7) där man redan 2011 kunde förutspå att sysselsättningsgraden inom just dessa områden skulle öka. Det nya scenariot i dagens läge blir att försöka skapa kompetensutvecklingsmodeller för behörighetsgivande utbildning, men också möjligheter och motivation att söka sig till exempel till vårdsektorn eller småbarnspedagogiken, även om man har en utbildning inom en annan bransch i grunden.

Inom ramen för de nationella reformerna är det viktigt att det görs en särskild strategi för de svenskspråkiga behoven. För nio år sedan genomfördes en utredning gällande de svenskspråkiga utvecklings- och fortbildningsbehoven inom utbildningssektorn, som en del av en finskspråkig utredning (Hämäläinen et al, 2013:16). Uppdraget för den svenska gruppen i projektet 2011–2013 var att utvärdera de av staten finansierade svenskspråkiga fortbildningarnas resultat och att komma med förslag till hur man kunde utveckla denna verksamhet. Bland de åtgärder som föreslogs fanns sådana som är aktuella också i dag och delvis redan förverkligas: till exempel ett svenskspråkigt organ på UKM, för att stärka samordna utbildning och fortbildning, ett behov av att ta vara på expertis och kunnande inom Finland, Norden och internationellt samt ett förslag om att genom kollegiala nätverk stärka kompetensen bland lärarna inom den fria bildningen. Därutöver nämndes det akuta behovet av behörighetsgivande påbyggnadsutbildning eller behörighetsgivande utbildning i pedagogik för lärare inom yrkesutbildningen, en fråga som behandlats i kapitel 2 i denna utredning. Även ledarskapet inom utbildningssektorn som nämns i rapporten från 2013, som "ett mångsidigt och helhetsinriktat ledningsgrepp" (2013:16, s. 6) har under de senaste åren visat sig vara ett allt mer centralt tema som behöver utvecklas och som kräver stora satsningar, inom kompetensutvecklingen för undervisningspersonal i Finland.

I det stora hela har utvecklingen vad gäller fortbildning för svenskspråkig undervisningspersonal varit positiv sedan 2013. UBS och UKM delar årligen ut statsunderstöd för fortbildning. UBS andel gäller småbarnspedagogik, första och andra stadiet och fria bildningen. Fortbildningarna på svenska arrangeras framför allt av Centret för livslångt lärande och HY+ som har nära kopplingar till lärarutbildningarna vid Åbo Akademi och Helsingfors universitet.

Även kommuner kan numera fungera som arrangörer för fortbildning med statligt stöd. Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi är i dag den instans som ordnar de allra flesta fortbildningarna på svenska, och deras kurser har under de senaste åren kontinuerligt ökat i antal, i takt med att även statsfinansieringen har ökat. HY +, tidigare Palmenia, vid Helsingfors universitet ordnar på motsvarande villkor fortbildning på svenska, men efter omorganiseringar har denna instans inte längre någon svenskspråkig enhet, och deras fortbildningsutbud har minskat märkbart.

Ett fenomen som iakttagits under vissa tidsperioder är att svenskspråkiga lärare och rektorer deltar i fortbildning i signifikant lägre utsträckning än de finskspråkiga gör. År 2015 uppgav endast 69,0 % av de svenskspråkiga lärarna att de deltagit i fortbildning eller expertutbyte, medan andelen finskspråkiga lärare som deltagit i fortbildning eller expertutbyte var 80,9 %. Läget är dock numera betydligt mer positivt och förbättrades betydligt mellan 2015 och 2018. År 2018 var andelen svenskspråkiga lärare som deltagit i fortbildning 80,5 % och av de finskspråkiga lärarna hade 88,3 % deltagit i fortbildning (Se bilaga 16 och Utbildningsstyrelsen, Lärarna och rektorerna i Finland 2016).

Det ökade intresset för fortbildning kan säkert kopplas till de ökade statsunderstöden, som lett till att Centret för livslångt lärande har kunnat öka sitt kursutbud markant. Siffrorna från Centret för livslångt lärande visar en tydlig ökning av antalet fortbildningsdeltagare under tiden 2017–2019. Under två års tid steg deltagarantalet med 2920 personer. Efter en markant minskning i deltagarantalet år 2017 (1367 färre deltagare jämfört med 2016) ökade antalet med 1175 deltagare år 2018 (Uppgifter av Centret för livslångt lärande).

Orsaken till skillnaderna i kompetensutvecklingsbeteende mellan finsk- och svenskspråkig undervisningspersonal är inte utredd, men genom intervjuer i denna utredning framkom det att en bidragande faktor kan ha varit inbesparingar i kommunerna, speciellt kring år 2012, som tydligen påverkade deltagandet bland de svenskspråkiga mer. Detta förklarar dock inte den genomgående trenden. Det måste finnas andra orsaker till de svenskspråkiga lärarnas lägre grad av deltagande i fortbildning. Kanske har man haft svårare att ordna med vikarier i de svenskspråkiga skolorna? Kanske krävs det mer systematik av ledningen och tydliga individuella utvecklingsprogram för lärare och rektorer? Och mer vägledning för lärare då det gäller att välja fortbildningskurser bland den mångfald som

faktiskt står till buds. Tyvärr kan vi inte med hjälp av den nyligen genomförda TALIS-undersökningen (OECD 2019) dra några slutsatser om de svenskspråkiga lärarnas och rektorernas fortbildningsbehov och -planering, eftersom staten inte gav resurser för att analysera de svenskspråkiga resultaten för sig. Det finns dock inte brist på kurser för svenskspråkig undervisningspersonal. Därför är det mer troligt att det handlar om bristande systematik och planering.

Inom yrkesutbildningen vet vi, tack vare NCU:s syntesutvärdering från 2018 att endast 14% av lärarna inom svenskspråkig yrkesutbildning hade deltagit i fortbildning under åren 2010–15, mot 30% bland de finskspråkiga yrkeslärarna (NCU 7:2018, s. 58). Mellan 2010 och 2015 hade ca 30 procent av de finskspråkiga anordnarnas yrkeslärare och ca 14 procent av de svenskspråkiga anordnarnas yrkeslärare deltagit i arbetslivsperioder. Under tidsperioden 2010–2015 har yrkeslärarnas antal fortbildningsdagar i medeltal varit 17 dagar för de finskspråkiga yrkeslärarna och 12 för de svenskspråkiga. Drygt en fjärdedel (26 %) av de finskspråkiga arbetsplatshandledarna var utbildade för sitt uppdrag. Motsvarande siffra för de svenskspråkiga var ca 19 procent (NCU, 7:2018, s. 58).

4.3 Oro gällande svenskspråkig kompetensutveckling

Trots att fortbildningen på svenska för undervisningspersonal har genomgått en positiv utveckling under de senaste åren, finns det nu en oro som gäller de kommande systemen för kompetensutveckling i vårt land. Inom den nu aktuella utredningen har det som ovan nämnts, framkommit en stark oro för att de specifikt svenskspråkiga behoven gällande kompetensutveckling inte får en tillräcklig synlighet i de planerade reformerna gällande kontinuerligt lärande. Webbenkätresultaten pekar på några aspekter som är viktiga att framhålla som särdrag för den svenskspråkiga utbildningssektorn. De fritt formulerade webbenkätsvaren gällande kompetensutveckling har skrivits av personer som arbetar inom utbildningssektorn. Trots positiva trender, ser man i enkätsvaren en viss otillfredsställelse bland svenskspråkiga, gällande det nuvarande systemet för fortbildning för undervisningspersonal. Det råder inte brist på svenskspråkiga fortbildningar, men de anses ofta vara alltför dyra, de motsvarar inte de behov som finns just inom det område där man arbetar och man saknar styrning av skolledaren då det gäller att välja vilka kurser man borde delta i.

Vid diskussioner i referensgruppen för denna utredning betonades betydelsen av forskningsbaserad fortbildning. Även en bättre koordinering mellan högskolorna efterlystes i denna fråga. Referensgruppen betonade även att man önskar att själva lärarutbildningen, inte enbart rektorsutbildningarna, skulle innehålla kurser i ledarskap, eftersom lärarens styrande och handledande roll är viktig. Ledarna på olika nivåer bör bidra till en systematisk kompetensutveckling för alla i personalen, genom att till exempel informera om vilka fortbildningar som baserar sig på evidens och forskning. Det påpekades även att

det fortfarande på flera håll saknas tydliga individuella utvecklingsplaner för undervisningspersonalen. Även denna faktor är en ledarskapsfråga.

Inom flera av de tvåspråkiga kommunerna anser man sig inte ha råd att låta lärarna delta i fortbildningar. Flera respondenter har även påpekat att de utbildningar som ordnas av Centret för livslångt lärande, HY+ och Utbildningsstyrelsen inte når särskilt många svenskspråkiga lärare. De bakomliggande orsakerna till detta borde utredas närmare och dryftas både lokalt och nationellt, eftersom det inte handlar om att det finns för få svenskspråkiga fortbildningar. Ifall vårt utbildningssystem ska kunna utvecklas i tiden, både på finska och svenska, bör strukturerna vara sådana att alla inom undervisningspersonalen har möjlighet till regelbunden kompetensutveckling.

I webbenkätsvaren efterlyses även mer regionalt och nationellt samarbete, samt konferenser och andra forum där man kan dela med sig av idéer och aktuella frågeställningar, samt få nya impulser från aktuell forskning, både nationellt och internationellt:

”Våra klasslärare borde också få mycket större möjligheter att bekanta sig med finska skolor och rikssvenska skolor med intressanta lösningar. Inom kommunerna borde det finnas ett system som stöder arrangemangen kring sådana här resor/digitala webinarier, så att läraren inte själv behöver arrangera allting, utan det skulle räcka med att läraren funderar på det pedagogiska och organisatoriska innehållet.” (Rektor i webbenkäten 2020)

”Över huvud taget verkar de stora konferensernas tid vara över. Det är synd, för de samlar människor och lärare har möjlighet att tala med varandra om allt möjligt som händer i deras skolor. Kunde man försöka dra igång någonting på svenskt håll som skulle samla lärare med jämna mellanrum? Något som inte kostar - för UBS seminarier är helt enkelt helt för dyra. Något i stil med rektorsdagarna, men ”lärardagar” för svenska lärare. Våra svenska lärare sitter ofta på finska utbildningar, vilket är bra, men de borde dessutom delta i sammanhang där de tillsammans får diskutera svenska lösningar” (Lärare i webbenkäten 2020).

Det är möjligt att kompetensutvecklingsbehoven borde analyseras och styras mer kraftfullt lokalt, både av rektorer och bildningsdirektörer. Under utredningens gång och genom NCU:s senaste utredningar har det till exempel framkommit att svenskspråkiga klasslärare saknar kunskap om vissa elementära kunskapskrav som ingår i läroplansgrunderna och att det finns akuta kompetensutvecklingsbehov inom ämnen som finska, naturvetenskap, historia med flera. (Se kapitel 6 och UBS kommande rapport om den grundläggande utbildningen). I dessa fall bör troligen den lokala kvalitetsgranskningen stärkas och tydliga kompetensutvecklingsplaner utformas för kommunen och dess skolor, så som man redan gör på flera håll, med goda resultat.

Ett konkret förslag som kommit fram under denna utredning handlar om att etablera en ny form av mentorskap som ett stöd, speciellt för unga lärare. Detta stöd skulle fungera som komplement till de individuella utvecklingsplanerna och är en fråga som är aktuell på utbildningsområdet även internationellt sett. Mentorskapsfrågan lyfts även upp inom TALIS-undersökningen, som alltså tyvärr inte gett oss några separata svenska resultat att använda vid planering av kompetensutvecklingen på svenska.

Inom yrkesutbildningen har det tydligt, både genom webbenkäten och i ett antal intervjuer, framkommit att det behövs nya modeller för svenskspråkig kompetensutveckling, det vill säga modeller där man stärker kompetensen i förhållande till arbetslivet och tar vara på den nya roll som lärarna har som handledare och serviceproducenter. Kompetensutveckling efterlyses i alla regioner och man hoppas på mer arbetsplatshandledarutbildning. Dessutom har som sagt betydelsen av ledarskapsutbildning både för ledare och lärare inom alla utbildningsformer betonats. Flera av de intervjuade lyfte även fram behovet av att utveckla läroanstalterna och arbetsplatserna som lärande organisationer inom vilka det sker ett kontinuerligt lärande.

Inom tredje stadiet har de intervjuade inom denna utredning fört fram betydelsen av att de högskolor som har ansvar för svenskspråkig högre utbildning och forskning även bör tilldelas resurser för att utveckla sitt samarbete både nationellt och nordiskt, gällande kontinuerligt lärande och stöd till alla utbildningsstadier.

En viktig fråga som gäller både den svensk- och den finskspråkiga utbildningen i vårt land är att verksamma lärare borde erbjudas mer kompetensutveckling för att få verktyg att hantera barn med specialbehov. Det handlar inte enbart om barn med inlärningssvårigheter. En ofta förbisedd grupp av elever, som på senare år uppmärksammats allt mer i Norden och även bredare internationellt är de särbegåvade eleverna, som också har specialbehov. Ett nordiskt samarbetsprojekt vore värt att satsa på inom detta område (se till exempel Skolverkets hemsida och projektet Sikta mot stjärnorna i Lovisa).

Vid intervjuer med tredje stadiets representanter samt andra fortbildningsarrangörer betonades bland annat betydelsen av nordiskt samarbete också inom kompetensutvecklingen, liksom inom andra områden. En av den svenska utbildningens styrkor är helt enkelt att man genom det egna modersmålet har en direkt tillgång till en utbildningsarena med drygt 27 miljoner invånare och det är inte förvånande att man både inom forskning och utvecklingsprojekt av olika slag ser stora fördelar med att utnyttja nordiska erfarenheter och samarbete med det övriga Norden. De som arbetar med utbildning på svenska i Finland har länge haft en viktig och nationellt uppskattad nordisk brobyggaruppgift i vårt land, och den bör man hålla fast vid och utveckla allt mer.

Sammanfattningsvis vore det viktigt att utreda orsakerna till att flera av de tvåspråkiga kommunerna inte anser sig ha ekonomiska möjligheter att erbjuda den svenskspråkiga

personalen tillräcklig kompetensutveckling och att den forskningsbaserade kompetensutveckling som erbjuds på svenska ofta samlar alltför få deltagare. Det vore värdefullt att få samlad bild av de specifikt svenskspråkiga kompetensutvecklingsbehoven bland lärare, rektorer och annan personal inom utbildningssektorn och även inom andra branscher. Den framtida planeringen av strukturer för fortbildning och av enskilda kurser och projekt för de svenskspråkiga målgrupperna bör med andra ord bygga på fakta och verkliga evidensbaserade behov.

Utmaningar och åtgärdsförslag

Utmaningar

- Att det inte är självklart att de specifika utmaningarna inom den svenskspråkiga sektorn – till exempel de små volymerna, de specifika kompetensbehoven och den geografiska spridningen i Svenskfinland beaktas när man gör upp nya nationella riktlinjer och nya strukturer för kontinuerligt lärande
- Att det inte finns aktuell forskningsbaserad kunskap om särbehoven inom den svenskspråkiga utbildningen (effekten av fortbildningarna, lärarnas utvecklingsplaner, kompetensutvecklingsbehov med mera) bland annat av den orsaken att resultaten gällande de svenskspråkiga lärarna, i internationella studier som TALIS-undersökningen, inte rapporteras eller analyseras separat för den svenskspråkiga utbildningens del
- Att det kan vara svårt för svenskspråkiga lärare och experter att välja fortbildning som fyller deras behov eftersom det oftast saknas tillräcklig vägledning och information om bland annat den forskningsbaserade bakgrunden till olika kurser
- Att det inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen saknas tidsenliga modeller för kompetensutveckling gällande bland annat utbildning som ordnas på arbetsplatsen samt handledning och bedömning av den.

Åtgärdsförslag

- Att det kontinuerligt och systematiskt ska utvärderas, även lokalt, vilken typ av kompetensutveckling som har effekt och fyller de specifikt svenskspråkiga behoven inom olika yrkesområden
- Att de statliga myndigheterna från och med 2021 tar ansvar för att utreda fortbildningsbehov gällande svenskspråkiga experter enligt följande: Inom nationella och internationella utredningar som görs för att utreda läge och behov för fortbildning och kontinuerligt lärande (till exempel TALIS) inom alla

sektorer, bör Finland inkludera ett tillräckligt stort sampel från den svenskspråkiga utbildningen och göra separata analyser av de svenskspråkiga resultaten

- Att det bildas en svenskspråkig enhet vid det statliga kompetens- eller servicecenter för kontinuerligt lärande som kommer att upprättas inom ramen för Reformen av det kontinuerliga lärandet och att denna enhet också får i uppdrag att prognostisera de svenska utbildnings- och arbetslivsbehoven samt planera och koordinera vägledningen på svenska gällande utbildningsvägar och kontinuerligt lärande
- Att UKM tillsätter en separat svenskspråkig arbetsgrupp för att utarbeta en modell för det kontinuerliga lärandet och etableringen av vägledningstjänster på svenska. Inom denna modell ska man beakta hela utbildningsfältet från andra stadiets utbildning till tredje stadiet och den fria bildningen samt behovet av tillräcklig statsfinansiering för den fria bildningen som verkar i alla tvåspråkiga kommuner och därmed kan skapa tillgängliga utbildningar för alla
- Att representanter för den svenskspråkiga högskoleutbildningen får i uppdrag att hålla kontinuerliga nätverksträffar med alla aktörer som anordnar forskningsbaserad kompetensutveckling på svenska och att man vid anordnandet av fortbildning på svenska satsar på både nationellt och internationellt, och speciellt nordiskt, samarbete
- Att det anställs en svenskspråkig koordinator vars uppdrag blir att skapa en svensk helhet inom den statliga webbportal för kontinuerligt lärande som för närvarande skapas inom högskolesektorn
- Att UKM ger den svenskspråkiga högre utbildningen i uppdrag att utveckla en studiehelhet inklusive kriterier på 5–10 studiepoäng som ska utmyнна i ett diplom i kompetensen att undervisa två- och flerspråkiga elever och studerande
- Att det reserveras resurser för en arbetsgrupp som ska utveckla nya modeller och strukturer för kompetensutveckling för svenskspråkiga lärare inom yrkesutbildningen.

5 Tillgång till mångsidiga lärmiljöer och material för lärande och undervisning

5.1 Aktuell läromedelsutveckling

Ett centralt tema som kontinuerligt dyker upp i debatten kring utmaningarna inom svenskspråkig utbildning i Finland är läromedlen. Det är inte förvånande, eftersom material av god kvalitet på det aktuella undervisningsspråket, i kombination med lärarnas utbildningsnivå och kompetens, bildar de viktigaste förutsättningarna för en meningsfull och målinriktad utbildning, alltså en garanti för kvalitet. Ur jämlikhetssynvinkel är alltså tillgången till kvalitativt svenskt material och kompetenta, behöriga svenskspråkiga lärare de viktigaste faktorerna då vi granskar den svenskspråkiga skolans kvalitet. Eftersom det inte har varit möjligt att inom ramen för denna utredning undersöka och identifiera de branscher och utbildningar på tredje stadiet, där det finns stort behov av svenskspråkigt material, handlar detta kapitel framför allt om första och andra stadiet. Inom småbarnspedagogiken finns det behov av stödmaterial på svenska, och denna rapport föreslår att den frågan ska utredas närmare inom ramen för det projektförslag som beskrivs under rubriken Åtgärdsförslag i detta kapitel.

Dagens syn på lärande i kombination med den digitala revolutionen har vidgat synen på läromedel på flera olika sätt. Här har jag utvidgat begreppet läromedel och talar i detta kapitel ofta om lärresurser som övergripande benämning på allt slags material för lärande och undervisning. Termen lärmaterial förekommer också, i synnerhet gällande digitala material. Begreppet lärmiljö kan heller inte förbises. Det som tidigare var enbart tryckt material och papper och penna handlar i allt högre grad om digitala verktyg och digitala lärmiljöer. Tillsammans utgör de digitala lärresurser. Lärmiljöbegreppet används i ännu vidare bemärkelse: Med lärmiljö avser man hela kontexten för lärandet, föremål, natur, digitala resurser, tryckta eller handskrivna texter, konstverk med mera, som stödjer både elever och lärare i lärandeprocessen. Denna vidgade lärmiljö är nära kopplad till den syn på lärande som handlar om att kritiskt granska, bearbeta och sammanställa texter och bilder, och en förmåga att producera meningsfull information. En sådan lärmiljö har man i teorin talat om länge (jfr Selander, Kress, 2010, s. 60–61 och Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, s. 22). I och med de plötsligt införda distansundervisningsperioder som skolor i alla länder har varit tvungna att arrangera under Corona-pandemin, har lärmiljön på kort tid förändrats helt konkret, och man har sett den digitala teknikens möjligheter i ett nytt ljus, men även behovet av mer kunskap om vilka digitala lärresurser som verkligen gagnar lärandet.

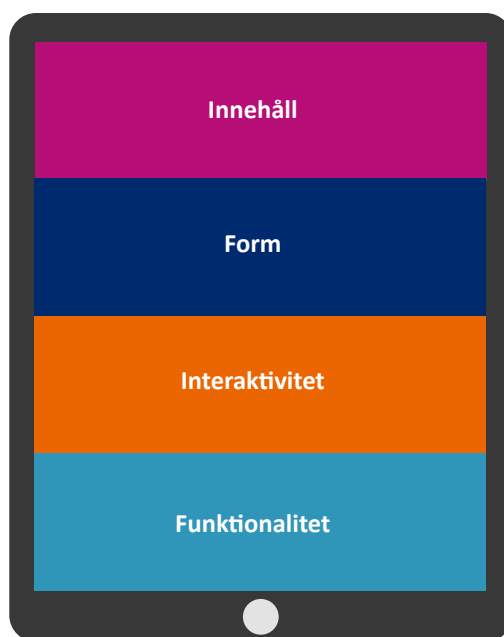
I dagens globala värld, med en oändlig mångfald av möjliga lärresurser, och då även de stora IT-företagen har kommit in på marknaden för digitala lärresurser världen över, finns det bland annat på grund av mångfalden av material ett stort behov av tydliga kvalitets-kriterier kopplade till de nationella läroplanerna. Därför har kvalitetsgranskning av lärresurser nu blivit en mycket aktuell fråga i Norden, där vi med fördel alltså kan dra nytta av erfarenheter och projekt i våra nordiska grannländer. Mitt förslag i detta sammanhang är att det – så snart det bara är möjligt – borde utarbetas speciella kvalitetskriterier för svenskspråkiga lärresurser i Finland, både för digitala lärresurser och för tryckta läromedel. Med hjälp av sådana kriterier blir det möjligt att välja ut lärresurser av god kvalitet, utarbetade på skandinaviska språk, som med fördel kan användas i Finland, och som språkligt sett är färdiga att ta i bruk i den svenskspråkiga utbildningen. Dessutom har man i Norge och i Danmark redan kommit en god bit på väg gällande forskning och digitala lärresurser av god pedagogisk kvalitet, och dessa erfarenheter kan vi ha stor nytta av i Finland som helhet. (Se bland annat den norska sammanfattningen av läromedelsforskning på www.udir.no och den danska forskningsöversikten Digitale læremidler i danskfaget).

I Danmark konstaterar man – i ovan nämnda forskningsöversikt - att digitala läromedel kräver ny kompetens av lärarna och en grundlig didaktisk reflektion. Intressant är följande kategorisering av digitala läromedel:

1. **Funktionelle læremidler:** Værktøjer, som faciliterer undervisnings- og læringsprocesser. Disse redskaber kan være alt fra computere, tablets og smartboards (hardware) til tekstbehandlingsprogrammer, videoedigeringsprogrammer og præsentationsværktøjer (software)
2. **Semantiske læremidler:** Digitale tekster, som har et betydningsindhold, men som ikke har et iboende didaktisk design. Det kan fx være kommercielle computerspil, e-bøger, artikler fra netaviser, opslag på Wikipedia og film.
3. **Didaktiske læremidler:** Digitale materialer, som er udviklet med henblik på brug i undervisningen, og som har et iboende didaktisk design. Dette kan fx være digitale grammatikøvelser, fagportaler og digitale læringsspil.

Även i Sverige, till exempel på Skolverkets webbplats, finns en hel del användbara artiklar om digitala lärresurser. (Se Skolverket, Så väljer och värderar du digitala lärresurser).

Följande bild visar en metod framtagen av Anna Åkerfeldt och Staffan Selander från Stockholms universitet (se närmare www.skolverket.se/ Leda och lära i tekniktäta klassrum. Följande bild är tagen från Så väljer och värderar du digitala läresurser på skolverket.se).

För språkliga minoriteter blir tillgången till läromaterial oftast en utmaning. Det har i internationella undersökningar påpekats, att tillgången till läromedel på minoriteters språk oftast kräver extra satsningar och egna lösningar [se till exempel EU-parlamentets studie kring språkliga minoriteter: van Dongera, van der Meer and Sterk (2017)]. De övriga språkliga minoriteternas erfarenheter gällande läromedelsbehovet, liksom övriga erfarenheter, kunde man gärna utreda mer i detalj och faktum är att man i andra länder följer med hur utvecklingen sker i Finland. Här kunde vi, som sagt, med fördel utnyttja aktuell nordisk och annan internationell erfarenhet och forskning, gällande material för lärande, inte minst gällande digitala läresurser.

5.2 Hur produceras de finländska läromedlen?

Den statliga granskningen av läromedel upphörde i början av 1990-talet och sedan dess har läromedlen i Finland producerats på marknadsekonomiska villkor. Enligt Finlands förlagsförbund (Sakari Laiho, Finlands förlagsförbund, 21.8.2020) är det marknadsmekanismerna som garanterar att kvaliteten på läromedel är hög och förlagen konkurrerar med varandra om att just deras läromedel ska bli valda av lärarna som är enväldiga då det gäller att välja vilka läromedel som ska användas vid den skola de jobbar. Det är också de

finländska lärarna som står för produktionen av innehållet i läromedlen. Ca 3000 professionella lärare arbetar som bisyssla inom förlagens läromedelsgrupper. Staten, alltså i detta fall Utbildningsstyrelsen producerar läromedel för de grupper för vilka den privata sektorn inte med marknadsekonomiska villkor klarar av att täcka, alltså läromedel med liten spridning. Förlagen har även ett nära samarbete med UBS redan under den process då nya läroplaner utformas, och kan därför publicera nya läromedel i tid, då nya läroplansgrunder träder i kraft. Tidsramarna för läroplansreformerna har dock visat sig vara en utmaning gällande produktionen av svenskspråkiga läromedel.

Dagens och framtidens samhälle ställer som sagt höga krav på digital litteracitet och överhuvudtaget kompetens i multilitteracitet och i användning av multimodala texter. I takt med att litteraciteten får nya dimensioner krävs det även att lärresurserna utvecklas, utvidgas och förändras. Det är viktigt för en språklig minoritet att vara i framkanten också då det gäller att utveckla lärresurser av alla slag, och skapa sådana rum för lärandet som i så hög grad som möjligt stödjer den kognitiva utvecklingen och kompetenser som de unga behöver utveckla. Dessutom har lärmiljöerna blivit allt mer mångkulturella och globaliserade. Elever och studerande tar intryck från hela världen och allt fler individer i en grupp studerande representerar olika kulturer och miljöer. Det kulturella kapital skolan tidigare kunde ta för givet är inte längre en gemensam bas. Nya kompetenser krävs i en digitaliserad och globaliserad värld, attityder och maktrelationer uppstår inom skola och utbildning, och lärandet tar nya former.

I Finland finns det numera fyra kommersiella aktörer som producerar material för lärande på svenska: S&S Läromedel (Schildts och Söderströms Ab), Otava Oy, Studeo Oy och Lärum. Dessutom har Utbildningsstyrelsen en enhet som producerar läromedel med liten spridning, framför allt för svenskspråkig undervisning. S&S Läromedel och Otava Oy producerar både tryckta och digitala läromedel. Otava har gått in för att utge de flesta serier, åtminstone för gymnasiet, i både tryckt och digital form medan S&S Läromedel producerar digitala läromedel separat eller som komplement till tryckta läromedelsserier. Studeo utgår i sitt tänkande från de s.k. framtidskompetenserna, 21st Century Skills, och strävar efter att produkterna ska vara lätta att använda, stödja nya system för bedömning och ha ett relevant innehåll. Men företaget producerar inte hela innehållet, utan tillhandahåller öppna plattformar som gör att lärare kan styra innehållet och ge snabb och riktad återkoppling till eleverna. Det finlandssvenska Lärum-förlaget Ab producerar material för elever inom specialundervisningen. Utbildningsstyrelsen producerar som sagt läromedel med liten spridning, både för svenskspråkig och samisk undervisning. Den enhet som ansvarar för detta producerar 2–6 svenska läromedelsprodukter per år, enligt läromedelschef Susanna Björkell, närmast för branscher inom yrkesutbildningen samt för svenska som andraspråk och för extra små elevgrupper såsom ortodox religion. Enligt Paula Merikko på UBS, som i juni 2020 var chef för enheten som producerar läromedel, har UBS under de senaste åren gett ut ett fyrtiotal avgiftsbelagda tryckta svenskspråkiga läromedel, av vilka de nyaste kompletteras med digitala övningsuppgifter. Vi har även fått en tabell som visar UBS produktion av svenskspråkiga läromedel under 2017–2020, totalt 22 läromedel.

Merikko har även för denna utredning påpekat att det totalt finns drygt trettio avgiftsfria, digitala svenskspråkiga läromedel listade på UBS webbsida. Nya finsk- eller svenskspråkiga avgiftsfria, digitala läromedel produceras tyvärr inte längre av UBS, av ekonomiska orsaker.

Tabell 7. Översikt över svenskspråkig läromedelsproduktion 2017–2020 (Källa: De i tabellen nämnda utgivarna)

	2020			2019			2018			2017		
	UBS	Otava	SETS	UBS	Otava	SETS	UBS	Otava	SETS	UBS	Otava	SETS
Gymnasie- utbildning		178			105	42		88	57	1	61	66
Yrkes- utbildning										3		
Åk 7–9	6	21		4	35	43	2	40	46	2	42	47
Åk 1–6		44		1	75	63		82	53	3	82	88
Totalt	6	243		5	215	148	2	210	156	9	185	135

5.3 Vilka behov kom fram i denna utredning?

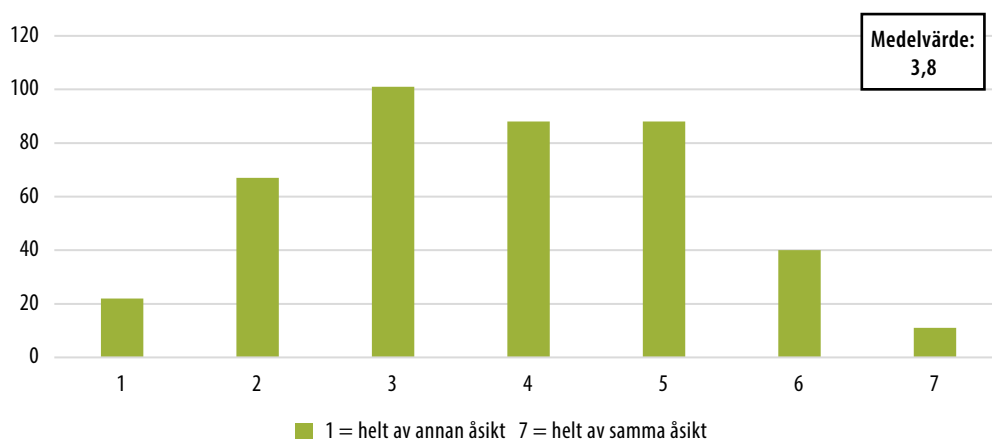
Den viktigaste utmaningen för den svenskspråkiga skolan är kvaliteten, ansåg de som svarade på denna utrednings webbenkät. Enkätresultaten visar även att läromedel var det område som ansågs vara mest i behov av förbättringar, tillsammans med speciallärartillgången. Det råder uppenbarligen en allmän enighet om att tillgången till material av hög kvalitet, vid sidan om väl utbildade lärare, är en garanti för kvalitet inom den svenskspråkiga utbildningen. Många respondenter gav även tilläggskommentarer gällande läromedelssituationen överlag och vi fick följande resultat gällande typer av lärresurser som saknas (se resultat från webbenkäten).

Figur 25. Påstående 4a webbenkät 2020: Det finns tillräckligt utbud av svenskspråkiga läromedel och annat undervisningsmaterial som fyller rådande kvalitetskriterier.

Läromedel och undervisningsmaterial som saknas

- Material för förskolan, yrkesutbildningen och specialundervisningen
- Bedömningsmaterial för specialundervisning
- Material i hälsokunskap som tar upp sexualitet, rusmedel, sociala medier ur många olika synvinklar
- Material för elever med svenska som andra språk
- Språk och översättningarna som har anpassats till målgruppen
- Bra digitala läromedel
- Rikssvenskt material
- Citizen science och forskningsetik för lärarutbildning
- Uppdaterade, aktuella läromedel
- Läromedel som har utarbetats för gymnasiets nya läroplan 2021

Figur 26. Det finns ett tillräckligt utbud av svenskspråkiga läromedel och annat undervisningsmaterial som fyller rådande kvalitetskriterier (Källa: Fountain Park)

Enkätsvaren visar tydligt att det finns en stor oro gällande de svenskspråkiga läromedlen. För en språklig minoritet är lärmiljön och lärandematerialet på det egna språket som sagt en av hörnstenarna för att utbildningen ska fungera väl på språket i fråga. Detta gäller alldeles särskilt för perioden från småbarnspedagogiken och genom första och andra stadiets utbildning. Finland är ett land där läromedel alltid har använts i hög utsträckning inom alla läroämnen, och denna situation kan ytterligare bidra till att det just i Finland framstår som en extra stor utmaning att skapa en läromedelssituation som på ett jämligt sätt täcker även den svenskspråkiga utbildningens behov. Man kan dessutom konstatera att läromedlen som en del av verksamhetsmiljön är centrala i den finländska skolan. Sannolikt har läromedel av hög kvalitet bidragit till finska elevers framgångar i internationella utredningar såsom PISA-studierna, och de finländska läromedlen har väckt stort intresse

i samband med PISA-studien 2006, till exempel i Danmark. Av jämlikhetsskäl är det med andra ord av stor vikt att också de svenskspråkiga lärmiljöerna och materialen håller hög nivå och att läromedlen till innehållet motsvarar kraven i de nationella läroplansgrunderna i Finland. Dessutom ska de svenska lärmiljöerna i bred bemärkelse givetvis formas enligt den svenskspråkiga skolans identitet och särbehov. I detta läge, och eftersom lärmiljöerna är inne i ett intensivt förändringsskede i och med digitaliseringen, vore det angeläget att, bland annat med hjälp av resultat från flera nordiska utvecklings- och forskningsprojekt, utveckla kvalitetskriterier för de svenskspråkiga läromedlen i Finland, både för digitala lärplattformar och för digitala och tryckta läromedel.

När de statliga myndigheterna i Finland utformar digitala materialplattformar är det till exempel centralt att man från början beaktar att plattformarna ska fungera väl på två språk. Insikten om detta faktum är för närvarande svag i Finland och flera stora misstag har begåtts gällande de svenskspråkiga versionerna då man utarbetat nya digitala system inom utbildningssektorn. Intressant i detta sammanhang är att Norge som har två officiella språk, bokmål och nynorsk, nu har insett betydelsen av språkplanering i ett tidigt skede när man utvecklar digitalt läromaterial i en tvåspråkig miljö. Därför lyfter man nu upp denna problematik till exempel i den sammanfattning över norsk läromedelsforskning som nämns i början av detta kapitel (se www.udir.no).

5.4 Utredningar om läromedelssituationen

Någon omfattande analyserande undersökning av läget och kvaliteten gällande läromaterial på svenska i Finland har inte gjorts sedan 2006, då Staffan Selander sammanställde en sådan analys gällande läromedel i den grundläggande utbildningen, på uppdrag av Svenska kulturfonden (Selander, Svenska kulturfonden 2006). En komplettering som handlar om digitala svenskspråkiga resurser gjordes 2016–17 då Selander, även då på uppdrag av Svenska kulturfonden, sammanställde en rapport om digitala resurser inom svenskspråkig utbildning. (Selander, Svenska kulturfonden 2017). Också i en utvärdering gällande svenskspråkig utbildning på första och andra stadiet, som gjordes 2013 (Svedlin et al, Rådet för utbildningsutvärdering 2013, s. 36–39 & s. 84–85) finns en analyserande beskrivning av läget gällande läromedel i den grundläggande utbildningen och gymnasiet.

Den nyaste utredningen gällande läromedel är den som UBS genomförde 2019, i form av en nationell kartläggning av läromedelssituationen i Finland på finska och svenska. Resultaten publicerades år 2020, (Se Utbildningsstyrelsen, fakta express 2A/2020). Enkäten besvarades av nästan 1 500 lärare och rektorer inom förskoleundervisning, grundläggande utbildning och utbildning på andra stadiet, samt kommunala tjänsteinnehavare inom utbildningssektorn. Av deltagarna efterfrågades deras synpunkter på de läromedel och studiematerial samt andra redskap som användes i undervisningen och huruvida man använde

digitala lärplattformar och lärandeanalytik. Respondenterna fick också fritt beskriva hur det bästa tänkbara studiematerialet skulle se ut i framtiden.

Utredningen visade att det i stor utsträckning fanns tillgång till olika digitala lärplattformar redan före undantagssituationen, såväl inom den grundläggande utbildningen som inom utbildningen på andra stadiet, och i någon mån även i förskoleundervisningen. Av lärarna i den grundläggande utbildningen och i gymnasieutbildningen hade 75 procent tillgång till en digital lärplattform som skolan eller läroanstalten erbjöd. Inom yrkesutbildningen hade hela 92 procent av lärarna tillgång till en lärplattform. En tiondel av lärarna i den grundläggande utbildningen och yrkesutbildningen samt en knapp femtedel av lärarna i gymnasiet använde inte ännu på hösten den lärplattform som fanns tillgänglig i skolan eller läroanstalten. Det allmänna önskemålet i hela landet var att framtidens läromedel och studiematerial kunde bestå av pedagogiska helheter (innehåll, format, framställningssätt), det vill säga digitala lärresurser, som bättre kunde svara på elevernas, de studerandes och lärarnas behov. (Utbildningsstyrelsen, nyhet 1.6.2020). UBS har även i slutet av 2020 lanserat en ny enkät, på finska och svenska, för att ta reda på brister i läromedelsbudet i Finland. UBS har räknat med att ha resultaten av enkätanalysen klara i början av 2021.

Susanna Björkell på UBS har till denna utredning gett följande kommentar hösten 2020 gällande aktuella behov av läromedel på svenska:

”Det som jag upplever som de kanske största behoven just nu är : Aktuella läromedel inom yrkesutbildningen (digitala resurser), läromedel för differentiering och lärarmaterial (alla stadier), läromedel för de valbara modulerna i gymnasiet, aktuellt anpassat läromedel i matematik för grundläggande undervisning (material under arbete), B-finska (för gymnasieelever med svag finska), material för tidigarelagd språkundervisning, svenska som andraspråk åk 7-9, svenska som andra språk (vuxna), andra språk (A-franska, spanska och tyska för åk 3-6 och 7-9), religioner med få elever som valt det.” Min uppräknin baserar sig på min uppfattning som vuxit fram i samband med arbetet (intern prioritering av produktioner, diskussioner på mässor, mindre informella kartläggningar, då jag följer med antalet elever inom olika undervisningsgrupper och hur antalet utvecklas, kommentarer av personer som tagit kontakt). Den baserar sig alltså inte på en specifik kartläggning. Problemet med kartläggningar är att de beskriver situationen vid en viss tidpunkt och läromedelsfältet (både utbud och efterfrågan) lever hela tiden.” (Susanna Björkell, september 2020)

Utbildningsstyrelsen kommer under 2020–2021 att närmare analysera och komplettera de svenska resultaten av den kartläggning som genomfördes 2019, att kartlägga behovet av svenskspråkigt tryckt material, digimaterial, webbmaterial med mera, och de kommersiella förlagens utgivning, och sedan planera sin egen utgivning utgående från de fakta som framkommer. Trots att UBS resultat av kartläggningen 2019 gäller landet som helhet kan man räkna med att önskemålen i stort även gäller den svenskspråkiga utbildningen.

Frågan är hur väl förlagen och andra producenter kommer att kunna tillgodose de pedagogiska helheter lärarna önskar sig för den svenskspråkiga utbildningens del, och vilka åtgärder som borde vidtas för att garantera en jämlik läromaterialssituation för de båda nationella språkgrupperna i framtiden.

5.5 Sammanfattning

Genom flera intervjuer och webbenkät svar inom ramen för denna utredning framkom det att det finns stora luckor och brister då det gäller material för lärande och undervisning på svenska. Detta gäller alla utbildningsstadier och -former, från småbarnspedagogik till högre utbildning. Tredje stadiets behov av svenskspråkigt material har som sagt inte behandlats här. Det allra mest akuta behoven verkar finnas inom yrkesutbildningen på andra stadiet, och därför föreslår denna utredning att man vidtar konkreta åtgärder för att stärka lärresurserna inom yrkesutbildningen.

I tidigare utredningar som de ovan nämnda, samt i en utredning om de svenskspråkiga gymnasierna (Geber, 2013) uttrycks över lag stor oro för den ojämlikhet det innebär när de svenskspråkiga studerandena, i synnerhet på gymnasienivå, inte har tillgång till läroplanens nya läromedel i samband med att en ny läroplansreform träder i kraft. Frågan om jämlikhet gällande läromedel för gymnasiestuderande är minst lika aktuell nu år 2021 som tidigare. Och kraven på läromedlen är, som sagt, förändrade. En ny läroplan för gymnasiet ska implementeras i gymnasierna från och med hösten 2021 (Grunderna för gymnasiet läroplan 2019, Utbildningsstyrelsen).

Gemensamt för alla dessa utredningar och uttalanden är att de pekar på behovet att kontinuerligt utveckla nya åtgärdsmodeller för att tillgodose svenskspråkigt material som fyller de finländska kvalitetskriterierna, det vill säga de nationella läroplans- och examensgrunderna på olika stadier. Det finns vägande skäl att inom ramen för denna utredning föreslå att det görs en ingående framtidsorienterad studie av behoven och utmaningarna gällande tidsenligt material för lärande på svenska i Finland. Den åtgärd som föreslås nedan innebär ett särskilt projekt i syfte att skapa en ny, forskningsbaserad helhetslösning som säkrar tillgången på svenskspråkiga lärresurser av hög kvalitet.

Utmaningar och åtgärdsförslag

Utmaningar

- Att det, trots stödåtgärder från statens sida, finns ett betydligt snävare utbud av läromedel på svenska än på det andra nationalspråket finska, beroende på att utgivning av svenskspråkiga läromedel inte är lönsamt, i synnerhet inte för "små" läroämnen och att det är en utmaning att garantera kvaliteten och täcka behoven på svenska

- Att det saknas kvalitetskriterier för svenskspråkiga läromedel, och speciellt för digitala svenskspråkiga lärresurser
- Att det råder brist på läromedel och undervisningsmaterial på svenska inom yrkesutbildningen, eller att läromedlen är föråldrade, beroende på den småskaliga volymen som gör denna läromedelsproduktion olönsam och på grund av svårigheten att hitta lämpliga skribenter och producenter
- Att det saknas tidsenliga läromedel för vissa ämnesdelar i årskurs 7–9 samt för gymnasiet, där det oftast finns enbart en alternativ serie i varje ämne och många läromedel är föråldrade
- Att det finns ytterst få svenskspråkiga läromedel och stödmaterial för småbarnspedagogiken, specialundervisningen och svenska som andraspråk som följer den finländska läroplanen och att det saknas svenskspråkigt finländskt material för integrationsutbildningen
- Att utbudet av relevanta digitala läromedel på svenska, som är kopplade till de finländska styrdokumenterna för olika utbildningsformer, är klart sämre än på den nationella nivån

Åtgärdsförslag

- Att statens roll förtydligas gällande ansvaret för svenskspråkiga läromedel av god kvalitet, eftersom detta är en central jämlikhetsfråga och att UBS prioriterar resursanvändningen så, att man producerar läromedel för yrkesutbildningen på andra stadiet i snabb takt
- Att UKM tar ansvar för att utarbeta kvalitetskriterier för svenskspråkiga läromedel i Finland över lag och speciellt för digitala lärresurser inom svenskspråkig utbildning
- Att UKM och UBS inleder ett omfattande svenskspråkigt utrednings- och utvecklingsprojekt för att göra upp en strategi för lärresurser inom svenskspråkig utbildning och förstärka utbudet av läromedel på svenska.

I projektet bör ingå:

1. En omfattande utredning av hur och genom vilka typer av läromedel och digitala lärresurser man på bästa sätt kontinuerligt kan tillgodose behovet av relevant, aktuellt, nyskapande och kvalitativt material för den svenskspråkiga grundläggande utbildningen, gymnasiet och yrkesutbildningen på andra stadiet, samt stödmaterial för småbarnspedagogiken och material för svenskspråkig integrationsutbildning. I utredningen ska man beakta behovet för

elever och studerande å ena sidan och för dem som undervisar å andra sidan. Utredningen ska till exempel granska och göra en översikt över aktuell nordisk och annan läromedelsforskning och relevant material på skandinaviska språk, som är lämpligt att använda även i Finland, samt utnyttja nordisk kunskap om kvalitetskriterier för läromedel och digitala lösningar

2. En expertgrupp som har i uppdrag att utarbeta kvalitetskriterier inklusive språkliga kvalitetskrav, för läromedel och särskilt för digitala lärresurser inom svenskspråkig utbildning i Finland.
3. En eller flera expertgrupper som, utgående från den utredning som gjorts, och genom sin egen sakkunskap och i samarbete med UBS ska ges uppdraget att sammanställa lämpliga helheter med digitala lärresurser som motsvarar de avgiftsfria resurser som skapas på finska. Frågor gällande avgiftsbelagt digi-material måste även lösas av expertgruppen.
4. Öronmärkta medel för fortbildning, för att kunna anordna kompetensutvecklingsmoduler för svenskspråkiga lärare och utbildare som får träna sig att använda de kvalitetskriterier och digitala lärresurser som har framtagits inom projektet.

6 Elevers och studerandes resultatnivå gällande centrala kunskaper och kompetenser

6.1 Allmän överblick

Vad menar vi med kunskap och kompetenser i dagens samhälle? Och vad händer med bildningen? Det som betonas i dagens globaliserade värld är det livslånga lärandet och de som klarar sig bäst i detta samhälle är de som har förmågan att vara flexibla, resilienta och anpassningsbara. Individerna ska enligt dagens synsätt ta ansvar för sitt eget lärande, och befinner sig i en konstant lärandeprocess. Det finns alltså ett externt förändringstryck som drabbar den enskilde individen, och som omöjliggör varje bildningsprocess, eftersom man inte får en chans att utveckla ett personligt förhållande till kunskapen. (Uggla 2007, s. 125-132). I den internationella diskursen i dag, till exempel inom OECD, betonar man dock också att samhället behöver individer som har en god kunskapsbas, och även förmåga att använda denna kunskap i rätt sammanhang. Detta synsätt öppnar delvis upp porten till begreppet bildning. Ur individens synvinkel blir det frågan om att skapa mening och även utveckla de kompetenser som krävs för att kunna använda dessa kunskaper i rätt sammanhang på ett meningsfullt sätt. "It's what you do with what you know" är en fras som ofta citeras på internationella utbildningskonferenser.

Eftersom kunskapsbasen är grunden för allt vidare lärande, är ett sätt att se på kvaliteten då vi granskar den svenskspråkiga utbildningen att mäta de resultat i form av kunskaper, som denna utbildning genererar. I hur hög grad har den svenskspråkiga utbildningen bidragit till att elever och studerande nått de nationella mål som fastställts? Genom att granska resultaten för de elevers och studerandes del som deltar i svenskspråkig skola och utbildning, och jämföra dem med resultaten bland dem som går genom den finskspråkiga utbildningen bör man rimligtvis kunna få en överblick över kvaliteten. Problemet är dock i många fall detsamma som för övriga mätningar och utredningar gällande den svenskspråkiga utbildningen, att myndigheterna antingen låter bli att utvärdera läget för dem som går i svenskspråkig utbildning, eller att det sampel som tas för den svenskspråkiga utbildningens del är så litet att man inte anser sig behöva analysera eller redogöra för resultaten. Det finns dock flera ljuspunkter. PISA-studierna (Programme for International Student Assessment, OECD) har fungerat väl också för den svenska utbildningens del, speciellt tack vare att man med privata medel vid vissa testomgångar har kunnat ta översampel, och NCU har genomgående utvärderat centrala inlärningsresultat i årskurs 9, också för de

svenskspråkiga skolornas del. Resultaten från dessa nationella och internationella utvärderingar fungerar som ett titthål in i vissa delar av den kunskaps- och kompetensprofil som vi gärna skulle beskriva, om det var möjligt, men som vi inte har en helhetsbild av. Det är nämligen endast få områden inom utbildningen som utvärderas och som kan mätas på ett meningsfullt sätt.

Då man vill ha reda på hur väl den svenskspråkiga utbildningen når målen för elevernas lärande, kan vissa mätbara kunskaper och kompetenser fungera som ett av titthålen. De resultat som finns att tillgå gäller de kompetenser och som ligger i fokus i nationella och internationella utvärderingar. Inom PISA-undersökningarna som arrangeras av OECD vart tredje år är fokus både på vad eleverna kan och vad de kan göra med den kunskap de har. Inom PISA-studierna har man börjat utvärdera också femtonåringarnas nivå gällande de så kallade framtidskompetenserna (21st Century Skills). År 2015 mätte man femtonåringarnas kollaborativa problemlösningsförmåga. Jag återkommer senare till resultaten för Finlands del. Man har även utvärderat global kompetens (2018) men Finland deltog inte i den delen av PISA-testet. År 2021 kommer man att första gången utvärdera femtonåringarnas förmåga till kreativt tänkande. Det finns även planer för 2024, enligt PISA- direktören Andreas Schleicher (se Devex 1.4.2019). Då kommer man att ha med ett test som mäter elevernas förmåga till digital lärande.

Med tanke på att förmågan till kreativt tänkande får en allt större betydelse, nu också i PISA-testen, vore det skäl att satsa mycket på de kreativa ämnena inom den grundläggande utbildningen. Forskning visar nämligen att kreativitetsämnen såsom musik, drama, bildkonst med mera stärker och utvecklar barns och ungas sociala och emotionella välbefinnande, höjer självkänslan och motivationen att lära. (Se bland annat Bamford, 2006). Forskare har även kunnat påvisa att kreativ verksamhet inom skola och utbildning stärker språkutveckling och lärande över lag. De kreativa ämnena musik, bildkonst, teater och drama är också centrala element i den svenskspråkiga skolans uppdrag som kulturbärare. Den svenskspråkiga utbildningen i Finland har en egen skolkultur som är starkt förankrad i det kulturella kapital som utgörs av den svenskspråkiga kulturella identiteten, som i sin tur alltid har förmedlats via skolan. Därför är det extra oroväckande att svenska berättelser som i form av sång, drama, bildkonst med mera blir allt mer osynliga i dagens skolvärld, vilket flera av de intervjuade har påpekat. Det finns med andra ord starka argument för att stärka de estetiska ämnena. Se till exempel Bamford 2006, och även rapporter från Norge och Island (Rasmussen och Þorkelsdóttir).

Inom den grundläggande utbildningen utvärderas och bedöms elevernas lärande inom ramen för den skola de går i varje år, men trots att det finns nationella kunskapskrav har det visat sig, att vitsorden inte är tillförlitliga vid en jämförelse mellan olika regioner, kommuner och skolor. Då har vi de nationella och internationella utvärderingarna att ty oss till när vi vill granska elevernas baskunskaper. NCU har 2018 inlett en longitudinell nationell

studie över kompetenser hos elever som inledde sin skolgång 2018, från årskurs ett. (Silverström et al, NCU 12:2020). Samma elever kommer att utvärderas i årskurs 3, 6 och 9. Därutöver har vi relativt nya nationella utredningar gällande lärresultat i matematik (2016) och i finska i årskurs 6 (2018) samt regelbundna nationella utvärderingar av lärresultat i modersmål och litteratur samt i matematik i årskurs 9. Vi har också resultat gällande båda språkgrupperna, finska och svenska, via internationella jämförelser som gäller elever i årskurs 4 och 9. (PIRLS och PISA).

Enligt de ovan nämnda utvärderingarna klarar sig eleverna inom den svenskspråkiga utbildningen i det stora hela väl. I vissa fall har elever från svenskspråkiga skolor till och med klarat sig bättre än de finskspråkiga, bland annat i ämnet matematik i den senaste PISA-undersökningen (2018). Så är också fallet inom en del nationella utvärderingar, framför allt gällande kompetens i främmande språk. De svenskspråkiga eleverna i grundläggande utbildning läser i genomsnitt 228 timmar mindre engelska än de finskspråkiga och har trots det genomgående bättre kunskaper i engelska än de finskspråkiga (NCU 13:2019, s. 8 & s. 41).

Tack var NCU:s utvärderingar i flera olika ämnen 2010–2018 har vi en rätt bra bild av lärresultaten för de elever som går i svenskspråkig grundläggande utbildning. NCU:s utvärderingsresultat redovisas i detalj i flera olika rapporter och i en sammanfattande artikel som ingår i Utbildningsstyrelsens kommande rapport om den svenskspråkiga grundläggande utbildningen (2021). I den ingår en sammanställning gjord av NCU som jämför lärresultat i olika ämnen i årskurs 9, för den svenskspråkiga respektive finskspråkiga utbildningen. Tabellen visar att nivån för elever i svenskspråkiga och finskspråkiga skolor i medeltal 2010–18 har varit ungefär densamma matematik, modersmål och i konst- och färdighetsämnen, att eleverna i svenskspråkiga skolor har märkbart bättre resultat i engelska och andra främmande språk, medan de har signifikant lägre resultat i biologi, geografi, fysik och kemi, samt även i samhällslära och historia.

Alla de barn, unga och vuxna som går den svenskspråkiga utbildningsvägen i Finland ska ges goda möjligheter att utveckla och upprätthålla svenskan som bildningsspråk och administrativt språk och de ska ges möjlighet att utveckla hög kompetens både i modersmålet svenska, och i landets majoritetsspråk, finska, och därutöver i främmande språk, åtminstone i engelska. För den svenskspråkiga befolkningen är det alltså viktigt att under skoltiden kunna utveckla utmärkta kunskaper i modersmålet svenska samt i finska och engelska. I språkprogrammet inom det finländska utbildningssystemet beaktas dock inte den språkliga situationen för de elever som har svenska som undervisningsspråk. Timfördelningen för språk är alltså inte uppbyggd så att den som sådan kan anpassas till den svenskspråkiga utbildningens behov. Detta är ett hinder som borde åtgärdas. (Se åtgärdsförslag i kapitel 10).

I de finländska resultaten i den delen av PISA 2015 som gällde kollaborativ problemlösningsförmåga (Vainikainen et al, 2017) visade det sig att de svenskspråkiga 15-åringarna klarade sig något sämre än de finskspråkiga. Forskarna Kari Nissinen vid Jyväskylä universitet och Jarkko Hautamäki et al. vid Helsingfors universitet (se rapporten ovan) påpekar att det lägre resultatet bland svenskspråkiga 15-åringar gällande problemlösningsförmåga mycket sannolikt är kopplat till de lägre resultaten i läskompetens bland svenskspråkiga elever, i synnerhet pojkar. Poängresultaten i problemlösningsförmåga var 535 för de finskspråkiga eleverna och 517 för de svenskspråkiga. (Vainikainen et al, 2017). Detta är återigen ett exempel på den kanske viktigaste utmaningen i den svenska utbildningen i Finland: det kunskapsrelaterade svenska språket och elevernas behov av kontinuerliga satsningar för att stärka kompetensen i undervisningsspråket.

För att kunna se var de största utmaningarna ligger behöver man flera titthål än de ovan beskrivna utvärderingarna. Den bild som formas genom till buds stående undersökningar, intervjuer och genom olika enkäter är den att den svenskspråkiga utbildningen behöver satsa mycket på skolspråket, dvs svenskan i alla läroämnen, på att höja kompetensnivån i finska och på att stärka den digitala kompetensen. Det krävs alltså specifika och kontinuerliga åtgärder inom den svenskspråkiga utbildningen både för att stärka undervisningsspråket svenska samt för att stärka kompetensen i det andra inhemska språket finska. Gällande läs- och skrivkompetens på skolspråket svenska finns det återkommande och oroväckande regionala och genusrelaterade skillnader inom gruppen svenskspråkiga 15-åringar, även om helhetsbilden av modersmålskompetensen i årskurs nio ligger på nationell nivå även enligt de senaste utvärderingen 2019 (Hellgren, Marjanen, NCU 21:2020). Även gällande språklig kompetens i det andra inhemska språket finska krävs det med stor tydlighet åtgärder av flera olika slag. De ovan nämnda olika kunskapsområdena och kompetenserna behandlas i separata avsnitt nedan.

Om vi ritat upp utbildningsstigen som en båge, för ett fiktivt barn som påbörjar sin utbildning inom svenskspråkig småbarnspedagogik och fortsätter sin skolgång genom den svenskspråkiga utbildningsvägen upp till tredje stadiet, är det vid några viktiga övergångsställen vi kan få en bild av hur denna individs kunskaper och kompetenser har utvecklats. Det gäller övergången från småbarnspedagogik till förskola och från förskolan till den grundläggande utbildningen, från årskurs två till årskurs tre, från årskurs sex till sju, och från årskurs nio vidare till andra stadiet. I slutet av andra stadiet mäts kunskaperna även då man söker in till högre utbildning. Eftersom ett barns lärande utvecklas med språket i centrum har det stor betydelse om man systematiskt kan följa med ett barns språkutveckling och lärande, genom småbarnspedagogiken och förskolan, och vidare till årskurs två och sex. Inom Utbildningsstyrelsens projekt Språkrum som pågick mellan år 2000 och 2008 arbetade man fram ett observationsschema för en sådan uppföljning (Heilä-Ylikallio, Oker-Blom, UBS 2006). Det vore ändamålsenligt att genom utbildningsstigen, åtminstone fram till årskurs sju eller åtta, skapa ett system för att följa med den individuella

elevens lärande på motsvarande sätt, och föra in lärresultat vid viktiga knutpunkter eller övergångsskedan. Då skulle man ha en solid bas för utvärdering och för att kunna ge alla elever den stimulans och det stöd de behöver då de utvecklar sitt lärande, och sin meta-kognitiva förmåga.

Den enda nationella examen i Finland som mäter lärresultat i olika läroämnen efter andra stadiet och som ca 60% av eleverna i varje årskull deltar i är studentexamen. Studentproven fungerar som en viktig kvalitetskontroll på nationell nivå, även om modersmålsprovet är det enda studentprov som är obligatoriskt för alla examinander att avlägga. Resultaten i matematik och modersmål diskuteras kort i detta kapitel. Eftersom de svenskspråkiga studenternas resultat till exempel i de olika realämnesproven inte har analyserats på länge (Senast i Geber 2013), vore det angeläget med en närmare analys av studentprovsresultaten över lag.

Den andra delen av årskullen studerar inom yrkesutbildningen på andra stadiet, men kunnandet inom yrkesutbildningen mäts på ett helt annat sätt, med kompetenspoäng. Det är därför svårt att göra en nationell jämförelse gällande studerandes kompetenser på andra stadiet. Kompetensnivån i de gemensamma ämnena inom yrkesutbildningen såsom matematik och modersmål har utvärderats tidigare, men dessa utvärderingar är nu föråldrade. På NCU meddelar man att en utvärdering av yrkesutbildningsstuderandes kompetenser i modersmål eller matematik, eller i båda ämnena, kommer att genomföras under år 2022–2023.

Vad gäller de kompetenser som utvärderas inom yrkesinriktade examina finns det resultat gällande åren före den stora yrkesutbildningsreformen, alltså 2007–2016, inom ramen för Ammatillisen koulutuksen oppimistulosten arviointijärjestelmän arviointi (Jalolahti, Kilpeläinen, NCU 7:2018) som är en sammanfattning av alla utvärderingar av lärresultat inom yrkesutbildningen som har gjorts åren 2007–2016. Den bygger på 21 utvärderingar i olika branscher. Sammanlagt ingår resultat från drygt 22 000 studerandes yrkesprov. Andelen svenskspråkiga informanter var här 4%. Resultaten visar att det inte fanns några avgörande negativa eller positiva trender gällande de svenskspråkiga studerandenas kompetens.

Den allmänna kompetensnivån bland svenskspråkiga studerande på tredje stadiet har man inte undersökt separat. Det finns alltså inga undersökningar som kan ge en bild av svenskspråkiga studerandes kompetensnivå i jämförelse med finskspråkiga studerande. En kvalitetsaspekt kan man dock beskriva genom att granska de svenskspråkiga lärosätena och nivån på den utbildning de erbjuder. Mirella Nordblad på NCU konstaterar att högskoleauditeringarna är en form av kriteriebaserad utvärdering och att man har auditerat de svenskspråkiga högskolorna i flera omgångar. Det främsta syftet är att stödja högskolorna i utvecklingen av deras verksamhet. Det görs en metasyntes av resultaten,

men det anses inte ändamålsenligt att göra någon komparativ analys mellan de finsk- och svenskspråkiga högskolorna och den data som samlas in ger inte heller möjligheter till det. Detta gäller även de utvärderingar av utbildningsområden som genomfördes 2018–2019. I utvärderingarna ingick svenskspråkiga examensutbildningar, men utbildningarna på finska, svenska och engelska granskades som helhet.

De ovan redovisade resultaten visar att kunskaperna bland svenskspråkiga elever och studerande i det stora hela är goda, med undantag för vissa svagheter och speciella utmaningar som diskuteras närmare i de följande avsnitten inom detta kapitel.

6.2 Digital kompetens

Gällande finländska elevers och studerandes digital kompetens har det gjorts en hel del nationella satsningar efter att man i internationella studier om IT-kompetens kunde konstatera att Finland låg efter flera andra europeiska länder. Med digital kompetens på första och andra stadiet avser man i stort sett följande kompetenser: att kunna förstå hur digitaliseringen påverkar samhället och individen, att kunna använda och förstå digitala verktyg och medier, att ha ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik och att kunna lösa problem och omsätta idéer i handling på ett kreativt sätt med användning av digital teknik.

I Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen, (Utbildningsstyrelsen 2014) definieras målen för den digitala kompetens som alla elever ska uppnå som en del av de mångsidiga kompetenser som ska genomsyra alla läroämnen. I den norska strategin för skolans digitalisering finns liknande element. Där beskriver man vad lärarna ska göra för att främja digitaliseringen i all undervisning, och man betonar att digital kompetens är ett område som ständigt utvecklas fort och brett, och som kräver att man ständigt uppdaterar sin kompetens (Utdanningsdirektoratet, 2020). De övriga nordiska ländernas satsningar för att utveckla att digital kompetens inom utbildningen kunde i högre grad fungera som impulsgivande då man utvecklar digital kompetens i Finland, och särskilt inom den svenskspråkiga utbildningen. Ett exempel på ett sådant nordiskt samarbete, där elever från skolor i alla nordiska länder har samarbetat och sökt kreativa lösningar med hjälp av digitala resurser är projektet Nordic@Bett/ Nordic Craft, där även Finland deltog 2016–2020.

Inom ramen för det nationella projektet Grundskolan i den digitala tiden (se slutrapporten av Tanhua-Piironen et al 2019), har det nyligen (2017–2019) genomförts en nationell studie i digital kompetens, där man mätte kompetensen med hjälp av ett ICT-test som har använts vid flera studier genomförda vid Åbo universitet och Tampere Research Center for Information and Media. I studien som gällde skolelever deltog 8490 finskspråkiga elever

från årskurs 9, och 341 svenskspråkiga elever (Viteli et al, 2020). Man undersökte å ena sidan förmåga att använda digital teknik, dvs att använda digitala verktyg, nätanvändning och grundläggande applikationer (välinetaidot) och å andra sidan att kunna lösa problem och omsätta idéer med användning av digital teknik (sisältötaidot). I denna undersökning kom man fram till att kompetensnivån bland svenskspråkiga elever är signifikant lägre än bland finskspråkiga, i synnerhet vad gäller förmåga att använda digital teknik (se bilaga 17). Elevsamplen såg dock rätt olika ut i den finskspråkiga och svenskspråkiga gruppen. 13 % av de finskspråkiga informanterna kom från landsortskommuner och 87% från städer eller tätbefolkade områden, medan 59% av de svenskspråkiga informanterna representerade landsbygden och 41% kom från mindre tätorter. Varken huvudstadsområdet eller något av de större urbana områdena i Svenskfinland fanns alltså med i samplet. Det är också oklart hur många elever inom svenskspråkig utbildning som besvarade testet på finska. Forskaren Meri-Tuuli Kaarakainen påpekar att de inte fick in några svenskspråkiga testresultat alls från studerande på svenskspråkiga gymnasier, och det kan bero på att svaren har getts på finska. Testpersonernas eget val av språk då de har fyllt i enkäten verkar ha avgjort vilken språkgrupp de har hamnat i. Slutsatserna vid jämförelse av de finskspråkiga och svenskspråkiga resultaten var alltså att de svenskspråkiga eleverna var signifikant svagare både då det gällde den rent tekniska biten och den s.k. innehållsdelen. Skillnaden var dock liten gällande den digitala innehållskompetensen. (Bilaga 18). Beroende på samplet och att resultatet baserar sig på alltför få svenskspråkiga svar, anser forskarna som ledde projektet att det finns skäl att närmare undersöka de svenskspråkiga elevernas digitala kompetens. En sådan åtgärd föreslås i denna utredning.

I en annan – internationell – studie, ICILS (International Computer and Information Literacy Study) klarade sig de svenskspråkiga eleverna som deltog däremot bättre än de finskspråkiga. Inom denna studie undersöktes åttondeklassisters kompetens i multilitteracitet och datalogiskt tänkande (Computational thinking). Tio svenskspråkiga skolor och totalt 145 finländska skolor deltog i studien. Gällande multilitteraciteten placerade sig Finland på fjärde plats, 22 poäng efter Danmark som klarade sig bäst, och skillnaden mellan pojkar och flickorna var 29 poäng. De svenskspråkiga eleverna nådde i medeltal 546 poäng i multilitteracitetskompetens medan de finskspråkiga fick 530 poäng i medeltal. Gällande datalogiskt tänkande var medeltalet för de svenskspråkiga eleverna 526 poäng och 507 för de finskspråkiga. I samma undersökning kom det också fram att de finländska eleverna jämfört med de andra länderna sällan använder IKT-apparater för ändamål relaterade till skolan, alltså i pedagogiska sammanhang (Leino et al, 2019, s. 32–33). Bilden av elevernas digitala kompetens i svenskspråkiga skolor är i med andra ord i det aktuella läget ofullständig, och kräver ytterligare studier.

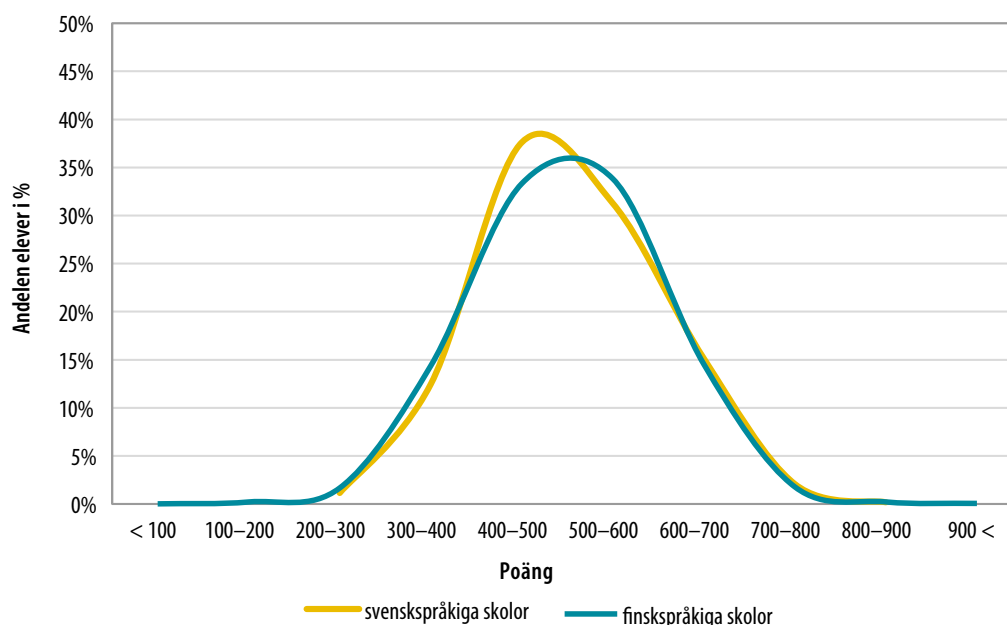
6.3 Matematisk kompetens

På Nationella centret för utvärdering pågår en intressant longitudinell undersökning som följer med elevernas kunskapsutveckling från årskurs 1 framåt. Den årskull som man följer med har nu kommit till årskurs 3 och resultaten från årskurs 1 publicerades i augusti 2020 i NCU:s rapport "Läget vid skolstarten" (NCU 12:2020).

Eleverna i det svenskspråkiga materialet hade en aning bättre utgångsläge i matematik (502 poäng) än de finskspråkiga (500 poäng) men skillnaden är inte statistiskt signifikant. Det är också intressant att notera att pojkarna i det svenska materialet nådde i genomsnitt 516 poäng, medan medeltalet för flickorna var 24 poäng lägre. I hela det nationella materialet var pojkarnas 7 poäng bättre än flickorna i matematik.

I den senaste PISA-undersökningen (PISA18 ensituloksia – Suomi parhaiden joukossa) var de svenskspråkiga flickorna i Finland de facto bäst i Norden gällande matematik. Läget ser alltså positivt ut för flickornas del, men de nationella utvärderingarna visar att det är viktigt med satsningar för att jämna ut skillnader mellan olika grupper.

Figur 27. Poängfördelningen i matematik enligt skolans undervisningsspråk (Källa: NCU)

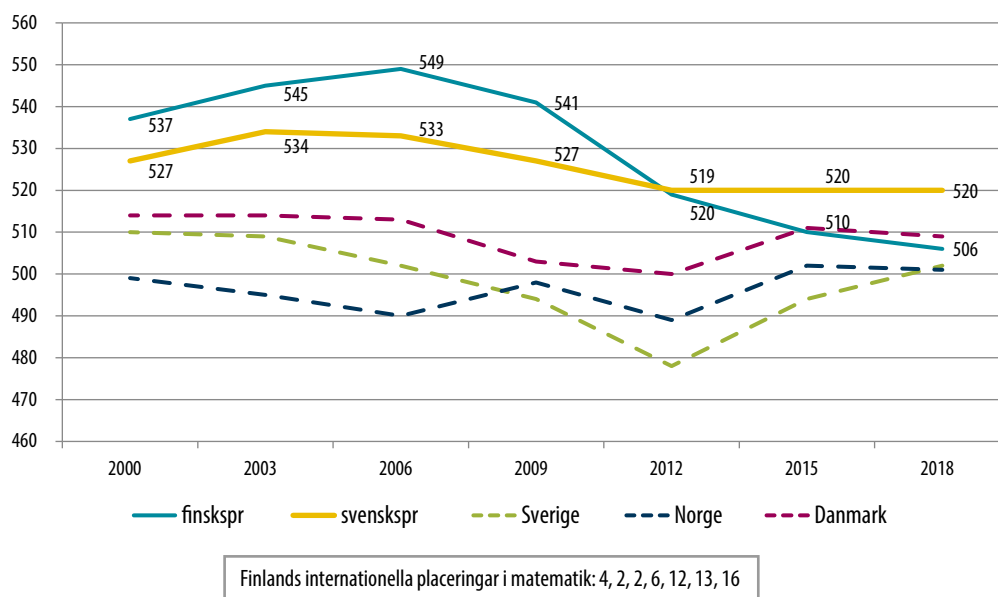

Tabell 8. Kunskaper i matematik enligt innehållsområde (Källa: NCU)

SVENSKSPRÅKIGA SKOLOR			
Innehållsområden	Flickor	Pojkar	Alla elever
Matematiskt tänkande	490	508	499
Tal och räkneoperationer	493	517	506
Geometri och mätning	508	505	506
NATIONELLA MATERIALET			
Innehållsområden	Flickor	Pojkar	Alla elever
Matematiskt tänkande	495	505	500
Tal och räkneoperationer	496	504	500
Geometri och mätning	502	498	500

Figur 28. Resultatutveckling i matematik/PISA (Källa: Universitetsforskare Kari Nissinen)

Även i studentexamen har de svenskspråkiga examinander som skrivit provet i matematik klarat sig bra, på samma nivå som de finskspråkiga examinanderna. En genomgång av resultaten de senaste åren visar att poängnivån för svenskspråkiga och finskspråkiga examinander i stort sett är lika. Det visar sig även att allt fler av de svenskspråkiga examinander som skriver matematikprov avlägger provet i lång matematik. Under de två senaste åren

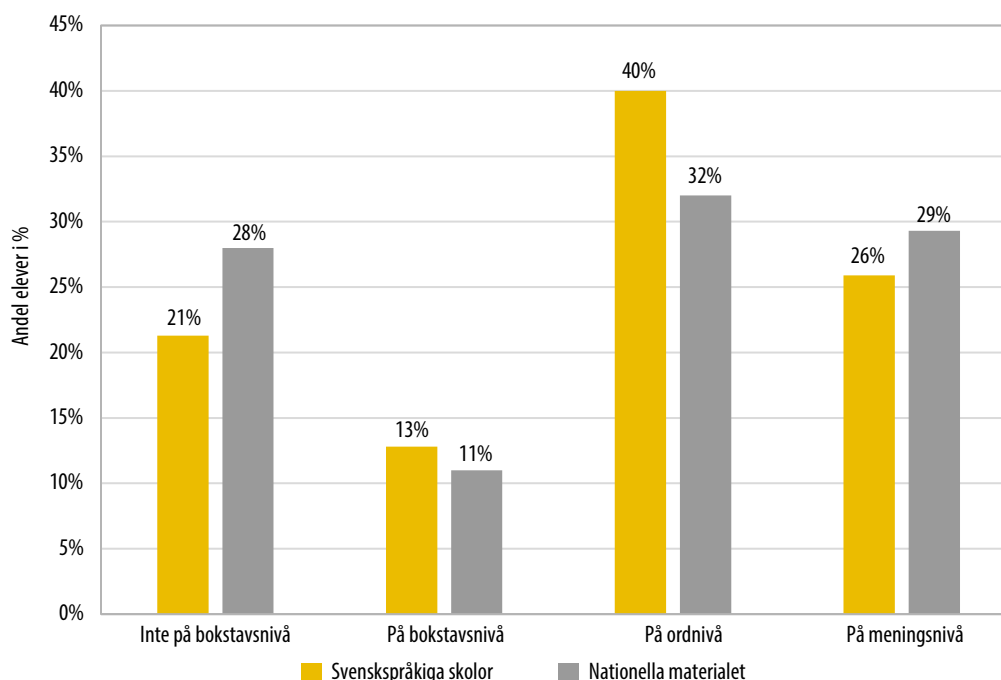
har hälften av examinanderna i de svenskspråkiga gymnasierna som skriver provet i matematik valt att skriva provet i lång matematik, ännu år 2018 valde endast 40 % av skribenterna lång matematik. Våren 2018 var antalet skribenter i provet i lång matematik ca 640, medan de våren 2020 var ca 850.

Kunskapsnivån i matematik bland studerande i yrkesutbildningen utvärderades senast 2015 (Metsämuuronen, Salonen, NCU 2:2017). De studerande vars kunskaper utvärderades hade utvärderats tre gånger tidigare, år 2005 efter årskurs 2, år 2008 efter årskurs 5, år 2012 i slutet av årskurs 9 och år 2015 i slutet av yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen. Enligt utvärderingsresultaten når de finsk- och svenskspråkiga studerandena samma nivå i matematik. De svenskspråkiga har en sämre utgångspunkt men når samma nivå som de finskspråkiga senast i början av årskurs 9, varefter skillnader mellan språkgrupperna inte förekommer (Metsämuuronen, Salonen, NCU 2:2017, s. 6–7).

6.4 Elevernas kunskaper i undervisningsspråket svenska

När det gäller en språklig minoritet som, oberoende av att den omgivande språkkontexten varierar i Svenskfinland, oftast är i språkligt underläge i samhället, krävs det extra mycket för att upprätthålla ett samhällsbärande och dynamiskt eget språk. Modersmålet, svenskan, kräver i alla läroämnen kontinuerliga och särskilda pedagogiska åtgärder inom den svenskspråkiga utbildningen och det gäller framför allt läs- och skrivkompetensen. Det gäller att kontinuerligt verka för varje individs rätt att få utveckla sitt skolspråk till ett starkt och mångsidigt kunskapsrelaterat språk.

När de svenskspråkiga eleverna inleder sin skolgång är deras modersmålskompetens på samma nivå som de finskspråkiga elevernas, visar NCU:s nyligen genomförda utvärdering av elevernas kunskaper vid skolstarten (Silverström et al, NCU 12:2020). Detta gäller alltså alla de elever inom den svenskspråkiga utbildningen som innefattas i undersökningen, och det är värt att notera att 45% av eleverna i samplet var två- eller flerspråkiga. Intressant är att granska resultatet gällande läsning vid skolstarten.

Figur 29. Läsförmågan vid skolstarten i svenskspråkiga skolor och i det nationella materialet (Källa: NCU)

Resultatet visar att vi inom svenskspråkig utbildning har en grupp på 66 %, alltså två tredjedelar som läser på ord- eller meningsnivå vid skolstarten. I finska skolor utgör denna grupp 61 %. Men vi ser också att en femtedel av de elever som börjar i svensk skola ännu inte är på bokstavs nivå, dvs. de kan ännu inte kombinera ljud och bokstav. Ytterligheterna är den fjärdedel som läser riktigt bra vid skolstarten och den femtedel som vid skolstarten börjar med att lära sig vilka ljud som hör samman med en viss bokstav. Redan i årskurs ett borde man fästa uppmärksamhet vid skillnaderna mellan skolor och motivationen hos eleverna, menar experterna på NCU.

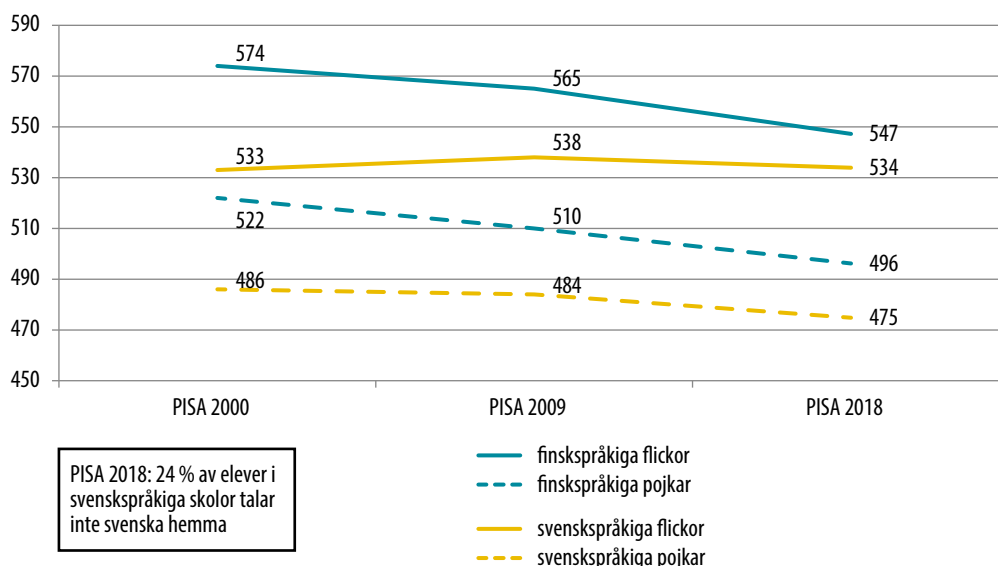
Chris Silverström och Jan Hellgren på NCU har gjort följande iakttagelser om kompetensen i modersmål och litteratur och hur utvecklingen har sett ut de senaste 20 åren:

- Skillnaderna i modersmålskompetens mellan svagare och starkare elever har ökat kontinuerligt sedan 1999. Detta gäller även andra ämnen.
- Skillnaden mellan flickors och pojkars kunskaper är stor i de högre klasserna, särskilt i fråga om skrivande. Läget är detsamma i finska skolor. Det här hänger troligen bland annat samman med pojkars motivation och deras uppfattning om nyttan med det som de lär sig i ämnet. Dessutom har det antagligen att göra med den minskande bokläsningen. Alla andra skillnader som vi hittar i modersmålsmaterialen från årskurs 9 är mindre än könsskillnaden.

- En faktor som är viktig i sammanhanget är föräldrarnas utbildningsbakgrund. Den har betydelse för modersmålsresultaten. Föräldrarnas utbildningsbakgrund har större betydelse för resultaten i ämnet än till exempel graden av elevernas användning av svenska med familjen.
- Vad gäller regionerna och kommuntyperna är skillnaderna ofta små, om de över huvud taget förekommer. Skillnaderna kan hänga samman med föräldrarnas utbildningsbakgrund. Ibland har städerna haft lite bättre resultat, men det hänger mest ihop med att utbildningsnivån är högre i städerna.
- Graden av användning av svenska i olika vardagssituationer utanför skolan hade ett signifikant samband med resultaten i både språkkännedom och skrivande år 2014. Elever som enbart eller mest använde ett annat språk än svenska hade svagare resultat än de elever som använde lika mycket svenska och ett annat språk eller mest svenska i olika vardagssituationer.
- Skillnaden mellan pojkars och flickors resultat var större på landsbygden än i urbana kommuner eller tätortskommuner. År 2014 var skillnaden i skrivande 22 procentenheter på landsbygden, och 15–16 procentenheter i de två andra kommuntyperna. Landsbygdspojkar nådde 49 % av poängen, flickorna 71 %. År 2019 var skillnaderna mellan flickornas och pojkarnas prestationer i utvärderingen i modersmål och litteratur följande: 63% av flickorna nådde vitsordsnivån åtta (goda kunskaper), medan endast 32% av pojkarna nådde denna nivå (Hellgren, Marjanen, NCU 18:2020).

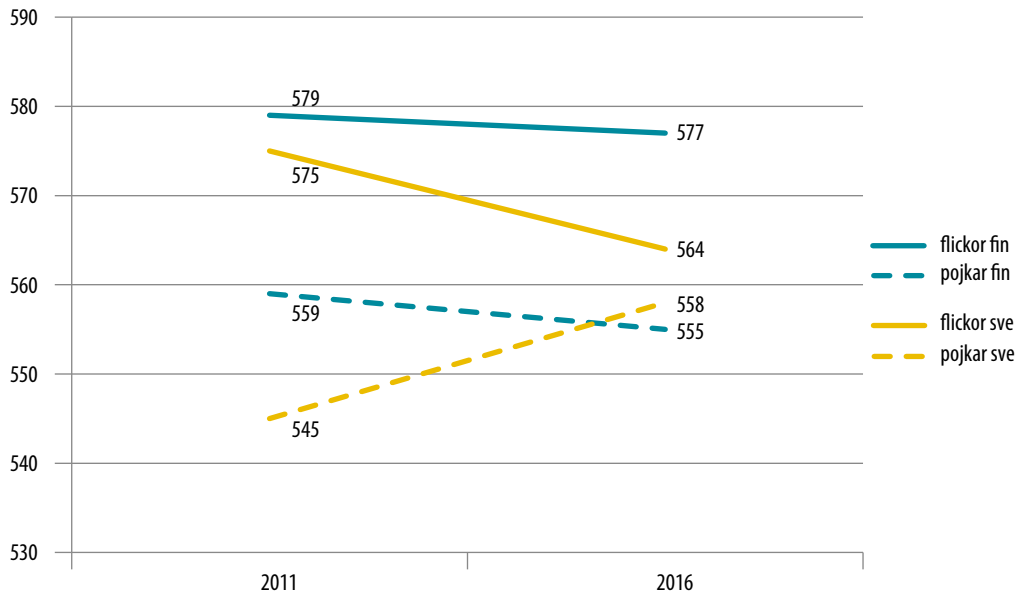
Forskaren Kari Nissinen, Jyväskylä universitet, har för denna utredning gjort en sammanställning och kommenterat de resultat som deltagarna i svenskspråkiga skolor uppvisar. I den senaste PISA-utvärderingen, som alltså gäller 15-åringarna, fick de svenskspråkiga elever som deltog följande resultat:

Figur 30. Läsning, skolspråk och kön (Källa: Universitetsforskare Kari Nissinen)

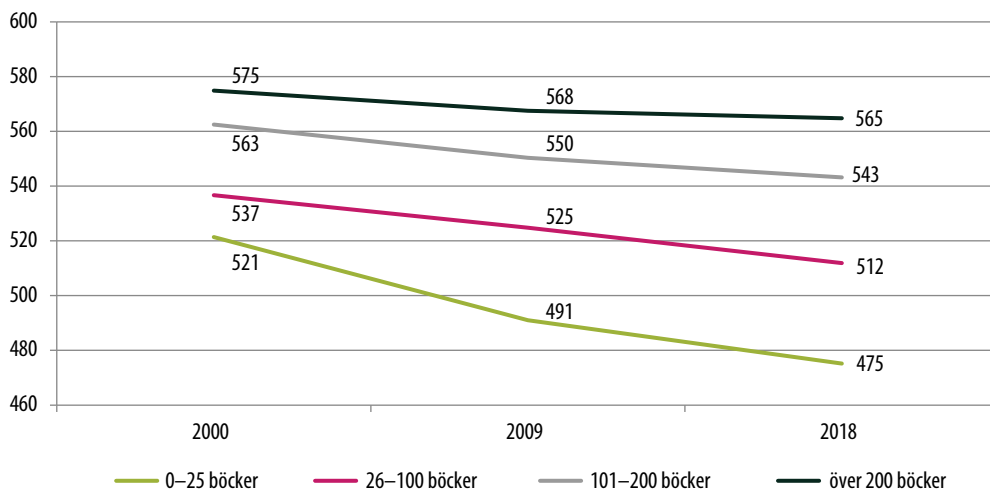
Den positiva trenden i PISA ur de finlandssvenska elevernas synvinkel är att kurvan inte går brant nedåt som för de finskspråkiga eleverna. Detta beror dock främst på flickornas poäng. Den totala poängskillnaden mellan elever från finskspråkiga skolor och elever från svenskspråkiga skolor var 17 poäng, dvs 10 poäng mindre än 2009, då poängskillnaden var 27 poäng. De svenskspråkiga pojkarna presterar i medeltal 475 poäng, d.v.s. 12 poäng under OECD-medeltalet 487 poäng och hela 59 poäng lägre än de svenskspråkiga flickorna (534 poäng) i Finland. Medeltalet för de finskspråkiga flickorna var 547 poäng. Det innebär att de hade hamnat på tredje plats efter Singapore som hade ett medeltal på 549 poäng. Då man granskar de regionala skillnaderna är det pojkarna på landsbygden som visar sig vara de svagaste läsarna, berättar Kari Nissinen. Det handlar alltså om elever från enspråkigt svenska hem, och NCU:s experter har fått motsvarande resultat, det vill säga svenskhetsgraden i den kommun man bor korrelerar inte med goda resultat i läsning. Kari Nissinen konstaterar även att resultaten för 15-åringar är intressanta att jämföra med resultaten i den internationella PIRLS-undersökningen som gäller läsfärdighet bland 10-åringar. Den visar inte några signifikanta skillnader mellan pojkar och flickor eller mellan språkgrupperna, gällande läsförmåga. PIRLS-undersökningen riktar sig till elever i årskurs 4, och i Finland har varit med 2 gånger. Något ing händer, med andra ord, när eleverna kommer in i puberteten.

Figur 31. Skillnader mellan flickor och pojkar i språkgrupperna/PIRLS (Källa: Universitetsforskare Kari Nissinen)

I den följande PIRLS- omgången som äger rum 2021 kommer man att ta ett översampel med svenskspråkiga elever från Finland, med stöd av Svenska kulturfonden. Kari Nissinen lyfte också fram att den internationella forskningen visar att den starkaste korrelerande bakgrundsfaktorn då det gäller resultat i läsning fortfarande är antalet böcker i hemmen. Följande figur talar sitt tydliga språk, även för Finlands del:

Figur 32. Läsning och antalet böcker/hela Finland (Källa: Universitetsforskare Kari Nissinen)

I den finländska rapporten om PISA-resultaten från 2018 (PISA18 Ensituloksia, UKM 2019:40) betonar Kari Nissinen att de finlandssvenska pojkarnas låga resultat i läsning är en speciell svaghet som borde åtgärdas. Det är uppenbarligen något som handlar om pojkars attityd till skola och lärande i 15-års ålder, speciellt på landsorten, som påverkar resultaten, tror Nissinen. När man betraktar resultaten av PIAAC-studien som gäller vuxnas läsande ser man nämligen att just de svenskspråkiga männens kurva går brant uppåt från 19-årsåldern till 25–29-års ålder (se bilaga 19). Dessa resultat är dock från 2011–12, och läget kan vara ett annat i dag, 8 år senare. Följande PIAAC-studie kommer att genomföras 2021.

Man har faktiskt kunnat iaktta fenomenet gällande de finlandssvenska pojkarnas, särskilt i glesbygdsområden, svaga läsfärdighet i åldern 15 år, ända sedan de första PISA-studierna gjordes, men inte hittat någon heltäckande förklaring. Nissinen påpekar också att de finlandssvenska pojkarnas resultat av denna orsak nu är klart lägre än de danska och svenska pojkarnas resultat i senaste PISA 2018. Även den allra nyaste utvärderingen av modersmålskompetensen bland niondeklassister i svenska skolor i Finland visar att läsfärdigheten bland pojkar på väldigt svenska orter på landsbygden är svag. Medeltalet för de svenskspråkiga eleverna i årskurs 9 ligger på nationell nivå, men det finns alltså signifikanta skillnader mellan kompetensen i läsförståelse och skrivkompetens inom samplet med svenskspråkiga elever. Utvärderingarna visar att behoven av lässatsningar varierar med region, och att det finns en stor variation mellan olika skolor. Vårdnadshavarnas utbildningsbakgrund är även en avgörande faktor, däremot inte graden av svenska i den omgivande miljön. NCU har även pekat på den stora variationen i antalet undervisningstimmar i modersmål som de olika kommunerna erbjuder. Se närmare resonemanget nedan.

Man kan sammanfattningsvis säga att det vore viktigt att vidta kloka åtgärder under grundskoleåren, för att förhindra att läskompetensen ytterligare försvagas, eftersom den är utgångspunkten för allt lärande. De intervjuade experterna framhöll att det handlar om ett attitydproblem bland 15-åringarna, ett fenomen som också har uppmärksammats av OECD bland andra. I McKinsey rapporten som visar vilka faktorer som främst har påverkat PISA-resultaten har attityder och föreställningar större inverkan än den socio-ekonomiska bakgrunden, till och med något större än lärarens roll. En negativ attityd till ett visst läroämne visar sig alltså vara ett hinder för lärande. Lärarens roll bör betonas även i detta sammanhang. Läraren behövs inte längre som faktaförmedlare, men som den som kan förklara samband och lyfta fram mönster som man behöver se för att förstå olika fenomen. I dag finns det också virtuella agenter som till exempel kan fungera som en rollmodell för eleverna och som man kan ta till hjälp i en låst situation (Se till exempel Gärdenfors 2017, s. 255).

De svagheter som finns bland elever i årskurs nio finns givetvis kvar när dessa elever inleder sina studier på andra stadiet. I flera olika sammanhang har lärare vid svenskspråkiga gymnasier under det senaste året påpekat att många av dem som studerar vid gymnasier har en orimligt svag skrivkompetens då de inleder sina gymnasiestudier. Även

universitetslärarna har gjort motsvarande iakttagelser, inom lärarutbildningarna. Inom alla läroämnena gäller det att satsa mycket på det kunskapsrelaterade svenska språket, så att det blir ett verktyg för alla elever. Det är viktigt att betona, att den svenska som används i dagligt tal, oberoende av kommunens svenskhetsgrad, inte är detsamma som skolspråket svenska, det vill säga det kunskapsrelaterade språket. Experterna på NCU påpekar att det finns ett behov av en satsning på både läskampanjer och skrivundervisning. De elever som inte använder svenska i sin vardag, men går i svenskspråkig skola behöver dessutom extra stöd i form av aktiviteter på svenska också under fritiden.

Gällande speciellt de 15-åriga pojkarnas svaga prestationer är det alltså uppenbart att det i synnerhet i glesbygden behövs en attitydförändring bland pojkarna. I den kommunenkät som utfördes hösten 2020 frågade vi bland annat av utbildningsanordnarna om de erbjuder extra årsveckotimmar i modersmål, utöver det minimiantal som fastställs i timfördelningen. Elva av de tjugonio kommuner som besvarade kommunenkäten meddelade att de erbjuder extra undervisningstimmar i modersmål och litteratur. Av dessa var endast tre belägna i Österbotten. (Se Kommunenkäten 2020 bland bilagorna i denna rapport). Även Sofia Stolt har i boken "Modersmålet i brännpunkten" (2020) noterat att antalet årsveckotimmar i modersmål och litteratur varierar i hög grad mellan olika kommuner. Stolt konstaterar att de kommuner som inte erbjuder extra timmar i modersmål och litteratur, eller endast få sådana, finns framför allt i Österbotten, där även de svaga läsresultaten finns. Det kan alltså förutom attitydfrågan finnas ett samband mellan det låga antalet modersmålslektioner och elevprestationerna, något som kunde utforskas närmare (Stolt i Forsskåhl et al, 2020, s. 44–49).

Studentprovsresultaten i modersmålsprovet, som testar textförståelse och skrivkompetens, visar på vissa skillnader mellan finsk- och svenskspråkiga studenters medeltal, till de svenskspråkigas nackdel. Det gäller framför allt de svagaste skribenterna. Även i detta fall verkar prestationsskillnaderna handla om genus. De som skrev det svenska modersmålsprovet våren 2019 nådde till och med bättre resultat i medeltal än de som skrev provet i äidinkieli, tack vare de svenskspråkiga kvinnliga examinandernas höga poäng i detta prov. När man tittar på medeltalen för provpoängen i modersmål enligt kön visar det sig att de manliga skribenterna genomgående har lägre poäng än kvinnorna. Då man jämför resultaten för examinanderna från svenskspråkiga gymnasier med resultaten från finskspråkiga gymnasier ser man att det i medeltal finns en större andel svagare skribenter bland de svenskspråkiga (Hellgren i Forsskåhl et al, 2020, s. 105). Bland de svagaste skribenterna ser man att de svenskspråkiga klarar sig något sämre än de finskspråkiga. Det finns en högre andel svenskspråkiga studenter som nått och jämnt klarat provet med godkänt vitsord.

Vad gäller modersmålskompetensen hos de studerande som avlägger yrkesexamen på andra stadiet finns det, såsom tidigare nämnts, tyvärr inte i dagens läge några aktuella utvärderingsresultat att tillgå.

6.5 Kunskaper i det andra inhemska språket finska

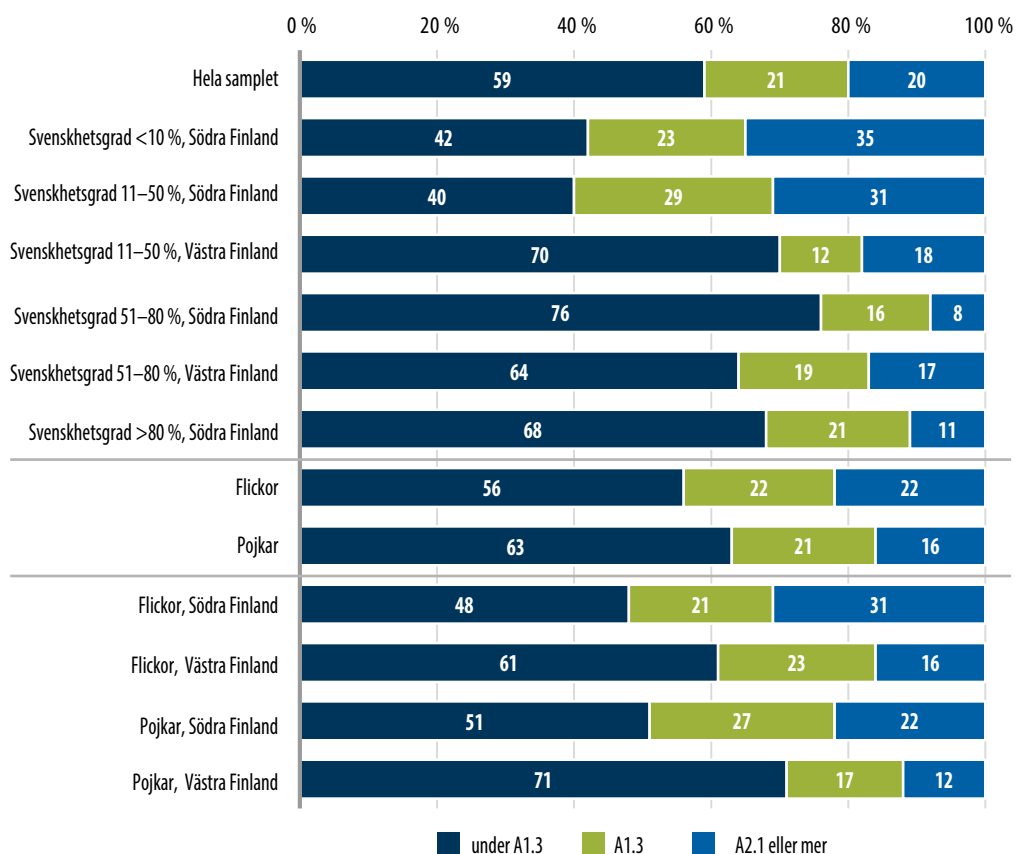
Den svenskspråkiga skolan och småbarnspedagogiken tar i dagens läge emot en hög andel svensk-finskt tvåspråkiga elever, i medeltal 43,3 % (Se kapitel 1). Den svenskspråkiga skolan har redan länge haft som mål att dessa elever kan utveckla sitt kunskapsrelaterade språk svenska på hög nivå, och även få stimulans för sin språkliga kompetens i sitt andra modersmål finska. Som specifikt verktyg för att stödja de elever som talar både svenska och finska i hemmet, har den svenska skolan, i synnerhet i regioner med stor andel tvåspråkiga elever, sedan 1988 erbjudit en lärokurs i modersmålsinriktad finska. I de nyligen genomförda kartläggningar och utvärderingar som gjorts finns det klara belägg för att det finns ett akut behov för att uppdatera, utveckla, bredda och fördjupa lärokursen i modersmålsinriktad finska och skapa tydligare riktlinjer och ramar för hanteringen av de tvåspråkiga elevernas språkliga utveckling i de svenskspråkiga skolorna.

När det gäller lärresultaten i finska bland svenskspråkiga elever kan man inte göra någon nationell jämförelse, eftersom undervisningen i svenska som andra inhemska språk har helt andra mål, och andra nivåkrav än finskundervisningen i svenska skolor. Men det har redan en längre tid rapporterats om bekymmer i samband med finskundervisningen. Den har ansetts vara alltför teoretisk och omotiverande och då världen utanför öppnar sig allt mer för ungdomarna, dalar intresset för att lära sig ett andra inhemskt språk, som dessutom används endast i Finland. Många ungdomar, både finsk- och svenskspråkiga, upplever att man klarar sig väl med engelska i alla sammanhang, och motivationen att lära sig engelska är stark. Det har i flera sammanhang påtalats att språkundervisningen över lag både i finskspråkiga och i svenskspråkiga skolor inte har lyckats ta in tillräckligt med motiverande interaktiva metoder i muntlig kommunikation inom språkundervisningen. Detta trots de otaliga nya och intressanta motiverande hjälpmedel för språkinläring som den nya digitala tekniken för med sig. Även med tanke på barn och unga som kommer in i det finländska utbildningssystemet och har ett stort behov av att lära sig flera nya språk, är det skäl att göra satsningar på effektiv och motiverande undervisning i inhemska och i främmande språk. (Se till exempel Ylinen och Kurimo 2017, s. 57–69).

Tack vare nya utvärderingsresultat från Nationella Centret för utbildningsutvärdering har vi numera belägg för att undervisningen i finska till flera delar inte når målen (Åkerlund et al, NCU 6:2019). Det gäller både lång "vanlig" A-finska och modersmålsinriktad finska. Även Utbildningsstyrelsens färsk rapport "Det är bra att börja i tid" (Nummela & Westerholm, UBS 2020:05) visar att det finns ett starkt behov av att utveckla finskundervisningen och ett skriande behov av fortbildning för dem som undervisar i finska, i synnerhet nu då finskundervisningen i 94 % av skolorna undervisas som A1 språk och inleds redan i årskurs ett. Den modersmålsinriktade finskan (mofi) är en genial lösning för de tvåspråkiga eleverna, men lärokursen behöver utvecklas. Det behövs speciella resurser för detta för anordnarna. I rapporten påpekas det att det behövs utbildning, fortbildning, lärarhandledningar

och material. Dessutom finns det många varierande tolkningar kring mofi-finskan; utbildningsanordnarna ordnar inte alltid lärokursen i enlighet med det som stipuleras i läroplansgrunderna och starkare styrning efterlyses. Resultaten av kommunenkäten hösten 2020 visar att 80% av utbildningsanordnarna erbjuder modersmålsinriktad finska inom den grundläggande utbildningen. (29 tvåspråkiga kommuner av 33 svarade på kommunenkäten). Enkätresultaten visar även att ca 58 % av eleverna i de kommuner där lärokursen erbjuds, deltar i mofi-undervisning. Gällande gymnasierna erbjuds modersmålsinriktad finskundervisning i ca 52% av läroanstalterna och ca 60% av de elever som går i dessa gymnasier väljer den modersmålsinriktade lärokursen.

Figur 33. Resultatet i skriftlig produktion i lärokursen för A-finska (Källa: NCU)

Goda kunskaper i finska är uttryckligen ett särbehov för alla svenskspråkiga i Finland och därför behöver eleverna i svenskspråkiga skolor på första och andra stadiet få en högklassig undervisning i finska. Det är självklart att alla svenskspråkiga bör få möjlighet att utveckla språkkompetens i finska på hög nivå eftersom den är en nödvändighet i det finländska samhället, både inom vidare studier och i arbetslivet. En relevant motsvarande

situation att jämföra med i detta fall är läget i Kanada. I delstaten Ontario, liksom i de övriga kanadensiska delstaterna där franskan är i minoritet, läser alla elever som går i skolor med franska som undervisningsspråk en modersmålskurs både i franska och engelska. I Quebec, där delstatens första språk är franska, läser eleverna engelska som andraspråk (English as Second Language) och man har utvecklat olika modeller för intensivkurser i engelska. I Finland kunde man med fördel utveckla läroplanerna och undervisningen i A-finska och i modersmålsinriktad finska med inspiration från dessa kanadensiska modeller. Det man bör minnas är dock det faktum att en svenskspråkig individ behöver lära sig både utmärkt finska och utmärkt engelska för att kunna verka i det finländska och globala samhället. Ett åtgärdsförslag gällande strukturen för språkstudier inom den svenskspråkiga utbildningen ingår i kapitel 10.

Vilka är då de olika behoven för de svenskspråkiga, två- och flerspråkiga barnen, eleverna och studerande, dvs hur ska den svenskspråkiga utbildningen på bästa sätt stödja alla elevers lärande och utveckling? I detta avsnitt ligger fokus på de barn, elever eller studerande som har både svenska och finska som hemspråk, och som utgör (i medeltal) drygt 40% av elevunderlaget i det svenska utbildningssystemet. De elever som har andra hemspråk än finska och svenska har givetvis också behov av högklassig undervisning i det andra inhemska språket. Frågan belyses även i kapitel 9. Den största utmaningen med helt egna krav på undervisningen, gäller här finskundervisningen för sent anlända unga och vuxna inom det svenskspråkiga utbildningssystemet. Utgångspunkten är att man är överens om att skolan i Finland ska stödja alla elevers lärande och kognitiva utveckling, oberoende av bakgrund. Den svenska skolan har, som tidigare påpekats, under flera decennier stött de svensk-finskt tvåspråkiga eleverna i deras specifika språkliga identitet. I de nyligen genomförda kartläggningar och utvärderingar som gjorts finns det klara belägg för att det finns ett akut behov för att uppdatera, utveckla, bredda och fördjupa lärokursen i modersmålsinriktad finska och skapa tydligare riktlinjer och ramar för hanteringen av de tvåspråkiga elevernas språkliga utveckling i de svenskspråkiga skolorna.

6.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis vill jag konstatera att det vore viktigt att fortast möjligt vidta åtgärder för att stärka de svagare kompetenserna hos elever i den svenskspråkiga utbildningen på första och andra stadiet. Det gäller att ta vara på den nyfikenhet och iver att lära sig som finns hos eleverna vid skolstarten, låta dem vara delaktiga och kreativa på all tänkbara sätt, öka andelen konstnärliga aktiviteter på skolspråket, stimulera till läsning och nyfikenhet att ta reda på ny kunskap och fördjupa sig i det som är spännande och intressant, och det sammanhanget läsa många olika slag av texter i alla ämnen. Och man bör låta varningsklockorna ringa så snart motivationen börjar dala.

Utmaningar och åtgärdsförslag

Utmaningar

- Att kunskaperna i många läroämnen bland svenskspråkiga elever blir lidande då läsförståelsen, skrivfärdigheten och de övriga kunskaperna i modersmålet i många fall är alltför svaga, och att det därför krävs extra tid och speciella språkpedagogiska insatser för att stärka undervisningsspråket inom småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen och andra stadiet
- Att det numera finns ett begränsat utrymme för att inom ramen för timfördelningen för den grundläggande utbildningen utöva kreativ verksamhet som stärker lärandet och den svenska utbildningsvägens språkligt kulturella identitet
- Att det är en specifik utmaning för de svenskspråkiga skolorna, som tagit ansvar för att stödja den tvåspråkiga kompetensen hos svensk-finskt tvåspråkiga elever, att kontinuerligt utveckla och uppdatera undervisningen så, att dessa elever vid sidan om att utveckla sitt skolspråk och kunskapsrelaterade språk, svenska, också får möjlighet att stärka sitt andra modersmål, finska
- Att det finns strukturella och pedagogiska hinder gällande undervisningen i finska, både för enspråkigt svenska och för finsk-svenskt tvåspråkiga elever, som har lett till att en stor del av eleverna och studerandena inte uppnår den kunskapsnivå i finska som behövs för arbetslivet och för vidare studier
- Att de digitala färdigheterna, enligt de senaste nationella undersökningarna, inte är lika starka bland svenskspråkiga elever som bland finskspråkiga

Åtgärdsförslag

- Att det görs omfattande specialsatsningar, både statligt och lokalt, inom svenskspråkig småbarnspedagogik, i syfte att med mångsidiga språkpedagogiska arbetssätt som skapar nyfikenhet för språk, läsande och kommunikation, och genom kompetensutveckling för personalen, effektivt stödja barnens språkutveckling under den centrala språkutvecklingsfasen mellan 2 och 6 år
- Att UBS tilldelas resurser för ett leda ett omfattande samarbetsprojekt inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen, inom vilket man tillsammans med olika experter bland annat inom lärarutbildningarna, utarbetar skraddarsydda modeller (till exempel utvecklar läs- och skrivundervisningen med beaktande av regionala och andra specifika behov) anpassade för den svenskspråkiga utbildningen i Finland, för att bättre kunna ge samtliga elever möjlighet att kontinuerligt stärka sina läskunskaper inom alla ämnesområden och utveckla sin språkliga kompetens som utgångspunkt för allt lärande

- Att UKM reserverar resurser för ett mångsidigt utvecklingsprojekt för att uppdatera och utveckla hela finskundervisningen inom den svenskspråkiga utbildningen på första och andra stadiet, och särskilt den modersmålsinriktade lärokursen, i enlighet med nationella och internationella forskningsresultat om hur man på framgångsrika sätt kan stödja tvåspråkiga barns båda språk i en situation då eleverna genomför sin skolgång på minoritetens språk. I projektet ska ingå revidering av läroämnets mål, läroplansgrunder och bedömningskriterier, tydliga satsningar på att utveckla mångsidig muntlig kommunikation speciellt i A- och B- finska i alla årskurser, tydliggörande av behörighet att undervisa i modersmålsinriktade kurser, uppdatering av studierna för blivande lärare i finska, systematisk kompetensutveckling för lärare på alla nivåer samt stödmaterial och motivationshöjande digitalt lärmaterial
- Att NCU får i uppdrag att specifikt utvärdera de svenskspråkiga elevernas och studerandenas digitala kompetenser, kollaborativa problemlösningsförmåga och övriga framtidskompetenser inom ramen för kommande nationella utvärderingar

7 Välbefinnande, elev- och studerandevård samt stöd för lärandet

Året 2020 har varit ett exceptionellt år med tanke på barns och ungas välbefinnande. Genom intervjuer för denna rapport har det tydligt framkommit att speciellt den långa perioden med distansundervisning i hela landet våren 2020 var tuff för eleverna, studerandena och lärarna, även om Finland verkar ha klarat av situationen på ett föredömligt sätt. Många studerande på andra och tredje stadiet kände sig isolerade och överarbetade; arbetsbördan kändes för tung. De intervjuade studerandena betonade starkt hur viktigt det är att få lära tillsammans med andra. Framtidens skola kommer att vara allt mer orienterad mot välbefinnande, anser många utbildningsexperten världen över. I intervjun med Gavin Dykes diskuterade vi bland annat vilka utbildningsfrågor som blivit tydliga under corona-pandemin. Man har framför allt blivit mer medveten än förr om hur viktig skolans sociala funktion är för elevernas välbefinnande. Och att skolan eller studiemiljön är oerhört viktig som den arena där barn och unga växer in i ett socialt sammanhang.

7.1 Hälsa och skoltrivsel

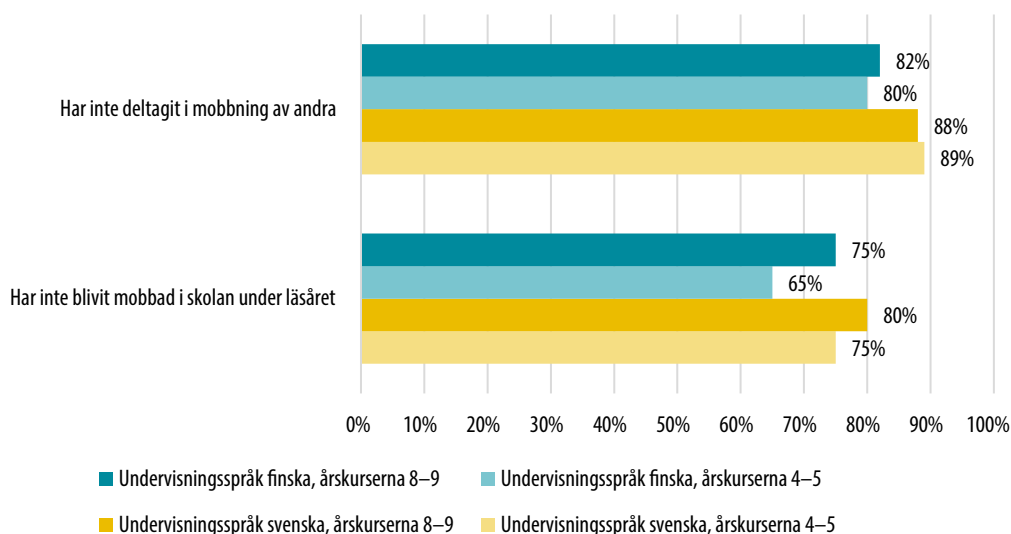
Den generella bild man får av välbefinnandet och skoltrivseln bland barn, elever och studerande inom svenskspråkig utbildning och småbarnspedagogik är relativt positiv. Samtidigt ser man i flera rapporter och även i denna utrednings enkätsvar att stress och psykisk ohälsa ökar bland ungdomar i Finland. Sedan 2007 har Utbildningsstyrelsen i samarbete med Institutet för hälsa och välfärd (THL), tidigare Stakes, kartlagt skoltrivsel, elevvård och elevernas hälsa ur flera olika aspekter. Resultaten ligger på THL:s webbtjänst TEAvisari. De nyaste resultaten är från 2019.

Tankesmedjan Magmas senaste ungdomsbarometer, publicerad hösten 2020, visar även att de svenskspråkiga tonåringarna i det stora hela mår bra och ser ljus på framtiden. Men barometern visar också att ångesten inför framtiden har ökat sedan 2018; 46% av dem som deltog i barometern uppgav att de känner ångest inför framtiden (Kepsu & Markelin 2020). Sedan sommaren 2020 har olika myndigheter och aktörer igångsatt utredningar gällande corona-pandemins inverkan på välbefinnandet bland barn, elever och studerande. Förbundet Hem och skola genomförde en enkätundersökning bland vårdnadshavare våren 2020 för att kartlägga hur distansundervisningen hade påverkat barnen inom den svenskspråkiga utbildningen, och intrycket var i genomsnitt positivt. För närvarande görs i UKM:s regi åtminstone en utredning om corona-pandemins inverkan på studerande och deras studier på andra stadiet. Syftet är att såvitt möjligt utveckla förebyggande åtgärder för att stärka välbefinnandet bland de studerande.

Genom resultaten i THL:s elevhälsoundersökningar och andra utredningar får man alltså en deluppfattning om trivseln och välbefinnandet i skolan, men man bör inse att de statistiska uppgifterna inte ger en fullständig bild av verkligheten. Det vore angeläget att genomföra en närmare undersökning av atmosfären framför allt i årskurserna 7-9, då skoltrivseln verkar dala. Dessutom vet ingen i detta läge, januari 2021, vilka effekter pandemin kommer att ha på välbefinnandet och skoltrivseln i framtiden. Här redovisas några iakttagelser från den senaste enkätundersökningen som genomfördes av THL, gällande årskurserna fyra och fem samt åtta och nio (2019). THL:s elevhälsoundersökningar kan ses om ett titthål in i trivseln och välbefinnandet i skolan. För den grundläggande utbildningens del finns det separat data att tillgå om de svenskspråkiga elevernas välbefinnande.

Allmänt sett är de svenskspråkiga eleverna i årskurs fyra och fem mer ivriga att gå i skola, och upplever i högre grad än de finskspråkiga i årskurs 8–9 att de är delaktiga i planeringen av olika verksamheter. I årskurs fyra och fem påpekade 48 % av de svenskspråkiga eleverna och 36 % av de finskspråkiga att lärarna ofta var intresserade av hur eleverna mådde. Av de svenskspråkiga i årskurs fyra och fem uppgav 43 % att de är entusiastiska gällande skolan, det vill säga att de har svarat positivt på påståendet: "Jag är gärna i skolan och känner mig ofta ivrig över mina skoluppgifter", medan motsvarande andel positiva svar bland de finskspråkiga var 35 %. Fler svenskspråkiga i årskurs fyra och fem (75 %), och 80% i årskurs åtta och nio, uppgav att de aldrig blivit utsatta för mobbning medan motsvarande andel i de finskspråkiga skolorna var 65 % i årskurs fyra och fem och 75% i årskurs åtta och nio. Däremot kom en lägre andel (73 %) av de svenskspråkiga än av de finskspråkiga (84 %) väl överens med sina skolkompisar.

Figur 34. Hur upplever eleverna mobbning i skolan år 2019 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2019, THL)

De svenskspråkiga eleverna i årskurs åtta och nio ansåg också att de blev rättvist bemötta av lärarna och att lärarna var intresserade av hur de mårde. Men en lägre andel (52 %) av de svenskspråkiga eleverna, årskurserna åtta och nio, än av de finskspråkiga (61 %), upp-gav att de tyckte om att gå i skola. Påståendet man svarade på i detta fall var "Vad tycker du just nu om skolan?". Att endast hälften av eleverna i de svenskspråkiga skolorna var positiva till skolan i årskurserna åtta och nio är ett resultat som borde granskas närmare, kanske också i relation till i synnerhet pojkaars dalande lärresultat just i denna ålder (Se ka-pitel 6). Forskningen har påvisat att välbefinnande och lärresultat hänger starkt ihop, och i den internationella McKinsey-rapporten "How to improve student educational outco-mes"(2017), påpekar man särskilt den stora betydelsen av mindset, det vill säga attityder, uppfattningar och föreställningar, för lärresultaten, så som de framkommer i till exem-pel PISA-analyserna (Mourshed, Krawitz & Dorn 2017). Hur väl man trivs i skolan påverkar alltså lärresultaten och vice versa. Resultaten av enkäten Hälsa i skolan 2019 redovisas i detalj i Utbildningsstyrelsens kommande rapport om den svenskspråkiga grundläggande utbildningen 2021.

Inom den svenskspråkiga utbildningen är man i dag oroad över fenomen som vantrivsel, hemmasittande och överlag att många barn och unga mår psykiskt dåligt. I webbenkät-svaren vi fick våren 2020 lyfter många av respondenterna fram den ökade psykiska ohäl-san och utmattningen bland elever och studerande, skolfrånvaro, vantrivsel och otrygghet inför framtiden. Här handlar det om generella samhällsliga fenomen som uppenbarligen är globala. Att värna om välbefinnandet bland barn och unga är en angelägen fråga i dag, oberoende av språklig kulturell eller social bakgrund.

Figur 35. Elevernas uppfattning om skoltrivsel och deltagande i skolans verksamhet (Källa: Enkäten Hälsa i skolan 2019, THL)

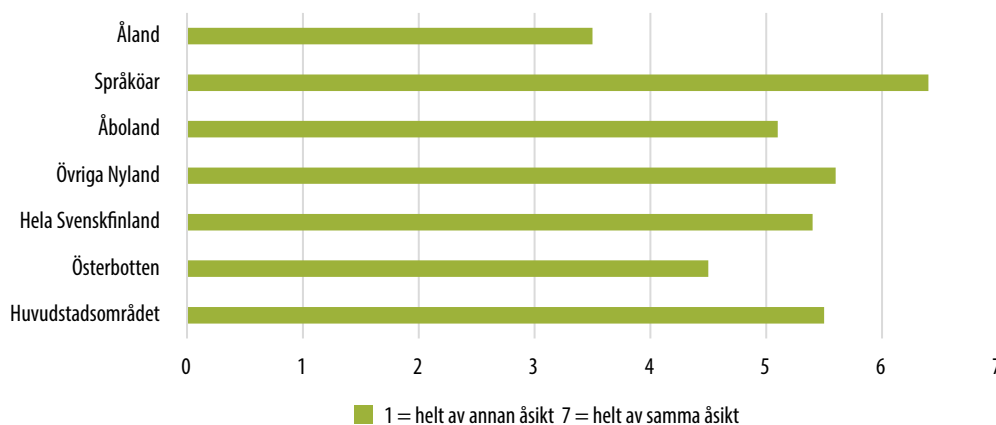
7.2 Behov av fler speciallärare och mer vårdpersonal

Ett speciellt bekymmer som försämrar välbefinnandet hos barn och unga inom den svenskspråkiga utbildningen är bristen på personal inom skolhälsovården. I många fall är läget alarmerande. I medeltal 3% av de svenskspråkiga skolorna saknade helt tillgång till skolläkare under åren 2016–17 och antalet elever per skolläkare hade ökat märkbart sedan motsvarande undersökning som gällde åren 2012–13. Enligt de nationella rekommendationerna ska en skolläkare ha hand om högst 2100 elever. Läget i de svenskspråkiga skolorna är i medeltal 4274 elever per läkare. Motsvarande medelsiffra för de finskspråkiga skolorna är 4160 elever (UBS lägesöversikten, Elevvården – hälsa och välbefinnande). I Folktingets nyligen genomförda utredning gällande svenskspråkig vårdpersonal ser vi att ca 50% av de tvåspråkiga kommunerna har svårt att rekrytera svenskkunniga läkare överlag, även om den regionala variationen är stor. Lättast är det i Egentliga Finland, där endast 33% av kommunerna uppger att det är mycket svårt (Kajander, Folktinget 2020, s. 74).

Ett ännu större orosmoment är den stora bristen på svenskspråkiga skolpsykologer och kuratorer, i synnerhet i huvudstadsregionen. Kommunerna har mycket stora problem med att rekrytera svenskspråkiga psykologer överlag, och till exempel i Östra Nyland verkar det var alldeles omöjligt. Situationen är bäst i Österbotten. (Se även figur 39 nedan).

Även gällande bristen på speciallärare är situationen alarmerande framför allt i huvudstadsregionen, men även i andra delar av Nyland. Detta är ett problem som betonades i många intervjuer och enkätsvar. Enligt uppgifter som fåtts via kommunenkäten hösten 2020 var situationen betydligt sämre i östra Nyland än i västra Nyland och huvudstadsregionen. I västra Nyland var 91,3 % av speciallärarna behöriga, medan två av kommunerna i östra Nyland helt och hållet saknade speciallärare, däremot var speciallärarnas behörighetsprocent hög i de två kommuner som hade speciallärare, nämligen 92,5 % (Se närmare tabell 3 i kapitel 2.6.2). Figur 36 nedan visar resultatet av svaren i webbenkäten som utfördes våren 2020 inom denna utredning. Det är en stor utmaning att fylla behovet av svenskspråkiga kuratorer, psykologer och speciallärare. Enligt enkätsvaren verkar situationen vara bäst i Österbotten och på Åland. Noteras bör dock att antalet enkätsvar var endast två från Åland. I webbenkäten fick vi följande resultat gällande behovet av svenskspråkiga speciallärare och annan stödpersonal.

Figur 36. Det är en utmaning att fylla behovet av svenskspråkiga speciallärare och annan svenskspråkig stödpersonal (Källa: Webbenkät, Fountain Park)

I de fritt formulerade svaren i webbenkäten betonades det också att det finns ett akut behov av fler svenskspråkiga kuratorer och psykologer, samt behov av fler svenska psykologtjänster inom utbildningen. Andra påpekade hur svårt det är att rekrytera behörig personal inom detta område. Å andra sidan är psykologutbildningen vid Åbo Akademi mycket populär och har högt söktryck: 20,3 sökande per studieplats. Åbo Akademi tar årligen in 20 psykologistuderande, men behovet är betydligt större än så.

Man kan konstatera att det troligen inte enbart är antalet svenska studieplatser i psykologi, eller placeringen av dem, som kan råda bot på problemet, utan orsaken till att det är svårt att rekrytera svenskspråkiga psykologer även i många fall ligger i tjänstebeskrivningen i kommunerna (Kajander 2020 och olika intervjusvar). Det har visat sig att flera kommuner vill rekrytera psykologer och kuratorer, och även annan vårdpersonal, till tvåspråkiga tjänster. Det är i praktiken experter med svenska som modersmål, som har utbildat sig på svenska som fyller kraven för dessa tjänster, och de förväntas betjäna både finskspråkiga och svenskspråkiga klienter. I synnerhet då det gäller mentalvård är detta en stor utmaning. Många, kanske till och med de flesta, svenskspråkiga känner sig inte bekväma med att jobba i en sådan tvåspråkig situation där de förväntas behärska också finska fullständigt. Till exempel en psykolog bör verkligen behärska klientens språk på djup nivå. Därför söker sig svenskspråkiga psykologer och annan vårdpersonal ofta till den privata sektorn, och många av dem emigrerar till Sverige (Kajander, Folktinget 2020, s. 106).

Också bristen på svenskspråkiga speciallärare och svenska speciallärartjänster har betonats starkt, både i intervjuer och i enkätsvar. För närvarande kan man utbilda sig till speciallärare på svenska vid Åbo Akademi och utbildningen är mycket populär, men studieplatserna är mycket färre än antalet sökande (25–30 platser). Hösten 2020 antogs 37 studerande till studier i specialpedagogik, medan man hade 143 sökande (41 sökande i första

preferens). Personer vi har intervjuat inom denna utredning har påpekat att det finns ett ökat intresse bland utexaminerade klasslärare att ta en tilläggsutbildning i specialpedagogik. Flera webbenkät svar lyfte fram att det behövs flera svenska studieplatser för speciallärare och även för speciallärare inom småbarnspedagogik, att behovet av utbildade speciallärare är speciellt stort i södra Finland, att det är ett problem att det inte finns utbildning i specialpedagogik vid Helsingfors universitet och att man borde utveckla flexibla möjligheter för påbyggnadsstudier i specialpedagogik.

Gällande den akuta speciallärarsituationen har även många framhållit att man bör utbilda fler svenskspråkiga speciallärare och specialklasslärare och att det behövs en specialpedagogisk utbildning också i södra Finland.

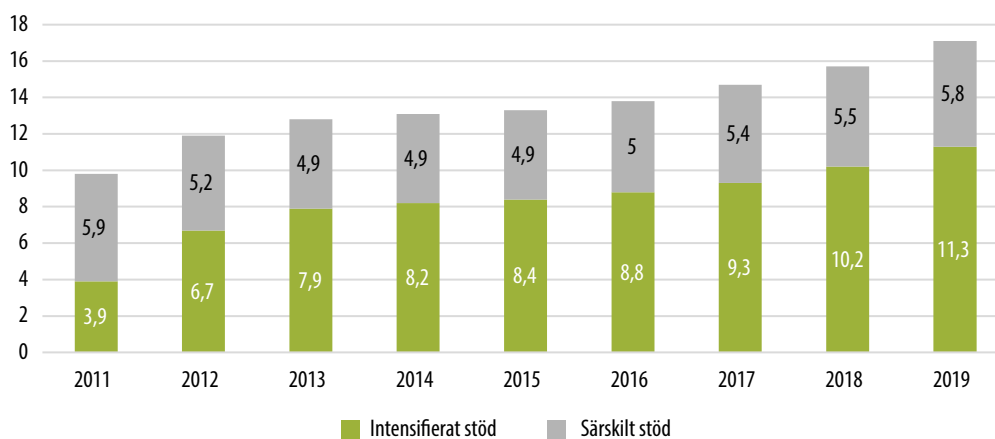
Då man bekantar sig med de siffror som finns utgående från THL:s regelbundna undersökningar gällande barns och ungas hälsa, och som visar hur allt fler barn, elever och studerande är i behov av stöd för skolgång och lärande, är det inte svårt att förstå det ökade behovet av speciallärare och annan stödpersonal inom utbildningarna. Det gäller både småbarnspedagogiken och grundskolan och andra stadiet.

I Utbildningsstyrelsens lägesöversikt beskrivs utvecklingen gällande det ökade behovet av intensifierat och särskilt stöd för elever under perioden 2011 till 2019. Behovet av stöd och specialundervisning verkar öka kontinuerligt, och detta är en trend som gäller både den finskspråkiga och den svenskspråkiga utbildningen. Andelen elever som får intensifierat stöd ökade med 7,4 procentenheter mellan 2011 och 2019. När man granskar läget 2019 ser det dock något bättre ut inom den svenskspråkiga utbildningen, eftersom totalt 17,1 % av de svenskspråkiga eleverna uppgavs få intensifierat eller särskilt stöd, medan motsvarande andel bland finskspråkiga elever var 20,2 % (UBS lägesöversikt, Stöd för lärande och skolgång). En utförlig lägesöversikt över stöd för lärande och skolgång på svenska finns i Utbildningsstyrelsens kommande rapport om den svenskspråkiga grundläggande utbildningen (2021).

Under intervjuer och i enkät svar inom ramen för denna utredning har flera respondenter betonat att det är vanligare i svenskspråkiga skolor än i finskspråkiga att integrera elever i behov av intensifierat eller särskilt stöd i den allmänna undervisningen. THL:s enkätresultat gällande elever som får stöd visar dock att det numera även inom den finskspråkiga utbildningen är betydligt vanligare än förr att integrera elever. 2018 var det till och med vanligare i den finskspråkiga än i den svenskspråkiga utbildningen att integrera elever med specialbehov som omfattas av särskilt stöd i den allmänna undervisningen.

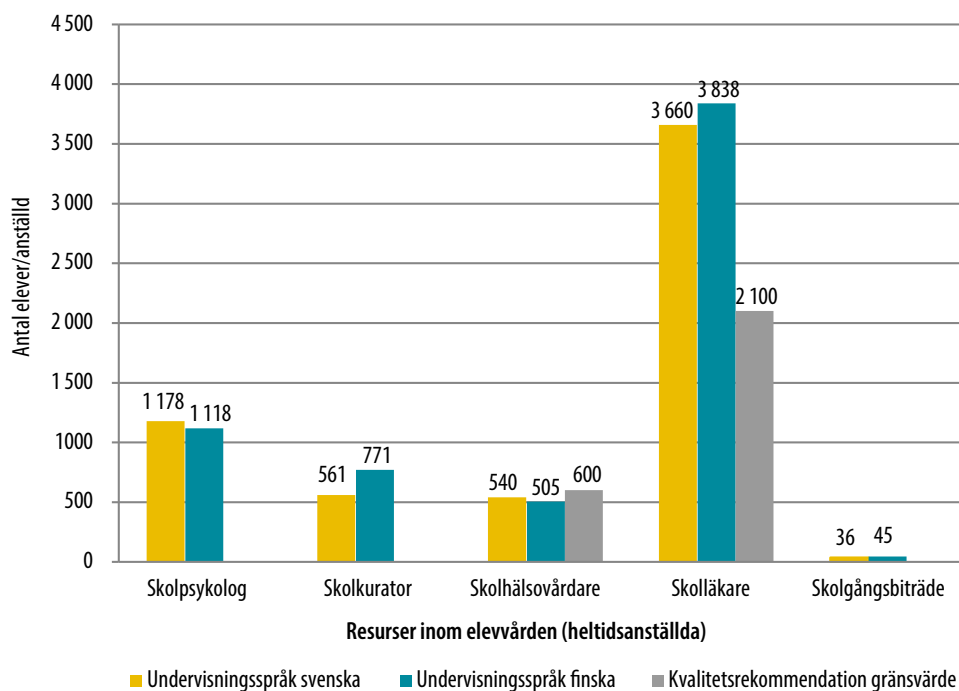
Intressant är att konstatera att andelen elever som går i specialklass har minskat i ett nationellt perspektiv medan andelen har ökat i de svenskspråkiga skolorna (UBS lägesöversikt, Stöd för lärande och skolgång).

Figur 37. Andelen elever med intensifierat och särskilt stöd inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen åren 2011–2019 (Källa: statistiktjänsten Vipunen)

Följande figur (Figur 38) visar antal elever i förhållande till heltidsanställda inom elevvården enligt undervisningsspråk.

Figur 38. Antalet elever i förhållande till heltidsanställda inom elevvården läsåret 2018–2019 enligt undervisningsspråk i de skolor som servicen var tillgänglig (Källa: Utbildningsstyrelsen)

Kommunenkäten som genomfördes hösten 2020 inom ramen för denna utredning visar hur läget ser ut gällande speciallärarsituationen regionvis:

Tabell 9. Speciallärares behörighet regionvis (Källa: Kommunenkäten 2020)

Nyland	78 %
Huvudstadsregionen	87,2 %
Österbotten	92,8 %
Egentliga Finland	73,7%
Övriga	87,5 %
Totalt	89 %

7.3 Behov på tredje stadiet

Den stress man upplever inom andra stadiet i dag tenderar att fortsätta under studietiden, på tredje stadiet. De studerande som intervjuades i denna utredning betonade att vården och stödet för svenskspråkiga studerande har stora brister och är ofta obefintligt. I medierna rapporterades det hösten 2020 om läget vid Helsingfors universitet, där man hade genomfört en enkätundersökning gällande studenternas välbefinnande. Hela 60% angav att de kände sig utmattade eller i riskzonen för utmattning, och detta gällde även de yngsta studenterna. Då det gäller de svenskspråkiga studenterna vid olika högskolor är detta särskilt allvarligt, eftersom det finns stora luckor i stödstrukturerna för de studerandes psykiska hälsa. I en intervju med högskolestuderande inom denna utredning framkom det till exempel att man både i Åbo och Helsingfors kan få vänta i flera månader på tid hos en psykolog vid studenthälsan, och de svenskspråkiga psykologerna är väldigt få, eller saknas. I Helsingfors finns det inte tillgång till svenskspråkiga studiepsykologtjänster och dessutom stora brister i studiehandlingen på svenska.

Den nationella hälso- och välfärdsundersökningen av hälsan bland högskolestuderande (KOTT) producerar täckande och regelbunden information om de studerandes välmående. Detta är den enda nationella undersökning som ger motsvarande information, men den innehåller ingen information om läget för svenskspråkiga studenter. Tidpunkten för den nu aktuella undersökningen har justerats på grund av coronapandemin. Följande KOTT-undersökning inleds i februari 2021. Genom KOTT-undersökningen utreder man högskolestuderandes fysiska och psykiska hälsa, levnadsvanor, upplevda välbefinnande och sociala relationer, faktorer som påverkar dessa samt studieförmågan och stödbehov med anknytning till denna. År 2021 genomförs KOTT-undersökningen i samarbete mellan

THL och Folkpensionsanstalten FPA. Det görs alltså inga speciella analyser av de svenskspråkiga studenternas hälsa och välmående, men de svenskspråkiga högskolorna genomför ibland egna enkätundersökningar för att kartlägga situationen, såsom i det redovisade fallet ovan.

7.4 Barn och unga i behov av krävande särskilt stöd

De svenskspråkiga barn och unga som har någon form av speciella fysiska eller psykiska behov bildar en minoritet inom minoriteten, som det tyvärr visat sig vara lätt att glömma bort i de större nationella sammanhangen. Detta är en allvarlig jämlikhetsfråga, som borde utredas extra noga i en separat studie. Dessa extra sårbara svenskspråkiga barn och unga har rätt att få undervisning på sitt eget språk på samma villkor som motsvarande finskspråkiga barn och unga i landet som är i behov av särskilt stöd och speciella anpassade undervisningsformer. Under denna utredning har det framkommit att det finns en stor oro inför framtiden gällande denna grupp av barn och unga. Lärare som undervisar denna sårbara grupp rapporterar om oförståelse och att det krävs mycket extra arbete för att man ska kunna ge dessa barn, elever och studerande den undervisning de har rätt till. Till exempel den svenska enheten Valteri Skilla, tidigare Svenska skolan för synskadade, som numera administrativt är en enhet inom de nationella Valteriskolorna, har på senare tid fått arbeta extra hårt för sina rättigheter och för att kunna garantera svenskspråkiga barn och unga undervisning på svenska. Ett problem är även att de tvåspråkiga kommunerna ofta inte utnyttjar de tjänster som erbjuds via Valteri Skilla, genom det statliga systemet, och låter bli att köpa de tjänster som erbjuds. På andra stadiet erbjuds studiemöjligheter på svenska inom yrkesutbildningen, för studerande i behov av krävande särskilt stöd.

Inom det svenskspråkiga VIP-nätverket (nätverket för utveckling av krävande särskilt stöd) har man definierat de mest centrala utmaningarna för svenskspråkiga barn och unga i behov av krävande särskilt stöd. Bland annat har gruppen konstaterat att det skulle behövas en kompletterande utbildning för lärare i att undervisa elever enligt verksamhetsområde. En sådan utbildning finns för närvarande enbart på finska och anordnas av Jyväskylä universitet. Ett annat allvarligt problem är att det saknas heltäckande sjukhusundervisning på svenska inom de tvåspråkiga regionerna. Ett stort problem som borde lösas snarast möjligt är även att alla sjukhus inte tillhandahåller till exempel neuropsykologiska tjänster på svenska. Detta läge har en återverkan på de svenskspråkiga skolorna, eftersom barn som är i behov av svenskspråkig vård i en del fall inte omhändertas av vården, utan är inkluderade i skolundervisningen.

Utmaningar och åtgärdsförslag

Utmaningar

- Att det i regioner med stor svenskspråkig befolkning finns en stor brist på elev- och studerandevårdstjänster samt stora svårigheter att rekrytera svenskspråkiga läkare, psykologer och kuratorer
- Att det finns en ökande efterfrågan och alltför få svenskspråkiga utbildade speciallärare och specialklasslärare, vilket märks inom grundläggande utbildning, småbarnspedagogik och andra stadiet
- Att det finns en stark oro inom den svenskspråkiga utbildningssektorn som helhet inför landskapsreformen, gällande hur arbetet i mångprofessionella svenskspråkiga arbetsgrupper ska skötas och hur rekryteringen av svenskspråkig elev- och studerandevårdspersonal ska handhas, i synnerhet ifall kompetens gällande elev- och studerandevård saknas i landskapen
- Att den svenskspråkiga utbildningen inte fungerar för en stor del av de svenskspråkiga barn och unga som är i behov av särskilt stöd, krävande särskilt stöd, sjukhusundervisning och andra stödformer.

Åtgärdsförslag

- Att i samband med landskapsreformen utarbeta en modell för rekrytering och arrangerande av svenskspråkig elev- och studerandevård för att garantera kvalitativ vård i svenskspråkiga skolor
- Att utbilda fler specialpedagoger och genom samarbete och flexibla lösningar skapa utbildningsplatser i specialpedagogik även i södra Finland
- Att THL och FPA får i uppdrag att inom de kommande KOTT-utredningarna inkludera frågor om hälsovårdstjänster på svenska och göra en separat analys av situationen gällande de svenskspråkiga studerandena
- Att det görs en separat utredning gällande läget för svenskspråkiga barn och unga i Finland med speciella behov, barn och unga i behov av krävande särskilt stöd, och barn och unga inom sjukhusundervisningen, så att alla som har behov av dessa tjänster får tillgång till specialsjukvårdstjänster på sitt modersmål.

8 Elev- och studiehandledning samt karriärvägledning

Det har redan framkommit – i kapitel två och tre – att det finns stora luckor gällande den svenskspråkiga elev- och studiehandledningen. Det finns alltså ett påvisat behov av att utveckla den svenskspråkiga elev- och studiehandledningen på flera nivåer. Både genom webbenkäten, kommunenkäten hösten 2020 och i en stor del av intervjuerna betonades dels det stora behovet av utbildade elev- och studiehandledare, dels det ökade kravet på handledning och vägledning genom de reformer som är aktuella, både den utvidgade läroplikten och flera läroplansreformer.

Elevernas och de studerandes individuella studiestigar och alternativ för fortsatta studier ökar samtidigt som arbetslivet förändras i snabb takt. Detta är givetvis en nationell fråga och därför har man inom UKM satt igång med ett strategiarbete för att utveckla handledningen på alla nivåer inom utbildningssektorn. Den pågående utvecklingen mot större krav på handledarskap kräver en ständig uppdatering av studiehandledarnas egen kompetens.

Genom rapporten "Opinto-ohjaajien koulutusmäärä Suomessa 1971–2020" (Vuorinen, 2020) får man en bild av läget gällande elev- och studiehandledning i hela Finland. I denna rapport har man redogjort för antalet utbildade studiehandledare i Finland under åren 1971–2020. Under femtio år har över 600 studerande skaffat sig behörighet som studiehandledare. År 2020 ordnas finskspråkig studiehandledarutbildning på två universitet och fem yrkeshögskolor. Svenskspråkig studiehandledarutbildning hade senast ordnats 2012 av Åbo Akademi, då uppgifterna samlades in (Vuorinen 2020, s.1). Behörighetsprocenten bland studiehandledare i de svenskspråkiga grundskolorna är, enligt Vuorinens rapport, enbart 84,6% i medeltal, medan den i de finskspråkiga skolorna är 96,5%. I gymnasierna är behörigheten på svenskt håll 88,9 % och i finskspråkiga gymnasier 99,2%. De tvåspråkiga kommunerna, speciellt i Nyland, rapporterar också att det är mycket svårt att rekrytera elev- och studiehandledare och allra svårast är det i huvudstadsregionen. Enligt den kommunenkät gällande den svenskspråkiga utbildningen som vi genomförde inom ramen för denna utredning hösten 2020 är den aktuella behörighetsprocenten bland elev- och studiehandledare i medeltal 75,9 %, för både grundläggande utbildning och gymnasieutbildning.

Svenska enheten för bildningsväsendet vid Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland (RFV) genomförde våren 2020 en enkätundersökning för att få en bild av läget

gällande elev- och studiehandledning samt vägledningstjänster på olika utbildningsnivåer. Denna enhet har som ett specialuppdrag att koordinera och utveckla informations-, rådgivnings- och vägledningstjänsterna för den svenskspråkiga befolkningen utgående från principen om och målen för livslång vägledning. Enkäten sändes till bildningsdirektörerna i de kommuner som ordnar svenskspråkig grundläggande utbildning och gymnasieutbildning samt till rektorerna i utbildningsenheterna som ordnar svenskspråkig yrkesutbildning på andra stadiet. Av de 28 svensk- och tvåspråkiga kommunerna svarade 16 på förfrågan (57 %). Inom yrkesutbildningen sändes enkäten till elva utbildningsanordnare och tio av dem svarade (91 %). Resultaten av RFV:s enkätundersökning visar tydligt, trots låg svarsprocent från kommunerna, att svenskspråkiga skolor och läroanstalter, speciellt i Nyland, har en stor brist på behöriga elev- och studiehandledare. I utredningen framkom det också, gällande yrkesutbildningen på andra stadiet, att man har varit tvungen att sänka behörighetskraven för att kunna rekrytera studiehandledare under de senaste åren.

En uppenbar orsak till bristen på behöriga studiehandledare är att det under 2000 -talet har funnits få möjligheter att utbilda sig till elev- och studiehandledare på svenska. Sedan år 2000 har Åbo Akademi, som har ensamt ansvar för att anordna behörighetsgivande svenskspråkig studiehandledarutbildning, anordnat en sådan utbildning 3 gånger, senast under läsåret 2011–2012. Därefter har det under flera år (2012–2019) helt saknats möjligheter att påbörja studier för att utbilda sig till elev- och studiehandledare på svenska. Från och med år 2019 erbjuder Åbo Akademi i Vasa nu en 60 studiepoängs helhet i form av biämnestudier inom pedagogiska vetenskaper under rubriken "Studier som ger yrkesfärdigheter för uppgifter inom elevhandledning och studiehandledning". Enligt information från Åbo Akademi förväntas de första studerandena utexamineras innan år 2021.

De studier i elev- och studiehandledning som för närvarande erbjuds av Åbo Akademi är öppna endast för dem som är inskrivna vid fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier. Inom ramen för denna utredning har det dock framkommit att dessa biämnestudier inte kommer att kunna lösa problemet med alltför få behöriga studiehandledare inom den svenskspråkiga utbildningen. Det finns en stor efterfrågan på studiemöjligheter på svenska, gällande handledarskap för redan utexaminerade lärare på olika nivåer. Många jobbar idag som studiehandledare utan behörighet, och många ämnes- och klasslärare är intresserade av att ta en behörighetsgivande handledarutbildning. När man granskar läget ur ett nationellt perspektiv har flera utbildningsenheter på eget initiativ, utan påvisat behov, under senare år utökat sina studieplatser inom handledarutbildning. Det har visat sig att det finns ett stort intresse bland lärare över lag, att vidareutbilda sig till studiehandledare (Vuorinen, 2020 s. 16.).

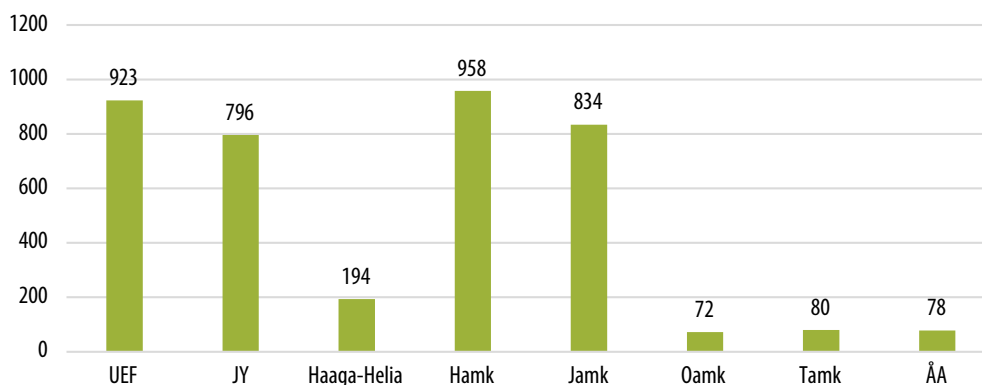
Det handlar dock inte enbart om kvantitet och antal studieplatser. Flera respondenter inom den här utredningen, och även i RFV:s enkätförfrågan i februari 2020, har påtalat att den svenskspråkiga handledarutbildningen i sig behöver förnyas och uppdateras enligt alla de nya krav som finns inom denna bransch. Det finns ett stort och utökat behov av studiehandledning inom läroanstalterna, av flera orsaker: högre krav på handledning i det

förnyade gymnasiet, den utvidgade läroplikten och ett allt mer mångfasetterat jobb för handledarna inom den grundläggande utbildningen.

Av kommentarerna i RFV:s rapport framgår det också att studiehandledningen ses som en viktig funktion inom utbildningen och att resurserna för den bör vara tillräckliga. För att få en fungerande helhet behöver studiehandledningen koordineras över stadiegränserna. I nuläget krävs det säkert att alla berörda aktörer samarbetar för att förbättra situationen gällande handledning och vägledning på svenska. Vidare konstaterades att alla lärare borde fungera som handledare, det är ett ansvar som alla pedagoger bör ta, och som även betonas i styrdokumenterna. Studiehandledaren har det övergripande ansvaret men alla lärare ska bidra till handledningen. (Bryggman, RFV 2020, s. 3).

Dessa ovan nämnda behov finns givetvis även nationellt, och ökar i takt med de nya och större krav som nu ställs på handledningen i dagens skola och samhälle. Kraven syns redan i de nyaste läroplans- och examensgrunderna, men läget blir ännu mer akut i och med att läroplikten förlängs, från och med hösten 2021. Det är skäl att notera att studiehandledning och karriärvägledning inte ges enbart inom utbildningsenheterna, utan också på arbets- och näringsbyråerna, ungdomsverkstäderna, inom olika organisationer mm. Utbildningsnivån och kompetensen hos dem som arbetar som vägledare inom olika sektorer är mycket varierande och inom alla sektorer finns det ett behov av kompetensutveckling för vägledare av olika slag. Behörighetsvillkoren för elev- och studiehandledare och TE-byråernas yrkes- och karriärvägledningspsykologer definieras i lag (1998/986). Men förutom titlarna elev- och studiehandledare finns det inom de olika förvaltningsområdenas behörighetsvillkor eller kollektivavtal närmare femtio yrkeslegitimationer som innehåller ordet handledare. Eftersom de utbildningsprogram som finns i många fall inte motsvarar de behörighetsvillkor som är kopplade till handledningstjänsterna är det viktigt att se över vägledningen över lag. (Vuorinen, 2020, s.16).

Figur 39. Totala antalet utexaminerade och studerande till studiehandledare per utbildningsenhet 2000–2020 (Källa: eVokes, Raimo Vuorinen)

I siffrorna ingår antalet utexaminerade studiehandledare och nuvarande studiehandledarstuderande samt studieplatserna 2020

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det finns ett akut behov av att utöka och utveckla den svenskspråkiga elev- och studiehandledningen inom alla utbildningsformer. Både genom denna utrednings webbenkät och i en stor del av intervjuerna, samt i RFV:s utredning, kommer det tydligt fram att det behövs mer utbildning och fortbildning för handledare och vägledare, och att det behövs en kontinuerlig akademisk studiehandledarutbildning som skulle bidra till att bygga upp ett vetenskapligt sammanhang och bidra till att främja forskningen inom vägledningen i Finland, till exempel i samarbete med universiteten i Jyväskylä och Östra Finland.

Respondenter inom denna utredning har även betonat följande synpunkter, speciellt gällande handledning för vuxna:

- Då man utvecklar vägledningstjänsterna i framtiden är den fria bildningen viktig eftersom en del av målgrupperna finns här.
- Den demografiska utvecklingen i Svenskfinland kommer att synas tydligt i den fria bildningen, framför allt i folkhögskoleutbildningen som ofta riktas mot de unga.
- Vuxna och deras lärande blir allt viktigare i framtiden, i och med förändringar i arbetsliv och i demografin. Vi borde bli bättre på att ta hand om den här gruppen, speciellt med tanke på att barn och unga är den grupp som minskar medan de vuxna behöver kontinuerlig kompetenshöjning.
- Det ställs nya krav på lärare som vill jobba med vuxna; det gäller både lärares och handledares utbildning och kompetens.

Utmaningar och åtgärdsförslag

Utmaningar

- Att samhällsutvecklingen har lett till att behovet av och kraven på kompetent elev- och studiehandledningen ökar och blir allt mångsidigare samtidigt som tillgången till behöriga svenskspråkiga elev- och studiehandledare har blivit sämre inom alla utbildningsformer
- Att det under flera år (2012–2019) inte har varit möjligt att utbilda sig till elev- och studiehandledare på svenska på Åbo Akademi som har nationellt ansvar för den svenska studiehandledarutbildningen och att det saknas möjlighet att avlägga magisterstudier i handledarvetenskap/studiehandledning på svenska
- Att högskolor och universitet med svensk- och tvåspråkig utbildning erbjuder bristfälliga studiehandledningstjänster på svenska

- Att utbildningen och kompetensen hos dem som arbetar som svenskspråkiga vägledare inom arbets- och näringsbyråer, ungdomsverkstäder är brokig och att det inte finns lämplig påbyggnadsutbildning på svenska för dem som arbetar i branschen

Åtgärdsförslag

- Att UKM inom sitt nya utvecklingsprogram för handledning och vägledning utser ansvarspersoner för en del av programmet som specifikt utvecklar handledning och vägledning för den svenskspråkiga utbildningen. Handleddarutbildningen behöver innehålla kompetens kring hur man kan kartlägga tidigare inlärd kompetens och identifiera den samt ha kunskap om erkännande, speciellt vid handledning av nyanlända invandrare och vuxna
- Att utveckla och stärka utbildningen i handledarvetenskap för studie- och karriärhandledare inom alla utbildningssektorer inom svenskspråkig utbildning. På sikt borde en svenskspråkig vägledarutbildning, eventuellt ett magisterprogram på 120 studiepoäng i studie- och yrkesvägledning, tas i bruk, för att också på svenska kunna fylla den nationella kravnivån och de allt mer krävande och mer mångsidiga behov av handledarkompetens som numera finns inom alla utbildningsområden
- Att Helsingfors universitet, till exempel genom en ny flerformsutbildning, och som ett samarbete mellan HU, ÅA och Öppna universitetet, börjar erbjuda studieplatser för studiehandedarutbildning på svenska
- Att UKM ger Åbo Akademi och Helsingfors universitet resurser för att skapa ett forskningssammanhang på svenska gällande handledarvetenskap som stöd för utbildningen av och kompetensutvecklingen för studiehandedare
- Att UKM ger Åbo akademi och Helsingfors universitet resurser för att öka utbudet av och tillgängligheten till regelbunden kompetensutveckling för elev- och studiehandedare, gällande information, rådgivning och vägledning samt karriärvägledning
- Att de högskolor som erbjuder svenskspråkig utbildning uppmanas att även erbjuda tillräcklig studiehandedning på svenska

9 Svenska studievägar för barn, elever och studerande med varierande kulturell och språklig bakgrund

9.1 Integration och utbildning på svenska i Finland

Redan i det första kapitlet i denna rapport betonas betydelsen av att invandrare som av olika skäl flyttar till Finland är en viktig grupp även inom den svenskspråkiga utbildningen. Det har framhållits att ca 6% av de immigranter som flyttar till Finland borde integreras på svenska för att bibehålla den proportionella andelen svenskspråkiga i Finland också i framtiden. I det tvåspråkiga Kanada integreras en viss andel av immigranterna på franska, av motsvarande skäl. Finlands befolkningstillväxt är redan nu i hög grad beroende av immigrationen. Behovet av ny arbetskraft inom bland annat vård och omsorg, och flera servicebranscher, kan inte fyllas utan en invandring från andra länder. Det behövs även svenskkunnig personal inom alla områden. På orter med övervägande svenskspråkig majoritet borde det vara självklart att invandrarnas integrationsspråk är svenska, för att integrationen ska bli så smidig som möjligt, och för att immigranterna ska kunna jobba och verka, samt kommunicera med andra i närsamhället. Men även alla de invandrare som kommer till södra Finland och huvudstadsområdet med dess stora tvåspråkiga kommuner bör kunna tas emot också på svenskspråkiga eller tvåspråkiga integrationsstigar. Alla som flyttar till Finland har enligt lagen om främjande av integration subjektiv rätt att välja svenska som sitt integrationsspråk och få tydlig information om detta, samt stöd för språkundervisning i svenska. Tyvärr uppfylls dock inte denna rättighet i praktiken. I många fall har varken Migrationsverket, TE-tjänsterna, NTM-centralerna eller kommunerna gett de nyanlända information om möjligheten att välja någotdera nationalspråket som integrationsspråk i Finland, och om de möjligheter kunskaper i svenska ger på arbetsmarknaden, till exempel i Norden. (Se artikeln: Få tvåspråkiga kommuner satsar på svensk integration, Västra Nyland, 2019).

I samband med den stora integrationsvågen 2015, då Finland fick ta emot 32 500 invandrare mot 3 600 året innan, visade det sig, trots dessa ovan nämnda initiativ gällande integration på svenska, att myndigheterna ansåg det vara självklart att man gjorde upp strukturer enbart för att integrera dessa nyanlända individer på finska. Detta gällde i synnerhet i södra Finland inklusive huvudstadsregionen. (Wikberg, i förordet till Thors 2018, s. 3). Detta blev alltså kutymen, trots att Lagen om främjande av integration 1386/2010 uttryckligen slår fast att varje immigrant som kommer till Finland har rätt att välja någotdera

nationalspråket som integrationsspråk, och trots att huvudstadsregionen och egentliga Finland har en stor mängd väl fungerande läroanstalter och nätverk som hade kunnat utnyttjas, och som hade inneburit en balans mellan språken.

Liselott Sundbäck påpekar i sin utredning "Är integrationsspråket individens, kommunens eller statens val?" (2017) att det inte systematiskt ges information om svensk integration i tvåspråkiga kommuner där finskan är i majoritet och att strukturerna för svenskspråkig integration inte fungerar. Den andra utmaningen är integrationsstrukturerna som ska stödja även svenskspråkig integration, men ofta inte gör det. Inom den här utredningen som beskriver läget 2020 har det framkommit att ovan nämnda problem kvarstår och behöver åtgärdas, ifall man vill stärka integrationen på svenska. Det har även i flera andra sammanhang påpekats att myndigheterna i väldigt många fall låter bli att informera nyanlända om möjligheten till integrering på svenska. Migrationsverket ger till exempel ofta fel information om språkförhållandena på tvåspråkiga orter och till exempel inom utredningen gällande integrering på svenska. Arbets- och näringsbyråerna nämner oftast inte alls möjligheten att integreras på svenska (se till exempel Westerlund 2020).

Man behöver bara i dagens läge, 2021, kasta en blick till exempel på broschyren *Jobba i Finland* som ges ut av TE-tjänster (arbets- och näringslivsministeriet på finska, svenska och engelska) för att inse hur osynligt det svenska är för immigranter som anländer till Finland. I broschyren betonas kunskaper i finska som det enda "lokala" språket i Finland, vilket ju inte stämmer varken i kommuner med svenskspråkig majoritet, eller i tvåspråkiga kommuner. På en av de första sidorna i broschyren ingår en ruta med "Finland i ett nötskal" men där nämns inte att svenska är landets ena nationalspråk och när Finlands utbildningssystem beskrivs nämns inte den svenskspråkiga utbildningsstigen överhuvudtaget.

Inom regeringsprogrammet för Sanna Marins regering (10.12.2019) betonas främjandet av integrationen och en integrationspolitisk redogörelse kommer inom kort att behandlas i riksdagen. Bland bakgrundsmaterialet till arbetet med denna redogörelse finns rapporten, som har utarbetats av en arbetsgrupp utsedd av den tidigare undervisningsministern Sanni Grahn-Laasonen (UKM 2019:1). Rapporten behandlar bland annat frågor om tillgången till lärare och om lärarnas kompetens och behörighet, deltagandet i småbarns-pedagogik, läget i fråga om den förberedande undervisningen före den grundläggande utbildningen och utmaningar när det gäller kunskaperna i finska. I rapporten föreslås att staten ska utreda orsakerna till invandrares svagare inlärningsresultat och följa upp hur de senaste åtgärderna inom reformen av yrkesutbildningen har påverkat möjligheten för studerande med invandrarbakgrund att bli antagna till utbildningar samt åtgärder för att göra vägen till utbildning och sysselsättning smidigare.

Efter att denna rapport kom ut har man påbörjat arbetet med nya grunder för läroplanen för integrationsutbildning av vuxna invandrare som färdigställs inom år 2021, och den fria

bildningen har fått en viktig roll. Den så kallade förberedande utbildningen för olika utbildningsformer har omformats till en enda utbildningsform med namnet Utbildning som handleder för examensutbildning och denna utbildningsform införs år 2022 som en del av den utvidgade läroplikten, som i sin tur träder i kraft första augusti 2021. (Se Utbildningsstyrelsens webbplats, Grunder för utbildning som handleder för examensutbildning).

Nationella Centret för utvärdering har under de senaste åren, delvis på basis av ovanstående rapport, utvärderat till exempel yrkesutbildningsreformen inverkan på invandrarnas möjligheter att utbilda sig och bli sysselsatta. Under de senaste åren har NCU genomfört hela sex utvärderingsprojekt, senast ett gällande invandrares utbildningsstigar, med speciellt fokus på yrkesutbildning (se Hievanen et al, NCU 11:2020) för att ur olika perspektiv ta reda på hur integrationen av invandrare förlöper. Inget av dessa projekt har dock utrett hur integrationen har lyckats inom den svenskspråkiga utbildningen. Den enda svenskspråkiga rapport NCU har gett ut kring temat handlar om två- och flerspråkighet och hur den hanteras i svenskspråkiga skolor (Hellgren et al, NCU 8:2019).

I detta sammanhang är det skäl att påpeka, att den svenskspråkiga utbildningen trots de hinder som beskrivits, tar emot ett ständigt ökande antal elever och studerande med andra modersmål än svenska och finska. En växande grupp studerande inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen har en annan språkbakgrund än finsk eller svensk. Denna grupp av studerande ökade från 276 studerande år 2010 till 783 år 2018. År 2018 utgjorde denna grupp ca 8 % av alla studerande inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen (statistikjästen Vipunen). Dessa elever behöver både material i svenska som andraspråk och speciell handledning. Enligt en utvärdering som genomfördes 2012–2013 erbjöd 40 procent av utbildningsanordnarna av svenskspråkig grundläggande yrkesutbildning svenska som andraspråk. Samtidigt framgår det av utvärderingen att utbildningsanordnarna ser att det finns stora behov av att öka undervisningen i svenska som andraspråk (Pirinen, NCU 17:2015). Enligt de nyaste uppgifterna om språkbakgrunden bland elever i den grundläggande utbildningen ökar andelen elever stadigt, även om det sker rätt långsamt. Andelen elever med andra hemspråk än finska och svenska är cirka fem procent. (UBS lägesöversikt, Elevernas språkliga bakgrund)

Enligt Utbildningsstyrelsen verkar integreringen inom den svenskspråkiga utbildningen fungera allt bättre, ju fler nyanlända som kommer in i det svenskspråkiga systemet. De kommuner som har en hög andel elever som integreras på svenska har skapat goda modeller för integreringen och eleverna har kunnat integreras i vanlig klass på ett smidigt sätt. Det vore extra viktigt med en utvärdering av den svenskspråkiga integrationen snarast möjligt. På det sättet kunde man även få reda på goda modeller för integrations- och utbildningsstigarna på svenska i allt flera kommuner. Helsingfors stad har nyligen utarbetat en överskådlig modell för utbildningsstigarna, med tanke på integration på båda språken (se bilaga 21). I bilagorna 22 och 23 finns en översikt över sökande till andra stadiet bland elever med andra modersmål än finska eller svenska.

Sedan år 2019 pågår som sagt arbetet med ett integrationspolitiskt åtgärdsprogram, som kommer att sändas på remiss i slutet av januari 2021 för att sedan överlämnas till riksdagen i form av en redogörelse våren 2021. (Se översikt, Bruun, 2019). I flera av punkterna i regeringsprogrammet som ska främja integrationen har integrationsspråket stor betydelse och därför är även de möjligheter som gäller integration på svenska viktiga att synliggöra.

9.2 Vad visar de utredningar som gäller integration på svenska?

I Finland har många integrationsprojekt genomförts sedan 1999 då den första integrationslagen infördes, men inget av de statliga projekten har uttryckligen tagit fasta på invandrarens möjligheter att välja mellan två integrationsspråk, förutom projektet Delaktig i Finland 2011–13, som finansierades av privata fonder och statliga medel, och där både staten och flera kommuner deltog. Tre av de trettio försöksprojekt som genomfördes var svenskspråkiga. (Helander 2015, s. 17). Även publikationen *Via svenska*; den svenskspråkiga integrationsvägen, Magma-studie 1/2012 som gjordes i anknytning till DiF-projektet.

Med utgångspunkt i de erfarenheter man hade från Delaktig i Finland, och i det läge då frågan om hur vi inför den stora vågen av nyanlända 2015 skulle ordna integrationen på bästa sätt var aktuell, men endast på finska, tog de privata fonderna ett eget initiativ för att utreda integrationsfrågan ur svenskspråkig synvinkel. Liselott Sundbäck utsågs till invandrarkoordinator, och hon sammanställde den ovan nämnda rapporten "Är integrationsspråket individens, kommunens eller statens val? Slutrapport över projektet Integration på svenska. (Kommunförbundet, 2017). Många av de förslag som den rapporten utmynnade i är fortfarande aktuella och finns delvis med i de åtgärdsförslag gällande utbildning på svenska, som framkommit under denna utredning.

De farhågor för den svenska utbildningens del, som kommer fram i Sundbäck's rapport gällande landskapens eventuella nya roll som upphandlare av integrationsutbildning finns fortfarande kvar, då ingen vet hur dessa strukturer kommer att se ut i framtiden. Därför är det viktigt att betona att de som för närvarande ansvarar för utformningen av den integrationspolitiska redogörelsen måste beskriva utbildningsvägarna på svenska tydligt och göra dem synliga. Gällande svenskspråkig utbildning för invandrare nämner Sundbäck även bland annat behovet av finlandssvenskt undervisningsmaterial i svenska för invandrare. Sådant material produceras bland annat av Utbildningsstyrelsen.

Liselott Sundbäck's rapport utvärderas av Astrid Thors på uppdrag av Kommunförbundet. Thors betonar några viktiga aspekter som vi också tagit fasta på här, till exempel den fria bildningens potential och viktiga roll inom svenskspråkig integrationsutbildning. (Thors, 2018). Thors konstaterar att den nya lagen 2017 ger den fria bildningen en viktig roll som

egentlig s.k. integrationsutbildning, vilket är positivt sett ur svensk synvinkel. (Ibid, s. 18). Flera andra av Thors förslag är också ytterst relevanta, till exempel förslaget att språkvalsfrågan borde utreds ytterligare kombinerat med att utreda de möjligheter till effektiva och motiverande språkstudier som den ständigt nya tekniken ger, både för integrationsundervisning men även för alla som ska lära sig nya språk. Med intressanta metoder som innebär individanpassade digitala distansstudier är det säkert betydligt lättare numera att lära sig kommunicera både på svenska, finska, engelska och andra språk, oberoende av från vilken del av världen man kommer.

Thors nämner även arbetslivet och sysselsättningen och föreslår att de arbetsgivare som behöver svenskkunnig personal borde koordinera och göra sin rekrytering synligare och att ett forum för finlandssvenska arbetsgivare kunde etableras (Thors, 2018, s. 21). Även inom denna helhetsutredning om den svenskspråkiga utbildningen blir det stora behovet av ny svenskkunnig arbetskraft inom flera yrkesområden synligt. Astrid Thors betonar även att det behövs en helhetsstrategi för utbildningssektorn i huvudstaden, för att stärka beredskapen att ta emot elever med utländsk bakgrund (2018, s. 22).

Dessutom påpekar Thors att det är viktigt att utarbeta integrationsmodeller som hjälper eleverna att få insikt också i det andra nationalspråket, och att det behövs anvisningar och riktlinjer från de involverade ministerierna och Utbildningsstyrelsen för att detta ska förverkligas:

”En dylik inriktning ska givetvis anpassas till elevens förmåga att lära sig språk. Sammanfattningsvis är dock språkvalsfrågan en sådan som kommer att kräva ytterligare utredning, att man följer med den internationella utvecklingen och att studiematerialet utvecklas hela tiden.” (2018, s.20)

9.3 Språklig integration i andra länder med flera officiella språk

Om man kastar en blick på integrationslösningar i andra länder med flera än ett officiellt språk ser man att landets statliga språkpolitik har en stor och avgörande roll för språkinläringen bland immigranter. Detta gäller i hög grad i länder som har flera än ett officiellt språk. Finland har i internationella sammanhang ansetts för ett exemplariskt land gällande lagstiftning om språk och jämlikhet för landets båda officiella språk. Om vi ska lyckas med att upprätthålla landets tvåspråkighet också i en tid av stark mobilitet, är det viktigt att Finland också på lagstiftningsnivå främjar integrationen på båda de officiella språken.

Det tvåspråkiga Kanada kan i många fall jämföras med Finland och där har man även lyckats väl med integrationen. Intressant är att konstatera att då delstaten Quebec, som är franskspråkig, ännu inte hade lagstiftning gällande integrationspråken, valde de flesta invandrare att integrera sig på engelska. Nu har man stiftat lagar som innebär att de nyinflyttade integreras på franska och barnen börjar i franskspråkig skola. I de övriga delarna av Kanada som är engelskspråkiga, har man stiftat lagar som bestämmer att fem procent av de nyanlända ska integreras på franska. Den kanadensiska modellen i vissa delstater kunde vara den rätta vägen att gå även i Finland.

Katalonien kan jämföras med Quebec, eftersom Katalonien är en av de Spaniens autonoma regioner som förhandlat till sig ytterligare behörigheter. I Katalonien har man en enspråkig modell för invandrare: alla ska integreras på katalanska. I Katalonien tillåts inte tvåspråkiga skolor, alla ämnen utom läroämnet spanska undervisas på katalanska. Eftersom spanskan, i Barcelona med förorter där de flesta katalaner bor, är första språk hemma, på gatan och i media, anser man att skolspråket bör vara katalanska för att barnen skall bli tvåspråkiga. De flesta lär sig spanska hemma. Spanska undervisas också som ett främmande språk i alla skolor i Katalonien.

Belgien är ett land delat i två distinkta delar. där den franska och den flamländska delen har olika integrationspolitik. Belgien har löst språkkonflikten genom ett genialt system där språkgemenskaperna existerar parallellt med regioner. Till regionernas behörigheter hör jordbrukspolitiken (såvida den inte styrs av EU-direktiv), byggnadspolitiken med offentliga arbeten, infrastrukturen och energipolitiken, bortsett från kärnkraften. Gemenskaperna ansvarar för utbildning, kultur och för hälsovården. Intressant med tanke på Svenskfinland är att gemenskaperna inte är geografiskt utan språkligt betingade. Så hör till exempel invånarna i regionen Bryssel till antingen den flamländska, franska eller tyska gemenskapen beroende på modersmål. Systemet gör det möjligt för människor som bor i samma höghus, ja till och med samma hushåll att rösta i olika valkretsar och höra till olika skol- och sjukvårdsdistrikt.

Belgien saknar ministrar för kultur- och utbildning på federal nivå. Representationen i europeiska ministerrådets möten löser man genom att turvis sända de olika språkgemenskapernas undervisningsministrar. Den flamländska delen har en mycket sträng integrationspolitik: varje invandrare måste genomgå ett obligatoriskt integrationsprogram med samhällsinformation och språkundervisning i flamländska.

Sydtyrolen har tre officiella språk: tyska (ca 62%), italienska (ca 23%) och ladinska (ca 4%). Sydtyrolen har inte alltid varit en enhetlig region utan den har bildats i sakta mak. Sedan andra världskriget har man stegvis förhandlat fram utökat självstyre, både från grannprovinserna Trento och från huvudstaden Rom, bland annat 1972 och 1992. Utbildningen i Sydtyrolen är administrativt indelad i tre självständiga förvaltningar, som bildar tre skolsystem

enligt språk. Systemet är uppbyggt för att garantera en långtgående språk- och kulturautonomi för den tyska och den ladinska minoriteten. Skolsystemen är i princip helt självständiga med vissa förbehåll och tvärförbindelser. Skolorna i det tyska och det italienska systemet är enspråkiga, dock så att det andra språket undervisas som främmande språk. I de ladinska skolorna är ladinska huvudspråket, men vissa ämnen undervisas på tyska och/eller italienska.

Eftersom det tycks vara den existerande språkpolitiken som i hög grad bestämmer hur ett flerspråkigt land hanterar frågan om integrationsspråk, är det ur finländsk synvinkel viktigt att följa de principer man har gällande tvåspråkigheten, det vill säga, ge invandrare goda möjligheter att välja svenska som integrationsspråk men även skapa klara och effektiva modeller för hur de nyanlända även kan lära sig det andra nationalspråket finska redan i ett tidigt skede. (Fakta av Johan Häggman januari 2021, samt ur Sundbäcks rapport 2017, s. 22–23, samt tidigare språkkommissionär Francois Boileau, Ontario, Kanada).

9.4 Sammanfattning

Under intervjuer och genom olika källor har det i denna utredning framkommit:

- Att förståelsen för att immigranter som kommer till Finland med fördel integreras på svenska i regioner med stor andel svenskspråkiga, eller överhuvudtaget på tvåspråkiga orter, ofta saknas hos myndigheter, bland kommunala tjänstemän, beslutsfattare samt inom NTM-centralerna och att de nyanlända därför inte görs medvetna om möjligheten att gå den svenska integrationsstigen eller får stöd för den.
- Att antalet elever med annan språkbakgrund än svensk eller finsk ökar allt mer i dagens läge, trots långsam integration på svenska, det vill säga ca 5 % av eleverna i den svenskspråkiga grundläggande utbildningen har andra hemspråk än svenska och finska
- Att andelen studerande med andra hemspråk än svenska och finska är ca 8 % inom den svenskspråkiga yrkesutbildningen, ca 3 % inom svensk gymnasieutbildning, (UBS lägesöversikt), ca 3% inom fria bildningen och ca 13 % i de svenska yrkeshögskolorna
- Att man inom flera svenskspråkiga kommuner och lärosäten jobbar hårt för att skapa de bästa möjliga lösningarna för nyanlända att lära sig svenska och utbilda sig på svenska och att man lyckats väl med en smidig integrering av elever inom svensk utbildning på flera orter
- Att integreringen för nyanlända på svenska i praktiken i många fall inte fungerar som den borde, ibland inte ens då man har fattat beslut om integrering på svenska

- Att endast tretton av landets 33 tvåspråkiga kommuner för närvarande erbjuder invandrare möjligheten att integreras på svenska, även om varje immigrerad har subjektiv rätt att välja integrationspråk [Lag om främjande av integration 11 § (1386/2010), Grundlagen 17 § (731/1999), Språklagen 35 § (423/2003)]
- Att de statliga myndigheterna hittills inte har gjort någon utredning över hur integrationsstigar på svenska fungerar; de få utredningar som gjorts har tillkommit genom initiativ av tredje sektorn
- Att man nu efterfrågar processer och klara utbildningsstrukturer, i samarbete med de finskspråkiga integrationsansvariga, för att tydliggöra de svenskspråkiga utbildningsvägarna och förbättra rådgivningen gällande dem, samt fungerande mångprofessionell vägledning, för alla som valt den svenska integrationsstigen
- Att det behövs fortbildning inom alla utbildningsnivåer i antirasistisk pedagogik samt mångkulturella lärmiljöer och flerspråkighet
- Att man inom den svenskspråkiga utbildningen behöver utveckla och sprida kompetens i att kunna identifiera de nyanländas muntliga, skriftliga, digitala och matematiska färdigheter, till exempel genom att använda och utveckla det kartläggningstest som framtagits i kommunen Närpes med dess höga andel elever med varierande språk som integreras inom den svenskspråkiga utbildningen

Det är centralt för det finländska samhället att nu och i framtiden kunna erbjuda goda möjligheter till utbildning och sysselsättning efter utbildningen, för alla dem som flyttar till Finland. De nyanlända behövs i det finländska arbetslivet, och globalt sett är mobiliteten ett fenomen som fortsätter att öka, även om man i olika utredningar konstaterar att dimensionerna i invandringen till Finland är varierande. Det som nu krävs är tydlig och effektiv information om vad det innebär att integreras på svenska och att alla tvåspråkiga kommuner erbjuder tydliga integrationsstigar på svenska för barn, unga och vuxna samt väl fungerande integrationsutbildningar på svenska.

Detta trots att olikheterna mellan de finlandssvenska regionerna tenderar att bli större, just på grund av att integrationen på svenska bara sker på vissa tvåspråkiga orter. Olikheterna betyder också att det knappast finns en enda modell som kan användas för svensk integration, utan olika modeller behövs. På många håll i svenska kommuner i Österbotten är arbetskraftsinvandring vanlig, och då integreras familjerna oftast på svenska; en del av flyktingarna och de asylsökande får också utbildning i svenska. Däremot finns det färre elever med invandrarbakgrund i svenska skolor i huvudstadsregionen. Dessutom har omorganiseringar inom förvaltningen i Helsingfors stad medverkat till att den planerade omorganiseringen av svenskspråkig integration hotar att försvagas betydligt. En helhetsstrategi för

integration för svenska småbarnspedagogiken och skolan i huvudstadsnejden vore säkert en god lösning.

Huruvida en del av de immigranter som från olika delar av världen flyttar till Finland kommer att integreras på svenska, eller om integrationen sker enbart på finska, vilket nu nästan uteslutande är fallet, är, såsom det framkommit tidigare, en central fråga för den svenskspråkiga utbildningens framtid. Den kanadensiska modellen kunde vara ett alternativ också för integrationspolitiken i Finland. I Kanada är målet att 5 % av dem som immigrerar till landet, till exempel i provinsen Ontario, ska integreras på det mindre nationalspråket franska. Men detta är inte enbart en minoritetsfråga. Finlands officiella flerspråkighet är en central aspekt att ta hänsyn till i integrationspolitiken, i ett nationellt perspektiv.

Utmaningar och åtgärdsförslag

Utmaningar

- Att den svenskspråkiga utbildningsvägen ofta i praktiken inte finns till förfogande för en stor del av de invandrare som kommer till Finland, eftersom de flesta tvåspråkiga kommuner (20/33) har valt att integrera nyanlända enbart på finska, och man därmed inte följer lagen om främjande av integration, särskilt 11 §, (1386/2010) som ger den enskilde invandraren subjektiv rätt att välja integrationsspråk och utbildningsspråk
- Att det hittills inte har gjorts någon utvärdering av hur de svenskspråkiga integrationsstigar och utbildningsstigar fungerar, trots att NCU har genomfört flera omfattande utvärderingar gällande invandrare inom utbildningssystemet i Finland
- Att integreringen på svenska av olika orsaker inte alltid fungerar ens i de fall där man har fattat beslut om integrering på svenska och att det är svårt och ofta omöjligt inom nuvarande system att få till stånd systematiska integrationsvägar för invandrare på svenska, från småbarnspedagogik till tredje stadiet, så länge integrationsstrukturerna och modellerna inte är tydliga och väl utformade lokalt också på svenska i alla tvåspråkiga kommuner
- Att det finns brist på material för lärande och undervisning och brist på lärare och småbarnspedagoger som har kompetens att undervisa i svenska som andraspråk och i interkulturell pedagogik inom svenskspråkig utbildning.

Åtgärdsförslag

- Att de som ansvarar för den integrationspolitiska redogörelsen och för den utbildningspolitiska redogörelsen ges i uppdrag att synliggöra och tydligt beskriva integrationen, språkinläringen och utbildningsvägarna på landets båda nationalspråk
- Att UKM i samarbete med andra myndigheter inrättar en särskild befattning med ansvar för utbildningsvägar på svenska för invandrare
- Att den statliga myndigheten NCU får i uppdrag att genomföra en grundlig kartläggning och utvärdering av hur den svenskspråkiga integrationsstigen fungerar i Finland, hur väl basfärdigheterna utvecklas på den svenskspråkiga integrationsstigen och vilka faktorer som främjar smidigheten i den svensk-språkiga utbildningsvägen för nyanlända
- Att det bland annat med stöd av ovanstående utvärdering genomförs en statlig koordinering som involverar alla berörda myndigheter, och även tredje sektorn, för att skapa systematiska och tydligt formulerade, flexibla svensk-språkiga integrations- och utbildningsstigar för barn, unga och vuxna som anländer till Finland som invandrare
- Att det utarbetas en officiell koncentrerad objektiv vägledning för nyanlända som går den svenska integrationsvägen, och att den stöds av ett mångprofessionellt team, som bland annat gör kompetenta kartläggningar av de nyanländas kunnande, kompetenser och språkkunskaper och placeras under en särskild svenskspråkig enhet inom det planerade nya statliga kompetenscentret för kontinuerligt lärande
- Att det i huvudstadsregionen, dit en stor del av invandrarna flyttar, upprättas ett gemensamt kommunalt kompetenscentrum som samarbetar med de finska kompetenscentren för integration
- Att utbildningsanordnarna i tvåspråkiga kommuner och regioner uppmanas att förbättra sin beredskap och sina strategier samt reservera resurser för att inom hela den svenskspråkiga utbildningsstigen integrera barn och unga med andra modersmål än svenska och finska, från småbarnspedagogik till tredje stadiet och vuxenstudier
- Att det i de svenskspråkiga studievägarna för invandrare också införs tydliga kriterier och mål, med anvisningar av UKM och UBS, samt effektiva intensivkursmodeller för studier i finska, i syfte att ge invandrare inom den svensk-språkiga utbildningen möjlighet att även uppnå goda kunskaper i finska

- Att de svenskspråkiga lärarutbildningarna inklusive utbildningarna inom småbarnspedagogik, samt vägledarutbildningarna inkluderar tillräcklig och obligatorisk utbildning i språk- och kulturmedvetenhet och systematisk utbildning och fortbildning i svenska som andraspråk och i interkulturell pedagogik
- Att Utbildningsstyrelsen inom ramen för produktionen av läromedel med liten spridning tilldelas resurser för en extra satsning på läromedel samt stödmaterial för lärare i svenska som andraspråk och i interkulturell pedagogik.

10 Förvaltning, språk och kultur

10.1 Allmänt

I inledningen beskriver jag betydelsen av att se den svenskspråkiga utbildningen som en egen helhet, det vill säga ett eget utbildningssystem inom den finländska utbildningen. Det finns vissa strukturella villkor och grundpelare som måste vara stabila, för att den svenskspråkiga utbildningen ska ge individerna på de svenskspråkiga utbildningsstigarerna samma möjligheter att på ett jämlikt sätt, i jämförelse med dem som går den finskspråkiga utbildningsvägen, utvecklas till sin fulla potential. Alla delar inom utbildningen är på något sätt beroende av andra delar på den svenska utbildningsvägen och det är centralt att de fungerar väl, utvecklas och förändras på ett systematiskt och tidsenligt sätt.

Det kan anses råda konsensus kring synen att utvecklingen av den svenskspråkiga helheten ska följa nationella riktlinjer. Därtill finns det, som denna utredning visar, också många särdrag och behov som är specifika för den svenskspråkiga utbildningen. De grundpelare som bär upp den svenskspråkiga utbildningshelheten behöver kontinuerligt utvecklas och stärkas, i synnerhet i den förändringskultur som råder. Alla som arbetar inom den svenskspråkiga utbildningshelheten: lärare, rektorer, kommunala och statliga tjänstemän med flera, måste ständigt agera på två olika nivåer. De ska dels kontinuerligt följa med den nationella utvecklingen och se till att de nationella målen uppfylls även inom den svenskspråkiga helheten, dels kontinuerligt arbeta för att stärka grundpelarna och särbehoven inom den svenskspråkiga utbildningen. Detta kapitel lyfter fram fundamenten inom den svenskspråkiga utbildningen, nämligen den svenska utbildningsvägens förvaltningsstruktur, språk och kultur. Eftersom dessa tre grundpelare är beroende av varandra kommer de att behandlas här som en helhet. Oberoende av vilken grundpelare man fokuserar på, kommer de övriga att påverka resonemanget.

10.2 Systemet, språket, utbildningskulturen

Den viktigaste basen för den svenskspråkiga utbildningen är själva systemet, det vill säga hur den svenskspråkiga utbildningen är organiserad. Idealet för språkgrupper som bildar en infödd minoritet i ett land är att ha ett eget utbildningssystem med undervisning på det egna modersmålet. Alla språkliga minoriteter arbetar mot detta mål (se till exempel rapporten *The Teaching of Regional or Minority Languages in Schools in Europe* 2019).

Den andra centrala grundpelaren – även för ett majoritetsspråk – är undervisningsspråket, i detta fall det svenska språket. Det har redan blivit tydligt att de språkliga aspekterna och systemaspekterna är invädda i varandra. Den tredje grundpelaren är det kulturella kapital som den svenskspråkiga skolan förvaltar och bör bearbeta och utveckla enligt tidens krav.

Svenskan i Finland är inte klassificerad som minoritetsspråk, eftersom den är ett officiellt språk, det ena av Finlands två nationalspråk. Rättigheten till utbildning på det egna modersmålet är därför tryggad i lagen, för alla svensk- och flerspråkiga som väljer den svenskspråkiga utbildningsvägen. Det faktum att man inom lagstiftningen tydligt ser den svenskspråkiga utbildningen som ett eget system, en egen organisation, inom den finländska utbildningen, är centralt för att det svenska utbildningssystemet ska kunna fungera smidigt.

På Utbildningsstyrelsen finns det sedan 1920 en särskild avdelning som ansvarar för den svenskspråkiga utbildningen från småbarnspedagogik till och med slutet av andra stadiet och den fria bildningen. "Den svenska skolstyrelseavdelningen var en dyrbar gåva, vars betydelse knappast kan överskattas" skriver Karl Bruhn, år 1940. Inom Utbildningsstyrelsens organisation fungerar alltså den statliga förvaltningen av den svenskspråkiga utbildningen på ett tydligt och funktionellt sätt. Däremot saknas det en motsvarande enhet eller avdelning på undervisnings- och kulturministeriet. Där finns de facto inte en enda befattning med helhetsansvar för den svenskspråkiga utbildningen. Det innebär till exempel att den svenskspråkiga utbildningen på tredje stadiet inte har någon naturlig kontakt på undervisnings- och kulturministeriet. Ett centralt åtgärdsförslag i denna utredning är därför att man på undervisnings- och kulturministeriet utser en tjänsteman som har det explicita uppdraget att koordinera den svenskspråkiga utbildningen (se närmare åtgärder i kapitel 11).

Organiseringen av den svenskspråkiga utbildningen på lokal nivå är minst lika viktig. Den har en avgörande betydelse för den svenskspråkiga utbildningsvägen. I rapporten *Ett språk eller två. Förvaltningsmodeller för tvåspråkiga kommuner*, av Jan-Eric Enestam och Marcus Henricson (Magma 1:2015) rekommenderas att de tvåspråkiga kommuner som ännu inte gjort så, bör dela sin utbildningsförvaltning på språklig grund. Det ger båda språkgrupperna stora fördelar, och de har visat sig att den modellen fungerar väl och tydliggör det svenska utbildningen som en egen helhet inom utbildningen i Finland. Gällande svenska kommunala språköskolor i finskspråkiga kommuner bör man hitta lösningar som garanterar att bildningsförvaltningen ger även de svenskspråkiga skolorna det förvaltningstöd de har rätt till.

Varje gång man stiftar nya lagar är systematiken och grundrättigheterna gällande svensk- och finskspråkig utbildning, samt samernas, romernas och de teckenspråkigas rättigheter i Finland viktiga att tydliggöra. När småbarnspedagogiken nyligen överfördes till utbildningsförvaltningen (år 2013) och lagstiftningen reformerades anpassade man dock inte,

ur undervisningsspråklig synpunkt, lagen om småbarnspedagogik (540/2018) till lagen om grundläggande utbildning. Det är rationellt och förnuftigt att hävda att den formulering som finns i lagen om grundläggande utbildning gällande undervisningsspråk, även borde användas i all annan utbildningslagstiftning. Den formulering som nu finns i lagen om småbarnspedagogik 8 §, och speciellt den något otydliga formuleringen "ska småbarnspedagogik ordnas på kommunens och samkommunens båda språk" har enligt ut-sago i några fall lett till osäkerhet gällande tolkningar av lagen i praktiken. Därför finns det tunga skäl som talar för att lagtexten borde justeras. (Se åtgärdsförslagen i detta kapitel). Denna åtgärd vore mycket betydelsefull för alla, både vårdnadshavare och utbildningsanordnare, samt för olika myndigheter och framför allt för de barn som ska ta sina första steg på lärtigen. Det är även värt att beakta att språkutvecklingen under perioden två till sex år är mycket avgörande för ett barns framtida språkliga kompetens och lärande. Om familjen har valt svenska som sitt barns utbildningsspråk, ska även den småbarnspedagogiska delen av utbildningen, oberoende av ort, fungera smidigt på svenska. Från tre års ålder framåt är den språkliga miljön runt barnet av avgörande betydelse för språkutvecklingen. Barn utvecklar sitt språk i ständig dialog med varandra och med vuxna, genom lek och genom att utforska språket på en mängd olika sätt (se till exempel Højgård, 2000, s. 120–129).

Dessutom bildar de småbarnspedagogiska åren och skolåren 1–9 basen för allt fortsatt lärande under resten av utbildningstiden, och för hela livet. Alla utbildningsformer är som sagt viktiga och påverkar varandra, men ur individens synvinkel är det ändå basen, det vill säga småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen, som är extra viktiga, eftersom de formar de grundstenar som de övriga utbildningsnivåerna vilar på – både i fråga om språkfärdighet som i fråga om attityder. I dag har det svenska språket i Finland ett allt snävare utrymme i det finländska samhället. Inom både småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen krävs det därför speciella kontinuerliga satsningar för att stödja och stärka barnens och elevernas språkutveckling. Därför måste det svenska kunskapspråket särskilt och kontinuerligt tränas och stödjas medvetet, och ofta genom speciella satsningar, inom de svenskspråkiga utbildningarna. Det svenska i Finland har, liksom det finska, både en historisk och en kulturell bakgrund; den svenska skolan är inte en språkskola eller en "finsk skola på svenska", utan en kulturell och språklig utbildningshelhet, med egna etablerade traditioner, från början av småbarnspedagogiken till tredje stadiets slut. Den svenskspråkiga skolan har ett centralt och mångsidigt samhälleligt, kulturellt och språkligt uppdrag i det tvåspråkiga Finland. Den svenskspråkiga utbildningsvägen bör ge varje individ en möjlighet att välja att gå sin utbildning på svenska från småbarnsstadiet till vuxen ålder.

Den svenska skolan i Finland kan kallas en kulturskola. Den är inte en språkskola, det vill säga en finsk skola där undervisningen råkar erbjudas på svenska, utan en kulturinstitution som förmedlar och skapar svensk kultur – med sina särpräglade kopplingar till

Norden – i Finland, samtidigt som dess medlemmar utvecklas och lär sig. Uppkomsten av denna svenskspråkiga skola med en egen skolkultur ligger i uppbyggnaden av det finländska samhället:

”Det finns givetvis en historisk förklaring till att vi i Finland har två parallella utbildnings-system som verkar på respektive nationalspråk. Den har inte enbart ett samband med vår språklagstiftning, utan bottnar också i att skola och utbildning har längre rötter på svenska än på finska i vårt land. Ett skolsystem från de första klasserna t.o.m. akademisk utbildning var sedan länge utvecklat på svenska innan man lagstiftningsvägen i början av 1900-talet gav garantier för att den finska och den svenska befolkningens kulturella behov skulle tillgodoses på lika grunder.” (Tandefelt 2003, s. 39).

I kapitel sex nämns betydelsen av kreativ verksamhet och dess betydelse bland annat för att förmedla kulturarv och skapa identitet. Den svenska skolan i Finland är som tidigare påpekats en kulturskola och inom de konstnärliga ämnena kommer skolans uppdrag som kulturbärare starkt fram. Inom den svenskspråkiga utbildningen finns starka band till kultur och språk även i det övriga Norden. Om den stora betydelse de konstnärliga och kreativa ämnena har för barn och unga, speciellt i dagens värld, finns det en omfattande forskning (se till exempel Bamford 2006, samt Rasmussen och Porkelsdóttir).

10.3 Undervisningsspråket – det kunskapsrelaterade språket

Det är varje barns rätt, oberoende av språklig, kulturell eller social bakgrund, att få möjlighet att utveckla ett starkt skolspråk, dvs ett kunskapsrelaterat språk. Det kunskapsrelaterade språket skiljer sig från det vardagliga språket både vad gäller ordförråd och grammatiska konstruktioner. Jim Cummins betonar att undervisningen bör vara kontextbunden och kognitivt krävande för alla elever, också de som inte är vana vid ett kunskapsrelaterat språk. Detta för att stödja elevernas kunskapsutveckling (Cummins s. 43–44). Ett absolut centralt uppdrag för det svenskspråkiga utbildningssystemet, från småbarnspedagogiken till och med tredje stadiet, är alltså att utveckla barnens och de ungas kunskapsrelaterade svenska språk. Utgångspunkten i ett demokratiskt finländskt samhälle bör vara att varje individ som går igenom en svenskspråkig utbildning ska erbjudas samma möjlighet som de finskspråkiga att utveckla skolspråket till sitt kunskapsrelaterade språk (jfr Cummins, 2017, s. 28–30).

Den svenskspråkiga utbildningen i Finland har också utöver detta ett brett och mångsidigt språkuppdrag: Den ska tillgodose både de enspråkigt svenska elevernas språkutveckling, ofta i en väldigt utmanande icke-svensk omgivning, och den ska stödja och stärka

språkutvecklingen och lärandet på svenska för en stor och växande andel elever med två eller flera hemspråk. Språkbadsundervisningen, som erbjuds inom ramen för finskspråkig utbildning, samt inom ramen för en svensk skola i Österbotten, är en möjlighet framför allt för majoritetsspråkselever att utveckla en bred språkkunskap. Språkbadsskolorna behandlas inte inom ramen för denna utredning.

Det har visat sig att långt över 90 % av de individer som inleder sin utbildning inom svenskspråkig småbarnspedagogik fortsätter vidare i svenskspråkig grundläggande utbildning och vidare till svenskspråkigt gymnasium eller yrkesutbildning. Exakta siffror för hur stor andel av en årskull i hela landet som väljer svenskspråkig småbarnspedagogik har inte varit möjligt att få reda på, trots flera förfrågningar till den nyligen upprättade databasen VARDA. Däremot vet vi att endast ca 7 % av dem som gått i svenskspråkig grundläggande utbildning väljer att gå andra stadiet inom finskspråkig utbildning. Enligt en uppskattning från NCU väljer endast någon enda procent av de tvåspråkiga familjerna finsk skola för sina barn. De tvåspråkiga familjerna väljer den svenska skolan för att den är ett svenskspråkigt rum, där barnens och de ungas språkliga färdigheter i svenska har den största möjligheten att utvecklas. Detta faktum ställer också höga krav på ett språkpedagogiskt grepp inom den svenskspråkiga utbildningen.

I den enkätundersökning på webben som genomfördes våren 2020 som en del av denna utredning, betonade en stor del av respondenterna att det är viktigt att man inom den svenskspråkiga utbildningen kontinuerligt arbetar med extra satsningar för att stärka och stödja undervisningsspråket svenska, dvs skolspråket. Både språk- och kognitionsforskare världen över är också ense om språkets absolut centrala roll för lärandet (Jfr både nationell och internationell forskning, bland annat i Kanada, till exempel Cummins, 2017). Alla lärare och all övrig personal, från småbarnspedagogik till universitetsutbildning har ett viktigt uppdrag i att bidra till att stärka barnens och de ungas akademiska språk. Extra satsningar behövs alltså i de svenska skolorna för att stärka kompetensen i skolspråket svenska. Skolspråket är grunden för allt lärande och för individens kognitiva utveckling genom hela livet. Det behövs tydliga utarbetade modeller för att kontinuerligt utveckla alla lärares språkliga medvetenhet, modeller som ger grunden för språklig medvetenhet hos pedagoger och övrig personal, samt konkreta modeller för hur man stärker barns, elevers och studerandes språk inom olika ämnesområden. Ett barns språkutveckling är intimt förknippat med hens tanke- och kunskapsutveckling.

”När språket växer stimuleras tänkandet och förmågan att inhämta ny kunskap ökar. Den allra första skoltiden handlar egentligen mer om att använda språket för begrepps- bildning än om att plugga fakta. Barnets värld och barnets språk växer, samtidigt som läs- och skrivförmågan utvecklas” (Tandefelt, 2003, s. 41).

Det är uppenbart för alla som arbetar inom svenskspråkig skola och utbildning, att det inom den svenskspråkiga utbildningen, från småbarnspedagogiken framåt, behövs kontinuerliga extra satsningar, för att stärka och stimulera språkutvecklingen och befästa barnens, elevernas och de studerandes kompetens i undervisningsspråket svenska, vilket kan kopplas till det snäva samhälleliga utrymmet svenskan överlag har i Finland. Det är också av stor betydelse att alla som handleder och undervisar barn och unga, från småbarnspedagogik till universitetsutbildning, utvecklar och förmedlar en stark språklig medvetenhet.

10.4 Studentexamen och modersmålet

Studentexamen som utan avbrott varit en del av det finländska utbildningssystemet sedan 1852, spelar fortfarande en central roll, och den språkliga jämlikheten gällande den borde vara en självklarhet. Studentexamen har genom alla år bibehållit sin centrala roll inom den allmänbildande utbildningen, som det viktigaste utvärderingsinstrumentet i slutet av gymnasiestudierna. Den ger även allmän behörighet till högskolestudier och har fått ökad tyngd vid antagningen av studerande till universitet och högskolor.

”Studentexamen har bidragit starkt till att höja bildningen i Finland. Genom att den varit lika för alla har den samtidigt fungerat som en väg till socialt avancemang i samhället. Studentexamen har gjort det möjligt för alla begåvade ungdomar att oberoende av social bakgrund delta i bygget av samhälle och kultur i Finland”. (Aatos Lahtinen 2006)

Studentexamen kan även ses om en viktig knutpunkt då det gäller att stärka och utveckla det akademiska svenska språket i Finland samt värna om och trygga ett vetenskapligt svenskt språkbruk. Det är under skoltiden som barnen och ungdomarna formar sin språkliga medvetenhet och kommer i kontakt med ett ämnesspecifikt språk.

Modersmålsprovet är det enda obligatoriska provet i studentexamen och har alltid haft en stark ställning i studentexamen. Det är det första stora provet där ungdomarna ska kunna utnyttja och påvisa ett språkbruk som är välfungerande oberoende av vilken vetenskaplig disciplin de utgår ifrån. Ur svensk synvinkel är det extra viktigt, eftersom det krävs extra åtgärder för att kontinuerligt stärka och stödja ett språk i minoritet.

I studentexamensnämndens arbete har modersmålsämnets svenska representanter ett ansvar som sträcker sig långt utöver det egna ämnet, eftersom nämnden inte har svenska representanter i övriga ämnen. Det handlar bland annat om att i nämndens interna utvecklingsarbete kunna säkra en jämlik behandling av alla examinander genom att lyfta en svensk dimension när det är aktuellt. Under den nuvarande mandatperioden har UKM inte utsett en andra representant för modersmålsämnet svenska och litteratur. Denna situation är ohållbar. Detta påpekas bland åtgärdsförslagen i denna utredning. En likvärdig behandling av de svenskspråkiga examinanderna på alla nivåer bör vara garanterad, och synas även i studentexamensnämndens sammansättning.

10.5 Övrig språkundervisning i svenskspråkiga skolor

De svenska skolorna, det vill säga de tvåspråkiga kommunerna och de privata anordnarna av svenskspråkig utbildning i enspråkigt finska kommuner, har sedan flera decennier tagit ansvar för att utbilda elever från både enspråkigt svenska och från svensk-finskt tvåspråkiga hem. I enlighet med 10 § 3 mom. i lagen om grundläggande utbildning har vårdnadshavarna i Finland rätt att välja undervisningsspråk för sina barn. En viss andel (ca. 4% i medeltal) av eleverna i de svenskspråkiga skolorna kommer därutöver från enspråkigt finska hem, och numera är andelen elever med helt andra språkbakgrunder än svenska och finska i de svenskspråkiga grundskolorna cirka 5% i medeltal. Rapporten Läget vid skolstarten (NCU 12:2020) ger intressant färsk information om elevernas språkbakgrund. Av de 382 elever från svenskspråkiga skolor som deltar i undersökningen hade 48% enbart svenska som hemspråk, 43% hade finska och svenska som hemspråk, 0,2% hade enbart finska som hemspråk och den resterande andelen (8,8% av eleverna) hade varierande kombinationer av olika hemspråk. Den senaste utredningen (UBS 2013) visar att ca 40% av eleverna i årskurs 1–6 i de svenska skolorna kommer från tvåspråkiga hem. De regionala skillnaderna är dock stora; procenten tvåspråkiga elever i huvudstadsregionen är 61%. De speciella språkliga utmaningarna gällande elevernas språkbakgrund och undervisningen i modersmålet svenska och i det andra inhemska språket finska har behandlats i kapitel sex. Lagstiftningen och styrdokumentet ger möjligheter till att anpassa finskundervisningen till de elever som kommer från finsk-svenskt tvåspråkiga hem, framför allt genom den lärokurs i finska som kallas modersmålsinriktad finska.

Något som den nu rådande lagstiftningen däremot inte möjliggör är att erbjuda de elever som går i svenskspråkig grundläggande utbildning samma möjligheter till studier i främmande språk som de finskspråkiga har. När systemet med A- och B-språk och de olika språkundervisningsstigarna har skapats har man inte tagit hänsyn till att de elever som har svenska som modersmål bör erbjudas studier i finska på hög nivå, och att de även bör ha samma möjligheter som de finskspråkiga eleverna att lära sig främmande språk. Ifall timfördelningssystemet för språk vore mer flexibelt skulle denna situation vara löst. De svenska skolorna kan nämligen inte i praktiken följa minimitimfördelningen i förordningen om den grundläggande utbildningen (793/2018) (se bilaga 24), eftersom den inte är anpassad till de svenska elevernas behov av att lära sig både god finska och god engelska. Det har alltid varit självklart att de svenska eleverna bör kunna erbjudas två långa A-språk, ur jämlikhetssynvinkel är det centralt, med tanke på samhällets krav. Oftast har man löst det så – och den modellen rekommenderas av myndigheterna – att de svenska skolorna startar med finska som A1-språk och sedan har engelska införts som obligatoriskt A2-språk för alla elever från årskurs 3. I praktiken läser de svenskspråkiga eleverna 12 årsvekotimmar engelska, mot de finska elevernas 18 årsvekotimmar. Det handlar alltså om 228 lektioner mindre för de elever som går i svenskspråkig utbildning och innebär alltså en ojämlig situation för de svenskspråkiga eleverna. Men detta leder även till annan ojämlighet för de svenska eleverna därför att de tvåspråkiga kommunerna inte tilldelas extra resurser för att de måste avvika från timfördelningen. Oftast använder man andra

ämnens timresurser för att kunna erbjuda dessa två långa lärokurser i språk, och valmöjligheterna både i andra språk, och i till exempel konstnärliga ämnen blir då begränsade för de svenska elevernas del.

Timfördelningen är alltså inte möjlig att implementera som sådan i den finlandssvenska skolan, som hittills uppvisat goda kunskaper i främmande språk och ett stort intresse också för att läsa många språk. Goda kunskaper i det andra inhemska språket är som sagt en nödvändighet för den svenskspråkiga minoriteten och goda kunskaper i engelska krävs såväl i fortsatta studier som i arbetslivet. Under intervjuerna inom denna utredning kom det fram att svenskspråkiga ungdomar på andra stadiet skulle önska att undervisningen i engelska var mer krävande, och att den gärna kunde kopplas mer till ämnesinnehåll i olika läroämnen. Till exempel kurser i global medvetenhet och miljöfrågor på engelska kunde var något att utveckla inom den svenskspråkiga utbildningen, också i lägre årskurser. Även sådana möjligheter kunde förverkligas ifall timfördelningssystemet för språk vore mer flexibelt.

En modell där de svenskspråkiga eleverna skulle läsa engelska som A1-språk från och med årskurs ett, och finska enbart som en kortare kurs, det vill säga B1-språk, fungerar naturligt nog inte alls för de svensk-finskt tvåspråkiga eleverna eftersom dessa elever har finska som sitt ena modersmål. Dessutom bör målen för kunskaper i finska som landets majoritetsspråk rimligtvis ställas högt för samtliga elever, det vill säga även alla enspråkigt svenska elever bör få möjlighet att lära sig finska på hög nivå. Så resonerar man även till exempel i Kanada, där både engelska och franska är officiella språk. Kravnivån för B1-finska kunde säkert däremot utvecklas till att i ännu högre grad än nu vara anpassad för individer som läser finska som ett helt nytt språk, till exempel elever med invandrarbakgrund som går den svenskspråkiga utbildningsvägen. Denna möjlighet borde utredas närmare med tanke på framtidens förhoppningsvis ökande antal nyanlända barn och unga inom den svenskspråkiga utbildningen.

Utmaningar och åtgärdsförslag

Utmaningar

- Att det ställs höga krav på den finlandssvenska skolan och dess lärare, eftersom kraven på språkkunskap är stora och breda för en språklig minoritet, som måste behärska nationalspråken mer eller mindre fullständigt, samt minst ett främmande språk på hög nivå
- Att det inom den svenskspråkiga utbildningen är en stor utmaning att arrangera språkundervisning, då strukturen för språkundervisning i Finland och timfördelningen i språk enligt Förordningen om den grundläggande

utbildningen (1998/852) inte beaktar den svenskspråkiga skolans språkliga utgångspunkt och elevernas rätt till fullvärdig språkundervisning både i det andra inhemska språket finska och i engelska och andra främmande språk

- Att det inom den svenskspråkiga utbildningen är en extra utmaning att genom hela utbildningsstigen simultant kunna stödja och stärka både de svenskspråkiga elevernas, de svensk-finskt tvåspråkiga elevernas språkutveckling och även den språkliga utvecklingen hos den växande andelen flerspråkiga elever med andra hemspråk än svenska och finska
- Att man vid nationell planering och resursfördelning inte i tillräcklig grad har beaktat den svenskspråkiga småbarnspedagogikens ytterst centrala roll inom den svenska utbildningsvägen i Finland, och att till exempel de utvärderingar som nyligen genomförts av NCU enbart rapporterats på finska, och inte har innehållit några tydliga analyser av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken
- Att lagen om småbarnspedagogik (540/2018) i sin nuvarande form inte tillräckligt tydligt, i linje med den övriga utbildningslagstiftningen, betonar att antingen finska eller svenska som undervisningsspråk är utgångspunkt för arrangerandet av verksamheten, trots att lagen i övrigt uttryckligen betonar utbildningsmässig jämlikhet och språkets betydelse för alla barns förutsättningar för lärande
- Att det svenska modersmålsämnet och de svenskspråkiga behoven även i övrigt är ojämnt behandlade inom studentexamensnämnden, och att nämndens svenska representant i praktiken har ett ansvar som sträcker sig långt utöver det egna ämnet

Åtgärdsförslag

- Att man i utbildningsförvaltningens budget årligen reserverar resurser för kontinuerliga systematiska satsningar på skolspråket svenska, för att stärka och stimulera både en- och tvåspråkiga barns och elevers och studerandes språkliga och därmed kognitiva utveckling med särskilt fokus på behoven inom småbarnspedagogiken, och att Utbildningsstyrelsen får i uppdrag att använda resurserna både till statsunderstöd för systematiska insatser för utbildningsanordnarna och för specifikt fokuserade projekt som staten ansvarar för

- Att UKM tillsätter en arbetsgrupp med uppdraget att, möjligen på basis av pilotförsök, göra en justering i Förordningen för den grundläggande utbildningen (1998/852) gällande det finländska systemet för språkundervisning och timfördelningen i språk, så att modellen ska kunna tillämpas jämlikt både i finsk- och svenskspråkiga skolor
- Att UKM ger NCU i uppdrag att, dels sammanställa en aktuell forskningsöversikt om svenskspråkig forskning gällande småbarnspedagogik, dels efter att de flerformsutbildningar som startas hösten 2021 har genomförts, utföra en kvalitetsutvärdering som gäller specifikt den svenskspråkiga småbarnspedagogiska verksamheten i Finland, och som beaktar tillgången till och behoven av svenskspråkig småbarnspedagogik, personalsituationen, de administrativa lösningarna, det pedagogiska innehållet och tillgången till svenskspråkigt material för verksamheten
- Att UKM utarbetar en omformulering av lagen om småbarnspedagogik för att tydliggöra att anordnarna av småbarnspedagogik i tvåspråkiga kommuner ska erbjuda småbarnspedagogik i svenskspråkiga daghem eller barngrupper, med undervisningsspråket (verksamhetsspråket) svenska för de barn, vars vårdnadshavare har valt svenskspråkig småbarnspedagogik för sitt barn. Formuleringen kan på ett naturligt sätt motsvara 10 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) till exempel enligt följande:

8 § Språk inom småbarnspedagogik, FÖRSLAG:

- Undervisningsspråket i småbarnspedagogiken är antingen finska eller svenska.
- Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen meddelas på något annat språk än barnets egna ovan nämnda språk, om detta inte äventyrar barnets möjligheter att följa undervisningen/verksamheten.
- Barn som bor på samernas hembygdsområde och behärskar samiska skall huvudsakligen undervisas på samiska. Hörselskadade skall vid behov också få undervisning på teckenspråk.
- Om utbildningsanordnaren/anordnaren av småbarnspedagogik meddelar undervisning/verksamhet på fler än ett av de undervisningsspråk som avses i 1 och 2 mom. och barnet har förmåga att lära sig på detta språk, får vårdnadshavaren välja undervisningsspråket.
- I en särskild undervisningsgrupp eller skola kan småbarnspedagogiken/undervisningen dessutom huvudsakligen eller uteslutande meddelas på något annat språk än de som nämns i 1 mom.

- Att UKM ger studentexamensnämnden i uppdrag att utse en andra representant för lärokursen svenska och litteratur inom modersmålssektionen, såsom tidigare varit brukligt
- Att man utvecklar undervisningen i modersmålsinriktad finska enligt åtgärdsförslaget i kapitel sex
- Att man utvecklar utbildningsvägarna och undervisningen för elever och studerande med andra hemspråk än svenska och finska i enlighet med de förslag som framställs i kapitel 9

11 Överblick och sammanfattning

I föreliggande utredning har ambitionen varit att, med hjälp av tillbudsstående data, utredningar och synpunkter från en stor mängd aktörer som uttalat sig antingen via enkäter eller intervjuer, teckna en lägesbild av den svenskspråkiga utbildningen i Finland och identifiera de utmaningar och brister som kräver åtgärder. Föreliggande rapport har även fått ett starkt stöd och viktiga bidrag från referensgruppen, samt av många andra experter inom området. Utgångspunkten för utredningsarbetet har varit att såvitt möjligt arbeta med en helhetsbild, där vi har målat upp den svenskspråkiga utbildningsvägen som en cirkel, där alla delar bidrar till helheten. Det har alltså gällt att upptäcka eventuella luckor eller hinder på vägen. I det stora hela mår den svenskspråkiga utbildningen bra, och de som går den svenska utbildningsvägen klarar sig bra i sina yrkesval, men det finns även brister som är viktiga att åtgärda för att garantera jämlika förutsättningar för utbildning för alla de svenskspråkiga barn, elever och studerande som utbildar sig på svenska i Finland.

Utredningen har framför allt visat hur centralt det är att synliggöra den svenska utbildningen som en egen helhet inom ramen för hela den finländska utbildningen. Grundprincipen är att Finland har två nationalspråk och två utbildningsvägar, som bägge fungerar i samma samhällsliga kontext. Om man ser till att denna grundprincip tydligt följs i allt från lagstiftning och statlig och kommunal organisering av utbildningen till planering och genomförande av utredningar och nya databaser med mera, kommer man att kunna styra den svenskspråkiga utbildningen på ett smidigt och kostnadseffektivt sätt. Att denna princip inte alltid följts, kan relateras till att allt färre ansvarspersoner på centrala poster har haft kunskap om och förståelse för den svenskspråkiga utbildningen och dess förutsättningar. Den administrativa och kulturella basen utgör den svenska utbildningens fundament och det är viktigt att den stöds när olika reformer genomförs i landet. Undervisningsspråket, svenskan, är verktyget för allt lärande, och är även en central sammanhållande faktor som kräver kontinuerligt stöd på grund av att det omgivande samhället till största delen är finskspråkigt.

Utredningen visar också tydligt att det finns flera positiva sakförhållanden och utvecklingstrender inom den svenskspråkiga utbildningen. I det stora hela blir slutsatsen att den svenskspråkiga skolan och utbildningen mår bra, den är livskraftig, utvecklingsbar och har en egen kultur och särart som man värnar om och gärna vill värna om även framöver. Den tar impulser både från nationella och nordiska kontexter och nätverk, samt övriga internationella nätverk. Lärarna är välutbildade och kompetenta. Eleverna och studerandena har i

det stora hela goda kunskaper, är mycket språkkunniga och utåtriktade och trivs med den sociala samvaron i skolan. Över 90% av de barn som inleder sin lärtid inom svenskspråkig småbarnspedagogik fortsätter hela vägen till tredje stadiet på den svenskspråkiga utbildningsvägen. Cirka 43 % av dessa barn är två- eller flerspråkiga från starten. För att den svenskspråkiga skolan och utbildningen ska ge jämlika förutsättningar för lärande jämfört med den finskspråkiga och för att den fortsättningsvis ska vara attraktiv och hålla hög kvalitet är det dock viktigt att åtgärda de brister som blivit synliga genom denna utredning. Utgångspunkten bör vara att de luckor eller hinder som finns på de svenskspråkiga utbildningsstigarna går att övervinna.

De största bristerna är, såsom tidigare framkommit, följande: 1. Bristen på data om och utredningar inom svenskspråkig utbildning 2. Obalans i elevunderlaget i de svenskspråkiga skolorna på grund av att integrations- och utbildningsstigarna på svenska är alltför osynliga och därmed dåligt kända 3. Brist på svenskspråkiga utbildningar inom vissa viktiga områden, t.ex. vård och utbildning, 4. Brist på behöriga lärare inom ett antal läroämnen, 5. Sviktande och direkt bristande kunskaper i undervisningsspråket, vilket även försvagar lärandet över lag och 6. Otillräckliga kunskaper i det andra inhemska språket.

Denna utredning föreslår som övergripande åtgärder att myndigheterna bör åläggas att systematiskt och fortgående samla data om och analysera den svenskspråkiga utbildningen separat, för att få evidensbaserade underlag för att kontinuerligt utveckla utbildningen. Den föreslår också att forskning om och för den svenskspråkiga utbildningen ska stödjas, och att undervisnings- och kulturministeriet genom en ny ledande befattning med särskilt ansvar för det svenska, ska koordinera behoven inom den svenskspråkiga utbildningen. Vidare föreslås att undervisningsspråket på alla stadier ska ges extra resurser. Dessutom föreslår denna utredning att integrations- och utbildningsstigarna på svenska ska synliggöras och stärkas, och att utvecklingsbehoven och kvaliteten inom den svenskspråkiga utbildningen kontinuerligt ska följas upp genom utredningar och årligen återkommande forum där den svenskspråkiga utbildningens särbehov synliggörs och dryftas.

I början av arbetsprocessen bestämde jag mig för att utgå från ett antal fokusområden som under en längre tid visat sig vara relevanta att granska för den svenskspråkiga utbildningens del. De teman som granskats är inte unika för den svenskspråkiga utbildningen, men för en språkgrupp som utgör en de facto minoritet, med dess specifika särdrag, bör man med jämna mellanrum vidta extra åtgärder för att jämlikhetsmålen ska uppnås och kvaliteten ska garanteras. Den svenskspråkiga utbildningen behöver alltså tilldelas resurser för statligt styrda utvecklingsprojekt som, utgående från de svenskspråkiga särbehoven i olika regioner i Svenskfinland, har som mål att stärka lärandet och kvaliteten. En konkret första åtgärd som är akut är alltså att myndigheterna börjar ta ansvar för att data och lägesbilder samlas in och analyseras även separat för den svenskspråkiga utbildningens del och att man organiserar ansvaret för den svenskspråkiga utbildningen som helhet

på ett nytt och synligt sätt. Det behövs en kontinuerlig analys av dagens och framtidens utmaningar och möjligheter på det kulturella, språkliga och digitala området för att kunna skapa modeller för den svenskspråkiga utbildningens behov och för att kunna bemöta dessa på ett sätt som ger den svenska utbildningsvägen livskraft och stärker dess kvalitet.

Den svenskspråkiga utbildningen har här granskats mot bakgrund av de mål för dagens och framtidens skola som utbildningsexperten världen över betonar: utbildningen ska vara öppen och likvärdig för alla i samhället, den ska vara ekologiskt hållbar, den ska backa upp lärarna och erbjuda dem högklassig utbildning och den ska vara iterativ, kollaborativ och basera sig på forskning (se till exempel World Bank Education). I internationella sammanhang lyfter man regelbundet fram utbildningens centrala roll i en tid då världen står inför allvarliga utmaningar som miljöförstöring, krig och konflikter, ojämlikhet, förnekande av vetenskapliga fakta, extremism och brott mot mänskliga rättigheter. Utbildningen och dess grundpelare: ledarskapet, skolan, lärarna, läroplanen, utvärdering och material för lärande, har alla sin nyckelposition, och tillsammans banar de väg för alla de framtida individer som ska motarbeta destruktiva tendenser och bli framstående forskare, konstnärer, ledare, beslutsfattare med mera, och som kan komma på de innovativa lösningar som planeten och mänskligheten behöver.

Utbildningen är som ovan nämnts i behov av kontinuerlig utveckling och tillräckliga resurser, tydliga strukturer och stöd till lärarna i form av god utbildning och kontinuerlig kompetensutveckling. Man inser i dag i hela världen att ett samhälle mår bra om dess utbildning mår bra. De pedagogiska utmaningarna gäller alla, men det innebär inte att det är ointressant att se på det svenska utbildningssystemet i Finland som en egen helhet - tvärtom. I många fall kan det till och med vara mycket meningsfullt att i ett mindre sammanhang synliggöra världsomfattande utmaningar och skeenden genom ett specifikt titthål. Det kan gälla betydelsen av vissa faser i individens utveckling, som till exempel de oerhört centrala småbarnsåren och den viktiga roll småbarnspedagogiken har i individens livsbåge.

Gällande all utveckling måste den organism som det svenska utbildningssystemet utgör finnas med, och även synliggöra sin särart, ifall organismen ska kunna behålla sin livskraft. Det är alltså min förhoppning att denna utredning kunde kompletteras med ett måldokument, som alla aktörer som arbetar inom och för svenskspråkig utbildning kunde enas kring. Bland annat följande mål för den svenskspråkiga utbildningen blir synliga inom ramen för denna rapport:

- a. Betona den svenska dagvårdens/skolans/högre utbildningens/fria utbildningens roll som kulturbärande och identitetsskapande.
- b. Utveckla satsningarna på kultur, digital kompetens och andra framtidskompetenser samt kreativt arbete i de svenska skolorna.

- c. Tillgodose både de enspråkigt svenska elevernas språkutveckling och språkutvecklingen hos den växande andelen elever och studerande med två eller flera hemspråk och ge alla goda möjligheter att på bästa sätt utveckla sin språkliga kompetens och därmed sitt lärande.
- d. Satsa på flexibla svenska studievägar inom den högre utbildningen och på forskningssamarbete också i Norden i syfte att skapa överblick över forskningsläget om och för den svenskspråkiga utbildningen, samt stödja implementeringen av forskningsresultat inom den svenskspråkiga utbildningen på alla nivåer.
- e. Satsa på att i god tid – med stöd och impulser både från vårt eget land, våra nordiska grannländer samt övriga delar av världen inom utbildningsområdet – bemöta de kontinuerligt nya utmaningar som globaliseringen och den digitala utvecklingen innebär för arbetet i skolan och för alla individers utveckling och lärande.

Det är uppenbart att vi, för den svenskspråkiga utbildningens del, liksom för hela den nationella utbildningens del, behöver analysera dagens och framtidens utmaningar och möjligheter på det pedagogiska, språkliga, kulturella och digitala området och kontinuerligt skapa modeller för att kunna bemöta dessa utmaningar på ett sätt som ger också den svenska utbildningsvägen livskraft och stärker dess kvalitet. För att jämlikhetsmålen ska uppfyllas bör den svenskspråkiga utbildningen ha möjlighet att utvecklas kontinuerligt, i samma takt som den finskspråkiga utbildningen, enligt framtidens möjligheter och behov.

Nedan följer en sammanfattning av utmaningar och åtgärdsförslag, i form av sju centrala utmaningar samt fem övergripande åtgärdsförslag.

Utmaningar och åtgärdsförslag

Utmaningar

- Att den svenskspråkiga utbildningsvägen inte till alla delar fungerar smidigt, och att den språkliga jämlikheten inte alltid uppfylls för dem som går den svenskspråkiga utbildningsvägen från småbarnspedagogik till tredje stadiet
- Att tillgången till utbildning på svenska inte fyller behoven i alla regioner där den behövs, och att utbudet av utbildning på svenska inte är tillräckligt på alla områden, speciellt gällande yrkesområden där det finns akut behov av svenskspråkiga experter, till exempel inom vården, småbarnspedagogen och andra expertområden

- Att det har blivit allt mer av en praxis i Finland under de senaste 10–15 åren, att man i arbetet med nationella kartläggningar och utredningar inom utbildningssektorn låter bli att utreda och analysera läget gällande den svenskspråkiga utbildningen
- Att det finns en risk att den svenskspråkiga utbildningen inte utvecklas likvärdigt enligt tidens krav i jämförelse med den nationella utbildningen i övrigt, genom att behoven av kontinuerligt lärande och kompetensutveckling på svenska inte beaktas och därför att man, på grund av föregående punkt, inte har tillgång till data som beskriver utmaningar och utvecklingsbehov gällande den svenskspråkiga utbildningen
- Att det finns en alltför svag återväxt inom forskningen på alla områden på svenska i Finland och en mycket begränsad mängd forskning och forskningsprojekt som handlar om svenskspråkig utbildning eller om det svenska i Finland över lag
- Att det numera oftast finns en alltför knapp svenskspråkig representation i centrala arbetsgrupper eller delegationer som utvecklar den finländska utbildningen, vilket leder till att den svenskspråkiga sektorn ofta faller utanför detta viktiga utvecklingsarbete, och att informationen om aktuella åtgärder och projekt inte når de svenskspråkiga aktörerna
- Att det har visat sig svårt att fylla behovet av ett tillräckligt antal svenskspråkiga experter på flera områden på grund av en ökande hjärnflykt, i form av emigration, speciellt till Sverige.

Åtgärdsförslag

- Att UKM tar ansvar för att alla centrala utredningar och lägesanalyser på nationell och internationell nivå också omfattar den svenskspråkiga utbildningen och att de svenskspråkiga resultaten analyseras och rapporteras separat (på svenska) som evidensbaserat underlag för utveckling
- Att det inrättas en särskild befattning på undervisnings- och kulturministeriet inom kanslichefens stab, för en utbildningschef, med helhetsansvar för all svenskspråkig utbildning. I arbetsprofilen ingår samarbete med den svenska enheten på UBS och andra centrala myndigheter, att hålla kontakt med utbildningsanordnare på tredje stadiet och delta i processen då man utser lämpliga svenskspråkiga representanter inom nationella utvecklingsprojekt
- Att man gör en kontinuerlig uppföljning av läget och utvecklingsbehoven inom den svenskspråkiga utbildningen genom att UKM i samarbete med andra aktörer inom svenskspråkig utbildning från och med 2021 utser en koordinerande delegation för svenskspråkiga ärenden, som bland annat ansvarar

för att arrangera återkommande forum för svenskspråkiga utbildningsfrågor, med representanter för alla utbildningsformer inom den svenskspråkiga utbildningssektorn samt med arbetslivet och samhället i övrigt

- Att UKM tillsätter ett svenskspråkigt forum för forskningssamarbete i syfte att i samarbete skapa överblick över forskningsläget, kartlägga behov för forskning om och för den svenskspråkiga utbildningen, samt stödja implementeringen av både nationella och internationella aktuella forskningsresultat inom den svenskspråkiga utbildningen på alla nivåer
- Att UKM vidtar åtgärder för att på alla stadier på kontinuerlig basis stödja undervisningsspråket svenska och för att synliggöra och stärka integrations- och utbildningsstigarna på svenska, i enlighet med de åtgärdsförslag som ingår i kapitlen sex, nio och tio.

REFERENSER

- Backman Heidi, Englund Kristel (2012), Yrke 2025 – En prognos över behovet av svenskspråkig arbetskraft och yrkes- och högskoleutbildning för svenskspråkiga, Utbildningsstyrelsen 2012:1
- Bamford Anne (2006), The Wow factor, Global research compendium on the impact of the arts in education
- Bamford Anne, Wimbledon School of Art (15.02.2006), A Child's Rights to Quality Arts and Cultural Education
- Bialystok Ellen (2001), Bilingualism in Development, Language, Literacy and Cognition
- Björkman Ingmar, Uppslagsverket Finland-webbutgåva: www.uppslagsverket.fi. Schildts förlags Ab, 2009–2012, SFV 2012
- Brink Satya & Nissinen Kari (2018), Jämlikhet och kvalitet i skolan : hur når vi utmärkta resultat på svenska och finska? Svenska kulturfonden och Jyväskylä universitet. Pedagogiska forskningsinstitutet rapport 55
- Brink Satya, Nissinen Kari & Vettenranta Jouni (2013), Jämlikhet och resultat, Svenska kulturfonden och Jyväskylä universitet, Pedagogiska forskningsinstitutet, Rapport 48
- Bruhn, Karl (1940), Undervisningsväsen och vetenskaplig forskning i Sommerschild Finn, Den svenska folkstammen i Finland, Nordiska Förlagsaktiebolaget
- Bruun Anna (2019), Aktuellt om integrationspolitiken – De finlandssvenska integrationsdagarna 29.11.2019, Arbets- och näringsministeriet
- Bryggman Carola (2020), Sammanställning av förfrågan gällande studiehandledningen i grundläggande utbildning och på andra stadiet, Regionförvaltningsverket Svenska enheten för bildningsväsendet
- Cambridge Assessment, International Education, The Cambridge International Certificate and Diploma in Teaching Bilingual Learners, <https://www.cambridgeinternational.org/support-and-training-for-schools/professional-development-qualifications/curriculum/teaching-bilingual-learners/>
- Cavonius Gösta Edvin (1966), Finlands folkskola 100 år – 1966–1966, Finlands svenska folkskolläraryrkeförbund & Svenska folkskolans vänner
- Commonwealth of Learning, <https://www.col.org/>
- Creutz Karin & Helander Mika (2012), Via svenska – Den svenskspråkiga integrationsvägen, Magma 1/2012
- Cummins Jim (2001), Language, Power and Pedagogy. Bilingual children in crossfire
- Cummins Jim (2017), Flerspråkiga elever – effektiv undervisning i en utmanande tid, Natur och kultur 2017
- Dweck Carol S (2017), Mindset – Changing the way you think to fulfil your potential
- Enestam Jan-Erik & Henricson Marcus (2015), Ett språk eller två? Förvaltningsmodeller för tvåspråkiga kommuner, Magma 1/2015
- Eoyang Glenda H & Holladay Royce J (2013), Adaptive Action- Leveraging Uncertainty in Your Organization
- European Commission/EACEA/Eurydice (2019), The Teaching of Regional or Minority Languages in Schools in Europe. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eva Johansson & Ingrid Pramling Samuelsson (2017), Förskolan – barns första skola, Studentlitteratur
- Fadel Charles, Bialik Maya, & Trilling Bernie (2015), Four-Dimensional Education
- Finlands grundlag (731/1999). Finlex <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Finnäs Fjalar (2013), Finlandssvenskarna 2012 – En statistik rapport, Svenska Finlands folkting
- Forsskåhl Mona, Lassus Jannika, Silén Beatrice & Stolt Sofia (2020), Modersmålet i brännpunkten. Studentexamensprovet i modersmålet svenska på 2000-talet, Svenska litteratursällskapet i Finland nr 848
- Förordning om grundläggande konstundervisning (813/1998). Finlex <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980813>
- Geber Erik & Lojander-Visapää Catharina (2007), De svenska gymnasierna i Finland - En lägesanalys
- Geber Erik (2013), Kan vi bli bättre? De svenskspråkiga gymnasisternas framgång i studentexamen 2007–2012
- Grunderna för gymnasiet läroplan 2019, Utbildningsstyrelsen
- Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, Utbildningsstyrelsen
- Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018, Utbildningsstyrelsen
- Gullberg, Tom (2007) Gymnasiets röst. En utredning om de finlandssvenska gymnasierna – ur deras synvinkel. Svenska kulturfonden.
- Gymnasielag (714/2018). Finlex <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2018/20180714>
- Gärdenfors Peter (2017), Lusten att förstå. Om lärande på människans villkor, Natur och kultur 2017
- Hallgren, Fallgren & Gibbons Pauline (2013), Stärk språket stärk lärandet. Språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt för och med andraspråks elever i klassrummet
- Harju-Luukkainen Heidi & Nissinen Kari (2011), Finlandssvenska 15-åriga elevers resultatnivå i PISA 2009-undersökningen, Jyväskylä universitet och Svenska kulturfonden
- Heikkinen Hannu L. T., Utriainen Jukka, Markkanen Ilona, Pennanen Matti, Taajamo Matti & Tynjälä Päivi (2020), Opettajankoulutuksen vetovoima, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:26
- Heilä-Ylikallio Ria & Oker-Blom Gun (2006), Språkraketten, Utbildningsstyrelsen
- Helander Mika (2015), Kan vi stå till tjänst, Svenska kulturfonden
- Hellgren Jan & Kauppinen Merja (2020), Jag skriver, alltså tänker jag: Perspektiv på skrivpedagogik, NCU 2:2020

- Hellgren Jan & Marjanen Jukka (2020), Hur läser och skriver niondeklassarna? Sammanfattning av resultaten i utvärderingen av lärresultat i svenska och litteratur i åk 9 våren 2019, NCU 21:2020
- Hellgren Jan & Marjanen Jukka (2020), Svenska och litteratur i årskurs 9. Resultat av en utvärdering av lärresultat våren 2019, NCU 18:2020
- Hellgren Jan, Silverström Chris, Lepola Laura, Forsman Liselott & Slotte Anna (2019), Hur hanteras två- och flerspråkigheten i de svenskspråkiga skolorna? NCU, publikation 8:2019
- Helsinki Times & Magma (2020), Moving to a bilingual country - The foreign-language community's perception, knowledge, skills and attitude towards the Swedish language in Finland
- Hievanen Raisa, Frisk Tarja, Väättäin Hanna, Mustonen Kirsi, Kaivola Juha, Koli Arja, Liski Sari, Muotka Virva & Wikman-Immonen Anu (2020), Maahanmuuttajien koulutuspolut – Arviointi vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksesta, aikuisten perusopetuksesta ja ammatillisen koulutuksen kielitaitovaatimusten joustavoittamisesta, NCU 11:2020
- Hämäläinen Kimmo & Kangasniemi Jouni (2013), Systemaattista suunnitelmallisuutta Opetustoimen henkilöstökoulutuksen tila, haasteet ja kehittämistarpeet, UKM 2013:16
- Härmälä Marita, Huhtanen Mari, Puukko Mika & Marjanen Jukka (2019), A-englannin oppimistulokset 7. luokan alussa 2018, NCU 13:2019
- Højgård Anne (2000), Barns språkutvikling - muntlig og skriftlig, Aschehoug
- Justitieombudsmannens avgörande, EOAK/7233/2019
- Kairos Future (2020), Det svenska i Finland – vadan och varthän?
- Kajander Sofia (2020), Vart försvinner den svenskspråkiga vårdpersonalen? Folktinget
- Karlsson Klas-Göran & Zander Ulf (2014), Historien är närvarande – Historiedidaktik som teori och tillämpning, Studentlitteratur
- Kepsu Kaisa & Henriksson Blanka (2019), Hjärflykt eller inte? Del II - Svenskspråkig ungdomsflyttning till Sverige: trender och drivkrafter, Magma 1/2019
- Kepsu Kaisa & Markelin Lia (2020), Den svenskspråkiga ungdomsbarometern 2020, Del 1. Välmående, studier och framtid, Magma 2020
- Kepsu Kaisa (2016), Hjärflykt eller inte? En analys av den svenskspråkiga flyttningen mellan Finland och Sverige 2000–2015, Magma 2/2016
- Kepsu Kaisa (2020), Inflyttning till Finland från Sverige och Norden, Magma 3/2020
- Kilpeläinen Paula & Jalolahti Jukka (2018), Ammatillisen koulutuksen oppimistulosten arviointijärjestelmän arviointi, Synteesi ammatillisen koulutuksen oppimistulosarviointien keskeisistä tuloksista 2007–2016, NCU 7:2018
- Knubb-Manninen Gunnel (red) (2008), Från mål till interaktion. Skolpedagogiken i Svenskfinland och övriga Finland. Rådet för utbildningsutvärdering nr 33.
- Lag om främjande av integration (1386/2010). Finlex <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20101386>
- Lag om grundläggande konstundervisning (633/1998). Finlex <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980633>
- Lag om grundläggande utbildning (628/1998). Finlex <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Lag om småbarnspedagogik (580/2015). Finlex <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2015/20150580>
- Lag om yrkesutbildning (531/2017). Finlex <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2017/20170531>
- Lahtinen Aatos, Studentexamensnämnden, <https://www.ylioppilastutkinto.fi/sv/informationsservice/information-om-studentexamen/historia2>
- Laurent Lina (2013), Svenska språköar och finska utskär, Magma-studie 3/2013
- Laurent Lina (2020), En inblick i bristen på behörig personal inom den svenska småbarnspedagogiken i huvudstadsregionen, Magma 5/2020
- Lehikoinen Anita et al (2020), UKM 2020, Selvitys jatkuvan oppimisen palveluorganisaation perustamisesta, Undervisnings- och kulturministeriet
- Leino Kaisa, Rikala Jenni, Puhakka Eija, Niilo-Rämä Mikko, Sirén Marjo & Fagerlund Janne, (2019), Digiloikasta digitaalioihin – Kansainvälinen monilukutaidon ja ohjelmoinnillisen ajattelun tutkimus (ICILS 2018)
- Lojander-Visapää Catharina (2008), Utredning rörande utvecklingsbehoven inom den svenskspråkiga högskoleutbildningen, Samordningsdelegationen för den svenskspråkiga högskoleutbildningen
- Luoma Tiia (2020), Taiteen perusopetus 2020, selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä lukuvuonna 2019-2020, Utbildningsstyrelsen 2020:4
- Magnusson Ulrika (2008), Språk i ämnet, Skolverket
- Mannila Linda (2019), AI och svenska i Finland, Magma 4/2019
- Martens-Seppelin Monica & Österberg Matias (2020), Morgon- och eftermiddagsverksamheten i Svenskfinland – En situationsrapport 2020, Sydkustens landskapsförbund
- Metsämuuronen Jari & Salonen Visajaani (2017), Det matematiska kunnandets karaktär i slutet av yrkesutbildningen 2015 och förändringar på lång sikt, NCU 2:2017
- MIT School of distance education, <https://www.mitsde.com/>
- Morten Alf & Berthelsen Ulf Dalvad, Digitale læremidler i danskfaget, <https://dpu.au.dk/viden/paedagogiskindblik/digitale-laeremidler-i-danskfaget/>
- Mourshed Mona, Krawitz Marc & Dorn Emma (2017), How to improve student educational outcomes: New insights from data analytics, McKinsey & Company

- Norrback Ole (2015), Rapport om den svenskspråkiga yrkesutbildningen med förslag till förändringar
Lärarens motto: Man lär så länge man har elever, Undervisnings- och kulturministeriets
arbetsgruppspromemorior och utredningar 2015:1
- Nummela Yvonne & Westerholm Annika (2020), Det är bra att börja i tid – undervisningen i finska i de
svenskspråkiga skolorna, Utbildningsstyrelsen 2020:5
- OECD 2019, <http://www.oecd.org/education/talis/>
- Oker-Blom Gun & Westerholm Annika (2016), Språk i rörelse - skolspråk, flerspråkighet och lärande,
Utbildningsstyrelsen 2016:4
- Oker-Blom Gun et al (2008), Rum för språkutveckling, Utbildningsstyrelsen
- Oker-Blom Gun, Geber Erik & Backman Heidi (2001), Språklig mångfald i skolan – språkbakgrund och muntlig
språkkompetens i de svenska lågstadieskolorna i Finland, Utbildningsstyrelsen 2:2001
- Pirinen Tuula (2015), Maahanmuuttajataustaiset oppijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä – Koulutuksen
saavutettavuuden ja opiskelun aikaisen tuen arviointi, NCU 17:2015
- Rasmussen Bjørn, Kunstbasert forskning, <https://www.ntnu.no/kunsthorsk>
- Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 2019, Ett inkluderande och kunnigt Finland –
ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle
- Regionförvaltningsverket, Patio, [https://www.patio.fi/web/pepa-2017-valtakunnallinen/
slutsatser-smabarnspedagogik](https://www.patio.fi/web/pepa-2017-valtakunnallinen/slutsatser-smabarnspedagogik)
- Repo Laura, Paananen Maiju, Eskelinen Mervi, Mattil, Virpi, Lerkkanen Marja-Kristiina, Gammelgård Lillemor,
Ulvinen Jyri, Marjanen Jukka, Kivistö Anne & Hjelt Hanna (2019), Varhaiskasvatuxen laatu arjessa –
Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa, NCU 15:2019
- Saarela Jan (2020), Den svenskspråkiga befolkningen i Finland 1990–2040, Magma & Folktinget 2020
- Schleicher Andreas (2019), PISA 2018 Insights and Interpretations, OECD
- Schleicher Andreas, Devex 1.4.2019, [https://www.devex.com/news/
pisa-founder-andreas-schleicher-on-the-future-of-the-education-ranking-94561](https://www.devex.com/news/pisa-founder-andreas-schleicher-on-the-future-of-the-education-ranking-94561)
- Selander Staffan & Kress Gunther (2010), Design för lärande – ett multimodalt perspektiv
- Selander Staffan (2006), Skolans blick och textens röst: - om svenskspråkiga läromedel för den
finlandssvenska grundskolan i Finland, Svenska kulturfonden
- Selander Staffan (2017), På väg mot en digital lärmiljö - En lägesrapport om digitala lärresurser i svenska
skolor i Finland, Svenska kulturfonden
- Sikta mot stjärnorna, Lovisa, [https://peda.net/loviisa/sms/soh/smsloh5:file/
download/847bdfc7fcd5d704709a8750055d6993e7befe96/SIKTA%20MOT%20STJÄRNORNA%20
HANDLED](https://peda.net/loviisa/sms/soh/smsloh5:file/download/847bdfc7fcd5d704709a8750055d6993e7befe96/SIKTA%20MOT%20STJÄRNORNA%20HANDLED)
- Silverström Chris, Åkerlund Carola, Ukkola Annette & Metsämuuronen Jari (2020), Läget vid skolstarten, NCU
12:2020
- Sjövall Mikael (2019), Få tvåspråkiga kommuner satsar på svensk integration, Västra Nyland, [https://www.
vastranyland.fi/artikel/fa-tvasprakiga-kommuner-satsar-pa-svensk-integration/](https://www.vastranyland.fi/artikel/fa-tvasprakiga-kommuner-satsar-pa-svensk-integration/)
- Skolverket (2012), Greppa språket – Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet
- Skolverket, [https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/
sarskilt-begavade-elever](https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sarskilt-begavade-elever)
- Skolverket, Så väljer och värderar du digitala lärresurser, [https://www.skolverket.se/skolutveckling/
inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sa-valjer-och-varderar-du-digitala-larresurser](https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sa-valjer-och-varderar-du-digitala-larresurser)
- Slotte-Lüttge Anna & Forsman Liselott (2013), Skolspråk och lärande, Utbildningsstyrelsen
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes), (2005), Varhaiskasvatussuunnitelman
perusteet, [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.
pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Språklag (423/2003). Finlex <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423>
- Stenberg-Sirén Jenny (2020), Svenska, finska, engelska – komplement eller alternativ – En inblick i ungas
språkanvändning, Magma 1/2020
- Studentexamenämnden, Poänggränser, [https://www.ylioppilastutkinto.fi/sv/informationsservice/statistik/
statistiktabeller](https://www.ylioppilastutkinto.fi/sv/informationsservice/statistik/statistiktabeller)
- Sundbäck Liselott (2017), Är integrationsspråket individens, kommunens eller statens val? Slutrapport över
projektet Integration på svenska vid Kommunförbundet
- Sundell Björn (2016), Det yttre trycket – omvärldsanalys för det svenska i Finland, Magma-studie 2/2016
- Suominen Anniina (2019), Selvitys taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista
taiteen perusopetuksen saatavuuden turvaamiseksi sekä rahoitusjärjestelmän selkeyttämiseksi ja
ajantasaistamiseksi, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:27
- Svedlin Renata, Engelholm Maj-Len, Karlberg-Granlund Gunilla, Kupiainen, Sirkku, Sundqvist Rolf, Wallén
Björn, Hietala Risto & Smeds-Nylund Ann-Sofi (2013), Syntesutvärderingen av den svenska utbildningen i
Finland – Kvalitet och jämlikhet, Rådet för utbildningsutvärdering
- Svenska Finlands folkting (2008), Ge ditt barn en gåva – Anna lapsellesi lahja
- Sydskans landskapsförbund R.F. www.svenskskola.fi
- Sydskans landskapsförbund R.F. (2019), Småbarnspedagogiken i Svenskfinland 2019 – Kartläggning av
personaltillgång och språkförhållanden i svenskspråkiga daghem

- Sydkustens landskapsförbund, pressmeddelande 3.12.2020, Eftermiddagsverksamheten i Svenskfinland präglas av stora regionala skillnader
- TALIS 2018, <https://ktl.jyu.fi/fi/talis>
- Tandefelt Marika (2003), Tänk om ... Svenska språknämndens förslag till handlingsprogram för svenskan i Finland, Forskningscentralen för de inhemska språken
- Tandefelt Marika (2017), Språk i skola och samhälle – Svenskan i Finland – i dag och i går, Svenska litteratursällskapet i Finland 11:2
- Tanhua-Piironen Erika, Kaarakainen Suvi-Sadetta, Kaarakainen Meri-Tuulia, Viteli Jarmo, Syvänen Antti & Kivinen Antero (2019), Digiajan peruskoulu
- THL, Hälsa- och välfärdsundersökning av högskolestuderande (KOTT), <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/forskning-och-expertarbete/befolkningsundersokningar/halso-och-vardsundersokning-av-hogskolestuderande-kott>
- THL, TEAviisari, www.thl.fi/teaviisari
- Porkelsdóttir Rannveig Björk, <https://www.hi.is/starfsfolk/rbth>
- Thors Astrid (2018), Utvärdering av Projektet Integration på svenska Är integrationsspråket individens, kommunens eller statens val? Finlands kommunförbund
- Ugla Bengt Kristensson (2007), Flexibilitet eller bildning i Bernt Gustavsson (red.), Bildningens förvandlingar, Daidalos
- Undervisnings- och kulturministeriet (2016), Utvecklingsprogrammet för lärarutbildningen. <https://minedu.fi/documents/1410845/4431218/Utvecklingsprogrammet+f%C3%B6r+l%C3%A4rarutbildningen+%2813.10.2016%29/a1a7275a-b976-453a-bd5c-66248f3a73d6/Utvecklingsprogrammet+f%C3%B6r+l%C3%A4rarutbildningen+%2813.10.2016%29.pdf>
- Undervisnings- och kulturministeriet (2019), PISA18 ensituloksia – Suomi parhaiden joukossa, 2019:40, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161919/PISA%2018%20ensituloksia%20esite.pdf>
- Undervisnings- och kulturministeriet (2020), Utbildningspolitisk redogörelse, <https://minedu.fi/sv/utbildningsredogorelse>
- Undervisnings- och kulturministeriet (2020), Grundskolan i den digitala tiden II – Slutrapport 2020: centrala resultat för och helhetsbild av digitaliseringen inom den grundläggande utbildningen
- Undervisnings- och kulturministeriet, (2019), Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi Kipupisteet ja toimenpide-esitykset III, Publikation 2019:1
- Undervisnings- och kulturministeriet, Fritt bildningsarbete, <https://minedu.fi/sv/fritt-bildningsarbete>
- Universitetslagens (645/1997). Finlex <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/kumotut/1997/19970645>
- University of the People, <https://www.uopeople.edu/>
- Utbildningsstyrelsen (2013), Elevernas språkbakgrund i årskurs 1–6 i de svenskspråkiga skolorna år 2013
- Utbildningsstyrelsen (2017:6), småbarnspedagogiken är till för barnet – centrala frågor i grunderna för planen för småbarnspedagogik
- Utbildningsstyrelsen (2020:14), Lärarna och rektorerna i Finland 2019
- Utbildningsstyrelsen lägesöversikt, Elevernas språkliga bakgrund, <https://www.oph.fi/sv/statistik/den-grundlaggande-utbildningen>
- Utbildningsstyrelsen lägesöversikt, Stöd för lärande och skolgång
- Utbildningsstyrelsen lägesöversikten, Elevvården – hälsa och välbefinnande
- Utbildningsstyrelsen, fakta express 2A/2020, https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/faktaa-express_2a_2020.pdf
- Utbildningsstyrelsen, Grunder för utbildning som handleder för examensutbildning, <https://www.oph.fi/sv/utveckling/utarbetandet-av-grunder-utbildning-som-handleder-examensutbildning>
- Utbildningsstyrelsen, Integrationsutbildning för vuxna invandrare, <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/integrationsutbildning-vuxna-invandrare>
- Utbildningsstyrelsen, meddelande 4.8.2020, Antalet grundskolor minskar och det genomsnittliga elevantalet i skolorna ökar, <https://www.oph.fi/sv/nyheter/2020/antalet-grundskolor-minskar-och-det-genomsnittliga-elevantalet-i-skolorna-okar>
- Utbildningsstyrelsen, nyhet 1.6.2020, <https://www.oph.fi/sv/nyheter/2020/utbildningsstyrelsens-enkat-ger-en-overgripande-bild-av-studiematerialen-som-fanns>
- Utbildningsstyrelsen, Sammandrag av publikationen Grundläggande konstundervisning 2020, <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/sammandrag-av-publikationen-grundlaggande-konstundervisning-2020>
- Utbildningsstyrelsen, Småbarnspedagogik, <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/smabarnspedagogik>
- Utbildningsstyrelsens lägesöversikt, <https://www.oph.fi/sv/statistik-och-publikationer/lagesoversikt-over-den-svenskspråkiga-utbildningen>
- Utdanningsdirektoratet (2020), Utvikle digital kompetanse i skolen, <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/profesjonsfaglig-digital-kompetanse/utvikle-digital-kompetanse-i-skolen/>

- Vainikainen Mari-Pauliina, Kupiainen Sirkku & Hautamäki Jarkko, (2017), Yhteistoiminnallinen ongelmanratkaisu PISA2015-tutkimuksessa – Suomen tulosten tarkastelua
- Van Dongera R, van der Meer C & Sterk R (2017), Research for CULT Committee – Minority languages and education: best practices and pitfalls, European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels
- Vento Isak (2017), Studentexamen – vad händer sen? En kartläggning av svenskspråkiga studenters studieväg 2005–2014, Svenska kulturfonden
- Westerlund Vanessa (2020), Utredning om integration på svenska i Helsingfors
- World Bank Education, <https://www.worldbank.org/en/topic/teachers>
- Worldbank, Teachers, <https://www.worldbank.org/en/topic/teachers>
- Vuorinen Raimo (2020), Opinto-ohjaajien koulutusmäärä Suomessa 1971–2020, Jyväskylän yliopisto
- Ylinen Sari & Kurimo Mikko (2017), Kielenoppiminen vauhtiin puheteknologian avulla i Hannu Savolainen, Risto Vilkkonen & Leena Vähäkylä (red.) Oppimisen tulevaisuus, Gaudeamus
- Åbo Akademi, antagningsstatistik, www.abo.fi/studera-hos-oss/antagning/antagningsstatistik/
- Åkerfeldt Anna & Selander Staffan, Leda och lära i tekniktata klassrum, <https://www.skolverket.se/skolutveckling/kurser-och-utbildningar/leda-och-lara-i-tekniktata-klassrum>
- Åkerlund Carola, Marjanen Jukka & Lepola Laura (2019), Lärresultat i finska i år 6 – resultat av en utvärdering våren 2018, NCU 6:2019
- Østern Anna-Lena & Nødtvedt Kristian (2019), Knudsen Performative Approaches in Arts Education. Artful teaching, learning and research, Routledge

Personer som bidragit till utredningen

MEDLEMMAR I REFERENSGRUPPEN FÖR UTREDNINGEN

Rektor Mona Forsskåhl, Yrkehögskolan Arcada, referensgruppens ordförande
Grundskolerektor, Elisabet Backlund-Kärjenmäki, Vasa övningsskola
Direktör Max Gripenberg, Optima
Ämneslärare Evald Hemström, Esbo
Professor Gunilla Holm, Helsingfors universitet
Förbundsordförande Inger Damlin, Finlands svenska lärarförbund
Förbundsordförande Alexandra Wegelius, Finlands svenska skolungdomsförbund
Professor Mirjam Kalland, Helsingfors universitet
Sakkunnig Minna Lindberg, Kommunförbundet
Undervisningsrådet Armi Mikkola, undervisnings- och kulturministeriet
Verksamhetsledare Henrika Nordin, Bildningsalliansen
Rektor Marianne Pärnänen, Katedralskolan i Åbo
Dekanus Fritjof Sahlström, Åbo Akademi
Utbildningsdirektör Rolf Sundqvist, Pedersöre
Chefen för svenskspråkig småbarnspedagogik Jenni Tirronen, Helsingfors
Direktör Kurt Torsell, Utbildningsstyrelsen

UTREDARE

Fil. mag, M.A. Gun Oker-Blom

SEKRETARIATET

Utredningsassistent Minka Lindroos, Utbildningsstyrelsen
Konsultativ tjänsteman Ulla-Jill Karlsson, undervisnings- och kulturministeriet
Undervisningsråd Anna Mikander, undervisnings- och kulturministeriet
Specialsakkunnig Sanna Vahtivuori-Hänninen, undervisnings- och kulturministeriet

FÖRTECKNING ÖVER INTERVJUADE PERSONER

Chris Silverström, utvärderingsexpert, Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU)
Jan Hellgren, ledande utvärderingsexpert, NCU
Carola Åkerlund, utvärderingsexpert, NCU
Barbro Högström, direktör för svenska bildningstjänster, Esbo
Marianne West-Ståhl, direktör, RFV

Carola Bryggman, överinspektör för bildningsväsendet (yrkesutbildning, vägledning), RFV
 Ann-Sofie Loo, överinspektör för bildningsväsendet (grundläggande utbildning, basserviceutredning), RFV
 Johan Bärlund, rektor, svenska social- och kommunalhögskolan
 Tom Böhling, prorektor, Helsingfors universitet
 Anna-Christina Martin, chef, Undervisnings- och studentservice, Helsingfors universitet
 Laila Andersson, VD/rector, Practicum
 Moira von Wright, rektor, Åbo Akademi
 Mikael Lindfelt, prorektor, Åbo Akademi
 Örjan Andersson, rektor, Novia
 Henrika Nordin, verksamhetsledare, bildningsalliansen
 Camilla Forsberg, fortbildningschef, CLL
 Torbjörn Sandén, direktör, CLL
 Micaela Romantschuk, verksamhetsledare, Hem och Skola
 Heidi Backman, bildningsdirektör i Grankulla
 Niclas Grönholm, direktör för den svenska servicehelheten Helsingfors
 Astrid Thors, politiker
 Kaarlo Hildén, dekan, Sibelius Akademin / rektor, Konstuniversitetet
 Daniel Enbacka, handledande lärare, Valteri Skilla
 Niklas Wahlström, Sektorsansvarig för utbildning, SFV
 Nils Saramo, läromedelschef, Schildts&Söderströms.
 Inka Hedman, affärsområdeschef svenskspråkig utbildning, Otava
 Teuvo Sankila, kustannusjohtaja, Otava
 Sören Kock, Prorektor med ansvar för utbildning, rektors representant i Vasa, Hanken
 Malin Eriksson, RFV
 Emmi Ruth, Konstuniversitetet
 Ria Heilä-Ylikallio, Professor i svenska och litteratur med didaktisk inriktning, Åbo Akademi
 Daniel Berg, andra årets gymnasist, Vasa övningskolas gymnasium
 Petra Lindblad, trakasserombudsman, Åbo Akademis Studentkår
 Sonja Linder, Studieföringschef på Teknologföreningen, Styrelsemedlem i Teknologföreningens styrelse, Aalto-universitetet
 Oscar Byman, vice ordförande och högskolepolitik, Svenska handelshögskolans studentkårs styrelse
 Elliott Tallqvist, Utbildningspolitik, Svenska handelshögskolans studentkårs styrelse
 Sara Hagman, styrelsemedlem med ansvar för högskolepolitik, Åbo Akademis studentkår
 Tobias Ahlbäck, styrelsemedlem med ansvar för högskolepolitik, socialpolitik och internationella ärenden i Vasa, Åbo Akademis studentkår
 Emma Heikkilä, studerande, Helsingfors universitet
 Olli-Pekka Heinonen, generaldirektör, UBS
 Lina Laurent, frilansjournalist, Vintermedia
 Matias Österberg, utbildningsplanerare, Sydkustens landskapsförbund
 Kaisa Kepsu, samhällsanalytiker, Tankesmedjan Magma

Nina Dahl-Tallgren, teaterpedagog, Wasa teater
Gavin Dykes, Director, Education World Forum
Sakkunniga vid Enheten för svenskspråkig utbildning vid Utbildningsstyrelsen
Sakkunniga i referensgruppen

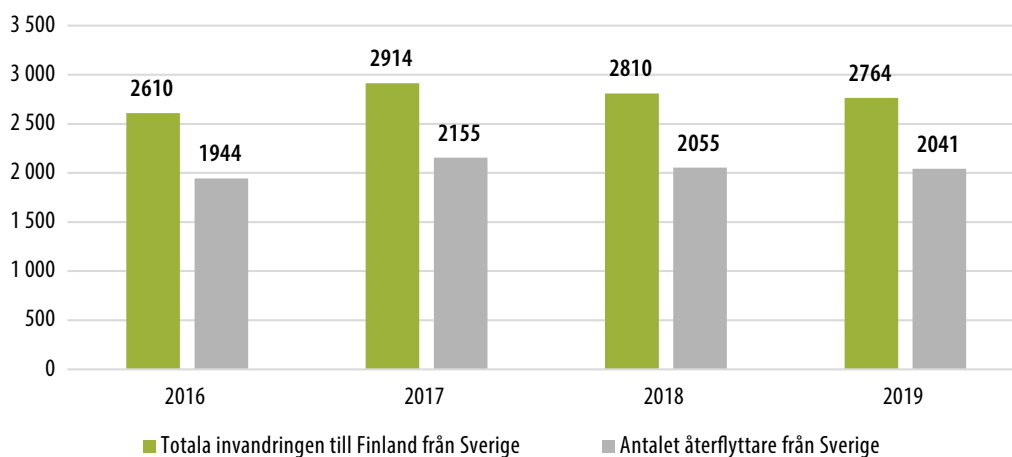
ÖVRIGA SAKKUNNIGA SOM BIDRAGIT MED FAKTA OCH MATERIAL

Kari Nissinen, universitetsforskare, Jyväskylän yliopisto
Jukka Haapamäki, undervisningsråd, UKM
Jarmo Viteli, forskningschef, Tampereen yliopisto
Meri-Tuulia Kaarakainen, specialsakkunnig, UKM
Tuomo Lähdeniemi, Fountain Park
Anu Valtari, Fountain Park
Johan Häggman, forskare och konsult
Francois Boileau, f.d. Language commissioner (Ontario, Kanada)
Sakkunniga vid Utbildningsstyrelsen (UBS)
Sakkunniga på Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU)
Sakkunniga vid THL

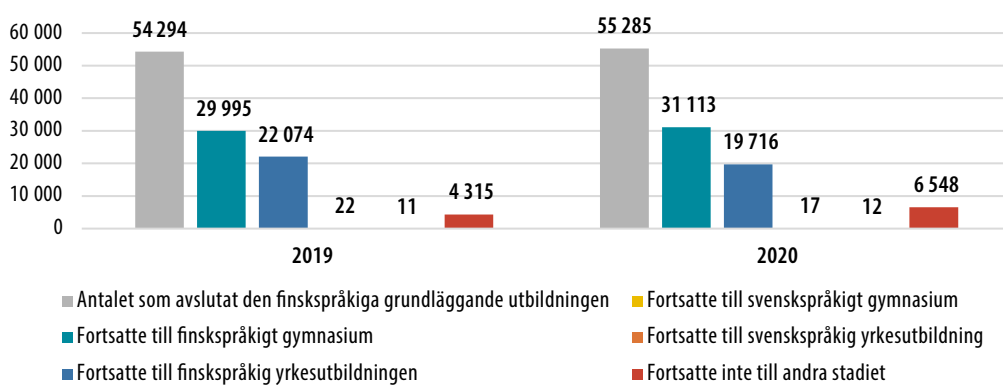

Bilagor

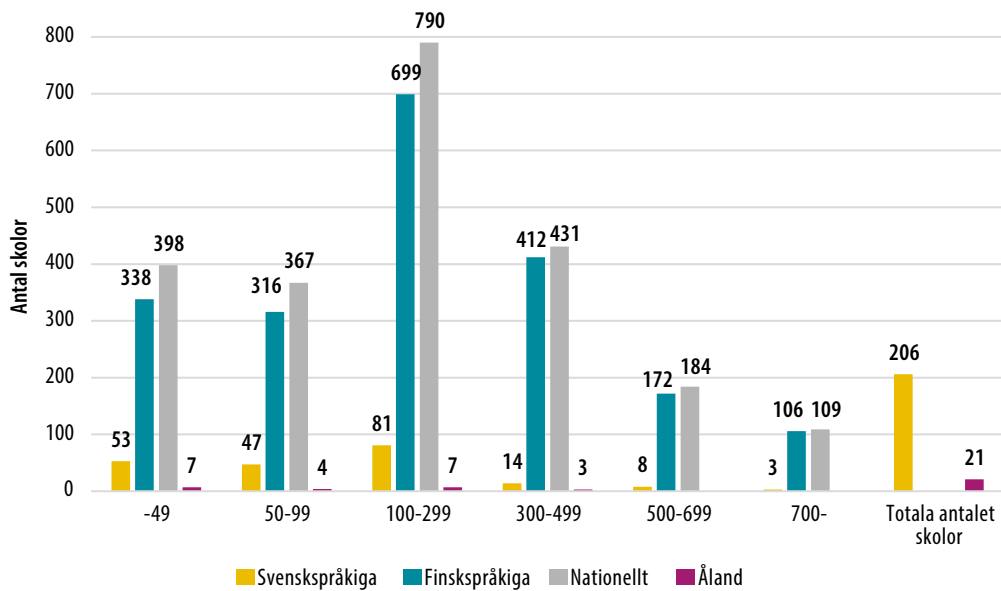
Bilaga 1. Invandringen från Sverige till Finland i jämförelse med antalet återflyttare 2016-2019 (Källa: Magma)

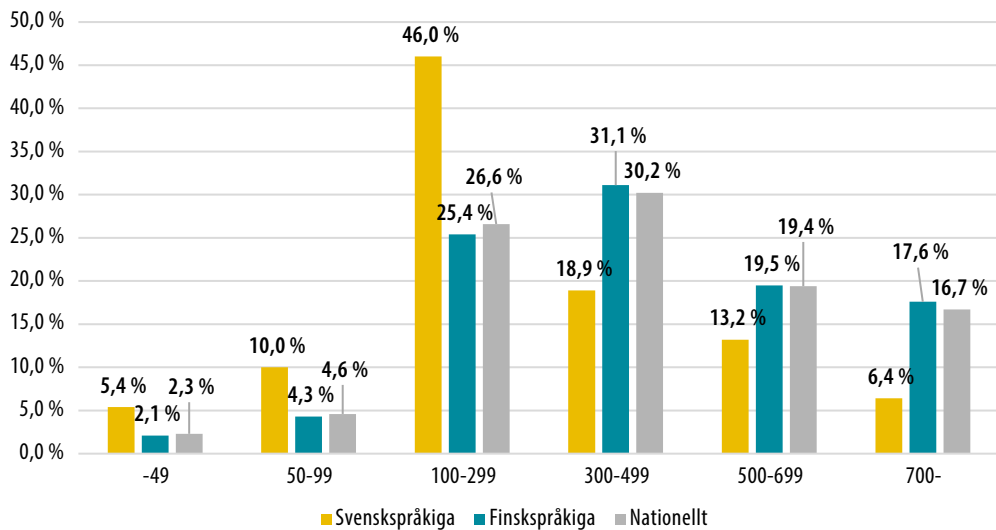
Bilaga 2. Antalet elever som avslutat den finskspråkiga grundläggande utbildningen som fortsätter till andra stadiet (Källa: Koski)

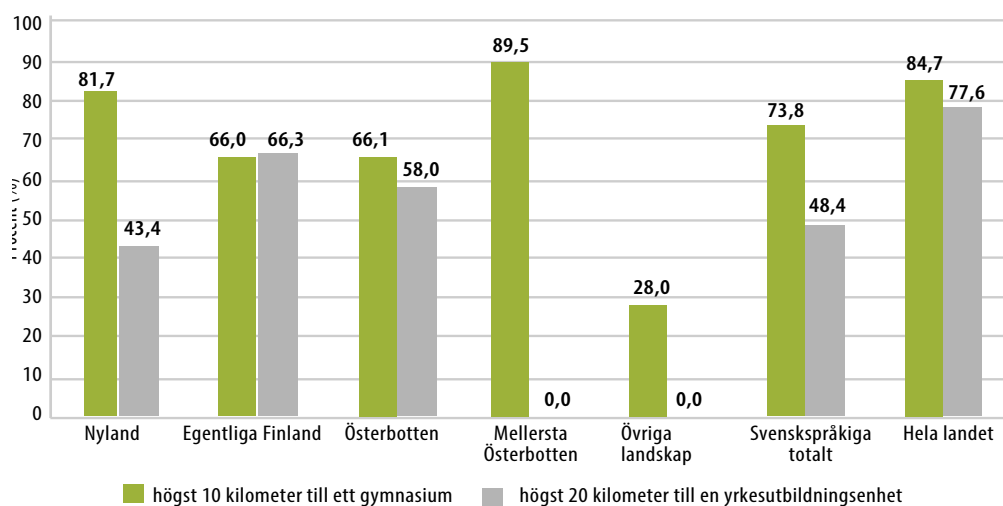
Bilaga 3. Antalet skolor som erbjuder grundläggande utbildning enligt storlek och språk 2019. Grundskolor, specialskolor på grundskolenivå och skolor som omfattar grundskole- och gymnasienivå (Källa: Statistiktjänsten Vipunen)

Bilaga 4. Andelen barn enligt skolstorlek och skolans språk. (Källa: statistiktjänsten Vipunen)

Bilaga 5. Andelen 16-åringar som har högst 10 kilometer till en utbildning på andra stadiet enligt landskap (svenskspråkiga) och i hela landet år 2015. Åland ingår inte (Källa: Regionförvaltningsverket, Patio)

Bilaga 6. Svenskspråkiga gymnasier 2018 (Källa: statistiktjänsten Vipunen)

	Antal läroanstalter	Studera
Björneborgs svenska samskola	1	54
Mattlidens gymnasium	1	561
Svenska samskolan i Tammerfors	1	57
Hangö gymnasium	1	51
Brändö gymnasium	1	420
Gymnasiet lärkan	1	429
Rudolf Steinerskolan - gymnasium	1	54
Tölö gymnasium	1	396
Gymnasiet Grankulla samskola	1	303
Kimitoöns gymnasium	1	63
Kyrslätts gymnasium	1	189
Karleby svenska gymnasium	1	165
Kotka svenska samskola	1	30
Kristinestads gymnasium	1	48
Kronoby gymnasium	1	177
Virkby gymnasium	1	78

	Antal läroanstalter	Studeringe
Lovisa gymnasium	1	108
Gymnasiet i Petalax	1	105
Korsholms gymnasium	1	198
Närpes gymnasium	1	141
Pargas svenska gymnasium	1	150
Pedersöre gymnasium	1	165
Jakobstads gymnasium	1	273
Borgå gymnasium	1	312
Ekenäs gymnasium	1	186
Karis-Billnäs gymnasium	1	120
Sibbo gymnasium	1	135
Svenska Privatsk. i Uleåborg	1	45
Katedralskolan i Åbo	1	270
Topeliusgymnasiet i Nykarleby	1	114
Vasa gymnasium	1	171
Vasa svenska aftonläroverk	1	75
Helsinge gymnasium	1	138
Vasa övningsskola	1	393
Vörå samgymnasium	1	150
Ålands lyceum	1	432
Total	36	6 750

Bilaga 7. Examen enligt anordnare 2016–2019 (Källa: Statistiktjänsten Vipunen)

	2016	2017	2018	2019
Studentexamen	2 172	2 055	2 136	2 097
Ab Yrkehögskolan Vid Åbo Akademi				96
Björneborgs Svenska Samskolas Aktiebolag	12	15	12	21
Esbo stad	123	123	138	123
Föreningen För Svenska Samskolans I Tammerfors Upprätthåll.	21	15	15	24
Hangö stad	18	18	12	15
Helsingfors stad	393	357	381	387
Grankulla stad	84	99	96	90
Kimitoöns kommun	24	33	30	24
Kyrkslätt kommun	72	60	54	54
Karleby stad	57	60	57	57
Kotka Svenska Samskolas Garantiförening R.F.	6	15	18	6
Kristinestad stad	15	6	12	15
Kronoby Kommun	45	66	45	54
Lojo stad	27	21	45	27
Lovisa stad	27	33	45	39
Malax kommun	39	27	36	36
Korsholm kommun	75	72	60	75
Närpes Stad	42	48	54	54
Pargas stad	63	57	57	60
Pedersöre stad	66	84	51	75
Jakobstad stad	96	72	108	81
Borgå stad	102	90	81	114
Raseborg stad	126	96	90	105
Sibbo kommun	42	33	54	39
Skolgarantiföreningen R.F.	21	15	24	9
Åbo stad	78	84	90	81

	2016	2017	2018	2019
Nykarleby stad	39	36	24	39
Vasa stad	105	93	108	90
Vanda stad	39	48	45	36
Vasa Övningsskola	87	84	87	
Vörå kommun	51	42	36	51
Ålands Landskapsregering	174	156	171	126
IB-examen	66	63	72	66
Ab Yrkehögskolan Vid Åbo Akademi				21
Esbo stad	42	39	45	45
Vasa Övningsskola	24	24	27	

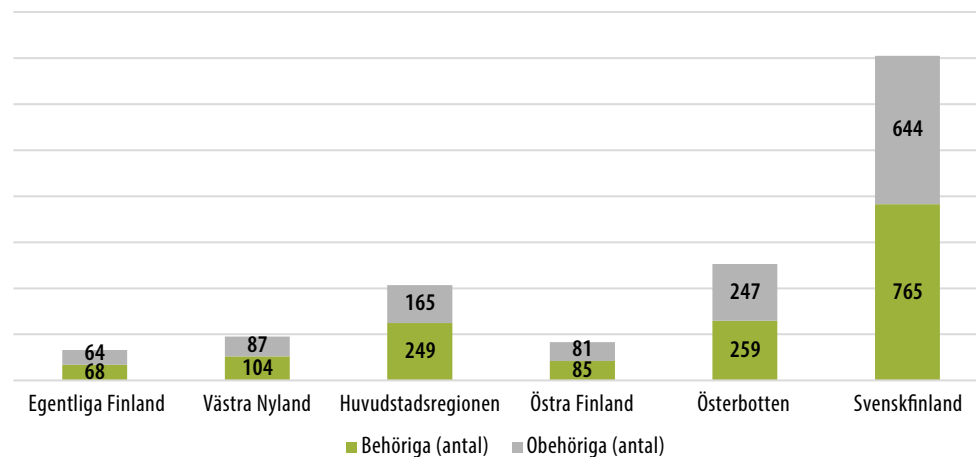
Bilaga 8. Svensk- och tvåspråkiga yrkesutbildningsanordnare (Källa: statistiktjänsten Vipunen och anordnarna)

	Antal läroanstalter	Antal studeranden 2018
Axxell Utbildning ab	1	2592
Careeria	1	4527 (183 svenskspråkiga) – uppgifter från 2021
Folkhälsan Utbildning ab	1	147
Svenska framtidsskolan i Helsingforsregionen Ab (Practicum)	1	1275
Åbo yrkesinstitut (svenska som utbildningsspråk)	1	117
Optima samkommun	1	1512
Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur (YA)	1	2367
Vamia	1	ca. 5000 (totalt)
Ålands landskapsregering	1	816
Totalt	9	ca. 18353

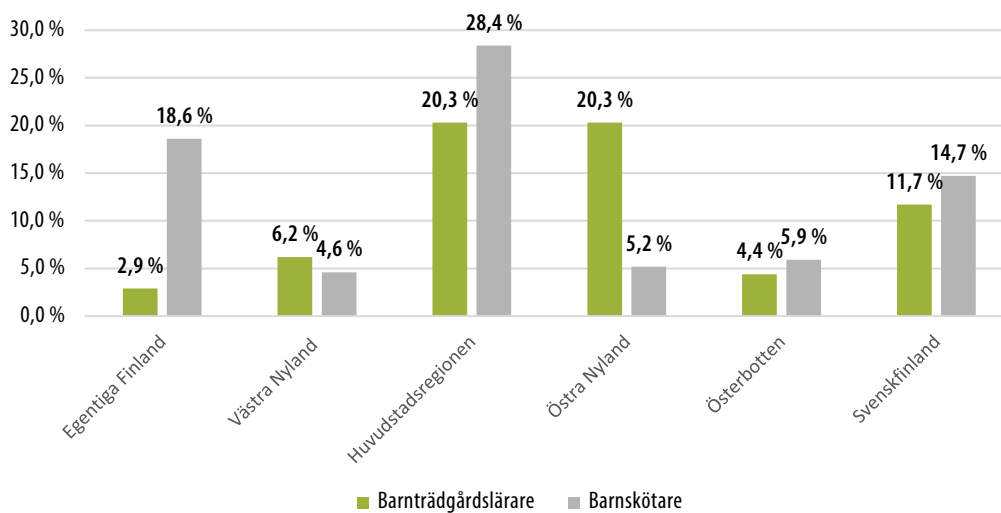
Bilaga 9. De populäraste utbildningsområdena inom yrkesutbildningen 2018–2020 bland elever som avslutat den svenskspråkiga grundläggande utbildningen. (Källa: Koski)

	2018	2019	2020
Populärast	Arkitektur och byggande	Handel och administration	Hälsovård och välfärd
Näst populärast	Handel och administration	Arkitektur och byggande	Handel och administration
Tredje populärast	Hälsovård och välfärd	Fordons- och transportteknik	Fordons- och transportteknik

Bilaga 10. Antalet barnträdgårdslärare 2020 (Källa: Sydkustens landskapsförbund)

Bilaga 11. Andelen obehöriga barnträdgårdslärare och barnskötare 2019 (Källa: Sydkustens landskapsförbund)

Bilaga 12. Medlemmar i Finlands svenska lärarförbund och deras behörighet 2020. (Källa: FSL)

	Medlemmar i FSL	Antalet behöriga lärare	Behörighet (%)
Lärare i 1–6	1866	1684	90,2 %
Lärare i 7–9	1014	920	90,7 %
Lärare i 1–9	349	298	82,8 %
Lärare i gymnasiet	518	471	90,9 %

I siffrorna ingår medlemmar i Finlands svenska lärarförbund (FSL) och antalet medlemmar som är behöriga. En liten felmarginal kan finnas om medlemmar inte meddelat att de blivit behöriga sedan de blev medlem.

Bilaga 13. Högskolestuderande enligt modersmål 2019 (Källa: UKM)

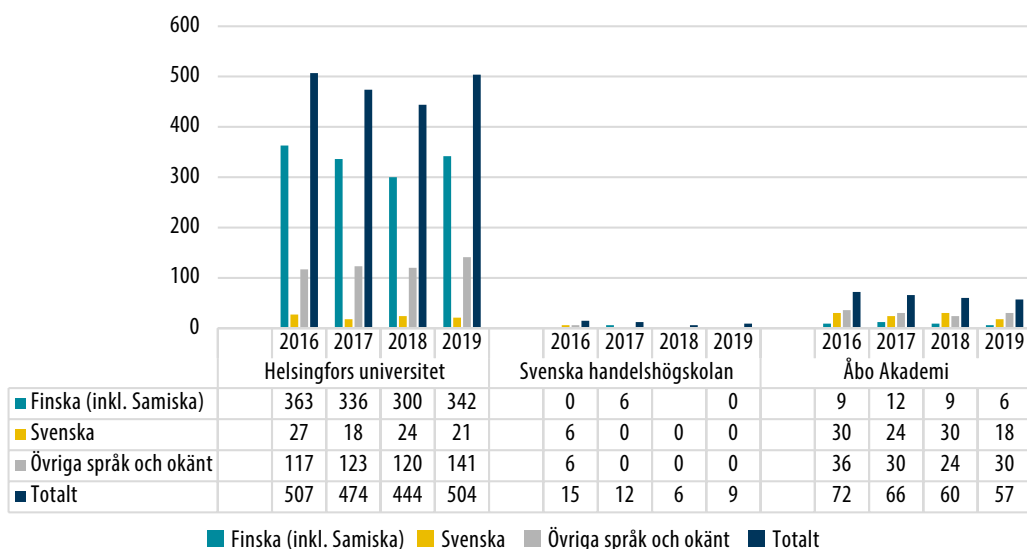
	Finska (inkl. samiska)	Svenska	Övriga språk och okänt	Sammanlagt
Aalto-yliopisto	11 703	774	2 463	14 940
Centria-ammattikorkeakoulu	2 115	105	789	3 009
Diakonia-ammattikorkeakoulu	2 520	12	387	2 919
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu	8 109	207	1 827	10 143
Helsingin yliopisto	23 055	2 073	1 683	26 811
Humanistinen ammattikorkeak.	1 476	24	63	1 566
Hämeen ammattikorkeakoulu	6 492	39	693	7 224
Itä-Suomen yliopisto	12 861	42	825	13 731
Jyväskylän ammattikorkeakoulu	6 636	18	750	7 404
Jyväskylän yliopisto	11 820	57	504	12 378
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu	8 721	78	681	9 483
Kajaanin ammattikorkeakoulu	2 433	12	165	2 613
Karelia-ammattikorkeakoulu	3 675	6	156	3 837
Lahden ammattikorkeakoulu	4 536	33	564	5 133
Lapin ammattikorkeakoulu	5 274	12	432	5 718
Lapin yliopisto	3 732	15	117	3 867
Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto	4 407	24	507	4 938
Laurea-ammattikorkeakoulu	6 390	84	804	7 278
Metropolia Ammattikorkeakoulu	13 731	243	2 211	16 185
Oulun ammattikorkeakoulu	7 563	18	336	7 914
Oulun yliopisto	10 617	39	672	11 328
Saimaan ammattikorkeakoulu	2 754	9	552	3 315
Satakunnan ammattikorkeakoulu	5 538	33	387	5 958
Savonia-ammattikorkeakoulu	6 417	15	390	6 819
Seinäjoen ammattikorkeakoulu	4 254	24	249	4 527
Svenska handelshögskolan	648	1 560	171	2 382

	Finska (inkl. samiska)	Svenska	Övriga språk och okänt	Sammanlagt
Taideyliopisto	1 359	84	297	1 740
Tampereen ammattikorkeakoulu	8 883	39	711	9 633
Tampereen yliopisto	17 094	87	1 215	18 393
Turun ammattikorkeakoulu	9 408	129	678	10 212
Turun yliopisto	13 278	117	861	14 259
Vaasan ammattikorkeakoulu	2 649	66	450	3 162
Vaasan yliopisto	4 407	84	240	4 731
Yrkeshögskolan Arcada	375	1 767	465	2 607
Yrkeshögskolan Novia	468	3 003	360	3 828
Åbo Akademi	756	3 780	330	4 866
Totalt	236 157	14 712	23 982	274 851

Bilaga 14. Tvåspråkiga utbildningsprogram vid Aalto-universitet (Källa: Universitetets webbsida)

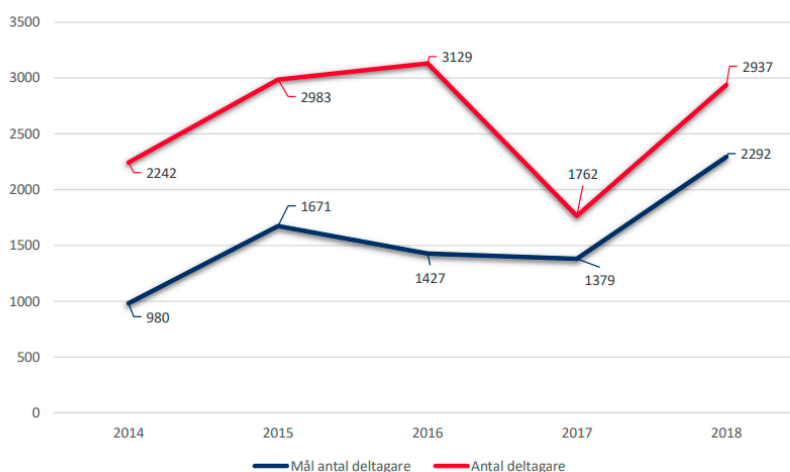
Arkitektur, teknologie kandidat och arkitekt
Automations- och informationsteknologi, teknologie kandidat och diplomingenjör
Bildkonstpedagogik, konstkandidat och konstmagister
Bioinformationsteknologi, teknologie kandidat och diplomingenjör
Datateknik, teknologie kandidat och diplomingenjör
Den byggda miljön, teknologie kandidat och diplomingenjör
Design, konstkandidat och konstmagister
Dokumentärfilm, konstkandidat och konstmagister
Elektronik och elektroteknik, teknologie kandidat och diplomingenjör
Energi- och miljöteknik, teknologie kandidat och diplomingenjör
Film- och tv-manuskript, konstkandidat och konstmagister
Film- och tv-produktion, konstkandidat och konstmagister
Film- och tv-scenografi, konstkandidat och konstmagister
Filmklippning, konstkandidat och konstmagister
Film ljudinspelning och -ljudplanering, konstkandidat och konstmagister
Filmning, konstkandidat och konstmagister
Filmregi, konstkandidat och konstmagister
Informationsnätverk, teknologie kandidat och diplomingenjör
Inredningsarkitektur, konstkandidat och magister
Kemiteknik, teknologie kandidat och diplomingenjör
Kostymdesign, konstkandidat och konstmagister
Landskapsarkitektur, teknologie kandidat och landskapsarkitekt
Maskin- och byggnadsteknik, teknologie kandidat och diplomingenjör
Mode, konstkandidat och konstmagister
Produktionsekonomi, teknologie kandidat och diplomingenjör
Teknisk fysik och matematik, teknologie kandidat och diplomingenjör
Visuell kommunikation och design, konstkandidat och konstmagister

Bilaga 15. Antalet doktorer enligt modersmål 2016–2019 vid HU, Hanken och ÅA. (Källa: UKM)

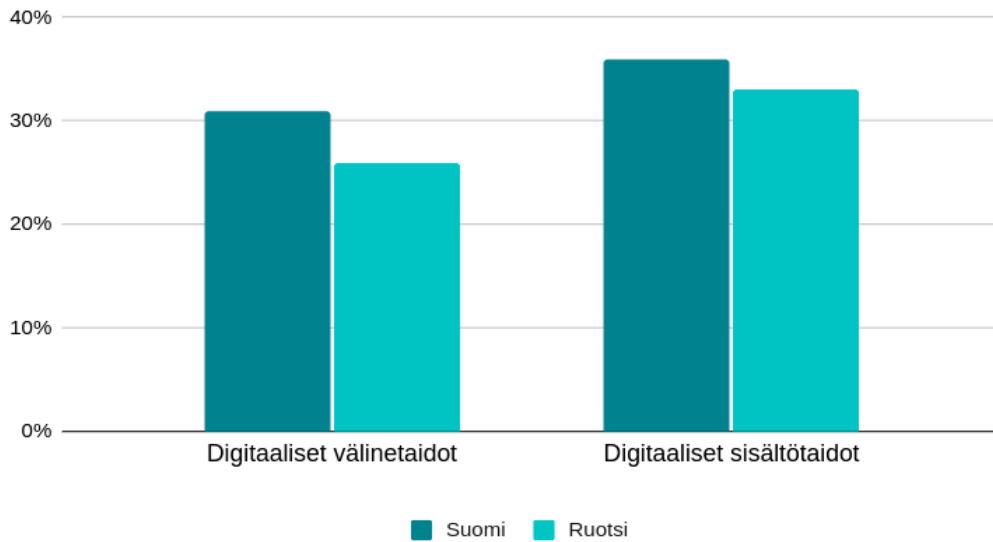

Bilaga 16. Deltagare i fortbildningar subventionerade av Utbildningsstyrelsen åren 2014–2018 (Källa: Centret för livslångt lärande)

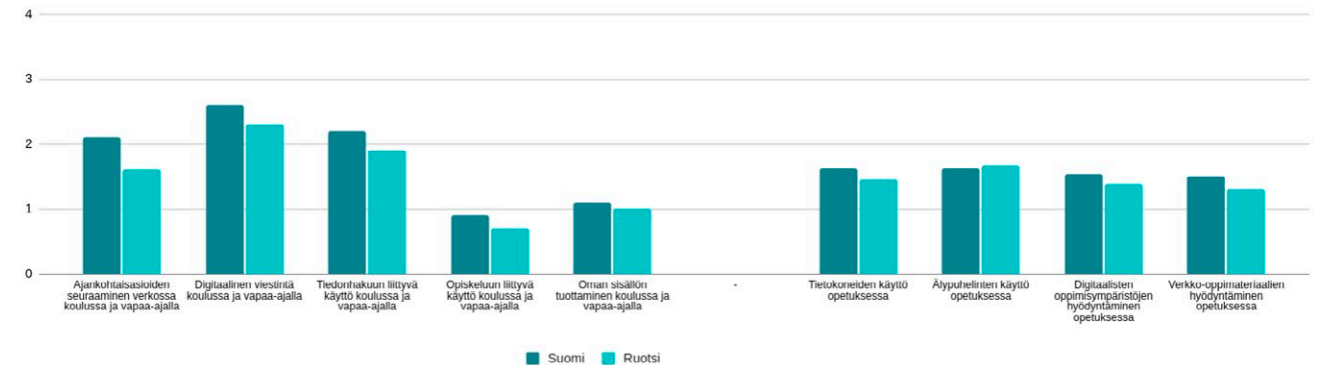
Deltagare i fortbildningar subventionerade av Utbildningsstyrelsen åren 2014–2018

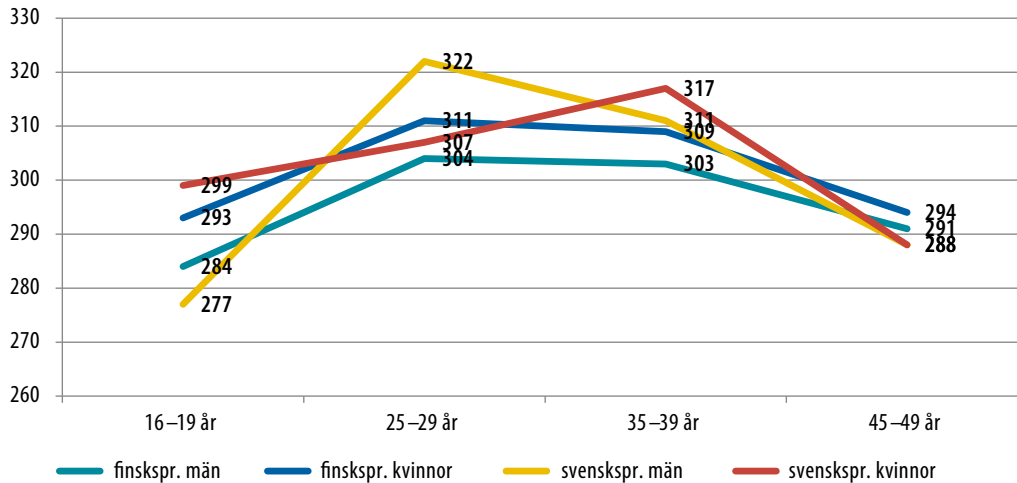
Bilaga 17. Digitaaliset väline- ja sisältötaidot kieliryhmittäin (9. lk) (Källa: Jarmo Viteli, forskningschef, Tampereen yliopisto)

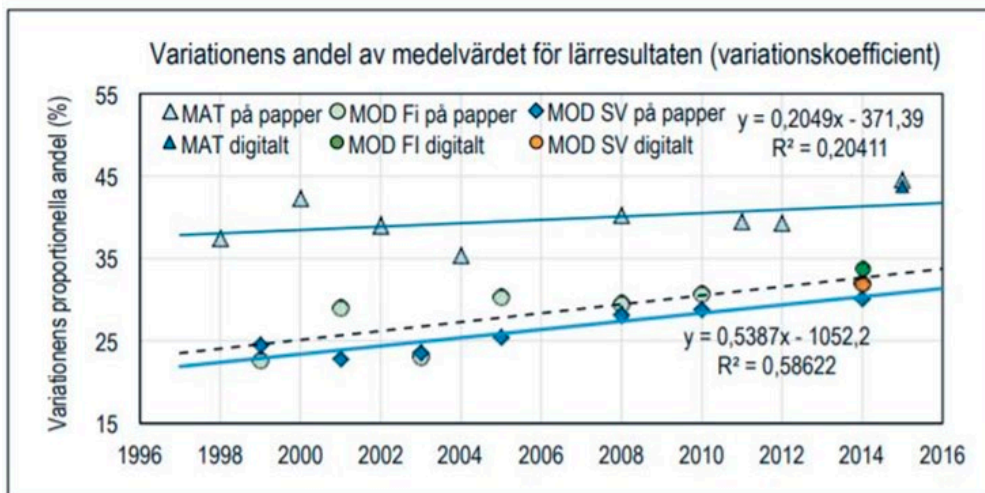
Bilaga 18. Digitaalisten palvelujen ja välineiden käyttö kieliryhmittäin (9. lk) (Källa: Jarmo Viteli, forskningschef, Tampereen yliopisto)

Bilaga 19. Läsresultat från OECD's PIAAC undersökning (Källa: universitetsforskare Kari Nissinen)

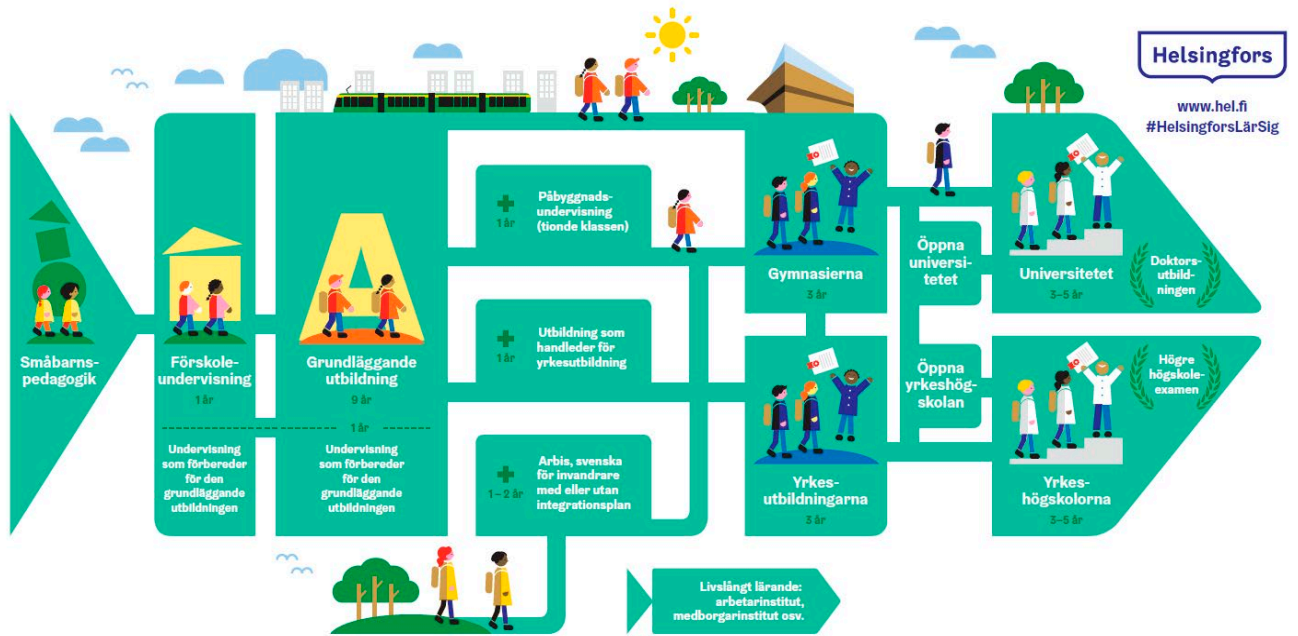

Bilaga 20. Utvecklingen av skillnaderna i elevernas kunskaper i matematik och i modersmål och litteratur (finska och svenska) i utvärderingarna av läroresultat 1998–2015. Uppgifterna för åren 2014–2015 gäller både den pappersbaserade och digitala utvärderingen. (Variationskoefficient = standardavvikelsen/medelvärdet*100) (Källa: NCU)

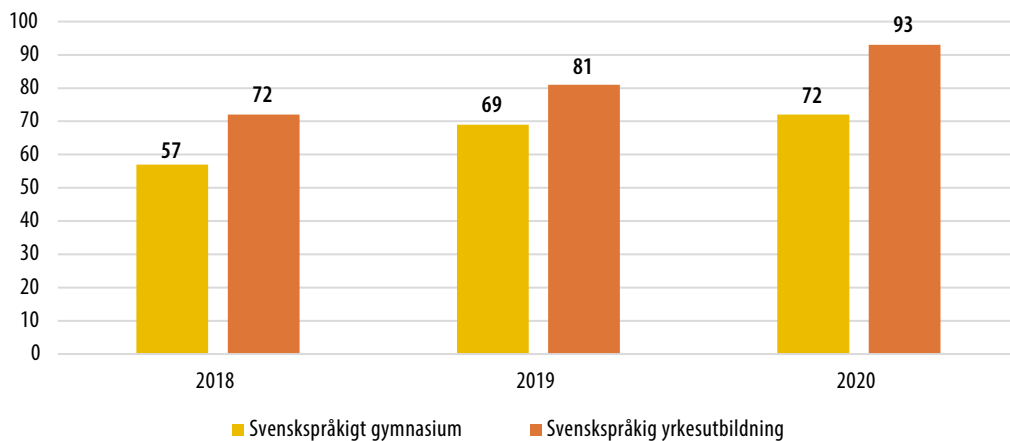

Den stigande linjen i bilaga 20 ovan visar att skillnaderna mellan elevernas modersmålskunskaper har ökat under perioden 1998–2015. I figuren löper linjen för modersmålen svenska och finska mestadels parallellt, vilket betyder att trenden är liknande i finska och svenska skolor.

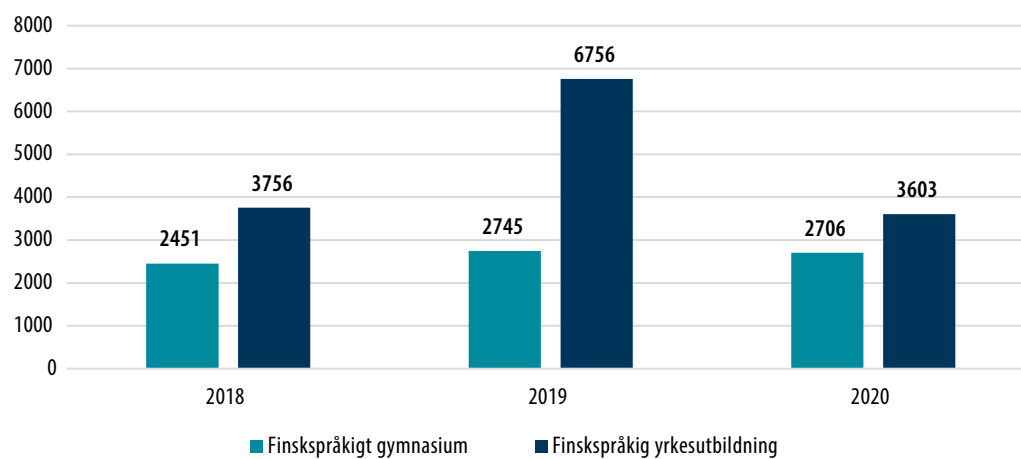
Bilaga 21. Integration på svenska i Helsingfors – lärtigsten (Källa: Helsingfors stad)

Bilaga 22. Sökande till andra stadiets utbildning – elever med annat modersmål än finska eller svenska som gått den svenskspråkiga grundläggande utbildningen (Källa: statistiktjänsten Vipunen)

Bilaga 23. Sökande till andra stadiets utbildning - elever med annat modersmål än finska eller svenska som gått den finskspråkiga grundläggande utbildning (Källa: statistiktjänsten Vipunen)

Bilaga 24. Timfördelningen i grundläggande utbildning för läropliktiga (Statsrådets förordning om ändring av 6 § i statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen)

Ämne	Årskurs	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Sammanlagt	
Modersmål och litteratur		14				18			10		42	
A1-språk ¹		2				9			7		18	
B1-språk		-----						2		4		6
Matematik		6				15			11		32	
Omgivningslära		4				10						
Biologi och geografi ²									7			
Fysik och kemi ²									7			
Hälsokunskap ²									3			
Miljö- och naturkunskapsämnen sammanlagt						14			17		31	
Religion/Livsåskådningskunskap		2				5			3		10	
Historia och samhällslära ³		-----						5		7		12
Musik		2				4			2		8	
Bildkonst		2				5			2		9	
Slöjd		4				5			2		11	
Gymnastik och idrott		4				9			7		20	
Huslig ekonomi		-----								3		3
Valfria konst- och färdighetsämnen						6			5		11	
Konst- och färdighetsämnen sammanlagt											62	
Elevhandledning		-----								2		2
Valfria ämnen						9					9	
Minimiantal timmar sammanlagt											224	
(Frivilligt A2-språk) ⁴		-----						(12)				(12)
(Frivilligt B2-språk) ⁴		-----								(4)		(4)
- - = Undervisning i läroämnet kan ges i ifrågavarande årskurser, om så fastställs i läroplanen.												
¹ Undervisningen i A1-språket inleds senast under vårterminen i årskurs 1 med minst 0,5 årsveckotimmar.												
² Undervisning i läroämnet ges integrerat inom ramen för omgivningslära i årskurs 1—6.												
³ Undervisning i samhällslära ges i årskurs 4—6 under minst två årsveckotimmar och i årskurs 7—9 under minst tre årsveckotimmar.												
⁴ Eleven kan, beroende på det språk som väljs, läsa ett frivilligt A2-språk antingen som valbart ämne eller som ett gemensamt ämne som ersätter B1-språket. Eleven kan välja att läsa ett B2-språk som valfritt ämne. Alternativt kan de frivilliga A2- och B2-språken ordnas i form av undervisning som överskrider minimitimfördelningen i den grundläggande utbildningen, men i så fall kan undervisningen inte ordnas i form av sådana valfria ämnen som fastställs i denna paragraf eller som ett sådant B1-språk som ingår i minimiantalet undervisning som är gemensam för alla elever. Beroende på det språk som valts, får eleven i så fall undervisning i B1-språket eller i valfria ämnen som ersätter detta. Det maximala timmantalet för en elev som läser ett A2-språk i form av undervisning som överskrider minimiantalet är sammanlagt 236 årsveckotimmar och för en elev som valt ett B2-språk sammanlagt minst 228 årsveckotimmar. Undervisning som ges i form av sådan undervisning som överskrider minimiantalet timmar samt det sammanlagda antalet timmar för en elev som läser både ett A2- och ett B2-språk under den grundläggande utbildningen är sammanlagt minst 240 årsveckotimmar.												

Bilaga 25. Framtidens lärare. (Av Gunilla Holm, Helsingfors universitet och Fritjof Sahlström, Åbo Akademi)

Framtidens lärare

Gunilla Holm, Helsingfors universitet

Fritjof Sahlström, Åbo Akademi

Framtidens lärare

- Behöriga lärare på alla stadier och alla områden. Flera manliga lärare och lärare med invandrarbakgrund
  - Professionella lärare och rektorer
  - Kontinuerlig fortbildning (t.ex. kunskap, ojämlikheter, digital kompetens, välmående)
  - Innovativa och kreativa lärare som motiverar och engagerar
  - Ämnesöverskridande samarbete mellan lärare
  - Åldersöverskridande samarbete mellan elever
  - Inkluderande skolgemenskap
-
- Lärare undervisar för social rättvisa
  - Lärare behöver kompetens för att arbeta för strukturell och individuell jämlikhet och rättvisa ifråga om genus, språk, socialklass, rasifiering och specialbehov
  - Lärare stärker elevens alla språk
  - Lärare förstår vikten av elevernas socialklass
  - Lärare utövar normutmanande pedagogik
  - Lärare har kunskap och verktyg att identifiera, utmana och ändra diskriminerande och exkluderande normer och strukturer som kan leda till exkludering och marginalisering

Antirasistisk pedagogik

Lärare

- tolkar inte t.ex. rasistiska glåpord som skämt
- undviker inte att ta tag i rasistiska problem i skolan och undervisningen
- delar inte in eleverna i grupper med invandrarbakgrund och utan invandrarbakgrund
- har höga förväntningar och krav på alla elever
- har ett normkritiskt perspektiv – inte se majoritetsidentiteten som det normala i skolan – inte vi normala och de andra

Genussensitiv pedagogik

Framtidens lärare

- arbetar för öppnare genusnormer (att bryta den rådande heterosexuella normen leder ofta till marginalisering för eleverna)
- Engagerar sig forskningsbaserat arbete för att eliminera kunskapsskillnader
- tänker inte på eleverna som pojkar och flickor
- accepterar intesexistiska/kvinnofientliga glåpord
- eliminerar stereotypa uppfattningar såsom:
  - Flickor – mindre kreativa, kan inte tänka logiskt, dåliga problemlösare, etc.
  - Pojkar – bryr sig inte om skolan, presterar tack vare förmåga, kan tänka logiskt, etc.

Inklusion, välmående och mobbning

- Lärare ser och tar tag i mobbning och exkludering i klassen och skolan.
- Elever måste kunna vara inkluderade även om de har en icke-finsk bakgrund, ett annorlunda utseende/klädsel eller betar sig annorlunda än normen.
- Elever måste kunna vara inkluderade även om de inte har de 'rätta' sociala färdigheterna eller inte anses 'normala'.
- Framtidens lärare måste arbeta ännu mera med att skapa en accepterande och inkluderande skola.

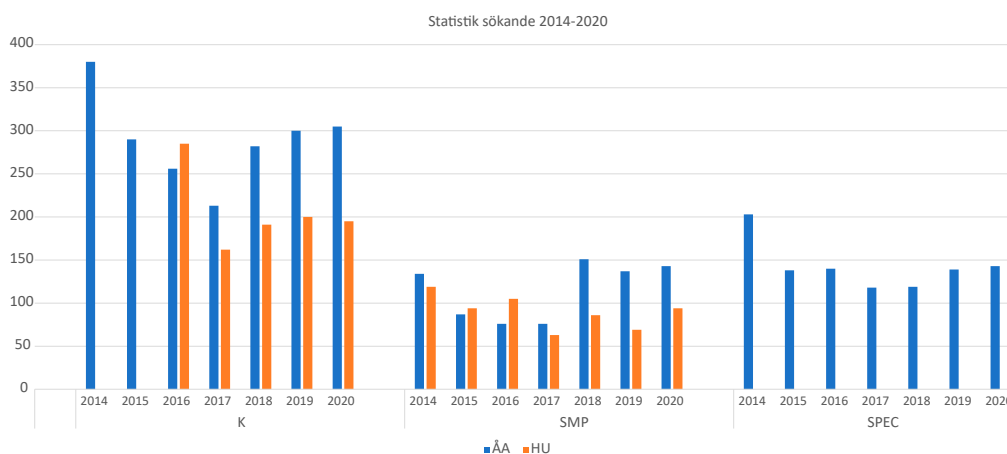
Digitaliseringen och skolan som mötesplats

- Klassrum är idag helt uppkopplade
- Skärmar i klassrum förändrar i grunden elevers och lärares deltagande
  - Elever kan interagera där de tidigare varit tvungna att mest bara lyssna
  - Skärmarna använder ett annat interaktionellt rum än undervisningen
  - Undervisningen störs inte av skärmarna utan snarare underlättas av den
- Skärmar i klassrum är en kommersiellt baserad snabbt genomförd individualisering av rum avsedda för kollektivt baserad likvärdighetsskapande och förutsättningsöverskridande möten

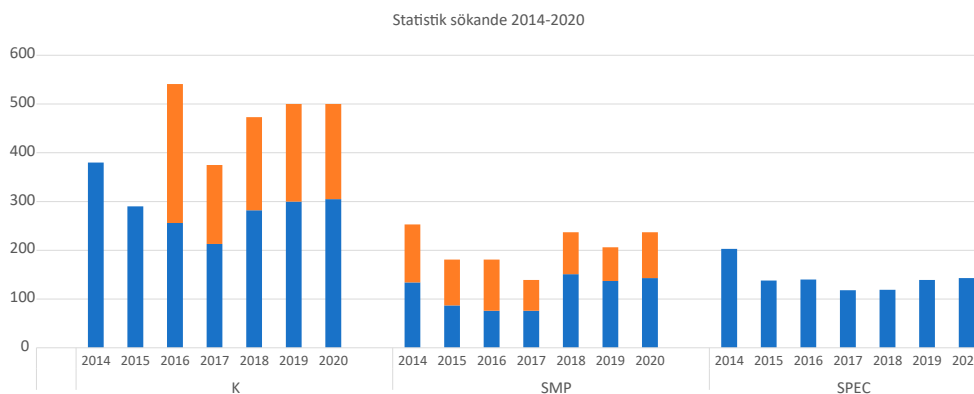
Skärmarna ställer krav på förändrad undervisning

- Lärare behöver öka utrymmet för elevers interaktion
- Lärare behöver reflektera över vad det är i den egna undervisningen som gör att skärmarna uppfattas som mer relevanta
- Lärare behöver ha insyn i och delaktighet i digital socialitet och närma sig digital litteracitet öppet och nyfiket snarare än förhandsdefinierat fördömande
- Mångfaldsfrågor och skola och klassrum som mötesplats behöver visioneras, definieras och förverkligas också digitalt

Söktrycksläge och utveckling 2014-2020

Totala antalet ansökningar har ökat

Samarbetsvisioner och möjligheter

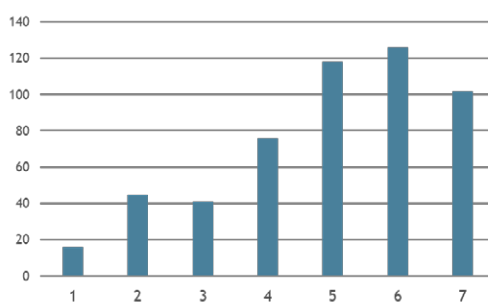
- Innehållslig profilering hellre än regional rekrytering
  - flerspråkighet, mångfald och social rättvisa vid HU
  - ämnesbredd och ämnesdjup på svenska, språkbud vid ÅA
- Samarbetsmöjligheter
  - Fortsatt och utvecklat forskningssamarbete
  - Korta och långa biämnen på svenska vid ÅA för alla studerande
  - Specialläroutbildningssamarbete
  - Profileringar för musik och bildkonst öppna för alla studerande

Centrala resultat från webbenkäten 2020

1a.

Påstående: Det finns reella möjligheter att välja önskad småbarnspedagogik / skola / utbildning på 2 stadiet / högskoleutbildning på svenska

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
4,9

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

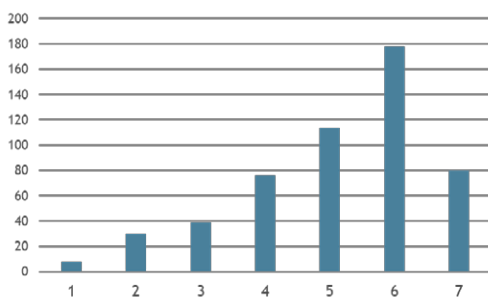
1

1b.

Påstående: Personalen inom den svenskspråkiga utbildningen är behörig och kompetent

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
5,1

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

2

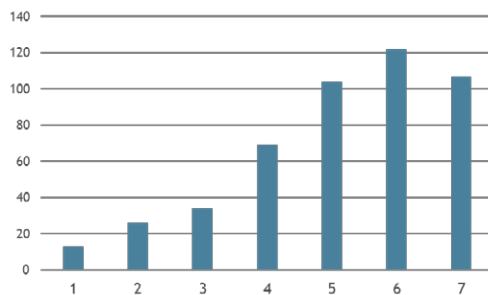

2a.

Påstående: Avståndet till svenskspråkig(t) dagis/skola/gymnasium/yrkesutbildning är rimligt

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
5,1

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

3

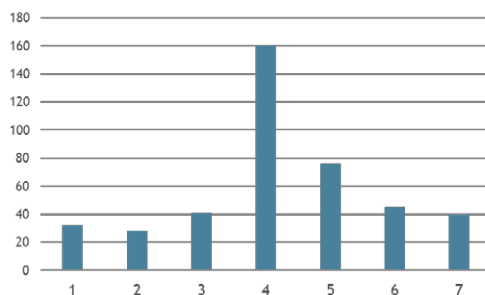

2b.

Påstående: Avståndet till integrationsutbildning på svenska är rimligt

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
4,2

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

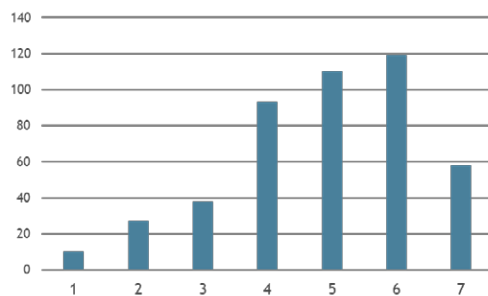
4

2c.

Påstående: Distansundervisningen med digitala verktyg fungerar väl på svenska

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
4,9

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

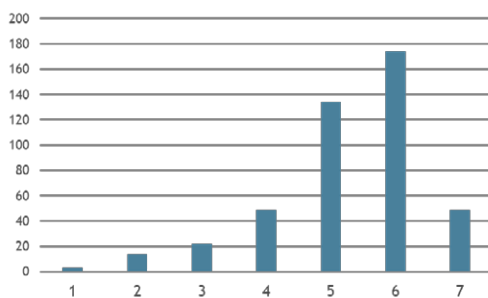
5

3a.

Påstående: Den svenskspråkiga undervisningen/verksamheten inom skolan/småbarnspedagogiken/högskoleutbildningen är framtidsorienterad och håller en hög kvalitetsnivå

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
5,3

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

6

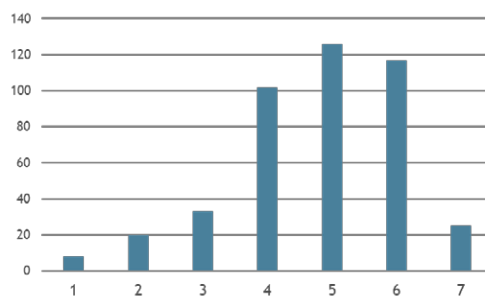

3b.

Påstående: Lärarfortbildningen på svenska i Finland har hög kvalitet och motsvarar de behov som finns nu, samt behoven av ny kunskap för framtiden

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
4,8

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

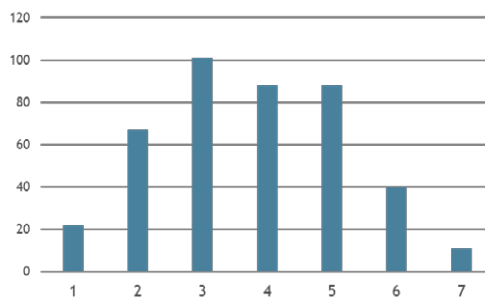
7

4a.

Påstående: Det finns ett tillräckligt utbud av svenskspråkiga läromedel och annat undervisningsmaterial som fyller rådande kvalitetskriterier

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
3,8

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

8

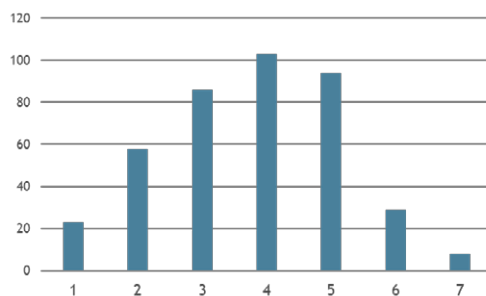

4b.

Påstående: Det finns ett tillfredsställande utbud av kvalitativt digitalt material för lärande på svenska i Finland

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
3,8

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

9

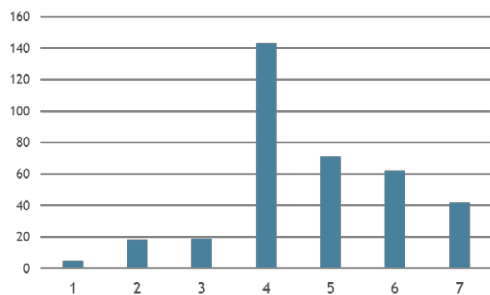

4c.

Påstående: Det finns alltför lite läromedel och annat undervisningsmaterial i svenska som andraspråk

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
4,7

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

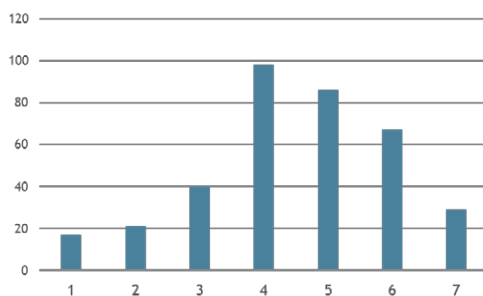
10

5a.

Påstående: Utbudet av och tillgången till universitets- och högskoleutbildning på svenska motsvarar de behov av svenskspråkig yrkeskunlig expertis som behövs i hela det finska samhället

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
4,5

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

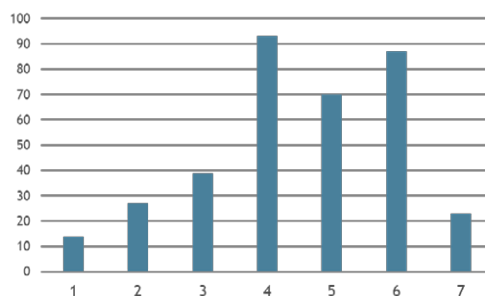
11

5b.

Påstående: Utbudet av och tillgången till högskoleutbildning på svenska är lämpligt stort sett i relation till söktryck

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
4,5

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

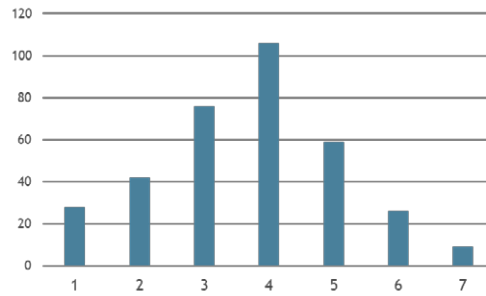
12

5c.

Påstående: Den akademiska återväxten bland forskare med kompetens att kommunicera om sitt forskningsområde på svenska är tryggad inom alla centrala områden

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
3,7

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

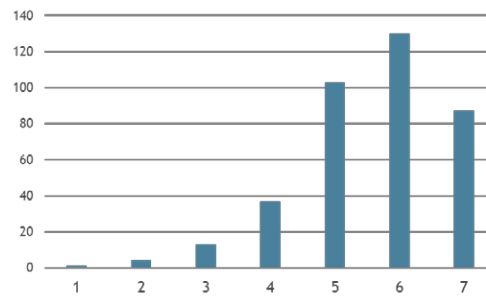
13

6a.

Påstående: Kunskapsnivån bland elever i den svenskspråkiga utbildningen är god i det stora hela, men det behövs extra insatser för att stärka skolspråket

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
5,6

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

14

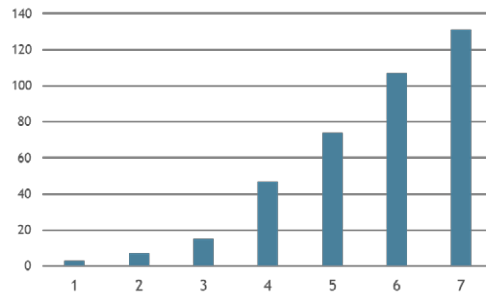

6b.

Påstående: Kunskapsnivån i finska behöver stärkas både bland enspråkigt svenska och bland tvåspråkiga elever

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
5,7

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

15

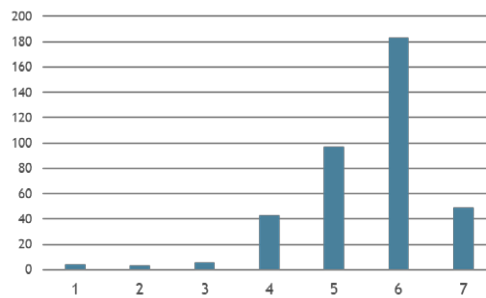

6c.

Påstående: De svenskspråkiga eleverna, studerandena och barnen är positiva till sina erfarenheter av skolan/läroanstalten/småbarnspedagogiken

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
5,5

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

16

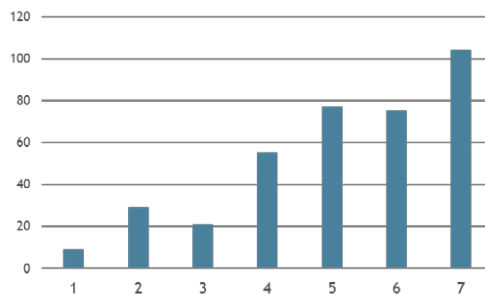

7a.

Påstående: Det är en utmaning att fylla behovet av svenskspråkiga specialpedagoger och annan svenskspråkig stödpersonal

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
5,2

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

17

16.6.2020

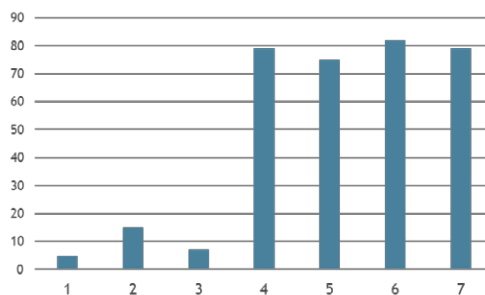

7b.

Påstående: Behovet av elev- och studiehandledning har ökat, men det råder brist på utbildade svenskspråkiga studiehandledare

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
5,2

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

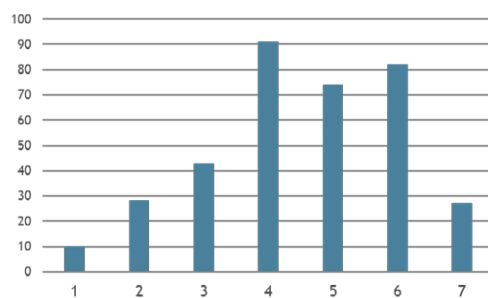
18

7c.

Påstående: Skolan/läroanstalten erbjuder tillräcklig, kvalitativ studiehandledning

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
4,5

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

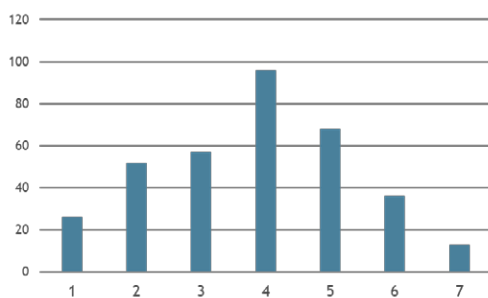
19

16.6.2020
FOUNTAIN PARK

8a.

Påstående: Det finns utvecklade strukturer och integreringsmodeller för att inom den svenskspråkiga utbildningen kunna ta emot barn, unga och vuxna med andra hemspråk än svenska och finska

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
3,8

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

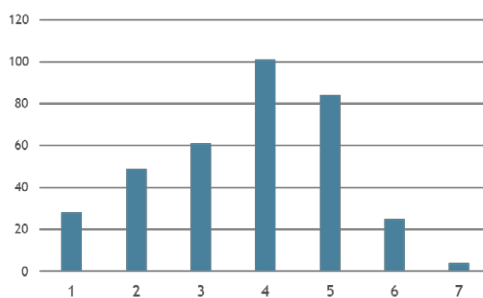
20

16.6.2020
FOUNTAIN PARK

8b.

Påstående: Lärarna och pedagogerna inom den svenskspråkiga utbildningen har kompetens inom området interkulturell pedagogik och kunskap om flerspråkiga elevers lärandeprocesser

HUR SVAREN FÖRDELAS

Medelvärde:
3,7

1 = Helt av annan åsikt --- 7 = Helt av samma åsikt

16.6.2020

21

Hög kvalitet och kompetent personal är viktigast för den svenskspråkiga utbildningen

VIKTIGAST

- Kvalitet och kompetens
- Användning av svenska språket
- Undervisningsmaterial och läromedel
- Tillgänglighet och regional jämlikhet
- Tillgång till utbildning
- Personal- och ekonomiresurser

NÄST VIKTIGAST

- Kvalitet och kompetens
- Användning av svenska språket
- Personal- och ekonomiresurser
- Undervisningsmaterial och läromedel
- Tillgänglighet och regional jämlikhet
- Tillgång till utbildning

TREDJE VIKTIGAST

- Kvalitet och kompetens
- Undervisningsmaterial och läromedel
- Tillgänglighet och regional jämlikhet
- Användning av svenska språket
- Personal- och ekonomiresurser
- Stöd och vägledning

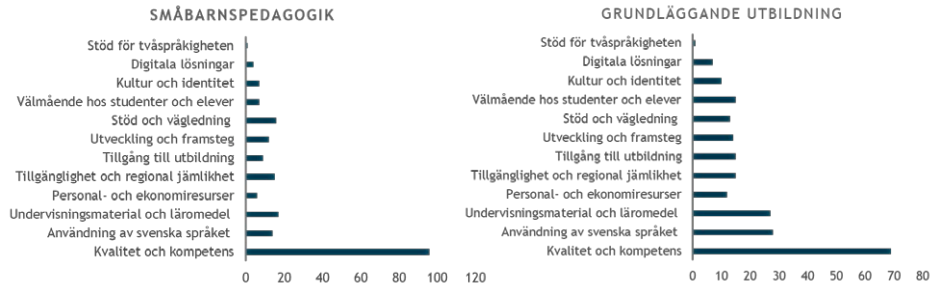
16.6.2020

22

Utmaningar per utbildning 1/4

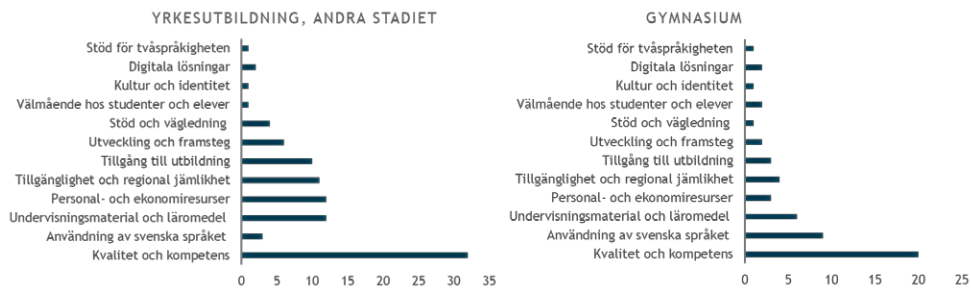

16.6.2020

23

Utmaningar per utbildning 2/4

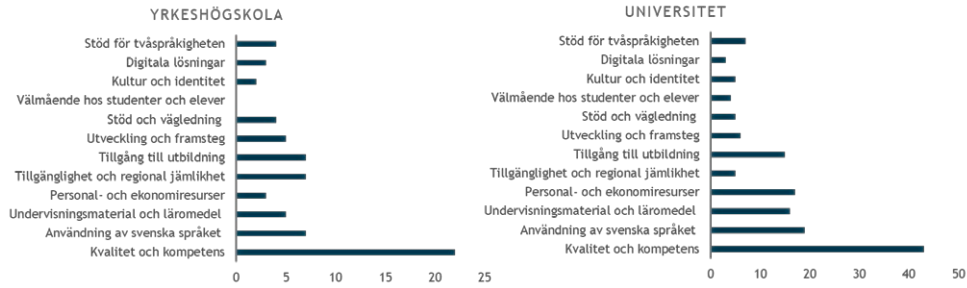

16.6.2020

24

Utmaningar per utbildning 3/4

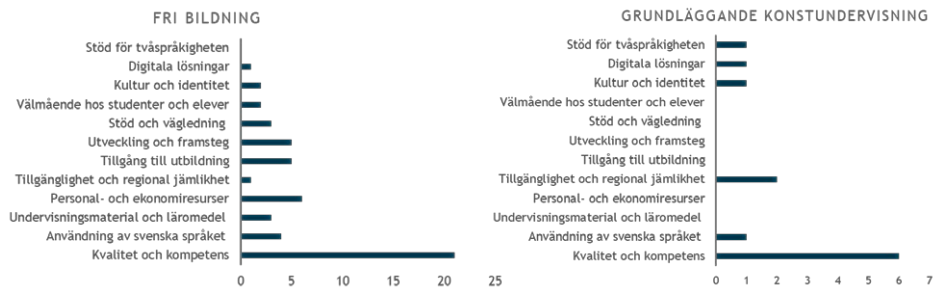

16.6.2020

25

Utmaningar per utbildning 4/4

16.6.2020

26

Kommunenkäten 2020

Utredningen om den svenskspråkiga utbildningen

Enkät hösten 2020 till de ansvariga inom utbildningssektorn i de tvåspråkiga kommunerna och till de privata utbildningsanordnarna i Björneborg, Tammerfors, Vasa, Uleåborg, Kotka, Lahtis, St Karins och Helsingfors

Alla frågor gäller enbart den svenskspråkiga utbildningen i kommunen

Frågor i kommunenkäten 2020:

2. Hur stor andel (%) är behöriga av de anställda i er kommun/skola?
3. Har ni obesatta tjänster i år, 2020, p.g.a. brist på sökande inom något utbildningsområde? Vilka i så fall och hur många är de obesatta tjänsterna? (Småbarnspedagogik, grundläggande utbildningen och andra stadiet)
4. Inom vilka ämnen är det svårt att rekrytera ämneslärare?
5. Erbjuder ni extra årsveckotimmar, utöver de obligatoriska, i läroämnet svenska och litteratur i årskurs 3–9, i så fall hur många?
6. Erbjuder ni modersmålsinriktad finska?
7. Hur stor andel av eleverna / studerandena deltar i mofi-undervisning?

Plock ur resultaten

5. Erbjuder ni extra årsveckotimmar, utöver de obligatoriska, i läroämnet svenska och litteratur i årskurs 3-9, i så fall hur många?

Svar

Ja, totalt 5
Nej
1
29h i Hangö, d.v.s. 1h mera totalt i åk. 3-9
0
Nej
nej
Nej
6 timmar extra
Nej
-
nej!
Ja, tre årsveckotimmar
3h
2 åvt
nej
nej
Ja, 2
Nej
En årsveckotimme extra i åk 3, 4 och 6.
Nej, inte direkt.
Nej
Nej
Nej
2 timmar extra
ja

Svar

Nej
nej
Nej
Nej.
nej
nej
Nej. Skulle finnas behov men statsfinansieringen räcker inte till. Man skulle kunna förbättra situationen genom att inte skära ner med 6% i grundskolan.
Åk 3, 1 åvt
Åk 4, 1 åvt
nej

7. Hur stor andel av eleverna / studerandena deltar i mofi-undervisning?

Alternativets namn	Text
Gymnasieutbildningen	ca 60-70 %
Gymnasieutbildningen	75
Gymnasieutbildningen	94%
Gymnasieutbildningen	18
Gymnasieutbildningen	48,7%
Gymnasieutbildningen	5%
Gymnasieutbildningen	97%
Gymnasieutbildningen	60
Gymnasieutbildningen	90%
Gymnasieutbildningen	15%
Gymnasieutbildningen	50
Gymnasieutbildningen	60 %
Gymnasieutbildningen	58 %
Gymnasieutbildningen	0
Gymnasieutbildningen	37
Gymnasieutbildningen	finns ej i kommunen

Alternativets namn	Text
Gymnasieutbildningen	95
Gymnasieutbildningen	156/156 (100 %)
Grundläggande utbildningen	ca 60-70 %
Grundläggande utbildningen	Ytterst få
Grundläggande utbildningen	28% (70/251 elever)
Grundläggande utbildningen	30
Grundläggande utbildningen	60
Grundläggande utbildningen	97%?
Grundläggande utbildningen	54
Grundläggande utbildningen	55,4% (åk 7-9), 15% (åk 1-6) obs! erbjuds enbart i 2 skolor
Grundläggande utbildningen	5%
Grundläggande utbildningen	97%
Grundläggande utbildningen	47,2
Grundläggande utbildningen	98%
Grundläggande utbildningen	12%
Grundläggande utbildningen	65
Grundläggande utbildningen	68 %
Grundläggande utbildningen	67,5 %
Grundläggande utbildningen	0
Grundläggande utbildningen	72% i åk 3-6. Eleverna i åk 1-2 studerar alla Nyfi men undervisningen anpassas enligt elevernas kunskaper i finska.
Grundläggande utbildningen	15
Grundläggande utbildningen	480
Grundläggande utbildningen	ca 30 %
Grundläggande utbildningen	c. 30%
Grundläggande utbildningen	100%
Grundläggande utbildningen	177 elever, modersmålsinriktad finska erbjuds i årskurserna 3-9
Grundläggande utbildningen	37,1 %
Grundläggande utbildningen	100
Grundläggande utbildningen	716 av 722 (99,17 %)
Grundläggande utbildningen	40%

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN 978-952-263-904-2 (PDF)

ISSN 1799-0351 (PDF)